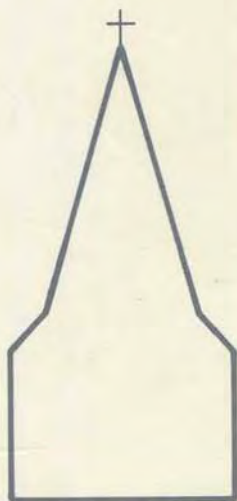

DENDERHOUTEM

DE SINT-AMANDUSPAROCHIE VROEGER EN NU

EDGARD HUYLEBROEK

De aloude Sint-Amanduskerk.

DENDERHOUTEM

DE SINT-AMANDUSPAROCHIE:

VROEGER EN NU

EDGARD HUYLEBROEK

**Als blijk van hulde eerbiedig opgedragen aan
Z.E.H. RICHARD SCHOCKAERT**

**ter gelegenheid van zijn
GOUDEN PRIESTERJUBILEUM**

Gent, 15 juni 1985

Denderhoutem, 15 juni 1985

Heemkring Haaltert
D/1985/31 36/3.

Met dank aan het Gemeentebestuur van Haaltert en De Kredietbank.

*Zeer Eerwaarde Heer R. Schockaert.
Op zondag 21 april 1963 begon zijn pastoraat te Denderhoutem.*

INHOUDSTAFEL

Voorwoord	7
Geraadpleegde werken	229
1. Het ontstaan van de parochie. De eerste kerk.	8
2. Vergrotingen van de kerk. Herstellingen. De klokken. Het orgel	21
3. Onderhoud en kleine herstellingen	43
4. Het kerkmeubilair	53
5. De plaatselijke clerus	57
6. Priesters-inboorlingen van Denderhoutem	107
7. Broeders. Zusters. Begijnen. Kerkpersoneel	136
8. Kapelanieën. Eredienst. Fundaties. Broederschappen	165
9. De pastorie. De sacristie. Het klooster. Kapellen. De parochiale scholen. Het kerkhof	175
10. Kerkfabrieken. Hiërarchie en administratie	197
Bijlagen	208
Inhoudstafel	231

VOORWOORD

— — — — —

Nadat tal van verspreide gegevens betreffende het verleden van de oude parochie DENDERHOITEM in ons bezit waren gekomen, werden wij door velen aangezet deze te ordenen en in boekvorm vast te leggen.

Dit besluit kreeg vaste vorm na het vernemen van de wijdingsdatum van de huidige parochieherder, Zeer Eerwaarde Heer Richard Schockaert. Inderdaad, pas dan zijn we enthousiast aan 't werk gegaan om deze boeiende geschiedenis in leesbare teksten te stellen.

Deze pastoor heeft er in aanzienlijke mate toe bijgedragen door ons het rijke LIBER MEMORALIS van de parochie te laten gebruiken.

Het is ons een eer en een grote genoegdoening dit werk op heden, 15 juni 1985, aan deze hoogstaande, maar toch eenvoudige priester op te dragen, als blijk van hulde en dank bij zijn

GOUDEN PRIESTERJUBILEUM.

Z.E. Hr. R. Schockaert : nog vele jaren !

Onze dankbaarheid gaat nog naar dezen die ons heel genegen steun gaven bij het onderzoek of de vertaling van oude teksten of het verzamelen van nuttige inlichtingen. Men late ons toe er slechts één van te vermelden : Zeer Eerwaarde Pater Marcel Schurmans, s.j., de zeer bevoegde geleerde, die het script wilde inzien. Onze oprechte dank !

1. HET ONTSTAAN VAN DE PAROCHIE. DE EERSTE KERK.

De juiste begintijd van het parochiaal leven te Denderhoutem zal wellicht niet met zekerheid te achterhalen zijn. Wij beschikken immers niet over duidelijke getuigenissen, noch geschreven, noch gebeiteld, of wat dan ook, die ons daarover zouden kunnen inlichten.

Kan de juiste datum niet gevonden worden van deze parochiestichting, toch kunnen we enigszins benaderend de tijd vinden waarin het eigenlijk parochiaal leven ten onzent ontloken is.

Vermits alle bronnen ontbreken om lokaal iets positiefs te kunnen vaststellen, moeten we onze toevlucht nemen tot een algemeen gangbare bevinding in gezaghebbende historische werken over deze materie in ons gewest. We kunnen stellen dat in onze streken de parochiën als **zelfstandige entiteit**, als **eigen kerkgemeenschap**, met grote waarschijnlijkheid ontstonden omstreeks de Ve en de VIe eeuw. (1).

Aankankelijk was de parochie eigenlijk **diocesis**, d.i. bisdom. In die allereerste gekerstende gemeenschappen was de bisschop zelf het enige hoofd van de ene, grote parochie. (2). Het is duidelijk dat het getal parochiën toen veel kleiner was, en bovendien waren ze zeer uitgestrekt, maar wel weinig bevolkt.

Deze christelijke kernen of omschrijvingen vielen in feite samen met de Romeinse **civitas** of stad. (3) Met de snelle toename van de kerstening der bewoners en de aangroei van de bevolking in onze landstreken – vooral vanaf Clovis' doopsel in 496 – werd het nieuwe, dwingende noodzaak de bestaande, beperkte clerus uit te breiden.

Het gaf op een natuurlijke wijze aanleiding tot het **stichten van nieuwe kleinere kerkgemeenschappen**, gewoonlijk bekroond met de oprichting van een eigen, gemeenschappelijke en openbare bidplaats : de kerk (of het kerkje). Vanuit de bisschoppelijke residentie verspreidde de katholieke leer zich snel tot in de verst afgelegen nederzettingen. Sommigen plaatsen de ontwikkeling van de landelijke parochiën veel vroeger dan in de Ve of de VIe eeuw. De Moreau gewaagt zelfs van deze rurale parochiën na de IIe eeuw. (4). Ook Hemmer schrijft in die zin ; (5), evenals E.L. in zijn " Handboek der Kerkgeschiedenis ". (6) Nochtans

(1) zie bij Dr. J. Verbesselt: "Het Parochiewezen in Brabant tot het einde van de XIIIde eeuw" z.j. Dl. I "De Wording van de Parochien"

(2) "... En effet, il résulte des monuments que nous produirons, que dans toutes les provinces du monde romain sans exception, des évêques étaient établis, non seulement dans toutes les villes de quelque importance, mais jusque dans les **vici** et les **pagi** des campagnes." (Dom Chamard in: "Les Eglises du Monde Romain, notamment celles des Gaules, pendant les trois premiers siècles." 1977 - p. 16.

(3) zie bij l'abbé Hemmer: "Histoire de l'Eglise". Dr. Funk vertaalde het werk uit het Duits in het Frans. Parijs. 1902. Dl. I, p. 90 en vooral p. 264

(4) E. de Moreau: "Histoire de l'Eglise". 2e édit. 1927, p. 24.

(5) zie bij Hemmer, a.w. p. 264.

(6) E.L. "Handboek der Kerkgeschiedenis" De Procure, 1949 p. 84 e.v.

concludeert Verbesselt daarentegen duidelijk : " De scheiding of evolutie tot **zelfstandige kerkelijke persoonlijkheid** DE PAROCHIE werd nochtans eerst op het einde van de Ve eeuw voltrokken."

Hoe zat het nu plaatselijk, te Denderhoutem, met de oprichting van een autonome christen gemeenschap ? We menen de stichting van deze parochie toch wat later te moeten stellen en dit omwille van het feit dat in deze Vlaamse gouwen, vooral langs Schelde en Dender, de grote geloofsverkondiger Amandus slechts op het einde der VIe eeuw geboren werd en zijn missiewerk enkel tijdens de VIIe eeuw verrichtte. (1). Naar alle waarschijnlijkheid bestond hier vóór Amandus' komst nog geen actieve kern van christenen, laat staan een zelfstandige parochiegemeenschap.

Dat zoveel parochiën in onze omgeving van oudsher Sint — Amandus als patroonheilige vereren heeft alleen te maken gehad met zijn aanwezigheid in deze streek. (2).

Niet zo lang daarna duikt dan toch in oude oorkonden de naam van het Denderhoutemse "altaar" op. Dit wijst natuurlijk op een verenigde gelovige gemeenschap : een parochie met een bestaande kerk.

Bij V. Fris lezen wij : "Ook al de andere altaren die vroeder van de abdij, toen ze nog te Dickelvenne stond, afhankelijk waren, zoals DENDERHOUTEM, met HELDERGHEM en IDDERGHEM en OKEGHEM, alsook THORICOURT, (3) gingen over naar de abdij van Geeraardsbergen." "Dickelvenne zelf ging naar Anchin over." (4).

We moeten nu even uitweiden over deze voor Denderhoutem belangrijke verhouding met Dickelvenne en Geeraardsbergen.

De H. Hilduardus, bisschop van Toul, had in 734 een kerk met een religieuzentehuis gesticht in het Scheldedorpje " Steinburne, ghenaemt, daernaer Tichlvinne, ende nu Dickelvinne". (5). Maar de drieste Noormannen die hier 't allen kante onheil en vernieling kwamen zaaien, "bezochten" ook de monnikenabdij te Dickelvenne, plunderden wat niet te heet of te zwaar was, en verwoestten dan alles. De paters waren op de vlucht geslagen en hadden hun kostbaarste kleinood, de relieken van de heilige stichter Hilduardus, meegenomen. Ze belandden met hun schat in Dendermonde. Weergekeerd in Dickelvenne bleven zij daar nochtans niet voorgoed. De meeste geschiedschrijvers zijn het erover eens dat de monniken van Sint-Pietersabdij te Dickelvenne hun sticht voorgoed verlieten omstreeks 1081. Sommigen gewagen zelfs van een "vervallen"

(1) Amandus werd geboren in Aquitanie (Frankrijk) in 589 en overleed te Elnone, nabij Doornik, in 679. Aldus in "Vie des Saints" p. 133. C. Smet in zijn "Heilige en Roemweerdige Persoon", p. 298. DI I. Uitgave 1809. H. Pirenne meldt de dood van Amandus in 675 of 676. Zie "Geschiedenis van België" DI I, p. 26 z.

(2) Zie in "Vie des Saints", a.w., maar vooral in de "Generale Legende der Heylighen" door de P.P. Ribadineira en Rosweyds, s.j. Deze laatste zette de legende over uit het Spaans in het Nederlands. Antwerpen, 7de druk, 1707. DI I, p. 272. 6 februari.

(3) zie bij Fris "Geschiedenis van Geeraardsbergen" 1911. Herdruk 1977. p. 405. Dit volgens cartularium 220, Fº IX.

(4) G. Van Bockstaele in het "Land van Aalsl" jg. 1966. p. 47.

(5) aldus C. Smet, a.w. DI II, p. 113 e.v. Uitgave 1809.

klooster in Dikkelvenne. (1). Deze benediktijnengemeenschap kreeg een groot domein toegewezen in Geraardsbergen. Dit schilderachtig stadje aan de Dender was nog niet lang gesticht. Het hele gebied rond de Oudenberg behoorde in de XIe eeuw toe aan Graaf Gerard. Deze verkocht zijn heerlijkheid in 1068 aan Boudewijn VI, graaf van Vlaanderen. Gelegen op de grensplaats van Vlaanderen, Brabant en Henegouwen was dit oord uitstekend geschikt voor het oprichten van een versterkte burcht, ter verdediging van Vlaanderen. Boudewijn bracht versterking aan en gaf haar de naam van de vroegere bezitter: GERAARDSBERGEN (2). Het was deze Boudewijn die aan de nieuw gestichte stad een keure van vrijheden schonk en verklaarde dat de plaats een vrij leen was, dat enkel van de Vlaamse graaf zelf afhing. (Men aanziet dit charter als het oudste gekende van Vlaanderen, anno 1068, en daarbij zelfs het merkwaardigste. Alleen het charter van Hoei zou iets ouder zijn, en wel van in 1066).

Omwille van hun te enge behuizing en de gehavende staat van hun convent te Dikkelvenne kregen de monniken een behoorlijk terrein te Geraardsbergen, tussen de Dender en de Oudenberg. (3). Bovendien meldden veel jongelieden zich aan voor het kloosterleven, zodat ze in Dikkelvenne werkelijk ruimte ontbeerden.

In die tijden behoorden onze gewesten kerkelijk nog toe aan de bischop van Kamerijk. Zo zien we ten jare 1096 bisschop Manasses de nieuwe abdijkerk te Geraardsbergen inwijden. Ter gelegenheid van deze gebeurtenis schenkt Manasses de altaren van Denderhoutem, Helderger, Iddergem, Okegem en Touricourt aan de abdij. Robertus, graaf van Vlaanderen, gaf dan ook enige akkers aan de kerk van Denderhoutem. (4). Bij haar oprichting te Geraardsbergen werd de abdij genoemd naar de prins der apostelen, Sint — Pieter, in navolging van de vroegere abdij te Dikkelvenne. Deze naam zou evenwel niet lang behouden blijven. Als op 27 mei 1110, althans volgens Van Mello, (5) de aangekochte relieken van Sint-Adrianus, Romeins martelaar, uit Rocourt overgebracht worden naar de Geraardsbergse abdij, is meteen ook de naamverandering door — gevoerd: ze wordt voortaan de Sint-Adriaansabdij genoemd. We kunnen in dit verband nog mededelen dat abt Snellardus, 27e abt van Dikkelvenne en ook abt te Geraardsbergen, voor de aankoop van het gebeente van Adrianus zorgde. Uit dit alles blijkt duidelijk dat Denderhoutem al zeer vroeg een kerk had, en dat het misschien zelfs heel vroeg een zelfstandige

(1) S. De Lange meent vóór 1081. (Land van Aalst, 1968, p. 74).

G. Van Bockstaele denkt "wellicht in 1081" (Land van Aalst 1966).

J. Van Mello in "Van Gerardi-Montium tot Geraardsbergen". Tielt 1977, p. 65 "... in 1081 overgebracht." (2) zie over de toponymie van Geraardsbergen het artikel van Van Coetsem in het "Land van Aalst", IV - jg. p. 115 e.v.

(3) het statige "abtshuis" is gelukkig bewaard gebleven en heeft nu een juiste functie: toeristisch centrum.

(4) zie C. Smet, a.w. p. 114.

(5) J. Van Mello, a.w. p. 65.

Hoe nu de Denderhoutemse kerk in het bezit van de abdij te Dikkelvenne en later van de Geraardsbergse abdij is gekomen kan men wel begrijpen. Er zijn nochtans geen duidelijke gegevens gebleven waarin dit uitdrukkelijk vermeld wordt. De abdij der Denderstad zou ongeveer zeven eeuwen het rechtsstatuut over onze kerk bezitten. De Franse revolutie maakte er voorgoed een einde aan.

Het eigendomsrecht van een altaar — d.i. als kerk te verstaan — hield ook het **patronaatsrecht** in. Het benoemingsrecht van de pastoor was er mede bij vastgelegd. Dit recht was tot in de Xle eeuw in handen van leken geweest. Het was voortgevloeid uit de veelvuldig voorkomende oprichting van kerken op het domein van machtige heren. Dezen beschouwden wat graag het bedehuis als hun eigendom en het werd daarom ook een "eigenkerk" geheten. Het ligt voor de hand dat de verleiding om van dit benoemingsrecht misbruik te maken groot was en dat er dra ernstige wantoestanden uit voort sproten, o.a. simonie. (1). Het was er hen louter om geldelijk gewin of om machtsuitbreiding te doen. De gezaghebbende paus Gregorius VII heeft een groot deel van zijn pontificaat (van 1073 tot 1085) hardnekkig gestreden om deze ergerlijke kwaal uit de kerk te bannen. Zijn grootste en machtigste vijand in deze was de Duitse keizer Hendrik IV. (2).

Niet lang daarna zal een der opvolgers van Gregorius de VII, nl. Urbanus II, duidelijk stellen dat " geen enkele geestelijke ooit een ambt uit lekehanden ontvangen mag" (canon 15) en verder "dat het aan leken verboden is **altaren** of **kerken** te houden." Canon 20. (3).

In de XIIe eeuw droegen de plaatselijke bisschoppen dit benoemingsrecht over aan de kapittels en de abten. Dit patronaatsrecht hield tevens in dat de bezitter de inkomsten mocht in ontvangst nemen.

Deze cijs — of tiendeninners moesten logischerwijze ook instaan voor een degelijk onderhoud van de kerk en voor de levensbehoeften van de kerkdienaars, zoals pastoors, kapelaans, koster, enz.

Het renteboek van de Geraardsbergse abdij bevat volgend illustratief ontvangstbewijs :

"Ontfaen van mijn heer den hofmeester de somme van twee hondert
"en viertigh guldens courant gelt dat over mijn competentie (d.i. wedde,
"nota van ons) verscheen te kerstemisse seven thienhondert vier en
"dertigh. Actum de 28e Xis 1734. (get.) A. De Kinder, vice-pastor in
"Denderhautem." (4).

(1) simonie betekent o.m. "handel" in kerkelijke ambten.

(2) zie J. Voigt: "Histoire du Pape Grégoire VII et de son Siècle" Bruxelles 1844. Tome Ier p. 127. Ook bij Hemmer, a.w. DI. I, p. 445. Lees over dit tema ook de reformatorische visie in "Geschiedenis der Kerk", door Dr. H. Berkhof en Dr. Otto De Jong. Ook in de "Geschiedenis der Pausen", Elsevier, en bij Lekai in "De Orde van Citeaux", p. 5.

(3) Dr. Verbeesselt in "Het Land van Aalst", jg. 1953, p. 71.

(4) R.A. Ronse. Fonds St. Adriaansabdij Geraardsbergen. Renteboeken, Anno 1735.

Een parochie kan bezwaarlijk zonder kerk. Het is de onontbeerlijke ontmoetingsplaats van de verzamelde parochianen om de eredienst te beoefenen en het geestelijk leven te verzorgen. De Denderhoutemse kerk is van zeer oude datum. Schriften over het eerste kerkgebouw zijn ons niet nagelaten. Toch zijn er aanwijzingen die een heel hoge ouderdom van een bestaande bidplaats aantonen. Op de parochie berust het goed bijgehouden parochiedagboek of "Liber Memorialis". Het werd aangezet door pastoor Boel omstreeks 1842 en door hem op het kaft "Stokregiester van de kerke van Denderhautem" genoemd. (1). Deze nauwgezette herder verhaalt ons niet veel geschiedenis, want ook hem ontbreken geschreven documenten. Wel licht hij ons enigszins in over de historie van de kerk. We laten even de pastoor aan 't woord :

"De parochie van Denderhautem is in het bezit van eene kruyskerke, "zeer oud, gothiek gebouwd, waarvan men niet het minste en vind, "nog geschreven, nog ingesneden, nog ingekapt. Indien men konde staet "maeken op een oud stuk van eene vaene zou de voornoemde kerke „daer al gedeeltelijk gestaen hebben van in de twaelfste of van zeer in "het begin van de 13e eeuw. In het midden of in den medaillon van die "vaene vind men geschildert van den eenen kant den H. Amandus en "van den anderen kant is den H. Elisius met jaer 1222. te zien of de "schilderinge in d'olie dan al bestond". (2).

De twijfel van de pastoor is wellicht verantwoord als hij de echtheid van die jaartallen in vraag stelt : "...bestond de schilderinge in d'olie al...?" Bij olieverf lezen we in een encyclopedie (3) dat de gebroeders Van Eyck bij de **eerste gebruikers** van deze stof waren. Nu is het genoegzaam bekend dat deze kunstenaars leefden juist twee eeuwen later dan het jaartal 1222 op dat stuk vlag vermeld. (4).

Zowat zeventig jaar na pastoor Boel, welbepaald in 1901, wordt over de ganse parochie een druksel verspreid ten voordele van de kerkvergroting. Het werd uitgegeven ter gelegenheid van de kerkwijding op dinsdag 17 september 1901. (Zie foto).

Aan de voorzijde zien we twee afbeeldingen van de kerk van Dender — houtem : rechts de oude kerk, links de vernieuwde, vergrote kerk.

Aan de keerzijde vertelt pastoor Van de Putte ons ook de geschiedenis van de kerk. Hij is uitvoeriger dan zijn voorganger. De pastoor schrijft :

"De kerk van Denderhautem werd in den loop der VIIe eeuw gesticht "door den H. Amandus, Apostel van Vlaanderen. 't Was een houten kerkje

(1) verdere aanhalingen uit dit dagboek verwijzen naar het Liber Memorialis.

(2) zo in het "Liber Memorialis", p. 12.

(3) In de Winkler-Prins encyclopedie, 3e druk, 1910, p. 562.

(4) Th. Juste in: "Précis de l'Histoire du Moyen Age", deuxième partie, noemt J. Van Eyck zelfs de uitvinder van de olieverf, p. 192. Edit. A Jamar, Bruxelles, s.d.
In augustus 1818 herdacht de Brugse Academie zelfs de herdenking van de uitvinding van de olieverf door Jan Van Eyck. (Zie Sint-Janshospitaal Brugge 1188-1976 p. 233)

Foldertje door pastoor Van de Putte uitgegeven in 1901.

"welk in de Xle eeuw reeds vervangen was door een gothisch gebouw "in **witten hardsteen**, welke, volgens de overlevering, ter plaatse zelve "uit den grond is gedolven. De parochie van Denderhautem strekte "haar uit over Helderghem en Idderghem, zoo blijkt uit een diploma van "Manasses II, Bisschop van Kamerijk, waarbij hij ten jare 1096 het al — "taar van "Holthem" met de hulpkerken van Hildregem en Idregem "schonk aan St.-Adriaansabdij te Geeraardsbergen.

"De toren werd gebouwd in de Xlle of de XIIIe eeuw alsook de zuiderbeuk.

"Het koor en de noorderbeuk werden er bijgevoegd waarschijnlijk in de "XVle eeuw. De kerk had veel te lijden van de beeldstormerij". Hier ont — breken een paar lijnen, waarschijnlijk stond er het volgende :

"...hersteld door pastoor Cornelis Baeyens, een inboorling van Dender-
"hautem.

"Den 28en Juli 1697 wijdde de aartsbisschop van Mechelen, MATTHIAS
"HOVIUS, (1), het altaar van Onze-Lieve-Vrouw, geplaatst in de noorder-
"beuk.

"Ten jare 1834 werd de kerk 30 voet verlengd door den iever van den
"E.H. Pastoor Boel. De kosten beliepen tot 8 duizend frs. In Mei 1881
"plaatste men in het koor een nieuw hoogaltaar in gothische stijl,
"en het was gewijd door Z.H. Mgr. L. de Battice, hulpbisschop van Gent. (2).
"De Kerk, vervallen en te klein geworden zijnde, werd ten jare 1898
"hersteld en vergroot, dank aan de medehulp van Staat, Provincie en
"Gemeente en versierd dank aan de milddadigheid der parochianen,
"onder het bestuur van den Eerw. Heer W. Van de Putte, Pastoor,
"C. Schouppe, Burgemeester, A. Brijs, F. D'Hondt, A. Van Oudenhove,
"H. Mertens en G. Roelandt, Leden van 't kerkbestuur. De werken
"werden uitgevoerd door den Heer Leonard Verstraete, Aannemer te
"Rumbeke (West — Vlaanderen), volgens de teekeningen van den
"Heer Julius Goethals, stadsbouwmeester te Aalst. Z.H. Mgr Anthonius
"Stillemans, Bisschop van Gent, heeft den 17en september 1901 de kerk
"geconsacreerd en het nieuw altaar van Onze-Lieve-Vrouw gewijd.

" Alleen Gode zij eer en glorie !
" Wordt verkocht ten profijte van de kerk. "

In het tweede kapittel wordt uitvoeriger over deze werken gehandeld.
Er volgen nu enkele gegevens over het **kerkelijke bezit**, d.w.z. haar
onroerende goederen.

Het is tamelijk eenvoudig dit kerkbezit te vinden vanaf de Franse re —
volutie (begin der XIX e eeuw) tot nu. Er is vooreerst de gemakkelijk —
heid van het nabije gebeuren, ook al omdat we recenter en menigvul —

(1) het jaartal 1697 is duidelijk een **drukfout** ; we vinden het juiste jaartal hiervoor, 1597, inderdaad ook bij Van de Putte terug op p. 47 van het "Liber Memorialis".

(2) volgens pastoor Peerenboom (1935-1963) zou het verdwenen altaar zeer waardevol geweest zijn en bevindt zich momenteel misschien nog in een kerk van het Leuvense. Hoe zag het er uit?

diger schriftelijke gegevens hebben. Het wordt moeilijker na te gaan wat aan de kerk toebehoorde vóór de verbeurdverklaring van tal van klooster- en abdijgoederen door de Fransen in 1796, vooral omdat tot het einde der XVIIIe eeuw talrijke parochiën, waaronder Denderhoutem, volledig afhankelijk waren van kloosters of abdijen.

Het werd al duidelijk dat de abdij van Geraardsbergen tot 1801 patronaatsrechten had over de kerk van Denderhoutem. Dat maakt het niet gemakkelijk het plaatselijk bezit aan onroerend goed van de kerk, d.w.z. de abdij, te scheiden van de armengoederen of van kapellegoederen. De abdijen hielden renteboeken bij waarin de te innen pachten van hun onroerende bezittingen nauwkeurig bijgehouden werden. Wat deze kerk bezat was meestal van de abdij. Een paar documenten (1) geven ons duidelijkheid over enkele tot het kerkbezit behorende goederen uit het jaar 1756.

"Sijne Konincklijke hoogheyt (2) verleent in het jaar 1756 amortisatie
"aan de pastoor van Denderhoutem van de kerk-, armen- en kapel-
"legoederen : (3):

"1. **kerkgoederen** : -96 roeden land op 't Kerssevelt; (29a 50ca)
87 roed. land op 't Kruysvelt; (26a 76ca)
90 roed. land op den Wurst; (4) (27a 77ca)

"2. **goed dat aan de kapel toebehoorde** :

" 60 roed. op 't klein huysvelt (18a 46ca)

"3. **armengoederen** : 50 roed. land op Pantegem; (15a 53ca)

"50 roed. land op 't Kersevelt (15a 53ca)

"75 roed. land op Boesdael; (23a)

"75 roed. land op 't Kindervelt; (23a)

"60 roed. land op 't Vosselveit; (18a 46 ca)

"75 roed. land op 't Vosselveit; (23a)

"48 roed. land : "den Loofboucht"; (14a 76ca)

"45 roed. land op 't Wautrinnevelt (13a 84ca)

"70 roed. land op 't Dutvelt ; (21a 53ca)

"71½ roed. meers in den "Daelmeersch"; (22a)

"90 roed. "Schooflant op den Wurft"- (27a 77ca)

Het tweede blad (een bandje ca 50 cm bij 7 cm) is de kwitantie aan deze pastoor afgeleverd op 03.02.1756 tegen afbetaling van de amortisatie op de kerk-, armen- en kapellegoederen ten bedrage van

"Cent douze livres trois sols qu'atre deniers, du prix de qu'aromte
"gros monnoys de Flandres, la livre savoir qu'arante six livres trois sold
"qu'atre deniers... à qu'oy porte la reconnaissance pour l'amortissement
"des biens de l'église et cinquante cinq livres dix sols pour bien des

(1) R.A. te Gent : Kerkarchief van de parochie Denderhoutem, nr. 2.

(2) dit is de schoonbroer van Maria-Theresia van Oostenrijk, de landvoogd in de Nederlanden, Karel van Lorreinen.

(3) wordt hiermede de kapel van O.-L.-Vrouw van Zeven Weeën bedoeld ?

(4) denkelijk bedoeld **Wurft**; (de s midden in een woord was vroeger f zonder dwarsstreepje.)

"pauvres..."

Een kleine eeuw later, 1840, verhaalt pastoor Boel ons de openbare verpachting van de kerkgoederen. (1). Hij noteert :

"De Kerke goederen zijn ten meerderen deelen 22 dagwanden : kors
"naar de fransche revolutie of omwenteling bij middel van reclamatie
"overgegaan tot het armbestier van Denderhautem (2). De dan nog
"verdoken goederen van de zelve Kerke zijn naederhand in het jaar 11,
"7e thermidor (3) door toelaetinge van het fransche goevernement
"gereclameert geweest voor de zelve Kerke, bestaende in 15 partijen,
"ongedenkelijk (4) aen de Kerke toebehoorende alle gelegen binnen het
"gemeente Denderhautem en notarielijk verpagt van kors naer deszelfs
"reclamatie tot op den dag van heden. Geene titels hoegenaemd
"worden er gevonden nog van die voor de Kerke gereclameert zijn en haer
"heden toebehooren. De laeste verpagtinge is geschied door het
"ministerie van den notaris Charles De Winter resideerende te Dender-
"hautem

"den 4den Xber 18 hondert veertig voor zes jaeren ingang genomen
"den eersten january 1841 om het laeste te eyndigen den 31sten Xber
"18 hondert zes en veertig".

Op 4 december 1840 beginnen dan de werkzaamheden van de openbare verhuring der landerijen, aan de Denderhoutemse kerk toebehorend. Notaris Charles De Winter, wonende juist naast de kerk (het huidige café Breughel), begeeft zich naar het "huys ende herberge van Sieur Jozef De Schrijver", aan de noorderkant van het kerkpleintje, huis waar nu nog de gepensioneerde koster, Hubert Van Damme, woont. Mter De Winter is vergezeld van de heer François Wijnant, landbouwer en eigenaar, lid van de kerkfabriek. Hij fungeert als afgevaardigde van de fabriek. Tevens zijn ook de twee veldwachters, Josephus De Winter en Petrus-Amandus De Schepper, aanwezig als "aengezochte getuygen". Ook de secretaris van de kerkfabriek, Cornelius Lercangée, is er ; deze laatste zal opnemen en ondertekenen.

We laten in 't kort de uitslag van de verpachting der 15 percelen (= 15 loten) kennen.

1e lot : 31a land op 't kruysvelt (Eigenstraat), "...welke partij nae dat de kersse tweemaal ontsteken en uytgegaen was is toegewezen aan J.-Bte. Guns, landbouwer te Denderhoutem, voor de jaereljkse somme van dertig frs. Constantinus De Sadeleer stelde zich borg ;"

2e lot : 28a 52ca land op de Wilde Beke (dit was op de Dries, na-

(1) zie in het "Liber Memorialis", p. 17 e.v.

(2) voor "armen" was de eerste benaming "de matricula", d.i. dezen die op de lijst der hulpbehoevenden stonden; later: H. Geesttafel, dan de "Armen", nadien: C.O.O. en nu het O.C.M.W. In het boek "sint-janshospitaal Brugge, 1188-1976 lezen we op p. 30: "bij wet van 16 vendemiaire V (= 7-10-1797) werd het bestuur der Burgerlijke Godshuizen opgericht; op 7 frimaire (27-11-1796) volgde het Bureel van Weldadigheid. Beide organismen werden versmolten in de gemeentelijke C.O.O. (wet 10-3-1925)"

(3) 7 thermidor 11 = 26 juli 1803

(4) ongedenkelijk = sinds onheuglijke tijden.

bij de Rijstraat, scheiding met Kerksken); J.-Bte Welleman uit Kerksken huurt het perceel voor 24 fr. Borgsteller : L.-E. Welleman.

3e lot : 8a 28ca "op den Zek kaeter", (Dries), Judocus Brewée nam dit voor 9 fr. " Den huerair heeft verklaert niet te konnen naemtekenen."

4e lot : 23a 32ca land "ontrent de heygerstraete, abouteerende..." Toegewezen aen de Hr. Petrus-Amandus De Winter (1), "advocaet en burgemeester, wonende te Denderhautem, verklaerende deze hueringe te doen voor rekeninge van het armbestier van Denderhautem "; 20 fr

5e lot : 31 a 62 ca land op het kerseveld (nabij Vondelen) - huurder : Francis De Goedt ; prijs : 31 fr. Borgstelling : L.-E. Taeleman.

6e lot : 23a land op Boesdael (tussen Terlinden, Lebeke en de Olie-meersbeek, die de grens met Ninove vormt). Franciscus Megang krijgt het in pacht voor 21 fr.

7e lot : 26a 97ca land op het Kruisveld (ligging, zie 1e lot). Huurder : Jozef Baeyens, zoon van Joannes ; huurprijs : 20 fr.

8e lot : 31a land op den "Kulput" (tussen Stichelen en Borrekent). Cornelius Lercangée huurt dit voor 20 fr.

9e lot : 15a land op het Mattensveld (in de Stichelen ? vermits het perceel paalt aan de Bijlokegoederen). Taeleman neemt het : 12 fr.

10e lot : 22a 94ca land, gelegen "in den Boom" (bij de Beek ?); landbouwer Amandus Eeman biedt het hoogst : 23 fr.

11e lot : 16a 43ca op de Schorsse Borre (Dries ?) ; dit is voor Judocus De Conseth, mits 12 fr. pacht ; hij huurt het perceel voor zijn moeder Joanna-Theresia Saman.

12e lot : 46a 50ca op de Zijpe (Zonnestraat - Daal) ; voor 38 fr. toegewezen aan Petrus-Amandus Van Audenhove.

13e lot : 15a 50ca, Kruisveld ; pachter : C. De Sadeleer voor 14 fr.

14e lot : 9a 30ca op 't Hamelsveld (ligging ?) J.-Bte. Van der Paelt geeft er 8 fr. voor,

15e lot : 9a 30ca op het Hulsveld (ligging ?). Joanna De Smet, weduwe Josephus De Muyter, geeft er 12 fr. voor ; zij huurt dit goed ook voor haar schoonzusters Joanna en Francisca De Muyter. De pachten belopen samen tot 294 fr. Ze werden alle te Geraardsbergen geregistreerd. De kerkmeesters aanvaardden dit.

De meeste percelen zullen in 1898 door pastoor Van de Putte aangewend worden tot financiering van een tweede vergroting van de parochiekerk. Tijdens het pastoraat van de huidige pastoor werd eveneens een waardevol perceel bouwland verkocht aan de Borrekentstraat, ten behoeve van de herstellingskosten.

Bij pastoor Boel lezen we nog dat de kerk geen renten noch obligatiën bezit, terwijl pastoor Van de Putte in de bisschoppelijke enquête, anno 1889, het onroerend kerkbezit raamt op 10.000 fr. Deze voegt er ook nog een waarde van 3.100 fr. roerend goed aan toe.

(1) hij was de jongere broer van de werkende notaris Ch. De Winter

Het lijkt ons belangwekkend het "Plan Figuratief" van Denderhoutem, daterend van 1777, eens van dichterbij te bekijken met zijn woonsten, straten, wegen en gehuchten. (1).

Dit plan bevat twaalf wijkaanduidingen :

- "Nr 1 de Plaetse ; (63 woningen;)
- "Nr 2 'tguchte ten Borreken, (27w.)
- "Nr 3 de gehuchten ter beke en ter Linden, (48w.)
- "Nr 4 't gehuchte te vossel, (13 w.)
- "Nr 5 't gehuchte ter Leenbeke ; (68 w.)
- "Nr 6 't gehuchte ter neygenstraete, (18 w.)
- "Nr 7 ter blockingen, (2 w.)
- "Nr 8 't gehuchte ten anderenbrouck (16 w.)
- "Nr 9 't gehuchte ter vondelen (45 w.)
- "Nr 10 't gehuchte ten daele, (35 w.)
- "Nr 11 't gehuchte ter Stichelen, (37 w.)
- "Nr 12 't gehuchte ter Waerendt, (46 w.)

Dat wordt een totaal van 418 woningen. Bij een gemiddelde bevolking van 5 personen per woning geeft dit een bevolking van 2090 inwoners. Dat is in 1777. Dit getal komt grosso - modo overeen met dit van 1797, d.i. 2208 zoals het Geschied- en Aardrijkskundig Woordenboek van België (2) aangeeft. Volgens de rijkstelling van 1796 zouden er slechts 1869 inwoners geweest zijn, over 452 gezinnen gespreid. (3).

We merken op dit kaartje zeer duidelijk de grillige vorm van de parochie. De "Plaetse" (4) leunt zeer dicht bij het grondgebied van Iddergem aan. Deze buurgemeente ligt oostwaarts ten opzichte van Denderhoutem (zie bijgaand vouwblad).

De huidige dichtbevolkte Steenweg op Iddergem is er zelfs niet op aanwezig. Waar de "neygenstraete" doorloopt (op de kaart uiteraard niet aangegeven) wordt dat ook Iddergems grondgebied.

Wat op onze dagen de aantrekkelijke Schoolstraat is, was toen een brede aardeweg. Deze werd slechts kort voor wereldoorlog II een verharde betonweg. Op het kaartje is die aangeduid met S.

Merkwaardig hoe toen de Borrekent alleen bewoond was (op twee huizen na) in wat nu de Dwarsstraat heet. Zij is met D gemerkt.

De Zonnestraat (= Z) leidt naar de oude wijk Daal.

Men kan eveneens nagaan hoe de mensen toen naar Ninove moesten, enkel via Terlinden, in de richting van de oude abdijhoeve "ter Ruysbroeck", over Boesdael en de Diepestraten. De brede, haast volkomen rechtlijnige Steenweg op Ninove was toen een veldweg, meer niet...

Alhoewel de "Knipperhoek", deel van de Lebeke, nog niet op dit plan voorkomt, is die kleine wijk toch tamelijk oud. De Knipperstraat staat

(1) dit "Plan Figuratief" wordt in het R.A. te Gent bewaard.

(2) uitgegeven door het Gemeentekrediet van België; 1980

(3) gegevens bewerkt door P. Coppens, Heemkring Haaltert, jg 1982

(4) nog steeds duiden de bewoners in hun gesproken taal hiermede het dorpscentrum aan.

vermeld in de wegenatlas, ca 1830. Op ons plan : K.

Klein-Herlinkhove is evenmin op het kaartje te vinden, vermits, te dien tijde (1777), die wijk nog tot de toen zelfstandige gemeente Herlinkhove behoorde.

Het goed "ter blockingen" wordt bij De Potter - Broeckaert (1) reeds onder **Welle** vermeld in 1877.

Waarschijnlijk vielen in 1777 de parochiale grenzen ongeveer samen met de gemeentegrenzen. Later zal de Eigenstraat bij de parochie Denderhoutem komen. (In 1848).

Een deel van Lebeke zal in 1914 bij de nieuw opgerichte parochie Lebeke ondergebracht worden, samen met drie huizen van Ter Waerend, wat toen al Dries was geworden. Dit was het verste deel van deze wijk en omvatte het molenaarsgezin Schuttyser met nog twee burens.

Ook de ganse Knipperhoek en de in 1807 aan het gemeentelijk grondgebied Denderhoutem geannexeerde wijk Klein-Herlinkhove gaan in 1914 naar de parochie Lebeke.

Het is niet verwonderlijk dat in een tijdspanne van meer dan twee eeuwen de bevolking meer dan verdubbeld is. Voor dit veel groter getal mensen zijn evenzo tal van huizen meer nodig. Deze kwamen er en vormden totaal nieuwe straten. Zo b.v. de centraal gelegen Molenstraat, de Teerlink-, Anker- en Bareelstraat. De rustiger Steen-, Veld-, Dwars-, Hoek- en Sanastraat zijn zoveel nieuwe namen. De lijst is zelfs niet volledig.

Uit deze eenvoudige vaststellingen is gemakkelijk de evolutie van een dorp over tweehonderd jaar af te leiden, dit dan nog maar wat zijn wegenis betreft.

(1) zie bij Fr. De Potter-Broeckaert, "Geschiedenis der Gemeenten van Oost-Vlaanderen"; Denderhoutem. 1877. p. 2.

2. VERGROTINGEN VAN DE KERK. HERSTELLINGEN. DE KLOKKEN. HET ORGEL.

Wanneer en hoe gebeurden de verschillende wijzigingen aan de kerk ? We laten het vermoedelijk houten kerkje der eerste Denderhoutemse christenheid buiten beschouwing, vermits ons noch het uitzicht, noch de juiste situatie bekend zijn.

Zoals de vroegere pastoors Boel en Van de Putte aangeven bestond de grondvorm der kerk uit een "vroeg-gotische middenbeuk van vier traveeën, geflankeerd door twee smalle zijbeuken, alle verenigd onder één aflopend dak." Dat zal onze tempel geweest zijn reeds van in de XIIe, XIIIe eeuw, zo niet vroeger. "Ook de toren die zich boven de kruisbeuk verheft, deels vierkant, in zandsteen van de streek gebouwd, met hierop een ingesnoerde naaldspits, alle met leien gedekt." (1). Een enig mooi traptorentje zit in de zuidgevel ingewerkt in de hoek gevormd door de kruisbeuk en de sacristie. Dit torentje is eveneens van oude faktuur. Het koor, natuurlijk harmoniërend met de middenbeuk, in gotische stijl is er later aangebouwd, en zoals pastoor Boel ironisch opmerkt :

"...den choor niet gelijk met de kerke gebauwt, maer daer naer aan-
"gezet, en zeer krom gebauwt."

De constructie van dit koor zou uit de XVe eeuw dateren,

Op het einde van de XVIIIe eeuw wordt een sacristie opgericht aan de noordgevel. De Sint-Adriaansabdij van Geraardsbergen bekostigt deze werken. Een eeuw later komt er de tweede sacristie. Pastoor Van Germeersch rapporteert haar bouw in 1871. (2) Deze sacristie bevindt zich aan de zuidgevel. We merken duidelijk op dat de kerk wellicht vóór de middeleeuwen niet zoveel verbouwingen kende, al zijn we er toch weer niet over ingelicht.

Pastoor Cornelis Baeyens (of heette hij Buyens ?) zal, noodgedwongen, de beschadigde kerk herstellen. Deze Denderhoutenaar restaureerde de kerk na de troebelen op het einde der XVIe eeuw. (3).

Behoudens enkele kleinere werken aan de kerk (zie hoofdstuk III) duurt het meer dan twee eeuwen eer we een grondige aanpak zien.

Het is de ondernemende pastoor Petrus-Joannes Boel, die in 1834 ingrijpende verbouwingen realiseert. De werken beogen de kerk met "30 voet" te verlengen. Hiertoe worden er in de lengte-as twee traveeën bijgebouwd. Er worden zuilen gebouwd ; weliswaar niet in dezelfde mooie "...Doornikse kalksteen met geprofileerd basement, knoppenkapiteel en

(1) naar een beschrijving in "Bouwen door de Eeuwen heen in Vlaanderen" Dl. 5n - 2(H-Z) 1978 p. 481 e.v.

(2) zie het "Liber Memorialis", p. 4.

(3) pastoor Van de Putte laat ons dit weten in het dagboek, in de lijst van pastoors, die hij aanlegde; (achteraan, niet meer gepagineerd).

achtzijdige abacus (1), onder de spitsboogvormige scheibogen met geprofileerd tracé uitlopend in ezelsoren ". (2) De nieuwe zuilen en bogen trachtte men getrouw na te bootsen naar de bestaande peilers. Het geheel der aanpassingen lijkt ons toch goed geslaagd. Het oordeel van pastoor Boel luidde :

"... of bijmaeken van twee pilaeren zoo nog te zien is aen den tweeden pilaer van de twee kanten, die, gewerkt hebbende in den ouden gevel, dikker zijn dan de andere niet tegenstaende alle de zorge om "ze zoo verre mogelijk af te ronden" (3)

We zullen nu even nagaan wat de werken aan de kerkfabriek gekost hebben, en hoe de betaling gefinancierd werd. De raming liep op tot "8 duyzent vier hondert frs". Hierin waren begrepen "de veranderinge van de vonte of doopkapelle en verzetten van den hoogzael en orgel, maar niet het bijleggen van den nieuwen vloer". Toezicht op de werken geschiedde ...

"...onder de bewaekzaamheyd van den Pastoor, Den heer Burgemeester Petrus-Amandus De Winter en den bouwmeester den Heer August Van de Walle van Gent". (4). De ruwbouw was reeds voltrokken de eerste

(1) abacus = afdeksel boven op een zuil.

(2) aldus in "Bouwen", a.w. p. 483.

(3) zo in het "Liber Memorialis", p. 13.

(4) ibid. p. 14.

zondag van september. De eerste december maakte de pastoor de som der kosten : 7.308 fr. Hij voegt er nog aan toe : "... Het krawijen of arbyden van de parochianen hadde men geschat op 1.400 frs."

De financiering : de staat en de provincie komen elk voor 1.000 fr tussen; de parochianen (is dit de gemeente ?) : 2.000 fr.; de kerk (op twee jaar, nl. 1834 en 1835) : 1.100 fr. en uit de parochiekas 400 fr. De broederschap van de H. Rozenkrans past ook nog 235 fr. bij. Dit levert de som op van 5.735 fr. Wat dan met het resterend bedrag ? Pastoor Boel zegt het ons zelf :

"In dese meeruytgaven als ontfangsten is voorzien geweest door "eenige bijzondere spaerzaamheyd in de kerke geduerende dry à vier "jaeren, door eenige giften en inschiettingen etc.etc.... Het bijleggen van "den vloer is voltrokken geweest in de maand 7er en heeft gekost "1.036 frs en 63 centiemen. Er zijn gegaen in het bijgemaekt deel, "zonder eenige oude steenen, die er ook in gebruykt zijn 1.018 steenen "(marmer) van Basècles van 13 duymen. De Witte die er tusschen lig- "gen zijn van tusschen de andere genomen in den vloer van de kerke, "voorskomende uyt de afgebrokene abdye van Ninove." (1).

De pastoor sluit deze nota's enigszins plechtig af met deze woorden : "Quod ego hunc temporis hic pastor attestor ". (2). Dan volgt zijn handtekening.

Meer dan zestig jaar later oordeelt pastoor Van de Putte dat de kerk dient vergroot te worden. Inmiddels is de bevolking tamelijk snel aangegroeid op de parochie. Zowat de ganse bevolking is dan trouw kerkgaand, zodat de kerk inderdaad te klein geworden was. We vergelijken even. Pastoor Fransman geeft 2.400 parochianen aan in 1804. (3). We willen aannemen dat dit getal misschien aan de lage kant lag, gezien de intenties van het schrijven van Fransman. In zijn antwoord op de bisschoppelijke vragenlijst in 1889 meldt Van de Putte 4.100 zielen. Er waren inmiddels enkele families bij de parochie Denderhoutem gekomen uit de in 1807 afgeschafte gemeente Herlinkhove. Na de burgerlijke opheffing van zijn zelfstandigheid zag Herlinkhove ook zijn parochiale entiniteit teloorgaan. Ook uit de Eigenstraat waren ongeveer veertien gezinnen de parochie Denderhoutem komen vervoegen. De parochie Iddergem verloor ze. (4). Tevens moeten we er rekening mede houden dat Outer-Lebeke slechts een klein houten hulpkerkje had, en toen (d.i. in 1898) nog geen eigen parochiaal geheel vormde. Een zeer groot deel van de huidige parochie

(1) De Franse horden hadden de St.-Corneliusabdij te Ninove verwoest in 1796. De huidige, gerestaurerde ingangspoort naar de Abdijstraat is er nog een merkwaardig overblijfsel van, samen met de majestatische, prachtige dekanale O.-L.-Vrouwekerk.

(2) vrij vertaald : wat ik, de huidige pastoor, bevestig.

(3) in een schrijven van pastoor Fransman aan de deken van Ninove, Brief uit de bundel Denderhoutem in het archief van het bisdom.

(4) zie hoofdstuk V, bij Fransman en hoofdstuk X : administratie.

Lebeke behoorde in rechte aan de parochie Denderhoutem (1), zodat onze toenmalige kerkgemeenschap uitgestrekt en zeer bevolkt was.

In feite komt de geplande kerkvergroting van Van de Putte enkel neer op het uitzetten van de noord- en zuidgevels, m.a.w. het **verbreden van de zijbeuken**. Er zullen drie volwaardige beuken zijn, elk met een eigen, afzonderlijk dak, plus nog de kruisbeuk en het koor. De harmonische verhouding lengte-breedte is er zeker door verbeterd. Maar bij zo'n ingrijpende verandering komt er heel veel kijken. Er volgt nu, meer geordend, hoe het allemaal gegaan is onder de felle stuwkracht van de energieke pastoor Van de Putte.

Wellicht is de idee tot verbouwing van de kerk zeer lang aanwezig geweest in de geest van de pastoor. Misschien kreeg de gedachte vaste vorm in 1889, als hij op de vraag van de bisschop "hoe is de huidige toestand van het kerkgebouw?" zijn lakoniek antwoord in slechts twee woorden uitdrukt: "indiget restauratione". (2). De herder bekijkt het geheel realistisch en tracht zich een meer nauwkeurig beeld te vormen van wat hij wil verwezenlijken en ook van de middelen waarover hij (niet) beschikt. Voor zijn geest wentelen steeds groter, fabelachtiger sommen die zullen moeten gevonden worden voor de grote werken. Na lang wikken en wegen, becijferen en bedisselen, voorzeker met zijn goede en bekwame vriend en stadsgenoot, de heer Julius Goethals, bouwmeester te Aalst, groeien zijn plannen. Ook zijn kerkmeesters zal hij dienen te raadplegen, alhoewel hij er niet te best mee opschieten kan. (3). Hijzelf wil het tot een goed einde brengen: hij rekent, hij tekent, hij schikt en herschikt, maar hij kan niet naast de realiteit: er is een reuzebom aan geld nodig, want hij ziet de zaken groot. Zo komt hij vrij spoedig tot het inzicht dat er maar één mogelijkheid bestaat om zijn opzet te realiseren: onroerend kerkgoed te gelde maken door verkoop. Maar hij weet maar al te goed dat aan zulke transacties ernstige voorwaarden verbonden zijn. De toelating tot verkoop moet van het bisdom, van de gemeenteraad en van de bestendige deputatie komen. Maar hij drijft door. In een paar documenten in het bisdom bewaard (4) vinden we de aanvraag tot verkoop van percelen land en weide, eigendom van de kerk. Nadat de heer arrondissementscommissaris van Aalst het licht op groen had gezet voor de pastoor, wordt er onmiddellijk in een vergadering van de kerkraad beslist schriftelijk het verzoek aan Gent te richten om kerkgoed te verkopen. Het enig onmisbaar argument staat bovenaan de tekst:

"De kerkraad van Denderhoutem, enz... overwegende de noodzakelijkheid van geldmiddelen te verschaffen om zijn aandeel te betalen in "de vergrotings- en herstellingswerken van het kerkgebouw,

(1) Cfr. verder hoofdstuk IX bij kapellen: parochianen van Denderhoutem, Nederhasselt, Ninove en Outer vormen samen de nieuwe parochie Lebeke.

(2) *indiget restauratione* = is dringend aan herstelling toe.

(3) vooral met de voorzitter van de kerkfabriek; zie hoofdstuk V bij Van de Putte.

(4) bewaard in het archief van het bisdom, bundel Denderhoutem, jaar 1898

"beslist,

"aan de bevoegde overheid de toelating te vragen zoo hij bij deze doet,

"van de volgende onroerende goederen te mogen verkoopen."

De zestien percelen worden één na één aangegeven :

1. Op "Tiendevrij", 10a	9. Op het Kerseveld, 33a10ca
2. Op Kruiskouter, 29a50ca	10. Hautem Kauter, 22a50ca
3. ibid., 17a20ca	11. Op de Selkauter, 9a
4. Op Kilput, 28a70ca	12. Op Leebeek, 21a
5. Op Berremeersch, 16a30ca	13. Wildebeek, 28a40ca
6. Op Vlaschveld, 15a90ca	14. Op de Sype, 46a
7. Op Kruiskouter, 33a10ca	15. Op Boesdael, 26a40ca
8. Op den Boom, 23a90ca	16. Hautem Kauter, 14a50ca

In totaal wil de pastoor 374a 80ca of 12 dagwand 18 roeden land en weide van de hand doen. Het verloopt allemaal vlot : een vergadering van de kerkraad met de beslissing tot verkoop was er op 11 september 1898. De Denderhoutemse gemeenteraad hecht er zijn goedkeuring aan op de 21e september. De 5e oktober volgt reeds de zegen van de bisschop voor de verkoop, via de vicaris-generaal A. Seghers. De laatste goedkeuring moet nu nog van de bestendige deputatie van de provincie komen. Ook deze laat niet lang op zich wachten, maar dan in dezer voege :

"Gezien en toegestaan door de Bestendige Deputatie van den Provincieraad

"op voorwaarde

"dat van den opbrengst der verkooping eene som van fr. 1000 afgenomen

"worde, ten einde dezelve in openbare belgische fondsen te plaatsen

"om met de intrest en diengene der belaste staatsrente, ten kapitale

"van fr. 600 de uitvoering der stichtingen te verzekeren;

"2e dat de verkooping, met de te vervreemden belgische obligatie van

"2.500 en de fr. 2.481,89 te lichten uit de Spaarkas, het cijfer van

"fr 28.469,15 niet overschrijde en gestaakt worde zoohaast deze cijfer bereikt is.

"Gent, den 21n October 1898,

"De Gouverneur-Voorzitter,

"(get.) Bn. de Kerchove

"Vanwege de Deputatie : Voor gelijkvormig afschrift,

"De griffier der Provincie De Griffier der Provincie,

"(get.) Louis De Reu

Dit stuk werd bekleed met het zegel der provincie Oost-Vlaanderen.

Vermits het voorzien wordt dat de opbrengst van de verkoping op verre na niet toereikend zal zijn om de geraamde kosten te dekken, vraagt de kerkfabriek van Denderhoutem in haar zitting van 5 februari 1899 aan de bevoegde overheid de toelating om te mogen overgaan tot het afsluiten van een lening bij de plaatselijke parochianen. De beraadslaging van de kerkfabriek bevat de volgende gegevens :

1e de vermoedelijke uitgaven zullen bedragen :

A. aanbesteding : 53.995 fr.

B. buitengewone werken : 7.557,87 fr. Samen : 61.552,87 fr.

2e de middelen om die uitgaven te dekken blijken ontoereikend te zijn, volgens deze opgave :

A. gelicht reservefonds : 2.480,89 fr.

B. vervreemde waarde : 2.497,30 fr.

C. vermoedelijke opbrengst van omhaling en giften : 2.500 fr.

D. vermoedelijk batingsslot der rekening van 1898 : 1.000 fr.

E. toelage der gemeente : 4.500 fr.

F. vermoedelijk hulpgeld der Provincie : 12.310 fr. (d.i. 1/5e)

G. vermoedelijk hulpgeld van de Staat (ook 1/5e) : 12.310 fr.

H. opbrengst der openbare verkoop : 18.000 fr.

Dat geeft een totaal van 55.598,19 fr. Er zal een tekort van 5.954,68 fr. zijn. Maar dat is niet alles. Het schrijven van de pastoor gaat door :

"...overwegende dat het hoogst te vermoeden is naar het oordeel
"der deskundigen dat een deel des schalieberts van de middenbeuk,
"der beide kruisbeuken en der koor noodzakelijk zal moeten vernieuwd
"worden, als volgens bestek der aanbesteding de schaliën op de voor-
"noemde delen der kerk zullen vernieuwd worden,

"overwegende, 3e dat het voordeeligste voor de belangen der kerk-
"fabriek ware eene leening aan te gaan bij de welhebbende paro-
"chianen en zoo zelfs aan deze gelegenheid gegeven wordt van vroeg
"of laat milddadig te zijn jegens het kerkfabriek, besluit :

"aan de bevoegde overheid de toelating te vragen zoo zij bij deze doet :

"a. eene leening van negen duizend (9000) franken aan te gaan

"b. bij de welhebbende parochianen ;

"c. leening verdeeld in negentig (90) aandelen van honderd (100) ieder;

"d. aan 3 ten honderd,

"e. gedurende achttien (18) jaren af te leggen;

"f. telken jare vijf (5) aandeelen van honderd franken, 't zij vijf honderd
"(500) franken volgens den staat van uitbetaling aan deze beraadsla-
"ging vastgehecht ;

"g. telkenjare uit te loten den 1e Zondag van Juli ;

"h. zoo nochtans dat, indien de geldmiddelen der kerkfabriek het toela-
"ten, mits de machtiging der bestendige deputatie het getal der uit te
"keeren of uit te betalen aandeelen zou mogen vermeerderd worden."

De raad denkt die uitbetalingen en de intresten te betalen door de gehele opbrengst der stoelen, die noodzakelijk moet klimmen ten gevolge van de vergroting der kerk en het aangroeien der bevolking.

De gemeenteraad keurt de voorstellen goed op 15 februari. Vicaris-generaal Seghers gaat akkoord, namens de bisschop, op 27 februari 1899. De Bestendige Deputatie neemt de volgende beslissing :

"Gezien en toegestaan door de Bestendige Deputatie van den Provincieraad, op voorwaarde dat, zooals het in den brief van het provinciaal bestuur, dd. 6 dezer maand, 1e afdeeling nr. 66782, is aangewezen "de te ontleenen som op 6.000 fr. worde vastgesteld.
"Gent, den 13e Mei 1899."

Dit schrijven was bekleed met het zegel en de handtekeningen van de Gouverneur-Voorzitter en de Griffier van de provincie.

Het vertrouwen op de goedwillige vrijgevigheid van zijn "welhebbende" parochianen is voorwaar niet ijdel geweest. We troffen volgende testamentaire beschikkingen aan in de bundel van Denderhoutem (1) :

1e Jw. Maria-Joanna Beeckman bezet tien jaargetijden in 1899.

2e De heer Domien Taeleman wenst - en legeert daartoe - twaalf gewone jaargetijden. (op 22 juni 1900).

3e Jw. Maria-Jozefa Van Landuyt, landbouwster te Denderhoutem, "geeft en legeert aan de kerk van Denderhoutem de som van vijf duizend fr. zuiver uyt en nog duizend fr. voor de geboden jaargetijden ". Merkwaardig hieromtrent is wel dat niemand minder dan Koning Leopold II dit tweetalig gedrukt stuk (2) in Venetië ondertekent, de 12e april 1905, op voordracht van zijn minister van Justitie, Van den Heuvel.

4e Jw. Rosalie D'Hondt vermaakt aan de kerk de som van vijftienhonderd fr. Zij overleed hier op 27 juni 1904.

5e Sterfdag van Leonard D'Hondt : 26 april 1909. Deze man had een plechtig jaargetijde en vijf gewone bezet.

Nog enkele vroegere bezettingen en schenkingen waren: zes Belgische obligaties van 100 fr. elk, op 8 juni 1885 geschonken door Maria-Theresia Wijnant aan de kerk. Met de opbrengst aan 3 % wil ze vijftig plechtige jaargetijden gecelebreerd zien, na haar dood tot lafenis van haar ziel. (3). Deze schenkster overleed hier op 4 juni 1883. Ook Franciscus Huylebroek gaf last, te zijner zielerust, na zijn dood, (dit was op 18 januari 1893) een gewoon jaargetijde te laten opdragen gedurende vijftig op-eenvolgende jaren.

Barbara Van den Berghe sterft hier op 31 oktober 1894. Zij verlangde negentig gezongen missen met orgel, bovendien tien jaargetijden, gevolgd van een gezongen mis.

Jw. Florentina Sienaert overlijdt op 28 januari 1898 en vraagt gedurende tien jaar een jaargetijde.

Volledigheidshalve laten we nog enkele vroegere bezettingen volgen. Judocus De Sadeleer legde reeds op 1 december 1807 bij testamentaire beschikking de som van 857,14 fr. vast of 1.000 fr. courant "om

(1) archief van het bisdom te Gent.

(2) d.i. de aanvraag van de kerkfabriek om het legaat te mogen aanvaarden.

(3) In 1885 kostte een plechtig jaargetijde 13,50 fr. De rente op de bezetting van M.-T. Wijnant bedroeg jaarlijks 18 fr. Om dit overschot van 4,50 fr. te mogen innen diende de kerkfabriek dit schriftelijk aan te vragen (zie archief bisdom Gent, bundel Denderhoutem, nr. 23470).

sieraden aan te koop voor de kerk ". Een erfenis aan de kerk kwam ook van Jean De Ro, op 7 september 1833 ten bedrage van 6.349 fr. (1)

Pastoor Van de Putte voelde zich aldus zeker goed gesteund door zijn mensen. Hij zal de kerk nu wel in orde kunnen brengen.

De dag van de aanbestedingen komt. De laagste bedraagt toch nog 67.428 fr. Deze som overtreft nog met vele duizenden de raming van de heer J.Goethals. Deze had immers alles becijferd tot de som van 54.794,61 fr.

De kerkfabriek vraagt een nieuwe uitschrijving aangezien de prijs van de witte hardsteen (steen van La Rochette) en vooral van de Boomse kareel ondertussen fel gestegen was ; de kareel met 25% ingevolge de overstromingen in de Rupelstreek. Het resultaat is positief, zodat reeds op 22 april 1898, amper twee maand na de eerste inschrijving, het nieuwe bedrag heel wat lager blijkt uit te vallen.

De heer Leonard Verstraeten uit Rumbke aanvaardt de werken voor de som van 53.995 fr. Van overheidswege worden subsidies verstrekt : staat en provincie elk 10.823 fr. De gemeente geeft 4.000 fr.

Eindelijk kunnen de werken van wal steken op 18 juli 1898 met de afbraak van de zuiderzijbeuk. Op 1 augustus worden de fundamenteen aangebracht. De eerste steenlegging van het opgaande metselwerk gebeurt door de pastoor zelf op 10 augustus. Alles verloopt snel, zodanig dat de bouwheer reeds voor het nageslacht kan noteren in het gedenkboek :

"Den 31e December waren de vergroote zijbeuken in 't droog en
"s anderendaags is de processie rondgegaan in de vergroote kerk.
"De noordgevel der zijdebeuk en de doopvont waren voltrokken, de
"zijdegevel der zuiderzijbeuk en der middenbeuk ten halven voltrokken,
"De pastoor en de heer G. Roelandt, kerkmeester, hielden toezicht
"op de werken."

Van de Putte heeft ook woorden van lof voor de arbeiders :

"Het werkvolk was deftig, eerlijk, werkzaam en braaf : zij verdienen
"in het gedenkboek aangeteekend te worden : Emile, Petrus en Henri
"Couvreur, gebroeders, van Oostnieuwkerke, (West-Vlaand.) ; metsers ;
"Louis David, metser uit Hooglede; Jean-Baptiste Heyman van Dender-
"hautem, metser; Camille De Meulenaer van Rumbke, metserdiender
"en ook Camille Geers, metserdiender van Denderhautem, zijn halfbroer
"Alexis Muylaert ; Jozef De Kock, en August en Jacobus Quinteyn,
"metserdienders van Denderhautem. Jules Mathieu van Maffles en Victor
"Maes, steenkapper, deze laatste van Edingen. De kappen der zijbeuken
"zijn gemaakt en geplaatst door Francis Torrekens en zoon Camille,

(1) In het "Land van Aalst", jg. 1982, p. 272 lezen we nog dat Willem de la Vorst (wellicht inwoner van Okegem) schenkt, anno 1249 "... aan de kerk van Houtem 10 sch."; d.i. dus 10 schellingen. We veronderstellen dat met dit Houtem Denderhoutem bedoeld wordt, vermits meerdere dorpen nabij Okegem bedacht worden in dit testament. Men bedoelde toch niet Houtem (Veurne), of Houtem bij Vilvoorde, of St-Lievens-Houtem? (Artikel van H. Van Isterdael: "Een merkwaardig Testament anno 1249").

"timmerlieden, van hier. Het zinkwerk is geplaatst door het werkvolk "van de heer Chau uit Rousselaere. De paramentsteen en komen van "de groeve des heren Bettendorf te Larochette (Groot Hertogdom "Luxemburg); de menaux (1) der vensters van de groeve der heren "Rivière te Maffles. (2). Gode zij lof, alsmede St.-Amandus ! tot hier toe "geen enkel ongeluk en zulk gunstig weder dat al te zamen men geen "zeven uren door slecht weer belet is geweest te werken. De scha- "liën zijn gelegd door den gewonen schaliedekker der kerk, Marcel- "linus Lermينياux van Kerksken en zijne zonen Isidoor en Albin". (3).

Er wordt kort daarna gemeld dat op zondag 2 februari 1899, na de hoogmis, het kruisje van de inmiddegevel gewijd werd en door Kamiel Geers omhooggedragen en door de metsers geplaatst is in het bijzijn van de heren kerkmeesters en veel parochianen. Dan zijn ook de werken van het inzetten der vensters begonnen. De heren Hochreiter en Geyer, glazenschielders te Antwerpen, hadden het glas - verre cathédrale anglais - ingezet. De tekening kwam van Goethals.

Onverdroten gaat de pastoor verder met de afwerking der herstellingen. Na Drievuldigheidszondag (d.i. de eerste zondag na Pinksteren) ging de stukadoor aan het werk ; ook de daken van de oude gebleven delen der kerk, nl. kruisbeuk, koor en middenbeuk, werden beëindigd. Deze vakman heette Rivière, plafonneur te Rumbeke. Zijn helpers waren Alfons Vermeulen van Hoogdele en Hendrik Vandekandelaere van Roeselare. Dan zijn ook de fresco's geschilderd in het koor. De kunstenaar wordt niet genoemd. Het rechterfresco is al veel jaren verdwenen. Voor enkele jaren was het fresco boven het koorgestoelte links nog te zien. Dit stelde het optrekken voor van de Israëlieten naar het beloofde land. Twee sterke mannen droegen op een zware boomtak een reuze-druiventros, die tot aan de grond reikte, zodat de dikke knuppel waaraan de vruchten opgehangen waren, nog fel doorboog van het zware gewicht. (4). Tijdens de laatste restauratie in 1977 werd dit overschilderd (5). Het fresco had destijds 1.800fr gekost. Ook de vont werd geschilderd door de broer van de Aalsterse bouwmeester Goethals.

De zijaltaren kwamen eveneens aan de beurt. Het leggen van de nieuwe vloer duurde van 25 augustus tot einde oktober 1899. Dan werd het nieuw portaal geplaatst. Petrus Houthave en Julius Rabau (van Oekene in West-Vlaanderen) plaatsten het begin november.

De herder zelf schonk een mooie lichtkroon met een negendubbele luster en vier enkele lusters. Dit sieraad was reeds verdwenen omstreeks

(1) menaux : er wordt bedoeld meneaux, d.i. vensterkruisen.

(2) Maffles is een dorpje in Henegouwen.

(3) zie het verslag in het "Liber Memorialis", p. 46.

(4) We zien in dit onderwerp een dubbele symboliek : eerstens het Oudtestamenteel Beloofde Land, dat Mozes alleen maar mocht aanschouwen, niet betreden. (Deut. 34.4). Verder zien we nog het symbool van de opgang van de gelovige naar zijn Redder, zijn enig heil : de Heer in de H. Eucharistie.

(5) Bij dezelfde werken werd nog een ander fresco overschilderd. Het was een Christus-Koninghoofd, mooi gekroond, met de tekst CHRISTUS REX. Dit was te zien op de spitsboog juist boven de plaats waar nu het nieuwe altaar staat in de kruisbeuk, onder het torengevel.

1930. De leverancier was Van Rijswijck-Bogaert, uit Antwerpen. Het was ontworpen door Goethals en het had 230 fr. gekost.

De lusters samen hadden 1.085 fr. gekost. De parochieherder verheugt zich over het feit dat een koninklijk besluit verscheen op 14 oktober 1899. Dit houdt de goedkeuring in van het plaatsen van twee zijaltaren, vier biechtstoelen, zitsels (koorgestoelte), communiebank, predikstoel en geschilderde vensters. Men vraagt zich werkelijk af waar deze man de energie en het geld vandaan haalde om dat allemaal in zo korte tijd te presteren.

Op 13 november 1899 draagt de pastoor een solemnele dankmis op ter ere van Sint-Amandus om de goede afloop, zonder ongelukken, van de werken. De gedenksteen wordt gewijd en door Henri Couvreur, Kamiel Geers en Victor Maes ingemetseld. Deze steen bevindt zich nog links naast de grote ingang deur aan de buitengevel. In gothische letters werd er volgende tekst ingebeiteld :

"Deze steen is geplaatst tot aandenken

"der vergrooiting en herstelling dezer kerk.

"Ten jare onzes Heeren : 1.X.1898.

"Onder het bestuur van W. Van de Putte, pastoor;

"A. Schouppe, burgemeester, A. Brijs, P. D'Hondt,

"A. Van Oudenhove, H. Mertens en G. Roelandt,

"leden van den kerkraad.

"Julien Goethals, bouwkundige te Aalst,

"L. Verstraete, aannemer te Rumbeke."

Het gaat maar door. Op 15 november 1899 zijn de wijwaterbakken en de vont geplaatst. Benoni de Sadeleer, steenhouwer te Aalst, kapte ze in hardsteen, andermaal naar J. Goethals' ontwerp. Typisch detail : Van de Putte voegt er in het dagboek ironisch aan toe : "van te voren was de fonte in hout en de kuip was geveerd en gevernist." Kosten der nieuwe vont : 100 fr.; de wijwaterbakken : 80 fr. Goethals tekent ook een paar offerblokken. De Aalstenaar Robert Van Caelenbergh maakt en levert ze, en ... de pastoor betaalt ze : 35 fr. per stuk.

De 13e december 1899 zijn al de werken, behalve het schilderen, beëindigd. Dat verven diende uitgesteld te worden tot in de lente. De voorlopige aanneming der werken gaat door. Weerom dankte hij de Heer : "Gode zij lof dat Hij ons werk te zijner eer liet uitvoeren !" Als onberispelijk boekhouder laat hij ook volgende lijst der kosten volgen : Totale uitgaven : 1. aanbesteding : 53.995,-

2. bijgevoegde werken : 7.357,89

3. noordgevel zijdebeuk : 1.367,22

4. meerdere werken door omhaling betaald : 1.582,44

Totaal : 64.302,55 fr.

Genoten subsidies : Gemeente : 4.500,-

Provincie : 12.294,98

Staat : 12.294,98 ; samen : 29.089,16
nog van omhalingen : 3.600,25
de kerk betaalde zelf nog : 31.613,14
totaal : 64.302,55

Vóór nieuwjaar 1900 laat deze pastoor nog het plein en de trappen voor de kerk in kasseistenen leggen : weer rond de 600 fr. Er wordt nog melding gemaakt van buitengewone werken ; het gaat er om het houtwerk "schalieberts van de middenbeuk", die dienen vervangen te worden. Dat levert hem weer eens voor 7.537,39 fr. kosten op. De gemeente stemde er 500 fr. voor, de provincie en de staat elk 1.471,58 fr. De parochianen leenden 6.000 fr. In het bestek der werken bleef de noordgevel der zijdebeuk in kareelsteen, "de kerkmeesters hebben die doen in witten hardsteen plaatsen, komende van de carrière van Oignies." (1). De aannemer werd er 1.367,22 fr. voor uitbetaald. De pastoor rust nog niet op zijn lauweren : reeds op 18 februari 1900 wordt er begonnen met het leggen van de nieuwe vloer in het koor, Emiel Couvreur krijgt er 720 fr. voor. In Aalst, bij de heer Van Caelenbergh, wordt de nieuwe communiebank vervaardigd, naar tekening van zijn stadsgenoot J. Goethals. Ze komt er op 28 maart 1900 en kost 695 fr. Ze wordt echter voor het eerst maar gebruikt ter gelegenheid van de eerste communie in de maand april. Nog in dezelfde maand leveren de heren Hochreiter en Geyer uit Antwerpen "twee geschilderde vensters". In het gotisch koor zijn in totaal zes ramen geplaatst. Drie ervan zijn kunstig gebrandschilderde vensters. Het middenraam, achter het hoogaltaar, vertoont twee heiligenafbeeldingen : links de patroonheilige van de parochie : Sint-Amandus, en rechts de Heilige Amedeus. Het onderschrift verklaart meteen de keuze van deze heilige : "Ter godvruchtige nagedachtenis van den Eerw. Heer J.-Bte. Amedeus Schouppe, pastoor te Leupegem, is deze venster geplaatst door den heer Em. Goubert en zijn huisvrouw Mevr. Leontina Schouppe. 1900." (2)

Rechts in het koor, dus links van het hogergenoemd raam, zijn weerom twee heiligen in gekleurd glas-in-lood voorgesteld. Links in dit raam de H. Maagd Maria en rechts de heilige Wivina. De ingebrende tekst luidt : "Ten jare 1901 geschonken door de F. Eeman-Roelandt en Notaris Van Oudenhove-Eeman." Links in het koor treffen we een derde raam aan met de heilige Jozef (rechts) en de heilige Cornelius (links). Bijgaande inscriptie : "Eerw. Heeren Priesters-inboorlingen van Denderhautem. 1900".

Links in het koor is er nog een raam en rechts nog twee. Deze drie laatste zijn evenwel zonder afbeeldingen, maar in mooi kathedraalglas. Er dient nog aangestipt te worden dat het eerst vermelde raam, helemaal in het midden, geen witte steen in de omlijsting bevat, maar gewone baksteen, die bepleisterd werd. De andere bogen vertonen mooie, witte na-

(1) Oignies : dorpje helemaal in het zuiden van de provincie Namen, nabij de Franse grens.

(2) Deze priester, inboorling van Denderhautem, was bij zijn afsterven in 1898 amper 45 j. oud. Hij was de broer van Mevr. Goubert-Schouppe.

tuursteen. De kosten van deze kleurramen bedroegen 1.100 fr. Dit werd betaald, respectievelijk door Emiel Goubert en echtgenote Maria-Leontina Schoupe, ter nagedachtenis van hun overleden broer-priester. Het tweede door notaris August Van Oudenhove en zijn schoonouders. Het derde werd betaald door de groep Denderhoutemse priesters.

Een tweede portaal wordt geplaatst van 27 augustus tot 1 september 1900 door Petrus Houthave uit Rumbeke. De aannemer, de heer Verstraete, werd hiervoor de som van 648,48 fr. uitbetaald. In het koor ontbreken nog de zittingen van het gestoelte der kerkmeesters. Ze worden weerom door beeldhouwer Van Caelenbergh gemaakt op 15 september 1900. Goëthals ontwierp de tekening. De pastoor telde er 1.775 fr. voor neer. Nog vóór kerstdag zijn ook de lichten op de zittingen aan "den autaar" geplaatst door het huis Van Rijswijck-Bogaerts te Antwerpen. De heer Goethals was weer de ontwerper. De lichten kostten 500 fr. Dezelfde Aalsterse kunstenaars ontwierpen en vervaardigden een nieuwe predikstoel. Op vijf zijden van de zeskantige kuip zijn gesculpteerde beelden aangebracht. Het zijn : Sint-Amandus, patroonheilige, in 't midden, links en rechts telkens twee evangelisten. Het zijn symbolen van geloofs-verkondiging : de evangelisten door hun schriften, de predikant door het gesproken woord op de stoel der waarheid. Wij, nuchtere mensen van deze twintigste eeuw, vragen ons af waarom die preekstoelen in ongebruik zijn geraakt.

De 17e september 1901 is dan de dag waarop pastoor Van de Putte met gewettigde fierheid, in éénklank met de ganse parochie, de kroon op het werk gezet ziet : de zeer plechtige inwijding van de vernieuwde kerk en het altaar van Onze-Lieve-Vrouw. Deze consecratie wordt door de Gente bisschop, Mgr. A. Stillemans, gedaan. De ganse parochie feest mee. Mijnheer Van de Putte heeft nu een grote bladzijde nodig om de heerlijke gebeurtenissen van die dag voor immer te boekstaven. We willen dit stuk gaarne volledig laten volgen, in Nederlandse vertaling.

"Op de dag van 17 September wijdde Z.D.H.Mgr. Anthonius Stillemans "de kerk en het altaar van de heilige Maagd Maria, geassisteerd door de "priesters van Denderhoutem (1), door priesters en seminaristen uit de "omgeving en van Denderhoutem, uitgezonderd de zieke Eerw. Heer "Frans De Schrijver.

"Het zijn de Zeer Eerw. Heeren Th. François, deken van Ninove

"C. Van de Putte, pastoor te Melden, bij Audenaarde.

"G. De Coninck, uit Machelen bij Deinze.

"A. De Coninck, uit Eeke.

"Daugimont van Denderleeuw.

"Bické uit Okegem.

"Slosse, uit Rumbeke in West-Vlaanderen.

"J. D'Huyvetter, onderpastoor op St.-Baafs te Gent. Cantor.

(1) dit zijn dan de pastoor en de onderpastoors van Denderhoutem.

"Bruggeman, id. en ook cantor.

"C. Hebbelynck, onderpastoor op St.-Niklaas te Gent.

"Van de Wattijne, onderpastoor in Zelzate.

"de Zeer Eerw. Heer Ceremoniaris van Mgr. de Bisschop, Prosper

"Van de Vijvere.

"De solomnele wijdingsmis werd gezongen door Zeer Eerw. Heer Victor

"De Sadeleer, pastoor in Kluizen.

"Als diaken assisteerde Zeer Eerw. Heer Edmond Schuttijser, Directeur

"te Geeraardsbergen, en als subdiaken Zeer Eerw. Heer Felix De Bruyn,

"onderpastoor in Zomergem.

"De hogervermelden en de volgende Denderhoutemnaren waren even-

"eens van de partij : de Eerwaarde Heeren Frans-Xavier Mertens en

"zijn broer-priester Richard; de eerste econoom in het Sinte-Catharina-

"college te Geeraardsbergen en de tweede professor in het college

"te Ronse.(1).

"Cornelius-Gustaaf Lercangée, onderpastoor in Beveren-Waas.

"Alfred De Winter, Directeur te Lochristie.

"Octaaf Eeman, onderpastoor te Zingem.

"Desiderius Van Vaerenbergh, onderpastoor in Schorisse en zijn jon-

"gere broer Edmond, surveillant in het college te Ledeberg.

"Victor Ghijssels, professor aan het college te Ronse.

"Gustaaf Roelandt, onderpastoor te Oultre.

"Odilon Coppens, professor aan het Sint-Lievenscollege te Gent.

"Waren nog aanwezig de heren-seminaristen Emiel Uyttenhove, reeds

"tot subdiaken gewijd.

"De heer René Coppens, doctor in de thomistische wijsbegeerte en

"nog seminarist.

"De heer Aloysius Taeleman.

"Als burgerlijke prominenten worden genoteerd : de heren Camille

"Schouppe, burgemeester, Aloysius Brijs, schepen en voorzitter van de

"raad der kerkfabriek.

"Benedictus Van Vaerenbergh, schepen.

"J. D'Hondt; J.-Bte. De Schrijver ; August Van Herreweghen en J. Van

"der Kelen, gemeenteraadsleden.

"August Van Oudenhove, Voorzitter der kerkmeesters en notaris ;

"Honoré Mertens, schatbewaarder van de kerkfabriek.

"Gustaaf Roelandt, lid van de kerkraad.

"Franciscus-Xaverius Roelandt, gemeentesecretaris.

"Julien Goethals, architect en bouwmeester te Aalst.

"Clemens-Alfons Van de Putte. (2).

"Eerwaarde Heer Willem Van de Putte, onderpastoor te Massemen (3).

(1) beiden broers van de schatbewaarder der kerkfabriek: Honoré Mertens.

(2) Clemens Van de Putte: broer van de pastoor, drukker te Aalst.

(3) deze priester was het petekind van de pastoor. Hij verbleef zeer veel op de pastorie tijdens zijn studententijd.

"Het Gentse dagblad "Le Bien Public" stuurde zijn reporter, de heer "Buse.

"De voornaamste weldoeners, schenkers van geldelijke giften voor het "Lieve-Vrouwenaltaar waren : Aloysius Brijs, J. D'Hondt en Mevr. Ludo-vica Van de Perre, weduwe van Jozef Mertens. (1) Zij bekostigden "het koperen kruis en de koperen kandelaars die in Antwerpen bij "Van Rijswijk-Bogaerts gemaakt waren en 300 fr. kostten. Ook Amand "Brijs had een gift gedaan. enz."

In totaal werd aan Van Caelenbergh voor het altaar uitbetaald : 2.360fr. Zoals steeds had Goethals het ontworpen. In het nieuwe altaar werden de relieken gemetst van de heiligen Adauclus, Benedictus en Felix, martelaren.

Na deze ongelooflijke prestaties, door één man bewerkstelligd, rijzen spontaan bedenkingen op : waar haalde de pastoor de fysische kracht om die menigvuldige taken zo minutieus klaar te spelen ? Bedenken we maar de eenvoudige, beperkte middelen van die tijd, zoals vervoer, enz... Dan is er de toestand der plaatselijke bevolking: minder talrijk en economisch zoveel zwakker, enkele bezittende families uitgezonderd. Overwegen we ook nog de vele problemen en taken aan de geestelijkheid opgelegd, b.v. de voortdurende materiële zorgen voor de vrije scholen, wat in een ander hoofdstuk behandeld wordt. Blijft dan het steeds weerkerend probleem der financieringen : aankopen, herstellingen en leningen die dienen afbetaald te worden. Gelukkig was de quasi-totale bevolking in die dagen nog zo diep gelovig en anderzijds nog zo simpel van levenswijze dat gemeenschapsproblemen in haast alle gezinnen prioritair golden. Zo kan de pastoor immer met goed gevolg een beroep doen op de onmisbare geldelijke hulp bij zijn parochianen. Hoe dan ook : naar dit alles kijken wij, bijna honderd jaar later, met grote eerbied, bewondering en dankbaarheid op. Vooral dan omdat wij menen dat wij zoveel meer behoeften te voldoen hebben. Het is ons niet onbekend dat de humane betrekkingen tussen pastoor en medeburgers niet altijd zo vlot gebeurden; wij sluiten er trouwens niet de ogen voor en zullen een en ander, waar het verder thuis hoort, objectief proberen weer te geven.

Vermits de kerk zo ongeveer tiptop in orde was bij het begin der twintigste eeuw kon men nu op de parochie naar andere dingen uitkijken. Allicht heeft het speurend oog van de nimmer rustende Van de Putte al opgemerkt dat er nog een en ander diende bij te komen in de kerk. Op 10 februari 1905 levert R. Van Caelenbergh een nieuwe biechtstoel. Voor Palmzondag wordt er zelfs nog één bijgezet. De kostprijs vermeldt de pastoor verder. Waarschijnlijk werden ze volledig met kerkgeld betaald. Men zal zich herinneren dat in 1899 de twee zijaltaren, nl. dat van O.-L.-Vrouw en dat van Sint-Niklaas afgebroken werden om ze te hernieuwen. Het altaar aan de H.Maagd toegewijd was al spoe-

(1) de moeder der priesters Mertens; zij bewoonden de wijk Dries.

dig wederopgebouwd. We verhaalden al de grote wijdingsfeesten. Het tweede zijaltaar komt in 1905 aan de beurt. Opgericht op 26 augustus wordt het toegewijd aan Sint-Jozef. Waarom de vroegere patroonheilige, Sint-Niklaas, het pleit verloor hebben we niet kunnen achterhalen.

Blijkbaar was men op de parochie tevreden over de Aalstenaars Goethals en Van Caelenbergh, want ook dit werkstuk wordt door hen afgeleverd. Het kostte 2.250 fr. Dit Sint-Jozefaltaar bestaat uit drie delen.

In het midden is er het beeld van de heilige met de attributen hem toegekend : een zweep, d.i. : timmermansgerei. De heilige houdt dit werktuigje in de rechterhand; in de linker : de lelietak, symbool der kuisheid. Aan beide kanten van dit beeld hebben we twee taferelen uit het leven van Jozef. De kerstnachtgebeurtenissen zien we op het rechterpaneel. In de stal is de heilige hier, na Maria, de eerste verzorger en beschermer van het goddelijk Kind. Links wordt de zalige dood van de heilige afgebeeld. Vanzelfsprekend zijn Jezus en Maria hierbij tegenwoordig. Het is duidelijk dat deze heilige de patroon is van de goede dood. De beeltenissen zijn in gepolychromeerd hout.

Het is een der laatste grote activiteiten van deze pastoor geweest. Zijn opvolger, de Meerdonknaar Constant Pauwels, meldt ons een gedeeltelijke instorting van de stenen torenhoek der kerk, langs het noordwesten. Dit gebeurde op 17 april 1917, rond 9u. 's avonds, in volle oorlogstijd. Er wordt gelukkig geen melding gemaakt van slachtoffers, gezien de afzondering van de kerk van andere huizen in de buurt. De schade werd snel hersteld door de heer Birmant uit Ninove, met tussenkomst van Maurits Houtman, aannemer te Denderhoutem. De kosten van herstel bedroegen : 1.717,50 fr. Deze pastoor zorgt ook voor de aanleg van de elektrische verlichting in de kerk in november 1925. De "Energie Electrique" uit Aalst voerde de werken uit voor 1.530 fr. De Rozenkransconfrerie droeg hier bij : 400 fr. De schildering van de kerk en de sacristie hebben plaats in 1926. Ook het torenuurwerk wordt verguld. Uitvoerders der werken waren : de firma C. en A. Ysabie.

Dat er aan grote herstellingen aan de kerk tijdens het pastoraat van E.H. Pauwels niet veel te noteren valt, hoeft ons niet te verwonderen, gezien de uitstekende zorg die zijn onmiddellijke voorganger, E.H. Van de Putte, had besteed aan alles wat de kerk betrof.

In 1935 gaat Eerwaarde Heer Pauwels ter ziele... Vanuit het kleine Deftinge komt E.H. Clemens Peerenboom onze parochie leiden. Van deze herder kunnen we enkele activiteiten van belang voor de kerk vermelden.

Een eerste zaak was het plaatsen van een **verwarmingssysteem** in de kerk. Het komt neer op het inbrengen van warme lucht in de kerkruimte. Het huis Lafeuillade uit Brussel knapte dit op in 1936. De pastoor betaalde er 16.000 fr. voor, plus nog 12.000 fr. voor de verbouwkosten. In 1937 hebben de gebroeders Gilbert en Richard Van der

Burght uit Denderhoutem het koor van de kerk herschilderd. Enige jaren later zal dezelfde Gilbert Van der Burght de doopkapel herstellen en het transept schilderen. Er werd voor dit werk geen kostprijs ingeschreven.

Een groot werk kwam nog tot stand tijdens het pastoraatsambt van Pastoor Peerenboom. In de Advokaat De Backerstraat kwam een grote parochiale realisatie tot stand : het oprichten van de plaatselijke zaal "HAND IN HAND", eigendom van de kerkfabriek.

Voorgevel van de zaal "Hand in Hand".

De plaatselijke katholieke groeperingen hadden inderdaad grote nood aan degelijke vergaderlokalen en een ruime feestzaal. De pastoor noemde deze plaats "het voorportaal van de kerk". Alhoewel de toen acht-enzestigjarige pastoor zelf niet meer zo intens betrokken was bij de zaak, stemde hij ten volle en uiterst gelukkig in met de aanpak en de realisatie van deze gebouwen.

Omwille van haar pastoraal belang willen we de verwezenlijking van deze zaal met haar annexen hier mededelen, door het relaas dat er in het "Liber Memorialis", pagina 84 e.v., van gegeven wordt, over te nemen.

Om veel misverstanden en vroegere vooroordelen op te helderen, geven we het volledig verhaal van de "genese" van de parochiale zaal. Het verslag werd opgesteld door Eerw. Heer L. Uyttersprot, destijds oudste onderpastoor en mede-realisator van de projecten. Hij werd door de pastoor aangezocht voor het verslag dezer activiteiten te zorgen. Het moet nuttig zijn hiermede alles in het reine te trekken wat toen zoveel

stof heeft doen opwaaien. Hier volgt de tekst van E.H. Uyttersprot in extenso :

"Dit jaar is (1) is een jaar buitengewoon belangrijk in de geschiedenis
"onzer parochie : het gaat er om het ontwerpen en bouwen onze
"parochiale zaal. Ik zal het woord laten aan Eerw. Heer Uyttersprot,
"die een objectief relaas er over schreef."

Tot daar de inleiding van pastoor Peerenboom zelf. De tekst van het verslag door de onderpastoor volgt dan ; de pastoor pende die zelf neer in het "Liber memorialis".

"Ingezien de noodzakelijkheid van de oprichting of de uitbouw der
"christelijke sociale werken die zich opdringen aan onze priesterlijke
"activiteit vooral in deze tijdsomstandigheden ; ingezien de menigvuldige
"bonden en verenigingen van zuiver Kerkelijke aard die bestaan of nog
"tot stand zouden komen; ingezien de onmogelijkheid om het huidige
"lokaal het Gildenhuis (waar maar een enkele plaats te onzer beschikking
"is, nl. een kleine zaal met zeer moeilijke toegang en op bovenverdiep)
"behoorlijk onze vergaderingen, feesten, verwezenlijkingen te houden,
"waren wij verplicht te besluiten tot het bouwen van een parochiale
"zaal en lokalen waar wij met gemakkelijheid onze werken konden doen
"leven en bloeien. Met dat doel hebben wij voetstappen gedaan bij
"de Eerwaarde Zusters Apostolinnen te Gent, die hier ter plaatse die
"grond hadden liggen, die toch bezig waren met verkopen aan private
"personen. Voetstappen die wij deden met goed gevolg : want na
"Z.H. Excellentie te hebben geraadpleegd, had hij ons een stuk grond
"ten geschenke gegeven, gelegen op het kadaster gekend "Vondel-
"weg" en de "Vierbunderstraat", op dit ogenblik genoemd de "Carré"
"en de "Kat", op een breedte van 26 meter.

"Hoe is dat uitgewerkt ?

"Ten einde de toestemming te bekomen voor het uitvoeren van ons
"plan hebben wij ons begeven bij onze hogere overheid, Zeer Eerw.
"Deken Delfosse van Ninove en Z.H.Excellentie Mgr.de Bisschop. Wij
"hebben aan deze laatste volledig verslag gemaakt van onze plannen,
"werkwijze en vooruitzichten voor het lenen en terugbetalen van de ont-
"leende gelden. Dit alles is door de Bisschop, na zijn onderzoek, volledig
"goedgekeurd en aangemoedigd.

"Einde Juli 1949 zijn de bouwwerken begonnen : eerste zondag van
"November, drie maanden nadien, hadden wij reeds ons voorlopig in-
"huldigingsfeest. Van dit ogenblik af kunnen we en hebben we onze
"zaal en onze lokalen voor onze werken kunnen gebruiken. Wij beschik-
"ken over drie bestuurslokalen en een groote algemeene vergaderings-
"plaats voor de werken der vrouwelijke organisaties en evenveel voor de
"mannelijke, bovendien over een schoon feestzaal met vijfhonderd zit-
"plaatsen. Vooraan hebben wij een lokaal voor bibliotheek, een inlich-

"tingsbureel, W.-C's en plaatsen voor velo's en plein. Het geheel wordt "genoemd en draagt het opschrift "HAND IN HAND". (1) De onkosten "zullen ongeveer 1.200.000 fr bedragen. Voor inlichtingen over geleende "gelden, ontvangen geschenken en geld zie boekhouding bij Eerw. Heer "Onderpastoor De Wolf.

"De specifieke bestemming van het gebouw. Ingezien de jarenlange "ervaring ter plaatse en de kennis die we hierdoor opdeden van de "Denderhoutemse bevolking, de hevige tweestrijd der dorpspolitiek; "ingezien wij de helft der parochianen niet konden betrekken in onze "kristelijke sociale werken, zelfs niet altijd in onze zuiver parochiale en "kristelijke omdat wij wilens nillens verbonden waren door het gildenhuis "(lokaal) met de plaatselijke dorpspolitiek der katholieken en dat de "andere, de zogenaamde Daensisten, ook kristenen zijn. Ingezien wij als "priesters, zielenherder, de plicht op ons voelen drukken, even toegan- "kelijk te zijn voor de ene als voor de andere, hebben wij vast besloten "alle dorpspolitiek ten stelligste uit onze zaal te sluiten. Dit besluit "treft op dat ogenblik de fanfare "Moed en Volharding" en de plaat- "selijke toneelbond "Nihil sine Labore", die klaar en uitgesproken eti- "ket dragen. Deze maatregel moet in het vervolg die met het kenmerk "der dorpspolitiek treffen die onze zaal of lokalen zouden willen binnen- "dringen.

"Zodoende zal geen enkel burger van Denderhoutem nog de moeil- "lijkheid kunnen opperen, of ons den steen werpen, dat hij in deze wer- "ken niet thuis hoort, omdat wij ons uitspreken meer voor de een dan "voor de andere politieke partij der plaats. Gelijk onze Kerk er staat met "wijd open armen om iedereen even gul te ontvangen zoo staat ons nieuw "gebouw "HAND IN HAND" als een echte thuis voor ieder burger "van Denderhoutem van goeden wil."

De pastoor rondt de kwestie in volgende bewoordingen af :

"Ik sluit zijn verslag met welverdiende hulde te brengen aan de beide "heren Onderpastoors L. Uyttersprot en G. De Wolf voor 't reuzen- "werk dat zij hebben verricht. Zij hebben mijn droom uitgewerkt. Hen "zij dank gezegd! God zegen voort hun voortreffelijk werk."

In 1959 schrijft pastoor Peerenboom dan belangrijke herstellingen in aan kerk en toren gedaan. Het ging om een groot bedrag : 815.494 fr., als volgt verdeeld : de gemeente betaalt 263.852 fr. ; de provincie neemt 189.203 fr. voor haar rekening en de staat komt voor 362.439 fr. tussen; dit wegens het feit dat sommige delen geklasseerd zijn als monu- ment.

Als dan einde januari 1963 E.H. Peerenboom nogal schielijk overlijdt komt Eerwaarde Heer R. Schockaert het herdersambt voortzetten.

(1) Er werd een prijsvraagje uitgeschreven ten einde de meest passende naam te geven aan de nieuwe gebouwen. Meerdere suggesties kwamen naar voor. Uiteindelijk werd deze kernachtige, veelzeggende slogan "HAND IN HAND" verkozen. De idee kwam van de heer M. Penne, hier destijds apotheker.

Zijn plechtige aanstelling gebeurde in april; dat was met een paar maanden uitstel om de gemeente de tijd te laten de nodige herstellingen en verfraaiingen aan te brengen in de pastorie.

Al vlug stelde de nieuwe pastoor vast dat er een en ander aan de kerk te doen viel. Reeds van bij de aanvang van zijn pastoraat stelt hij een werkmite aan dat zou ijveren voor intense medehulp van de ganse parochiegemeenschap, vooral met het oog op het verzamelen van de vele noodzakelijke fondsen.

De pastoor schrijft dat er herstellingswerken moeten uitgevoerd worden aan de vensters, het orgel, de klokken en de elektrische verlichting. Er zou moeten gezorgd worden voor een moderne verwarming en ten slotte zou de kerk moeten geschilderd worden. (1) Toen kon eigenlijk nog niemand juist voorzien op welke reuzentaak dit alles zou uitdraaien. Wijkvergaderingen vinden alom plaats met twee doeleinden voor ogen : de mensen moeten duidelijk in kennis gesteld worden van de kolossale omvang van de werken om dan een beroep te kunnen doen op hun edelmoedigheid en brede geldelijke steun. Na vijftien vergaderingen worden deze wijkverantwoordelijken uitgestuurd om een geldinzameling te houden in alle huizen van de parochie. Deze collecte bracht de grote som van 304.616 fr. op. Bovenop ging de pastoor nog een lening aan van 200.000 fr., over vijf jaar af te betalen, mits een rente van 5% jaarlijks. Wellicht is dan bij velen de vraag gerezen : waar ligt de reden van deze grote herstellingen die zich opdringen ? Er zullen wel meerdere redenen geweest zijn om dit te verklaren. Vast staat evenwel dat heel wat fouten en gebreken verborgen gebleven waren; fouten die men pas ontdekte als men aan de kerk werkte. Misschien ontbrak het de bejaarde Heer Peerenboom aan de fysieke kracht om deze taak nog op zijn oude schouders te nemen ? Toch mogen we niet vergeten dat E. Heer Peereboom vaak gedwongen werd grote sommen uit eigen zak voor te schieten voor het onderhoud en de voorziening in leermiddelen en meubilair ten behoeve van de talrijke vrije scholen. Hij klaagt zo vaak de ontzettende traagheid der gemeentelijke betalingen aan, als de gestemde subsidies dienden uitbetaald te worden.

Er wordt nog op teruggekomen in het hoofdstukje over de parochiale scholen.

Pastoor Schockaert geeft dan dadelijk opdracht aan het orgel te werken, de ramen te herstellen en de klokken op stalen assen te plaatsen. De vensters worden in twee beurten uitgenomen en in nieuwe bronzen kaders gezet. Na enkele maanden is dit alles klaar, maar... de kosten lopen hoog op: de voet der klokken, aangebracht om het electrificeren van het klokkenspel mogelijk te maken, kostte 28.400 fr.; het herstelde orgel vergde de grote som van 377.305 fr.; voor de ramen betaalde men 22.600 fr. In 1965 volgde de nieuwe verwarmingsinstallatie ; met het

(1) aangetekend in het "Liber Memorialis", p. 104.

bijkomend metselwerk, nodig voor het plaatsen der buizen, werd 285.150 fr. aangerekend. Na aansluiting op het waterbedelingsnet wordt de waterleiding in de sacristie gebracht. De Mette Lucien uit Erembodegem vernieuwt de elektrische leiding, onder het toezicht van ingenieur Marcel Duquesne uit Gent. De pastoor telde hiervoor de som van 171.279 fr. neer. Werken om de klokken elektrisch te luiden kostten 64.093 fr. Deze som werd door de kerkfabriek betaald. We zijn nu al in 1967. Ondertussen weze vermeld dat telkenjare rond halfoogst twee dagen "Vlaamse Kermis" gehouden werd in de schoollokalen van de Zonnestraat. Deze feestelijkheden, telkens met tombola, leverden mooie winsten op, volledig bestemd om de herstellingen van de kerk te helpen betalen.

In december 1967 worden op de binnendaken van de kerk sparren vastgemaakt om grote sneeuwophopingen, met de nefaste smeltperiode, in de kroonlijsten te voorkomen. In september 1972 heeft de aanbesteding van de kerkherstelling plaats. Deze gebeurt in het Gentse gouvernementsgebouw. De firma Brusselmans, ook uit Gent, doet het laagste bod : 2.869.742 fr. Vier maand later komt de ministeriële toezegging van de staatssubsidies. De werken kunnen beginnen. Na de winter, op donderdag 12 april 1973, gaan de arbeiders aan de slag. Maar gaandeweg duiken nieuwe onvoorziene moeilijkheden op. De schade aan het dak is veel groter dan men kon voorzien. Men legt de werken stil.

Een nieuw dossier moet samengesteld worden. Wat geen sterveling vermoedde bleek helaas waar te zijn : 1. de fundamenteën zelf der kerkmuren dienden vooraf dringend verstevigd te worden. 2. verschillende lagen metselwerk, de bovenste van de muren vlak onder de kroonlijsten, waren scheefgezakt en dienden weggenomen te worden en hermetist; 3. tal van door de tijd fel aangevreten natuurstenen moesten vervangen worden uit muren en toren. Maar de pastoor is niet te ontmoedigen. Met onverstoortbaar geduld wacht de kranige pastoor op de goedkeuring van de nieuwe plannen. Het jaar 1973 loopt ten einde. Ook gedurende het ganse jaar 1974 is er niet de minste activiteit aan de kerk waar te nemen. Eindelijk : na bijna twee volle jaren onderbreking worden de werken weer aangevat op 9 april 1975. Na verschillende schorsingen loopt alles nog goed af. De herder vertelt zelf : "Op 4 april (1977) werden de werken hervat. Op 8 september 1977 werden ze definitief beëindigd. Het bevel tot aanvang der werken werd gegeven op 2 april 1973. De herstellingswerken hebben dus 5 jaar en 6 dagen geduurd. Er moet echter rekening mede gehouden worden dat de werken verschillende malen geschorst werden". Ten laatste kwam dan toch de "finishing touch" : de reiniging en de herschildering. De aanbesteding hiervoor wees de firma Van Impe uit Haaltert aan voor de som van 587.638 fr., verhoogd met 82.269 fr. B.T.W. - kosten of taksen. Aldus wordt dit eindtotaal : 669.907 fr. Op 5 maart 1979, meer dan een vol jaar na de aanbesteding, werd

van wal gestoken. De zuilen en de bogen, in natuursteen opgebouwd, werden gereinigd door bestraling met zand. Nadien zijn de schilderwerken begonnen. Ze liepen ten einde op 31 mei 1979. Inmiddels was de oorspronkelijk bedongen prijs gestegen tot 840.616 fr.

Door de enorme stofmassa's die in de kerk opgejaagd werden bij de reiniging der pilaren en spitsbogen was het orgel, ondanks afdekking en bescherming, toch dringend aan nazicht en kuisen toe. Dit was in een drietal weken geklaard, maar nogmaals diende er 259.515 fr. betaald te worden. Dat was eindelijk de laatste rekening.

Hier past het een uitbundig en welgemeend hulde- en dankwoord te richten aan onze pastoor, die, van bij zijn aanstelling alhier in april 1963, niet minder dan zestien jaar aan de restauratie van zijn kerk gearbeid heeft.

Hoe heeft menig parochiaan of vreemdeling die ons kerkgebouw binnentrad de laatste jaren zeker gedacht : een eeuwenoude tempel, zo fris en rein gehouden, zo aristocratisch eenvoudig gebleven in al zijn archaische heerlijkheid. Dit alles hebben we te danken aan de doordrijvende herder : E.H.R. Schockaert.

We aarzelen niet hem te rekenen onder het trio pastoors die wij, hebben gekend, als de grootsten van al onze herders. Zij hebben met hart en ziel bijgedragen tot de bescherming en het behoud van ons enig koninginnestuk op de parochie.

Wij willen blijvend in memorie bewaren :

Z.E.H. Petrus-Joannes Boel, van 1829 tot 1847.

Z.E.H. Willem Van de Putte, van 1886 tot 1911.

Z.E.H. Richard Schockaert vanaf 1963.

In de rij van pastoors van de twee laatste eeuwen zijn dit de behouders van dit rijk Denderhoutems patrimonium.

We willen nu uiteenzetten wat we terugvonden over de soms tragische historiek van onze **klokken**.

Een kerktoren heeft meerdere functies te vervullen. Een der belangrijkste is zeker het herbergen der klokken. Deze spreken een heldere taal tot de gelovige gemeenschap. Zo in blijdschap als in rouw zijn zij de trouwe boodschappers van heuglijk nieuws ofwel van smart en rouw. Daarnaast roepen ze de gelovigen op tot het vervullen van hun wekelijkse plicht : de zondagsmis. Het is evident dat ze hoog in de toren bevestigd zijn. Hoe hoger de klank uitgezonden wordt, hoe wijder de galmen zich verspreiden. Evenzo is de zwaarte der klokken en de daarbij horende klepel rechtstreeks in verhouding tot de omvang van de uitgezonden tonen. Het klokkengieten is steeds een echte kunst geweest, vooral om het juiste timbre en de zuivere toon te vinden. Dit ambacht ging vaak van vader op zoon over.

Er is over het wel en wee van de toren en de klokken heel wat me-

de te delen. De toren zelf zou reeds van in de Xlle eeuw of misschien nog vroeger bestaan hebben, althans volgens pastoor Van de Putte. Hij rust op vier zware, in mooie witte steen opgebouwde peilers van de kruisbeuk. Het onderste torendeel is geheel vierkant en bevat aan elke zijde twee grote galmgaten. Hierboven verheft zich de hoog uitstekende torenspits. De ganse hoogte bedraagt vijfenveertig meter vanop de begane grond. Er worden een paar kleine instortingen gemeld, nl. in 1698 en daarna in 1917.

Over de aanwezigheid van klokken in de toren vindt men gegevens, reeds eeuwen terug. J. De Brouwer (1) zegt dat de kerk in 1592 één klok had. Vanaf 1650 hebben we er twee en van 1700 tot 1750 kwam er nog een kleine klok bij. Soms dienden ze wel eens hergoten te worden, wegens beschadiging, o.a. door barsten, zodat de klank niet meer zuiver was. Na 1750 bleven de drie klokken behouden. Wie deze eerste klokken vervaardigde schijnt niet gekend te zijn. Ook Fr. De Potter-Broeckaert geven enkele inlichtingen over deze kwestie in hun welgekende "Geschiedenis der gemeenten van Oost-Vlaanderen". We lezen hier :

"...in 1596 werd een klok gegoten en gedoopt met den naam van "AMANDUS; zij had een gewicht van 712 pond; zij moest in 1616 hergoten worden, maar dit werk schijnt niet te best geweest te zijn. "Het gemelde doopboek tekent op 27 juli 1617 aan : "Desen 27 juli wordt "de clock wederom gegoten, ende was de vierde reyse; eerst soo "sceurde zij, ten anderen en was de croon niet vol; ten tweeden en "liep sy niet half vol ende dese vierde reyse was wel God tot syner "eer". Druot hergoot de klok in het jaar 1753." (2).

Reeds in 1730 werden er twee klokken hergoten. We vonden volgend documentje over deze herstelling :

"Ten jare 1730 heeft de prochie van Denderhautem doen gieten clocke, "en wel d'eerste ende derde ; De eerste weghende 2800 pond en de "derde 1600, 't samen 4400 over d'welcke voorschreven clocke de prochie betaelt heeft aen den clockgieter eens in gelde de somme van "156 guldens sonder meer, want conditie seynde dat clockgieter al-"les moest leveren tot de vormen noodig ende voorts doen de sijn "eychen kost. het was ook conditio waer het saecke eene ofte alle "twee voorseyde clocke hadde connen te breken binnen een jaer en "dagh dat hij deselfde moest doen ofte comen hergieten." (3).

Dit gebeurde onder de ambtsperiode van pastoor Denies, maar de Geraardsbergse abdij diende de kosten te betalen.

In het parochiaal Liber Memorialis wordt op een groot los blad (58,5 cm bij 46,5 cm) het reglement bewaard op het luiden der klokken.

(1) J. De Brouwer: "Bijdrage tot de Geschiedenis van de Kerkelijke Instellingen en het godsdienstig Leven in het Land van Aalst tussen 1621 en 1796". 1975. Dl II. Ook bij J. De Potter in zijn "De Dekenij Ninove op het einde der 16de eeuw" lezen we : er is één klok.

(2) De Potter-Broeckaert, a.w. p. 21.

(3) zie R.A. Ronse, St.-Adriaansabdij Geraardsbergen, bundel 236, p. 95, V.

Het schrift is zeer eenvoudig, maar uiterst verzorgd en is van de hand van de toenmalige secretaris van de kerkfabriek van Denderhoutem : Felix De Winter. Het stuk is gedateerd 22 februari 1825. We publiceren het in bijlage.

Volgens de auteurs De Potter- Broeckeaert hadden we in 1875 twee klokken waarvan de ingegoten teksten als volgt luiden :

"Refusam an. Dni 1846, sub Rev. Dni P.-J. Boel, Pastor, et S. Amand.
"Sacram. Me suscepunt Corn. Lercangée, Eccl. aedituus et Dna
"Rosalia De Winter. James Bastien, de Damblain Fondeur. H. Goos-
"sens, J.C. Muylaert." (1)

De tweede, kleiner dan de eerste, draagt volgend inschrift :

"Charles-Louis Van Germeersch, Pastor, Gerard-Charles Maes, Burge-
"meester, en voor peter en meter Franciscus Uyttenhove, (2) presi-
"dent van het Kerkfabriek, en Philomena van Oudenhove, echtgenoo-
"te van den Heer Burgemeester.

"A.L.S. Van Aerschodt, oudste, opvolger van A.-L. Van den Gheyn".

Ook pastoor Clemens Peerenboom maakt de inventaris van de klok-
ken, in zijn kerk aanwezig, tijdens de tweede wereldoorlog, in 1943.

Hiermede gaf hij gevolg aan het verzoek van de Belgische bisschoppen
om het volledig klokkenbezit te inventariseren. Dezen hadden immers
lont geroken : de opeising der klokken door de bezettende overheid
was nakend. De pastoor schrijft :

"Er zijn twee grote en een kleine klok. De 1e klok: van wanneer zij
"dateert hebben wij geen gegevens ; in 1846 werd ze hier ter plaatse
"hergoten door een Fransman uit de Vogezen afkomstig, Joannes
"Bastien, onder het bewaak van de kerkmeesters ; zij zou moeten 3000
"pond wegen (Vlaamsch gewicht); voor 't vergieten van de oude spijs
"kreeg de gieter 30 centiemen per pond en voor de nieuwe te leverer;
"spijs 1,60 fr.de pond. Hij zou een jaar verantwoordelijk blijven voor de
"nieuwe klok; 700 fr. moet betaald worden na de levering en het overi-
"ge 10 maand nadien. Aldus voorgesteld 14 mei 1846. Zij werd gegoten
"op 16 augustus 1846 en weegt 3.314 ponden. De oude klok woog
"1.280 kilo's". (3).

De pastoor geeft ook de inscripties zoals hoger aangegeven. Er weze
nog vermeld de inschrijving door de pastoor (d.i. Boel) tot financiering van
een tweede klok. De uitslag luidde :

Pastoor Boel : 50 fr.

(1) de doopsel formule die men ongeveer in deze woorden steeds aantreft op klokken luidt in het
Nederlands: hergoten in het jaar van de Heer 1846. Pastoor P.-J. Boel, Peter: Corn. Lercangée.
Meter: Juffr. Rosalie De Winter.

Klokkengieters: James Bastien, uit Damblain.

H. Goosens, J.C. Muylaert (kerkmeesters ?)

(2) Fr. Uyttenhove was de vader van twee priesters: Petrus en Amandus; (zie curr. in het Vilde hoofd-
stuk)

(3) Het hergieten van die eerste klok "ter plaatse" heeft inderdaad plaatsgehad in de tuin van onder-
wijzer Adriaan Goubert. Hij bewoonde de hoeve naast de huidige eigendom van de heer Jozef
Van Heghe. (Uit de herinnering van onze nu 98-jarige tante, die het thuis zo hoorde vertellen)

De E.H. Onderpastoor ...

De koster Donatus Van Damme : 10 fr.

De zonen van de weduwe Eeman, "Neygestraete" : 100 fr.

Petrus Sienaert, Stichelen : 2 fr.

Op de plaats : Adriaan Goubert : 2 fr.

Adriaan-Franciscus Timmerman : 2 fr.

Franciscus Schandavel, Terlinden : 5 fr.

Gaspar De Pril - Cooman, Daal : 1 fr.

Amand De Schepper, veldwachter : 10 fr.

P.Redant, gegeven : 1-15 of 3-18

Joannes Redant 4 : 89

Pastoor Peerenboom schrijft voort over de tweede klok :

"In 1873 werd besloten een tweede klok te doen gieten ; die zou moeten wegen 1.300 à 1.400 kg. Intusschentijd, rond 1922, was zij gebarsten. 't Werk was toevertrouwd aan Mr Slegen-Consard te Tellin in de provincie Luxemburg. De gebarsten klok woog 935 kg en kostte 12.701 fr. Zij is betaald door al de parochianen. (1). Zelfs door de Denderhoutemse uitwijkelingen in Detroit, in de Verenigde Staten van Noord-Amerika, werd nog 536,59 fr. overgestuurd. De klok verloor bij 't smelten 46 kg. Pastoor Pauwels heeft in al de huizen geld gevraagd voor die klok.(1). Dit gaf 7.910 fr. ter plaatse. De klok vermeldt volgende doopakte :

" Constant Pauwels, Pastoor; Theophiel Sonck, Burgemeester, voor peter en meter : Aloïs Brijs, Voorzitter der Kerkfabriek, Mevr. Camille Schouppe, Maria-Theresia Coppens is meter.

"De klok is bekostigd door de parochianen. Op zondag 29 april 1923 wijdde deken Weemaes van Ninove de nieuwe klok. De grote klok werd in 1840 gegoten in de tuin van A. Goubert-Van der Gucht nabij de kerk. (2)

"Op bevel van het Belgisch Episcopaat dienen alle pastoors in 1943 een juiste inventaris op te maken van het klokkenbestel in elke kerk. "De derde klok : Het is een klein klokje dat gebruikt wordt bij de gebeden voor overledenen in de kerk, ter gelegenheid van het afsterven van een der parochianen. Vanwaar zij komt hebben wij geen documenten! De parochianen hebben mij bekend gemaakt dat dit klokje vroeger werd gebruikt in de kapel van O.L.Vrouw van Zeven Weeën, en daarna geplaatst is in de kerk om den Angelus te kleppen. Gewicht : "36 kg."

Wat door zovelen al zo lang gevreesd werd gebeurde dan op 3 september 1943 : de Duitse legerleiding beval de klokken uit de kerktorens te halen. De grote klok werd uit onze toren gehaald en weggeroofd.

(1) per wijk gaf die omhaling: Anderenbroek : 124 fr. Beke en Vossel : 415 fr. Borrekent : 2117 fr. Daal : 186 fr. Dorp : 1832 fr. Dries : 356 fr. Eygenstr. : 835 fr. Leebeke : 587 fr. Terlinden : 572 fr. Stichelen : 261 fr. Vondelen : 622 fr. en nog 3,25 fr. pasgeld. Totaal van de omhaling : 7.910 fr.

(2) In deze familie zullen talrijke geestelijken, zo mannelijke als vrouwelijke, zich aan de Heer wijden.

Ze namen ook de rozenkransklok mede. Op het officieel ontvangstbewijs werd als gewicht vermeld 1.490 kg ; de kleine 40 kg. De grote klok had een diameter van 1,38 m, de kleine 86 cm. In het jaar 1960, de 17e juli, mag de bejaarde pastoor Peerenboom het nog meemaken dat een nieuwe klok weer in de toren kon. De toenmalige deken van Ninove, Zeer Eerwaarde Heer Back, kwam ze wijden. Haar gewicht bedraagt 1.525 kg. Ze werd gegoten in de klokkengieterij van Michiels Jr. te Doornik. De Voorzitter van de kerkfabriek, Petrus Brijs (1), is peter en Mevr. R. De Vriendt-Mabilde meter.

Een der eerste werken van de in 1963 geïnstalleerde nieuwe pastoor, E.H. Schockaert, was het plaatsen op stalen assen van de twee klokken, noodzakelijk voor eventuele elektrifikatie. Drie jaar later dan gebeurde de omschakeling op automatische werking.

Ook het **orgel** in de kerk heeft heel wat te vertellen.

De oudste ons bekende melding van een orgel dateert van 1765. Het ging om een tweedehands instrument, van de hand gedaan door de monniken van de benedictijnenabdij te Affligem. G. Moortgat deelt ons mede :

"De bouw van een nieuw orgel voor de abdij, was de aanleiding om "de kerk van Opdorp in 1764 een orgel te bezorgen. Slechts het positief van het oud orgel uit 1622 werd hiervoor afgestaan. Het ander "deel, het groot orgel, **werd voor 750 fl. verkocht aan de kerk van "Denderhoutem."** (2).

Moortgat geeft in voetnoot zijn bron aan : de vermaarde Affligemse geschiedschrijver Dom Beda Regaus in "Directorium Haffligemiensis". Dit orgel kwam er tijdens de ambtsperiode van pastoor Schepens. Het lijkt ons bevreemdend dat we van deze aankoop nergens een spoor ontdekten. (3)

De huidige orgelkast is er van in 1901. (4). De Aalsterse beeldhouwer Van Caelenbergh was de maker en Goethals tekende ze. De kostprijs bedroeg : 4.500 fr. Met de veranderingen : 4.750 fr. De 27 november 1908 begon men met het orgelspel te plaatsen. De in Jambes (bij Namen) wonende Duitser, Xavier Witsel, geboortig uit Würtemberg, voerde deze taak uit. Het orgel werd gekeurd op 15 december daarop volgend, door de drie volgende experts : Z.E. Heer H. Van de Wattijne, kanunnik "van eere" en voorzitter van de kosterbond in het bisdom Gent : de Weled. Heer A. Solvijns, arrondissementskommissaris te Gent-Eeklo, vermaard

-
- (1) Deze P. Brijs zou amper vijf maand later reeds ten grave gedragen worden, slechts 56 jaar oud. Pater Jozef Brijs is zijn oudste zoon. (zie Vldc deel : priesters-inboorlingen)
 - (2) zie het artikel van G. Moortgat in "Eigen Schoon en de Brabander". Lijste jg., nrs. 10, 11 en 13, 1963, p. 476.
 - (3) J. De Brouwer vermeldt in 1763 een nieuw portaal met mooi doksaal, (400 gulden) **met orgel**, gebouwd door Pieter Van Peteghem (1763). De auteur geeft ons niet de herkomst van het orgel aan.
 - (4) zie bij G. Potvlieghe, "Het historisch Orgel in Vlaanderen" Dl I, p. 622. Uitgave "Rijksdienst voor Monumenten- en Landschapszorg" Brussel 1974.

orgelkenner, en als derde man : de Heer J. De Groote, eerste prijs en eerste diploma van Gent en Mechelen, orgelist te Wetteren. Het proces-verbaal van expertise luidde als volgt :

"Les soussignés, experts, désignés pour la réception de l'orgue de l'église de Denderhoutem, déclarent avoir examiné avec soin l'instrument et être pleinement satisfait de l'ensemble et des détails de la facture. La construction est très bonne en bons matériaux, comme du reste tout le matériel; la variété, la qualité et la distinction des divers timbres ne laissent rien à désirer. Le travail fait honneur au facteur Mr X. Witzel, de Jambes, près de Namur. Il faut ajouter que le montage de l'instrument a rencontré des difficultés en raison du manque de place en toutes dimensions de la tribune.

"Denderhoutem, le 15 décembre 1908.

"(get.) Alb. Solvijs; H. Van de Wattijne, chan.; De Groote."

's Namiddags, nog dezelfde dag, werd het orgel gewijd door Zeer Eerwaarde Heer Deken François. Het Concert is gespeeld geweest door de voornoemde heer De Groote en het lof is gezongen door de Gregoriusmaatschappij der parochie en de kostersbond van de dekenij Ninove. Een afdruksel van het feestprogramma werd over de ganse streek verspreid. Een exemplaar blijft bewaard in het "Liber Memorialis". Het was een volkomen tweetalig stuk, we zijn immers nog in 1908. Ouderen zullen zich herinneren dat de blaasbalg vroeger met de hand bediend werd. De blaasbalg bevond zich onder het hoogzaal tussen de twee binnendeuren. Pastoor Van de Putte voegt er een mooi jaarschrift aan toe : "noVIs organIs Cantate Deo Magno CantIca saCra. (= nieuw orgel, "zing Gods grootheid in heilige zangen)."

Pastoor Pauwels maakte in 1931 een einde aan de handbediening van de blaasbalg en liet L.Daem van Appelterre een elektrische ventilator plaatsen voor 3.450 fr. De heer Marcel Coignau, van hier, maar later naar Denderleeuw verhuisd, leverde de motor :622,5 fr. Dezelfde Daem komt in 1937, op last van pastoor Peerenboom, het orgel kuisen. "Dit werk was allernoodzakelijkst, want het orgel dreigde gans te vervallen." Het was sedert zijn bouw nog niet gekuist geweest ! " Dit werk, zeer verzorgd, kostte 2.800 fr. Nog dezelfde pastoor laat het orgel grondig herstellen in 1961. De kerkfabriek bekwam van de Gentse bisschop een lening van 200.000 fr. in vijf jaar te delgen, om die werken aan het orgel te betalen. Toch zal het pas einde 1963 zijn dat het volledig uitgebroken wordt, als pastoor Peerenboom al enkele maanden overleden was. Al de onderdelen werden meegenomen door de ploeg van het huis Anneessens uit Menen. Het duurt tot in de meimaand van 1964 eer het terug is. Op zondag 4 mei 1964 beleeft de parochie een heuglijke dag : om 2 u. wordt het hersteld orgel ingespeeld door R. Van Reckem uit Eeklo. Het plaatselijk zangkoor zong het lof. Het geheel der herstellingen kostte 377.705 fr. Als dan eindelijk de laatste hand gelegd wordt aan het schil-

derwerk in 1979 stelde men vast dat het orgel dringend diende ontlast te worden van alle stof. Dit werk was af op 9 november van hetzelfde jaar. Loonkosten : 259.515 fr, Moge het nog lange jaren in de beste voorwaarden bespeeld worden.

3. ONDERHOUD EN KLEINE HERSTELLINGEN.

Elk gebouw vergt regelmatig onderhoud. Hebben we met een klein huis te doen, dan zullen de onderhoudskosten en -werken beperkt blijven. Het onderhoud van de kerk zal veel omvangrijker zijn en de kosten zullen navenant zijn. Uit de gegevens over het onderhoud van deze kerk stellen we vast dat pastoor Cornelius Buyens (sommigen schrijven Baeyens) de beschadigde kerk herstelde na de Geuzenoorlog in 1566. Over meer precieze gegevens beschikken we niet, zodat we ons geen nauwkeurige idee kunnen vormen over de restauratie.

Toch menen we dat die niet onbelangrijk zal geweest zijn, gezien de tijdsomstandigheden. De kerk moet lang gehavend geweest zijn, vermits de herstellingen tijdens het pastoraat van C. Buyens gebeurden : dit was dan tussen 1588 en 1617. Nadien vernemen we uit de verslagen door de dekenen opgemaakt bij hun parochievisitaties (1) dat de kerk in 1625 goed gedekt was, maar weinig versierd. Het hoorgkoor werd in 1626 hersteld. Er werd nogmaals aan gewerkt in 1628. Men wist de muren in de kerk en in 1634 werden glasramen gestoken. De Geraardsbergse abt laat in 1698 de toren herstellen, dadelijk nadat er zich een instorting had voorgedaan, waarbij eveneens het dak van de kerk beschadigd werd.

In het begin van de XVIIIe eeuw spreekt men over de kerk als over een behoorlijk onderhouden tempel. Een nieuwe vloer werd gelegd in 1723 en de zijbeuken krijgen een geplafonneerd gewelf in 1734. In 1754 en in 1777 wordt er opnieuw gewit in de kerk. De tiendheffer (2) maande de pastoor aan tot reparatie. In 1732 werd er gevolg aan gegeven. Men werkte in 1757 aan de steunberen. Het dak werd nogmaals gerepareerd in 1778.

In 1625 bekloeg de deken er zich over bij zijn bezoek in Denderhoutem dat er in de doopvont geen "piscina" was. Daarmee wordt bedoeld dat er geen ordentelijk bekken aanwezig was om het gebruikte water in op te vangen. Men goot het eenvoudig buiten op het kerkhof uit. De doopkapel was niet altijd goed dicht. Het onzuiver water werd door de pastoor aldus uitgelegd : er is op de parochie geen zuiver water te vinden. Nu klopt deze verklaring wel in deze zin dat het van oudsher geweten is dat er rondom de kerk van Denderhoutem nooit zuiver water gevonden werd in de ondergrond. Bovendien werden de muren van alle gebouwen zeer vochtig. De sacristie was zo wak in 1775 dat de misgewaden er niet konden bewaard blijven in de wintermaanden. De pastoor nam ze mee naar

(1) zie bij De Brouwer, a.w. Dl. II

(2) de tiendheffer was de Geraardsbergse abt

de pastorie. Vermits het provinciaal concilie in 1607 het stellen van de godslamp verplicht gemaakt had, voldeed men daaraan in Denderhoutem. De deken noteert bij zijn bezoek in 1625 dat een godslamp aangebracht werd.

Nadat het tabernakel zich heel lang onder de altaartafel had bevonden werd het in 1671 op het hoogaltaar geplaatst. Een nieuw, niet gemarbreerd, draaibaar tabernakel werd aangekocht in 1740. Was het hoogaltaar voorheen toegewijd aan het H. Kruis, in 1688 wordt het reeds aan Sint-Amandus toegewijd. Sinds onheuglijke tijden zijn er twee zijaltaren geweest : het ene aan O.-L.-Vrouw en het andere aan Sint-Niklaas toegewijd. Later, rond de eeuwwisseling in 1900, is dan de naam veranderd en werd het genoemd : Sint-Jozefaltaar.

De toestand der gewijde vaten is als volgt : de kerk bezat twee **zilveren kelken** in 1630; er kwam een nieuwe in 1725. Er was ook nog een **koperen ciborie** en een grote **zilveren** in 1730. De **monstrans**, in 1757 aangekocht, kostte 600 gulden. Men schafte nog een koperen monstrans aan in 1635 en nog een in 1671. Er kwam een zilveren in 1723 en een kleine in verguld koper in 1730.

Tijdens de woelige periode op het einde van de XVIIe eeuw wordt er een monstrans geroofd uit de kerk door Franse soldaten. Deze diefstal was mogelijk omdat men de benodigdheden steeds bij de hand diende te hebben voor de diensten. Gelukkigig had pastoor Ghijs, duidelijk om veiligheidsredenen, een en ander ondergebracht in het Groot-Begijnhof te Gent. Ook zijn voorganger, pastoor Van den Eynde, had enkele kunstschatten uit de kerk naar het klooster der Karmelieten te Aalst overgebracht.

Wat de kerkgewaden betreft : er kwam een nieuwe zwarte kazuifel in 1637. Er waren vier behoorlijke aanwezig in 1636 ; in 1637 al zeven, in 1638 nog vijf. Er werd een nieuwe paarse aangekocht in 1716. Van elke kleur heeft de kerk er vier in 1721. Er zijn ook dalmatieken : een nieuwe zijden en een rode damasten. In 1739 zijn er twee koorkappen voorradig : een witte en een zwarte.

De ordelijke pastoor Boel bezorgt ons (1) een volledig gedetailleerde lijst. Op 1 april 1842 schrijft hij in :

"remonstrantie zilver massif 1

"kelken 2

"cyporiën groote en kleyne 2

"reliquien in hunne reliquairen van zilver : 1 van het H.Kruis, van den

"H.Amandus, patroon der parochie, van de Agatha, patronesse van de-zelfde parochie, van de H. Cornelius; te saemen : 4

"zilveren wierookvatje met zilveren schulpe 1

"koperen wierookvat met schulpe 1

"zilveren schotel met twee zilveren ampullekens, te saemen 3

(1) aangetekend in het "Liber Memorialis", p. 2

"beste verzilverde canons voor de hoogdaegen (1) 3
 choorkappen vijfde, beste witte, roode witte, beste en tweede zwarte,
 "purperen 5
 "een beste wit, met gaude bordueringe, ornament of ternarium (2)
 "waeraen de beste witte koorkappe beantwoord 1
 "een tweede wit rood ternarium met diergelijke koorkappe 1
 "beste zwarte ornament of ternarium met koorkappen, voren vermeld 1
 "tweede zwart ornament of ternarium met koorkappe 1
 "twee beter witte casuvels voor de zondaegen 2
 "dry mindere wekelijksche witte casuvels 3
 "roode casuvels voor de zondaegen 2
 "besten purperen casuvel 1
 "purpere wekelijksche casuvel 2
 "groenen casuvel eenen 1
 "Alben veertien, dry beste 3
 "Alben veertien, dry tweede soort 3
 "Alben veertien, agt gemeeyne en wekelijksche 8
 "supplien negen 9
 "corporaalen twintig 20
 "Purificatoria agtin 18
 "Eenen besten Benedictiedoek 1
 "twee mindere benedictiedoeken 2
 "stoolen van alle kouleuren agtin alle zeer gemeen 18
 "Bonnetten vier (3) 4
 "Eenen besten missael 1
 "twee dito slegte 2
 "Een beste wit goud geborduert Kleed met mantel en voile van Ons
 "L.Vrouwe 1
 "twee witte neteldoeken kleeren met mantel 2
 "twee gauden herten met ketting 2
 "Een purperen kleed met mantel 1
 De opvolger van pastoor Boel, E.H. Van Germeersch, zet hier de inventaris verder:
 "Drij reliquien 1 van O.L.Vr., & H. Rochus, H. Fr.X. (4).
 "waervan de brieven berusten in Sacristij.
 "Een nieuwe vaen van O.L.Vr. gekost: 344 fr.
 "Eene nieuwe zilveren kroon voor O.L.Vr. Beeld & eene voor 't beeld
 "van Kind Jezus.
 "Eenen mantel geborduurt in goud vr. O.L.Vr.

(1) canons zijn in een kader gestelde "vaste gebeden" van de mis; er bevinden er zich drie op het altaar: twee kleine op de hoeken, een groot in 't midden; vanzelfsprekend is hier de omligting "verzilverd".
 (2) uit drie delen bestaande
 (3) bonnet (vrouw. en mann.) drie- of vierpuntig hoofddeksel: men noemt hem ook baret.
 (4) Fr.-X. = Franciscus - Xaverius.

"Eene goude ketting. (Gifte). (1).

"6 geplatineerde kandelaers. 600 fr.

"twee nieuwe Pelders (2) : 1 voor Eerste & een voor 2e klas.

"twee nieuwe Pelders voor jonge lieden.

"Kostelijk Communie kleed & 3 lijnen (3) doeken.

"eene geplatineerde lampe vr. Allh. Sacrament.

"Een nieuwe sacristij gebouwt 1871.

"Een nieuw tapyt van 400 fr. voor hoogen autaer.

"Paratonnerre geplaest op Kerk. 1872.

"Een beeld van H. Cornelius & H. Amandus.

"hoogen autaer & zijde autaers doen vernieuwen.

"De h. Kindsheid ingesteld, een schoon beeld doen maken. Een groot

"aantal kinderen maken er deel van. 1865.

In april 1886 levert de firma De Vuyst-D'Hondt uit Brugge een kostbaar geborduurd zijden tabernakeldoek voor 280 fr. Een versierde zilveren vergulde kelk, gothische stijl, kostte 650 fr. Nog werd door dezelfde firma geleverd een nieuw vaandel voor de begrafenissen : 167,80 fr. Deze firma brengt nog : een paarse kazuifel voor 84,32 fr. Nog enkele gewaden komen toe op de parochie.

Even later zal pastoor Van de Putte, van bij de aanvang en inbezitting van zijn ambt in 1886, in alle opzichten de tempel Gods verfraaien, beter uitrusten en een waardiger sfeer bezorgen. De voorraad gewaden wordt nog aangevuld : kazuifels, dalmatieken, tunieken in alle kleuren worden aangebracht. Ook kleine altaarbenodigdheden worden niet vergeten : misboeken, wierookvat, lessenaars, kandelaars, ampullen, monstrans... Het wordt allemaal nieuw. Men oppert wel eens de bedenking of er dan niets meer goeds was in de kerk.

In november 1888 komt er zelfs een brandkast. Ook nieuwe beelden en kelken worden aangekocht.

De H.Kruisrelikwie, in 1844 bij schrijven van de Mechelse aartsbisschop bekomen, krijgt een nieuw schrijn, in Brugge vervaardigd.

De kinderen Goubert-Schoupe schenken aan de kerk in 1927 een nieuw altaartapijt. Het bestaat uit twee delen.

Ter gelegenheid van zijn gouden priesterjubileum kreeg pastoor Pauwels op 25 september 1933 van zijn onderpastoors en van de conferentiecollega's een mislessenaar in verguld koper (395 fr.) en nog een verguld koperen canon-garnituur van 644 fr.

Een nieuwe paaskandelaar krijgt de kerk van de burgersjeugd in 1936. In 1946 laat pastoor Peerenboom de doopvont vernieuwen. Ook deze

(1) wij kregen ca. veertig jaar geleden inzage van een met de hand geschreven testament, zeer omvangrijk, een ingebonden boek vormend van ongeveer 170 blz. De erfslaters waren 't Kint - De Sadeleer, een kinderloos echtpaar. Het dateerde van in het begin van de vorige eeuw. Volgens dit document (heden spoorloos) zou de kerk van Denderhoutem een gouden kruis met diamanten bezet erven. Wellicht is dit het betwiste testament elders vermeld.

(2) pelders = Zuidnederlands voor baarkleed.

(3) lijnen = lijnwaad.

pastoor koopt heel wat gewaden en benodigdheden voor de kerk.

Als pastoor Peerenboom dan op zijn beurt zijn gouden priesterjubiläum viert op 4 september 1954 is gans de parochie in feest. Een algemene collecte op de ganse parochie levert een mooie som op.

De herder weigert elke persoonlijke gift en wenst alles integraal aan de kerk af te staan. De keuze valt op een nieuw stel moderne kerkgewaden. Met de ingezamelde gelden worden volgende zaken aangekocht :

1 witte kazuivel + 2 dalmatieken + koorkap = 11.000 fr.

2 groene kazuivels, 2 dalmatieken + koorkap = 7.800 fr.

nog 2 witte en 2 groene kazuivels = 10.400 fr.

3 purperen + rode koorkap + nog 2 purperen kazuivels,
samen 12.000 fr.

nog 1 witte en een paarse koorkap = 4.600 fr.

Dit nieuwe stel was in sierlijke gothische stijl gemaakt. De totale kostprijs bedroeg 46.000 fr. Zo bleef de kerk wel voor lang degelijk uitgerust.

4. HET KERKMEUBILAIR

Ten allen tijden werden in elk kerkgebouw speciale aandacht en zorg besteed aan het kerkmeubilair. Men wilde steeds het nuttige aan het aangename, het functionele aan het stijlvolle en sierlijke paren.

Zo men dit tijdens de vorige eeuwen in de mooiste en duurzaamste houtsoorten vervaardigde, dan is dit sinds enkele decennia veranderd. De oorzaak is eenvoudig : de kostprijs en de schaarste van de edelste houtsoorten, eik en beuk, best geschikt voor de meubelnijverheid, bevens de zeer hoog oplopende loonkosten maken het praktisch onmogelijk nog zulke kunstwerken in deze dure materie te laten maken voor onze kerken. Gelukkig de parochies die nog degelijk uitgerust zijn in dit opzicht. Het voorgeslacht heeft dat in grote gemeenschapszin ons en de volgende generaties edelmoedig nagelaten.

1. **De altaren.** Eeuwen geleden was het hoogaltaar toegewijd aan het H.Kruis. In 1576 vinden we al Sint-Amandus als patroon van de kerk en de parochie. (1) Een nieuw hoogaltaar werd ten tijde van pastoor De Grave geplaatst. Zoals het past in deze kerk was het in gotische stijl gemaakt. We vonden noch datum, noch kostprijs. Boven het oude altaar hing er vroeger een schilderij, door pastoor C.Baeyens aan zijn kerk geschonken omstreeks 1590. Wat het voorstelde, of het kunstwaardig had of hoe het verdoen is ons volledig onbekend. In mei 1881 wijdde Mgr. de Battice het nieuw gotisch altaar.

Na de besluitvorming aan het einde van het IIe Vatikaans Concilie vaardigden de bisschoppen veel nieuwe richtlijnen uit. Een voor de gelovigen zeer belangrijk decreet was voorzeker de wens het altaar dicht bij het volk te brengen en de priester naar de kerkgangers gekeerd te zien. In onze kerk kwam dus ook verandering : pastoor Schockaert laat een nieuw altaar plaatsen, juist in de kruisbeuk. Dit is een grote verbetering in de kerk omdat de celebrant nu zoveel dicht bij, bijna midden de gelovigen, celebreert. Een parochiaan, Alfons Souffriau, Steenweg op Ninove, maakte dit altaar. Op zondag 7 augustus 1966 werd de Eucharistieviering er voor het eerst gehouden. Ook over de zijaltaren zijn enkele bijzonderheden bekend. Pastoor Van de Putte meldt de vernieuwing van de beide zijaltaren tijdens de zomermaanden van 1899. Bij het wegnemen van de altaarsteen van het Onze-Lieve-Vrouwealtaar (links bij het binnentreden) werd een mooi relikwiekastje gevonden in de vorm van een buis in tin gemaakt, met rood wassen zegel dichtgemaakt. Bij de relikwieën bevond zich een rol met volgende tekst op de oorkonde :

(1) zie het dekanale verslag aangehaald bij J. De Potter in zijn werk : "De Dekenij Ninove op het einde der XVIde eeuw" z.p. 1944, p. 18.

"Matthias, (1), door de genade van God en de barmhartigheid van de "Apostolische Stoel, aartsbisschop van Mechelen, heeft de 28e juli "van het jaar van onze Heer duizend vijfhonderd 97 dit altaar gewijd "ter ere van de H.Maagd en sluit dit in samen met de relikwieën van "de H. Rumoldus en andere heiligen. Daarenboven zullen de gelovigen "vandaag en op de verjaardagen een aflat van 50 dagen kunnen be- "komen, wat wij bij deze bevestigen. Gedaan te Ninove, in ons diocees, "met ons zegel bevestigd. Op bevel van Z.H. Eminentie, Mgr. de Aarts- "bisschop. Petrus Buydens."

Het zijaltaar links heeft middenin een mooi beeld van de gekroonde H. Maagd, Koningin van de hemel. Dit is aan beide zijden geflankeerd door twee taferelen uit het leven van O.-L.-Vrouw. Links is de boodschap van de engel uitgebeeld. Opeen sierlijke banderol, door engelen vastgehouden, lezen we deze tekst : "Onbevleete Moeder, b.v.o." Deze aanroeping is in het Nederlands gesteld. Rechts zien we de Tenhemelopneming van Maria.

Het zijaltaar, nu aan Sint-Jozef toegewijd, was dit in de vorige eeuwen **niet**. Het werd voorheen steeds genoemd : het altaar van de H. Nikolaas. (2). Het bevatte bovendien een oud schilderij. (3). Dit altaar werd op 8 en 9 juni 1905 vervangen door een nieuw. De Aalstenaars Goethals en Van Caelenbergh zorgden ervoor. Het is de volledige tegenhanger van het Maria-altaar. De voorstellingen links en rechts van het beeld van de heilige gaven we al op p. 35.

2. **De predikstoel.** Van J. De Brouwer vernemen we dat er in 1736 een nieuwe preekstoel in de kerk kwam. (4). De 7e, 8e en 9e februari 1901 liet Van de Putte de oude predikstoel wegnemen; er kwam een andere door Van Caelenbergh gemaakt. Hij kostte 3.200 fr. Op vijf buitenkanten van de zeskantige kuip zijn Sint-Amandus, patroonheilige, en de vier evangelisten aangebracht. Lees hierover ook p. 27.

3. **De biechtstoelen.** In 1777 bezat de kerk drie biechtstoelen. Pastoor Van de Putte wil er nieuwe : de 11e februari 1905 komt de eerste, door Van Caelenbergh vervaardigd, naar tekening van Goethals. In april van hetzelfde jaar, juist voor Palmzondag, komt de tweede, volledig gelijkvormig aan de eerste. Met Allerheiligen komt nummer drie en kort voor Kerstmis is de reeks compleet. De pastoor betaalt voor de vier stuks 3.000 fr. De kerk heeft nog steeds dezelfde, maar nu worden zij zeer weinig gebruikt.

4. **Portalen.** Het eerste wordt geplaatst in oktober 1899. De Westvla-

(1) Matthias Hovius (= Van Hove), 3de Aartsbisschop van Mechelen na Perrenot de Granvelle en Joannes Hauchin. Deze Hovius leidde het aartsbisdom van 1581 tot 1620.

(2) Een gelijkaardige verandering deed zich ook voor te Tollembeek in 1870. Sint-Jozef was er van dan af beschermheilige van het altaar. Het Sint-Niklaasbeeld bleef er naast staan. Zie R. Van der Linden: "De Iconografie van St-Niklaas in Vlaanderen", Zottegem, 1972.

(3) Fr. De Potter-Broeckaert schrijven : "... een gebrekkige kopie van degene, welke in de St-Bartholomeuskerk te Geraardsbergen te zien is en voorstelt : een prins, knielende voor een bisschop, wie hij een boek overhandigt". - Ook de in (2) pas aangehaalde auteur R. Van der Linden beschrijft dit doek in het a.w. p. 61. Bij De Potter-Broeckaert, a.w. p. 20.

(4) zie bij J. De Brouwer, a.w. Dl. II, p. 522 e.v.

mingen Petrus Houthave en Julien Rabau maakten het. Het tweede, met draaiende scharnieren, is af eind augustus 1900 en kost 648,48 fr.

5. **De communiebank.** Ook deze werd vervangen door een nieuwe; op 28 maart 1900 staat ze er. Dezelfde Van Caelenbergh maakte ze, naar model door Goethals getekend.

In het hoogkoor laat de pastoor een nieuwe lichtkroon plaatsen, op zijn kosten. Aan pastoor Van de Putte werd een negendubbele luster met nog vier enkele lichtpunten bezorgd. Het komt ons voor dat deze luster nog in het koor hing zowat vijftig jaar geleden. Was hij beschadigd en werd hij dan verwijderd?

6. **Het koorgestoelte.** Nieuwe zittingen worden aangebracht de 15e september 1900; Van Caelenbergh bracht ze; hij had ze naar de tekening van Goethals gemaakt. Het kostte: 1.775 fr.

Vanzelfsprekend komen met regelmatige tussenpozen aankopen of zelfs herstellingen van kerkstoelen terug. Veel jaren geleden zagen we in de kerk vier soorten stoelen voor de gelovigen. De meest gegoeden schaften zich een dure stoel aan, met fluweel bekleed. De eigenaar alleen gebruikte die. Toch was dit alleen maar links zo, aan de dameskant. Anderen hadden een eigen, houten stoel, op een vaste plaats, ook alleen voor zichzelf. Veelal kon men de naam van de bezitster lezen op een koperen naamplaatje. De stoelen aan de mannenkant waren alle kerkbezit. Helemaal onderaan in de kerk stonden nog een zeker aantal heel kleine stoelen. Hiervan werd slechts gebruik gemaakt voor echte laatkomers.

Inmiddels is hierin allang verandering gekomen. Geen fluwelen stoelen meer. Geen apartheid meer in de kerk. Alle "geprivilegieerde" zittingen zijn gelukkig verdwenen. Er zijn nu alleen nog meubels aanwezig die eigendom van de kerk zijn.

7. De beelden in de kerk. De kruisweg.

Zeer oude beelden bezit de kerk niet. Toch zegt pastoor Boel in zijn inventaris van de parochiekerk dat er een "...beste wit goud geborduurd kleed is, met mantel en voile van O.-L.-Vrouw. "Die pastoor noteert trouwens nog twee andere klederen voor die beeltenis, zelfs nog "... twee gouden herten met ketting". Dat Lieve-Vrouwebeeld krijgt omstreeks 1860 een nieuwe zilveren kroon, evenals het beeld van het Kindje Jezus. Rond 1870 koopt pastoor Van Germeersch twee heiligenbeelden: Sint-Cornelius en Sint-Amandus. In 1867 was het beeld van de H. Franciscus-Xaverius aangekocht, alsmede een mooi vaandel, deze heilige ter ere. Voor de H. Kindsheid werd een nieuw beeld aangekocht in 1865.

Pastoor Van de Putte bestelt dan bij Fazzi te Gent twee nieuwe beelden: Sint-Rochus en Sint-Eligius. Dit was op 9 februari 1892. Er werd geen prijs vermeld. Behalve de altaarbeelden van Maria en Jozef staan vooraan ook nog de beelden van het H. Hart en van Maria. Bij een zuil is er nog een piëta. Wij kennen er niet de oorsprong van. Elders in de kerk staan

nog de beeltenissen van de heiligen Antonius van Padua en van Theresia van Lisieux. Onderaan in de kerk hangt in een lijst de afbeelding van O.-L.-Vrouw van Altijddurende Bijstand. De afbeelding wordt zeer druk bezocht en aangeroepen. De herkomst ervan vonden we niet terug.

Sinds mensenheugenis hangt het zware, sobere missiekruis aan de grote pilaar van de kruisbeuk.

Een laatste woordje over de kruisweg. Alhoewel wij nergens sporen van aankoop vonden lijkt ons deze veel gelijkenis te vertonen met de biechtstoelen, het koorgestoelte, de altaren, enz. Zo durven we vooropstellen dat deze kruisweg hoogstens honderd jaar oud is. De maker is ons niet bekend.

5. DE PLAATSELIJKE CLERUS.

De plaatselijke pastoors komen eerst aan de beurt. Soms werden ze **rectors** genoemd. (1).

1. De oudste, tot nog toe gekende naam van parochiepastoor te Denderhoutem is **Franco**. Van hem is alleen zijn aanwezigheid hier gemeld in 1219.

2. Omstreeks 1366 was hier waarschijnlijk pastoor "Heer **Walteris de Betsbroec**. Hij wordt alleen vermeld in een renteboek van de voormalige Sint-Adriaansabdij van Geraardsbergen. (2). Mogelijk was hij zelfs afkomstig van Denderhoutem. (3).

3. In de XIVe eeuw treffen we **Johan de Commere** aan. Er worden van hem geen andere gegevens gevonden.

Het renteboek van genoemde abdij geeft anno 1427 onder de cijnsplichtigen van de abdij aan : de "prochiepape" van Denderhoutem. Men duidt er de pastoor mee aan, maar... hij wordt er niet bij name vermeld.

4. **Judocus Wittebroot** was hier in 1455 pastoor. E.H. Michem wijst er op dat hij hier niet resideerde.

5. **Anthonius Mars**. Hij was hier herder ook ergens in de XVe eeuw. Het schijnt dat hij in een rechtsgeding gewikkeld was met de Geraardsbergse abt. (4).

6. **Jacob van der Smessen**, zoon van **heinric**, Kanunnik, ook Magister (5). Zijn geboorteplaats was waarschijnlijk Denderhoutem; ofwel was het Aalst. Het "Liber Memorialis" schrijft over hem : "...verus prochiaen van der kercke van Denderhoutem, die in 1526 de kapelanie van Sint-Niklaas sticht. Hij was Canoninck der Capelle in Zeeland; Vilancx". De benaming **Vilancx** is duister.

De Brouwer weet Jacobus Van der Smessen pastoor te Erembodegem van 1565 tot 1571. Hij was kanunnik te Aalst. Hemelvedegem had, volgens dezelfde bron, als pastoor : Jacobus Van der Smessen, zoon van Henricus, van 1565 tot 1574. Ook Kerksken heeft een pastoor Jacobus Van der Smessen, van 1592 tot 1607; deze overleed in 1608. De kleine verschrijving -smessen tot -smissen terzijde gelaten, kunnen we stellen dat deze gekende familie het pachthof te Denderhoutem, dat toebehoorde aan de abdij te Geraardsbergen, lange tijd in pacht had. In de renteboeken van de abdij komen de Van der Smessen's zeer talrijk voor.

(1) De meeste gegevens hadden we van De Brouwer, Michem en Van de Putte (Liber Memorialis). Andere bronnen worden ter plaatse vermeld.

(2) Rijks Archief te Ronse. Boek 265, p. 2 : "Dnus Walteris de Bets broec. p r b t. 1 firtel evene 1/2 cap. 2 scoutsboeds enz ; prbt betekent presbyter = priester, pastoor.

(3) zie bij N. Kerckaert : "Oude Oostvlaamse Huisnamen". Dl. I.

(4) Deze wordt Anthonius MAES genoemd in het aanstellingsdocument van de koster te Denderhoutem. (zie in bijlage, dd. 11-11-1483).

(5) Men bekam de titel van MAGISTER na 1 jaar universiteit te Leuven.

Ook E. Soens licht ons over deze kwestie overvloedig in.(1). In deze voorname familie zijn veel priesters geweest. (2).

De pastoorsopvolgingen in het begin van de XVIe eeuw zijn verre van duidelijk. Even de voorhanden zijnde beweringen op een rijtje :

A. De Brouwer geeft aan : Jacobus Van der Smessen, pastoor benoemd te Denderhoutem in 1512 of in 1515;

Verus Vilancx volgt hem op in 1527;

dan komt magister Van de Schore, hier benoemd in 1576.

B. Eerw. Heer Fr. Michem beweert : Jacob Van der Smessen, geboren te Aalst. Was in 1526 pastoor te Denderhoutem. Hij zou in 1556 pastoor geweest zijn te Erembodegem. Hij was kanunnik te Aalst. Denderhoutem heeft in 1576 Magister Van der Schore als pastoor en in 1580 Cornelius Baeyens.

C. Van de Putte schrijft in het "Liber Memorialis" : "Jacob Van der Smessen, pastoor te Denderhoutem, stichtte in 1526 de kapelanie van Sint-Niklaas. Hij werd nadien pastoor te Erembodegem, nl. in 1556; "usque ad 15...?"

Anno 1588 : Cornelius Baeyens;...

D. Fr. De Potter - Broeckaert schrijven dat Jacobus Van der Smessen pastoor was in 1526. Verder geven deze auteurs geen pastoors aan tot aan C.Baeyens in 1588. (3).

E. De Vlamincq (4) : Jacob Van der Smessen, in 1577 overleden te Denderhoutem. Hij geeft nog een tweede aan : zonder jaartal.

Het lijkt ons dat er zeer veel onwaarschijns is in al deze beweringen. Deze gegevens naast elkaar leggende zou het volgens onze bescheiden mening zo zijn :

Omstreeks 1515 tot ongeveer 1527 is hier pastoor geweest : **Jacob Van der Smessen**. Zijn overlijdensjaar is vermoedelijk 1527.Zeker is dat we van hem een testament kennen in 1526 opgesteld, het is derhalve zeer onwaarschijnlijk dat hij in 1577 zou overleden zijn, zoals sommigen menen. Waarschijnlijk heeft zijn neef en naamgenoot **Jacob Van der Smessen** hem in 1527 opgevolgd als pastoor van Denderhoutem. Misschien is het deze die later naar Erembodegem gaat. Ook Hemelveerdegem en Kerksken hadden een pastoor die deze naam droeg...

De eerste pastoor Van der smessen, een rijk burger, schrijft zijn testament. Na een vrome, nederige, maar uiterst uitvoerige schuld bekentenis als inleiding, volgen dan de vele artikelen van zijn wilsbeschikkingen. Wij geven er enkele aan die de kerk en de parochie aanbelangen.

A. Hij wenst begraven te worden in het hoogkoor; (5).

(1) E. Soens: "De Pachthoeven van de Sint-Adriaansabdij te Geeraardsbergen". Aalst. Spitaels-Schuurmans. 1914.

(2) zie bij A. De Vlamincq: "Familles de Flandre", p. 117 e.v. Ook bij Everaert-Van der Smessen Simone: "Genealogie van der smissen". Gent 1983. (niet gepagineerd)

(3) Fr. De Potter-Broeckaert, a.w. p. 24.

(4) A. De Vlamincq, a.w. p. 117 e.v.

(5) In sommige kerken zijn nog zerken te vinden in het koor.

B. Al zijn eventuele schulden ("hij is zich van geen schulden bewust") moeten vooraf betaald worden.

C. Er zullen elke week **zes** missen moeten gelezen worden aan het altaar van Sint-Niklaas voor zijn zielezaligheid; dit zal bekostigd worden door :

a. een "behuysde stede", gelegen aan 't kerkhof. (Dit was vroeger rondom de kerk gelegen).

b. ½ bunder land op "d'eyghevelt"; de pacht hiervan brengt 12 pond parijs op ; (d.i. paris).is).

c. ½ dagwand land gelegen op "'t grooten broeck"; de "heylighe Gheest" van Denderhoutem betaalt er 36 schellingen parijs voor.

d. 1 dagwand en 20 roeden gelegen op "'t Huyfkensvelt"; de pachter is Jan Van der Smessen, voor 22 stuivers per jaar; de H. Geest heeft er de ½ van; de kerk ¼ en de dienst van Sint-Niklaas het andere vierde. (1).

e. 5½ dagwand op "'t Lindevelt"; pachters : Jan de Deckere en consoorten : 27 schellingen en 6 penningen grooten.

f. 3 dagwand op de Duyst; Gillis van Dorpe betaalt er 6 schilden per jaar voor.

g. Een ½ dagwand land op 't Vosselveld ; Joos Van Melle betaalt 33 grooten.

h. Een weide in de Brielingen; pachter Pieter De Dier moet er 4½ schilden voor betalen; volgens de pachtsom moet de weide zowat 2 dagwand en 25 roeden groot geweest zijn.

i. een weide in de Dockaert; Pieter van Cley huurt die voor 3 schellingen grooten.

j. Een weide te Ninove, te Nederwijk, geheten "den Swaene" ; Jacob Adriaan Van Assche pacht die voor 13 schilden; aan de vergelijkende waarde te rekenen zou dit een stuk weide geweest zijn met een oppervlakte van 6½ dagwand of ca. 1 bunder en 2½ dagwand.

k. Een erfelijke rente te Liedekerke van 28 schellingen gr.

l. Aan Arendt Van Vossele moet Jan De Vlaeminck 5 schellingen grooten op zijn erf op "d'oude Molenveldt".

m. Jan De Vlaeminck moet 5 schellingen betalen aan Arendt Van Vossele voor zijn erf op "d'oude Moleveldt".

n. Item van Jan Praet, Ter Waerden, over 't hospitaal te Aalst, 12 grooten 's jaars.

o. Item op Gillis Cobbaert en Wauter Dams op een weide ter Parderwighen : 6 grooten 's jaars.

p. Item op de erfgenamen Jan Van der Linden : 4 grooten.

q. Hendrik Van der Smessen op zijn land : 2 grooten 's jaars.

r. Gillis Damen en Corn. Mertens op hun land op "d'Ostveldt"

(1) Met deze dienst wordt bedoeld de aangestelde kapelaan die de vastgestelde verplichtingen, inhrent aan die kapelanie, na te komen had.

Zo wil deze Jacob Van der Smessen ook aan 't hoogaltaar de gezongen mis van 't H. Sacrament; daarvoor betaalt hij (later zijn erfgenamen) jaarlijks 20 grooten "om smaut in de Lampe eeuwelijck ende erfelijck te Berrene". Deze drie partijen waren samen dus goed voor 3 pond parisis; hier moeten de erfgenamen Cornelis De Brakelse voor zorgen, op hun stede "de Sterre". Deze diensten moeten opgedragen worden in deze kerk. De celebrant moet de oudste priester van zijn familie zijn. Indien er geen priester in de maagschap is zal men een ander moeten aanspreken tot op de dag dat er weer een priester in de familie is.

s. Hij verzoekt de heilige geesttafel van Denderhoutem elke week, eeuwigdurend en erfelijk, 6 grooten te besteden aan dertien miserabele mensen. Zij moeten elk een brood krijgen; brood waarin telkens moet gestoken worden "ses meyten Vlaemsch". Ze zullen dit brood bedeed krijgen elke donderdag "naer de heylighe misse van de heylige sacramente".

t. De pastoor verlangt ook dat enkele pachters de huurprijs zouden afdragen aan dezelfde armendis van Denderhoutem. "De heer Jacob Van der Smessen" geeft aan de H. Geesttafel van Denderhoutem honderd vijftig schellingen om er op de dag van zijn begrafenis brood mee te kopen en aan de arme lieden te bezorgen. Aan de kerk van Denderhoutem geeft hij honderd vijftig pond parisis dienende om sieraden en ornamenten mee te kopen, etc. Voor het O.-L.-Vrouwebeeld schenkt hij nog "twee gauwde ringhen", de ene met een steen van diamant, de andere draagt een steen van granaat.

Aan zijn neef "Meester Hendrick Van der Smessen, Pieters zoone" legeert hij "sijnen tabbaert met den slourbijne gevoert"; ook nog zijn damasten rok en zijn fluwelen "indien hij priester wordt".

Na al deze bepalingen volgen er nog een hele reeks schenkingen aan familieleden die wij hier alle ongemoeid laten. Wel geven wij nog aan wat hij bedacht ten voordele van religieuze werken of personen.

a. Nicht Joosijne zal erven 1½ zak "terwe", erfelijke losrente op een stui-ver "naer de beste binnen Leeuwe". Deze Joosijne krijgt nog 2 grooten "om haer te cleeden als zij in 't Begijnhof ginck".

b. Aan de broeders van 't klooster te Melle : 10 schellingen grooten.

c. "Die Jacopijnen van Ghendt" : 10 schellingen grooten.

d. De minnebroeders (1) van Brussel : 10 schellingen grooten.

e. De O.-L.-Vrouwebroeders te Aalst : 10 schellingen grooten.

De erflater bepaalt er wel duidelijk bij dat de begunstigten elk in hun klooster zullen zingen vigiliën met negen lessen, plus een gezongen mis en daarna nog eens dertig gelezen missen.

f. De zusters te Asse bedenkt hij ook met 10 schellingen gr.

g. Item de Zwarte Zusters te Aalst.

De vier laatst genoemde kloostergemeenschappen zullen in ruil vigiliën zingen met negen lessen " ende doen zingen eenē misse van re-

(1) minnebroeders zal hier wel de Minderbroeders betekenen.

quiem". De pastoor sticht op 24 januari 1526 de kapelanie van O.L. Vrouw. In het VIIIe kapittel komen we er op terug.

Omtrent plaats en datum van overlijden van deze priester tast men nu nog altijd in het duister. De samenstellers van de stamboom van die familie vermelden het niet. Er rijzen ernstige vermoedens dat hij in 1527 zou gestorven zijn: 1. zijn testament dateert van 1526; 2. In bedoeld testament vernoemt hij geen enkel priester Van der Smessen, alhoewel er verschillende zijn in de XVIe eeuw. Evenmin noteert hij andere geestelijken, ook familieleden, maar met een andere naam, die hem nauw verwant zijn. (1).

7. **Verus Vilancx.** Er zijn wel ernstige redenen om de opvolging van Jacob Van der Smessen, als pastoor, op naam van deze zg. Verus te betwijfelen. Immers, het is alleen De Brouwer die hem vermeldt. Wij vonden geen enkele bron waarin deze genoemd wordt.

8. **Jacob Van der Smessen.** Het lijkt ons veel waarschijnlijker dat deze zijn oom heeft opgevolgd. Was het in 1527 ? Het is deze Jacob die vermoedelijk in Erembodegem pastoor wordt in 1555. Indien dit juist is zitten we met een periode van eenentwintig jaar waarvan we de pastoor niet kennen.

9. **Magister Anthonius Van De Schore.** Hij komt hier aan in 1576. Hoe lang ? Tot in 1579 of tot 1588 ? Pastoor Van de Putte heeft er blijkbaar geen weet van.

10. **Cornelius Baeyens.** Hij was naar alle waarschijnlijkheid Denderhoutemnaar van geboorte. Zoals tal van kerken in onze gewesten werd ook dit kerkgebouw beschadigd door muitende benden op het einde van de XVIe eeuw. Deze pastoor herstelde de tempel degelijk. Naar blijkt uit dekanale verslagen (men noemt hem daar Buyens) deed deze herder het hier prijzenswaardig. (2). Er is op dat moment geen koster; maar de pastoor zegt aan de visiterende deken dat hij verwacht wordt... Er worden geen ketters gemeld, geen overspeligen, enz. Er zijn in dat jaar 1592 200 communicanten. Volgens hetzelfde verslag zou die pastoor hier toen al drie jaar vertoefd hebben, zo kan men stellen dat hij hier in 1588 pastoor werd. Dan is er nog geen rustaltaar voor het H. Sacrament. In 1595 is daarin voorzien. Nadat de relikwieën geroofd waren, had men ze nog niet terug in 1595. De pastorie is goed in orde; het dak is goed. De koster is er nu. In 1593 zijn er nog 70 communicanten minder dan in 1592. Dit is het gevolg van de pestepidemie die onze gewesten toen zo deerlijk teisterde.

Pastoor Baeyens nam ontslag in 1617 en overleed hier op 9 juli 1621.

11. Magister **Michaël Van Den Haut(h)e.** Hij was baccalaureus in de godgeleerdheid. Hij was afkomstig uit het aartsbisdom Mechelen. In deze stad ontving hij de heilige wijdingen op 20 juni 1617. Deze geleerde pastoor

(1) zie over deze verwanten, voetnoot p. 59.

(2) men leze deze dekanale verslagen in het a.w. van Jozef De Potter, p. 18.

schijnt wel een bewogen pastoraat gehad te hebben : hij had de naam nogal op vertrouwelijke voet te leven met een pachtersvrouw (1), wat tot gevolg had dat hij verdacht werd de celibaatswet niet na te leven.

Het dekanaal verslag vermeldt zijn zaak bij het kerkelijk tribunaal. Hij leefde daarenboven op gespannen voet met de kapelaan, (2) Eligius Verstappen, die, op zijn beurt, "geen voorbeeld van matigheid was". Toch zegt de deken in zijn verslag dat Van den Haute vol toewijding was voor de parochie en de parochianen. Van hem is een mooi document bewaard (3) betreffende de stichting van de aartsbroederschap van de H. Rozenkrans van de H. Moeder Gods, 1641. De foto toont ons enkel de tekening boven de tekst. De instellingsgebeurtenissen volgen in bijlage.

Er was ook genoteerd dat er in 1638 moeilijkheden waren gerezen omwille van de klavertienden. Er bestond ook betwisting tussen deze pastoor en de kerkbaljuw over een voorrangskwestie : wie van beiden mocht **eerst** de kerkrekeningen ondertekenen ! Dat viel voor in 1630. Pastoor Van den Haute ging op rust in 1658 en kreeg een pensioen van zeshonderd gulden per jaar. In het Denderhoutems overlijdensregister is er geen spoor te vinden van zijn afsterven, zodat wij vermoeden dat hij elders overleden is.

12. Reeds vijf dagen na de oppensioenstelling van Michaël Van den Haute wordt hierheen gestuurd : **Joannes Van den Eynde**. Zoals zijn voorganger is hij Mechelaar van geboorte. Toch werd hij niet in Mechelen tot priester gewijd, maar wel in Brussel, op 3 juni 1651. Hij komt hier aan op 9 april 1658. Zijn pastoraat blijkt woelig geweest te zijn door de onophoudelijke aanwezigheid van vreemde soldaten in de streek. De geduchte Fransen maken deze gewesten zo onveilig dat de mensen hun kostbare bezittingen verbergen, niet zelden op verborgen plaatsen, diep in de aarde. (4). Dat deed pastoor Van den Eynde niet met de kerksschatten : hij bracht ze tijdig in veiligheid bij de paters Karmelieten te Aalst. In het necrologium van onze parochie uit die tijd vinden wij zijn overlijden aangekend op 8 december 1677. Dit in tegenstelling met andere bronnen die dat sterfjaar op 1675 stellen. De dekanale verslagen typeren hem kort : hij volbracht zijn taak. Alhoewel we de sterfdatum van deze pastoor kennen is het waarschijnlijk dat hij zijn ambt niet tot aan zijn dood heeft uitgeoefend. Vermoedelijk is hier een waarnemende priester de parochie komen bedienen.

13. Eerw. Heer **Buckinx** vervangt pastoor Van den Eynde, misschien door ziekte verhinderd zijn taak te vervullen. Dat duurt slechts van 1670 tot

(1) J. De Brouwer, a.w. (Bijdrage...); DI I, p. 100 e.v.

(2) men mag het begrip kapelaan uit die tijd niet verwarren met het begrip onderpastoor van deze dagen; die kapelaan bediende de kapelanie van St-Niklaas, zoals verder zal gezien worden. Het duurt trouwens nog lang eer Denderhoutem een onderpastoor krijgt.

(3) R.A. te Gent; kerkfabriek van Denderhoutem.

(4) Af en toe worden bij opgravingen muntvondsten gedaan, zo in Denderhoutem in 1853 (Eigenstraat). Het ging om muntstukken uit de tweede helft van de XVIde eeuw.

1672. (1) In de dekanale verslagen, door J. De Brouwer onderzocht, vernemen we dat hij wel talenten bezat, maar ze te weinig gebruikte. Hij gaf ook geen onderricht. We horen verder niets meer over deze Buckinx, want in 1676 komt hier als deservitor een andere priester aan. (2).

14. **Judocus Ghijs.** Deze werd omstreeks 1650 te Zottegem geboren en ontving de priesterwijding te Brussel op 22 december 1674. Hij komt hier aan op 2 januari 1676. In september van datzelfde jaar krijgt hij de volle bestuursmacht als pastoor te Denderhoutem. (3) Hij bewaakt het kerkelijk patrimonium degelijk, zodat hij ook heel wat naar veiliger oorden dient over te brengen. Wat niet strict noodzakelijk is voor de eredienst aan kostbare voorwerpen verhuist hij naar het Groot-Begijnhof te Gent. We schrijven dan 1697. Ondanks deze voorzorgen werd hij nog van een paar kostbaarheden beroofd door Franse soldaten, nl. de monstrans en de zilveren vaatjes voor de H.Oliën. Het moet er hier toen vreselijk aan toe gegaan zijn : berekeningen wezen aan dat de troepen van Lodewijk de XIVe in Denderhoutem alleen om 356.721 gulden schade deden in amper vijf jaar tijd; van 1689 tot 1694. (4) Pastoor Ghijs stond om zijn ijver, studiegeest en zijn waakzaamheid goed aangeschreven bij de aartsbisschop. (5) De goede man verwisselde hier het tijdelijke met het eeuwige op de 23e april 1722. Hij had hier droevige tijden meegemaakt.

15. Magister **Petrus Denies.** Afkomstig uit Steenokkerzeel. De abt van Sint-Adriaans te Geraardsbergen droeg hem bij de aartsbisschop voor op 15 juli 1722. Zijn benoeming volgde prompt na zijn verblijf in Sint-Lievens-Houtem. Pastoor Denies sticht hier de octaaf ter ere van het H. Sacrament. Al blijkt hieruit zijn ijver toch rapporteert de visiterende deken hem eerder ongunstig : hij mist de passende waardigheid, zodat de parochianen hem weinig eerbied betonen. Wederzijds uit hij ook zijn ongenoegen over zijn pappenheimers, die hij slecht van inborst en blasfemerend vindt. (6). Ziekelijk geworden krijgt hij hulp in de persoon van een coadjutor. Zijn overlijden wordt aangegeven op 22 oktober 1753, hier op de parochie.

16. Voor enige maanden zien wij hier werkzaam deservitor **Petrus Lemmens.** Hij was buitenpoorter te Geraardsbergen; dit laat ons veronderstellen dat hij bemiddeld moest zijn.

17. In juli 1754 neemt **Andreas Boon** dan de teugels in handen. Hij was hier pastoor geworden "via concursum". (7) Het was een geleerd man:

(1) R.A. te Ronse. Denderhoutem: Pastoor Van de Putte vermeldt hem niet, evenmin J. De Brouwer. Deze laatste citeert hem wel in dekanale verslagen.

(2) deservitor betekende zoveel als waarnemend pastoor.

(3) Op 19 april 1676 stelt de Geraardsbergse abt, Hubertus, voor aan de aartsbisschop als pastoor te Denderhoutem te benoemen: "Joannes Steenwinkel, magister, een geschikt man". Toch gaat de kerkvorst hier niet op in, want op 12 september 1676 volgt de vaste benoeming van Ghijs. R.A. Gent. Fonds bisdom. M.37.

(4) Zie bij Oscar Broeckaert: "Cultuur-Historische Facetten van Oost-Vlaanderen", p. 127. Wetteren, 1970.

(5) De Brouwer, a.w. (Bijdrage...), Dl. I, p. 211.

(6) dekanale verslagen verzameld door J. De Brouwer.

(7) soort examen voor priesters om pastoor te kunnen benoemd worden

S.T.B (1). Hij had ook de titel **magister artium** verworven. (2). Een andere bron gaf zijn benoeming aan door de facultas artium op 28 mei 1754. Zijn pastoraat heeft hier negen jaar geduurd. Hij overleed op 10 januari 1763.

18. **Joannes-Franciscus Schepens**. Hij werd geboren te Bottelare omstreeks 1716. De h. wijding ontvangt hij te Mechelen de 4e juni 1746. Te Zandbergen is hij onderpastoor in 1747. Na eerst pastoor te zijn geweest in Natten-Haasdonk wordt hij te Denderhoutem pastoor, na examen. Tijdens zijn ambtstermijn bekwam hij van de abdij te Geraardsbergen de herbouw van de pastorie. Hij liet hier ook een sacristie aanbouwen aan de kerk, deze aan de noorderbeuk. Dat was in 1765. Pastoor Schepens had de rente van 2 dagwand land. Van de Ninoofse abdij kreeg hij nog 8 viertelen koren in 1779; dit was een deel van de inkomsten van deze abdij te Denderhoutem. Er bestaat een stuk, gedateerd 4.4.1772, waarin de pastoor op de vingers getikt wordt door de abt van de abdij te Geraardsbergen, respectievelijk door de Raad van Vlaanderen, om het inkomen van de kerkfabriek niet te misbruiken in "noodeloose wercken ende cieraeten", en ze derhalve beter te gebruiken voor noodzakelijke herstellingen. (3).

Na de weinig vleierende bejegening van de pastoor door de Geraardsbergse abt, hebben we alle redenen om aan te nemen dat deze vermaningen bij onze herder niet in goede aarde waren gevallen. Het heet dat pastoor Schepens de tanden laat zien als het om de verdeling der tienden gaat en het deel waarop hij meent aanspraak te mogen maken. Hierbij zal wel enige uitleg nodig zijn.

Sinds jaar en dag diende de abdij te Geraardsbergen de materiële onderhoudskosten van kerk en pastorie in vele parochiën op zich te nemen; zo ook in Denderhoutem. Daarbij was het een oude geplogenheid dat ook de "competentie" (d.i. de wedde) van de clerici door de abdij regelmatig (alhoewel vaak met uitstel) diende uitbetaald te worden. Bovendien deze som had de pastoor ook recht op een zeker deel van de tienden; zo o.m. de "novale", dit zijn nieuwe tienden. Hier ging het om pas ontgonnen gronden waarvoor de pachter dan ook een kleinere pacht diende te betalen wegens de veel geringer opbrengst die deze akkers opleverden. Nu zat hier juist het knelpunt: pastoor Schepens en abt Robertus Van Adorp zijn het grondig oneens over het aandeel van de pastoor in deze.

Alvorens de gerechtelijke procedure aan te halen lijkt het ons toch nodig twee aanmerkingen naar voor te brengen:

1e de abdij bezat uitgestrekte domeinen en meerdere mooie pachthoeven, die flink wat pacht en rente opleverden. Toch had zij zoals hoger gezegd, grote onderhoudskosten in tal van parochiën te dekken;

(1) S.T.B. baccalaureus in de godgeleerdheid.

(2) magister artium behaalde men na studies aan de universiteit te Leuven.

(3) R.A. te Gent. Denderhoutem, kerkarchief, nr. 2.

2e wij kunnen E. Soens (1) volmondig beamen waar hij schrijft dat de abdij **geduldig** en **zeer breed** was tegenover haar pachters, vooral in tijden van slechte oogsten en oorlogsgeweld, wanneer de landlieden veel uitstel en nog meer kwietschelding kregen van hun pachten.

De zaak van pastoor Schepens wordt door de abt voor de Raad van Vlaanderen gebracht. De langzame molen der gerechtigheid treedt in werking : deze zal uitmaken hoe de zaken dienen beslecht te worden. De abt is eisende partij, de pastoor verweerder.

Het Salomonsoordeel luidde als volgt : de abdij zal voortaan onbetwistbaar alle tienden bezitten. Zij zal wel elk jaar **zeshonderd** gulden aan de pastoor uitbetalen als wedde. Dit was, naar wij kunnen vermoeden, wel een billijke oplossing: de pastoor verloor enige Inkomsten door deze ingehouden tienden, maar zijn jaarwedde was al gestegen van vijftien naar zeshonderd gulden. Bovendien betaalde de abdij eens zeventien honderd gulden aan de pastoor, daar "...alsoo de costen voorseyt van den cant van den verwerdere merckelijk hoogher sijn als van den cant van den heesschere". (2)

Een andere affaire komt de zaken nog vertroebelen : de pastoor verzet zich tegen een bepaalde vorm van inspectie der kerkrekeningen. Er wordt nochtans niet expliciet gezegd waarover het hier ging. Maar de Raad van Vlaanderen zet eindelijk een punt achter deze kwestie in 1776. Beide partijen onderschrijven de beslissing. Deze wordt dan uiteindelijk in Mechelen aldus aanvaard : "joannes-henricus...aertsbisshop van Mechelen...ghesien ende geexamineert...**laudeeren en approbeeren** bij desen in alle poincten ende clausulen... Ende was ondert. joannes-henricus..." (3)

Nog meer dan twintig jaar zal pastoor Schepens hier het wel en het wee op de parochie delen. Pastoor Van de Putte schrijft het overlijden van deze pastoor als volgt in het "Liber Memorialis" : 3 januari 1798 (14 nivôse an 7) (4). De overlijdensakte in de registers van de burgerlijke stand is duidelijk : "... overleed in de gewesene pastorije alhier in den ouderdom van twee en tagentich jaeren op 14 nivôse 7e jaer ... joannes-franciscus Schepens, ex-paster deser commune..." (5). Aangevers van dit overlijden waren Pieternele De Koninck "gewesene dienstmaerte van wijlent joannes-franciscus Schepens en nicolaes Van Sinaey, gebuereman..."

Vermelden we nog dat te dien tijde de onderpastoor van de parochie, E.H. De Poortere, niet in de pastorie bleef wonen.

-
- (1) Zie bij Soens in zijn a.w. Zulke verminderingen van pacht, vaak ook jarenlange uitstel van betaling, zijn veel terug te vinden in de renteboeken van de abdij.
- (2) zie R.A. Gent, bundel Raad van Vlaanderen. anno 1776. We merken tevens op dat het zonderling wordt, vast te stellen dat, kort vóór deze Raad uitspraak moest doen, de "competentie" van de pastoor van 500 gl op 600 was gebracht. Zie hiervoor bij De Brouwer, "Bijdrage..." a.w. Dl. I, p. 315.
- (3) R.A. Gent, zelfde bundel, maar nr. 28889.
- (4) we menen dat Van de Putte de datum verkeerdelijk omzette: 14 nivôse jaar 7 = 3 januari 1799.
- (5) we merken in de overlijdensakte duidelijk de vijandelijke stellingname van de Fransen ten opzichte van de kerkelijke zaken

We behandelen verder zijn moeilijkheden met de abdij en met Jaspaert Wijnant, in wiens huis hij een paar kamers betreft. Ook hierover zal de Raad van Vlaanderen een langdurig geding voeren.

19. De Erpenaar **Augustinus-Laurentius Hosselaer** komt hier als coadjutor de zieke, bejaarde pastoor Schepens helpen, dit op 14 april 1797. Zijn ambt van deservitor vangt te Denderhoutem aan in 1798. De man werd weggevoerd als banneling door de Fransen. Wellicht had hij geweigerd de eed van trouw af te leggen aan de Franse republiek. Op 25 april 1801 werd hij hier opgepakt en gedeporteerd.

20. Begin januari 1801 stuurt de bisschop hier als deservitor heen **Aegidius Van der Stockt**. Hij was afkomstig van Denderwindeke. Van deze priester is nog zijn overlijden bekend in 1850. Hij was pastoor in Schorisse. In Denderhoutem had hij slechts acht maand vertoefd.

21. In augustus 1801 volgt **Cornelius Van der Borcht** op, ook als deservitor. Hij was omstreeks 1769 in Sint-Gillis bij Brussel geboren. Na onze parochie twee jaar bediend te hebben verlaat Van der Borcht deze parochie om in Goferdinge pastoor te worden. Nadien nog in Opbrakel. In deze laatste parochie overlijdt hij op 15 februari 1855. Hij was zesentachtig jaar oud. In de bundel Denderhoutem bewaart men te Gent de kennisgeving van weigering de eed voor de Fransen af te leggen. Deze priester had dit per brief aan zijn bisschop geschreven. (1)

22. Een man uit deze buurt komt onze parochie besturen in die benarde Franse tijd : **Franciscus-Cornelius Fransman**. Hij zag het levenslicht te Ninove op 9 december 1746 en ontving de priesterwijding te Mechelen op 15 mei 1771. Hij fungeerde eerst als "pastor facultas artium"(2) te Erwetegem. Hier bediende hij ook de kleine afhankelijkheid Grotenberge. Naar Nederbrakel gekomen in 1784 verblijft hij daar achttien jaar als pastoor. Zijn overkomst naar Denderhoutem heeft plaats in 1803. De benoeming dateerde al van 19 december 1802. We zegden al dat de priesters hier te lande verplicht werden de eed van trouw aan de Fransen te zweren. Dit werd door de meesten geweigerd. Pastoor Fransman legde toch die eed af. (3). Was het uit angst ? Wellicht ! Vermits dit eigenlijk kan beschouwd worden als een gedwongen eed, is dit niet als grove fout aan te rekenen. Deze eedaflegging werd nadien door de bisschoppen doodgezwegen en er werd de spons over gevaagd.

In een uitvoerige brief aan de deken van Ninove eist Fransman zijn rechten op wat betreft de wensen van enige mensen uit de Eigenstraat, die door de parochie Iddergem niet losgelaten worden. Fransman maakt ook aanspraak op een aantal mensen uit Herlinkhove. (4). Maar eerst wordt de kwestie van de Eigenstraat afgehandeld.

(1) het stuk bevindt zich in het archief van het bisdom, parochie Denderhoutem.

(2) door de faculteit der kunsten benoemd.

(3) in bijlage de ganse tekst van die eedaflegging ; het bisdom bewaart het oorspronkelijk stuk.

(4) in 1807 werd Herlinkhove als gemeente afgeschaft. Kort nadien wordt ook de parochie opgedoekt. De parochianen worden over de omliggende dorpen verdeeld : ook Denderhoutem krijgt zijn deel.

In het voorjaar van 1822 zenden een deel der bewoners van de Eigenstraat een schrijven naar het bisdom waarin slechts één eis geformuleerd en krachtadig geargumenteed wordt. Zij wensen zo rap mogelijk van de parochie Iddergem af te scheuren om bij Denderhoutem te komen. Men wacht op antwoord uit Gent, maar ... dat komt niet. Hoe zat de vork aan de steel ? (1)

Het komt ons voor dat er met deze eisen iets niet klopte. Op het einde van de petitie vinden we de volgende zagezegde ondertekenaars : J. De Vos ; F. De Winter ; J. Smetreyns ; A. Van den Stock ; J. De Winter ; J. B. Guns ; J. B. Coppens ; S. Van den Abeele ; A. Van den Storme ; A. De Pauw ; J.B. Van der Stricht ; A. Laureys ; J.B. Wijnant. Deze vier laatsten werden ingeschreven, maar tekenden met een kruisje, hun "merck". Dat is dus dertien handtekeningen op de veertien huishoudens. Dit kan normaal zijn. Maar waren de negen handtekeningen en de vier kruisjes **eigenhandig** aangebracht ? Waren het wel degelijk deze mensen die daar woonden ? Waarom deze twijfels ?

Na grondig onderzoek van de zaak stellen we vast dat, enige jaren na het opstellen van deze petitie, de namen van de **eigenaars** van deze zelfde huizen **nergens overeenkomen** met de namen der petitionarissen. De wegenatlas van Denderhoutem, aangelegd omstreeks 1830 tot 1840, geeft ons voor deze plaats de volgende eigenaars : J. Van den Eeckhout ; F. Ooge ; P. Goossens de Wwe ; Ch. Schouppe ; A. Lievens ; J. Baeyens ; J. De Kock ; D. de Brouwer ; D. De Schrijver ; J. Goossens ; J. Eeman ; P. Fr. Goossens ; J. Van der Gucht, de Wwe ; de Kinderen M. Goossens ; M. L. D'Haeseleer ; Standaert. Het is duidelijk : geen enkele naam is dezelfde als deze op de brief voorkomend. We kunnen gerust aannemen dat er na een tiental jaren **geen** veertien volledig nieuwe gezinnen op dezelfde plaats zijn komen wonen. **Zijn het gefingeerde namen ?** Dat wordt inderdaad ons vermoeden. Zo bekeken begrijpen we best het stilzwijgen van Gent...

Misschien waren de argumenten van de Eigenstraatmensen niet helemaal ongegrond : waarschijnlijk waren de wegen naar Iddergem slecht ter dan deze naar Denderhoutem, enz. In bijlage laten we ook de mededeling vanuit het bisdom Gent kennen waarin deze bevolking eindelijk bij de parochie Denderhoutem wordt ingelijfd ; dat is **zesentwintig** jaar na de zogenaamde petitie... In 1848 wordt de gemeentelijke afbakening ook deze van de parochie. Pastoor Fransman was dan allang ter ziele gegaan. (2).

In zijn briefwisseling, te Gent bewaard, is nog een lang dossier te lezen waarin pastoor Fransman het opneemt voor de afgezette grafmaker Petrus Kiekens. Deze was uit zijn ambt ontzet door de meier van de ge-

(1) Deze petitie vonden we in het archief van het bisdom. We publiceren ze integraal in bijlage

(2) Al de stukken betreffende Fransman bevinden zich te Gent in het archief van het bisdom, bundel : Denderhoutem

meente, Petrus-Joannes Buijl. Genoemde grafmaker Kiekens had een graf gedolven buiten de lijnen... Hij werd dadelijk vervangen door Judocus Van de Weghe. Over de zaak vloeide heel wat inkt, zelfs tot in het bisdom en tot bij de prefect van het Schelddedepartement te Gent. Het gebeurde in 1804. We konden niet uitmaken hoe de zaak haar uiteindelijke verloop kende.

Voor Fransman komt dan een andere bestemming : de bisschop benoemt hem tot pastoor van de O.-L.-Vrouwparochie te Dendermonde. Dat was op 19 april 1808. Hij overlijdt in dit Scheldestadje in 1814.

23. Zijn opvolger heet **Emmanuel-Jozef Meeus**. Zijn geboortedorp was Zele. Hij werd geboren op 29 november 1765. Zijn eerste benoeming kreeg hij op 7 maart 1792. Hij wordt pastoor in Denderhoutem op 12 juli 1808. Na een dertienjarig pastoraat alhier wordt Meeus parochieherder te Sint-Gillis-Waas, op 18 september 1821.

De pao l'Empereur.

Nous Archevêque de l'Empire, en exécution des articles VI du Décret impérial du 11 Brumaire an 12;

Qu la nomination faite le 12 Juillet 1808 pao Monsieur l'Évêque de Gand en à nous présentée par le Ministre des Cultes, de la personne du Sieur Meeus, Emmanuel-Jozef, né le 29 Novembre 1765 à la Succursale de Denderhoutem canton de Ninove, arrondissement d'Odessaer, Département de l'Esclat.

Mandons à tout Boyeu, autorisé à cet effet, de payer audit Sieur la somme annuelle de Vingt Cents francs laquelle sera payée par quart et de trimestres en trimestres, à compter du 1er Juillet 1808 sous la déduction néanmoins des la pension dont jouit ledit Sieur, et ce tant qu'il sera titulaire de ladite Succursale.

En foi de quoi nous avons signé le présent Brevet, et l'avons fait contre-signer pao le Secrétaire de nos commandemens.

En l'an le dixième avant mil huit cent huit

Vu:

Le Ministre des Cultes,
Boyer de Beaumais

Par Son Altesse Sérénissime:
Le Secrétaire général de ses commandemens,
Lefebvre

"Brevet de Traitement" aan pastoor Meeus afgeleverd op 18 augustus 1808.

Op de afbeelding lezen wij de wedde die deze pastoor toegezegd kreeg van de Franse bezetter. Zij bedroeg vijfhonderd frank per jaar. Meer is er ons niet bekend over deze man. Hij overleed te Sint-Gillis op 18 oktober 1837.

24. Na Meeus komt op deze parochie de 9^e november 1821, vanuit Idegem : **Joannes-Franciscus Schoonheydt**. Hij werd te Edingen geboren op 14 februari 1765. Hij trad binnen in het klooster van zijn geboortestad Edingen, maar onderging er zoals zovelen van zijn medebroeders de smadelijke verjaging door de Fransen. Na die onrustige tijd vervult hij pastoraal werk, o.a. te Idegem en te Smeerebbe, gedurende 13 jaar. Daarna komt voor hem Denderhoutem aan de beurt. Om het heengaan uit het Denderdorpje Idegem is er te dien tijde heel wat te doen geweest. De Idegemnaren moeten de man wel in het hart gedragen hebben, want hij mocht letterlijk niet weg. Die van Denderhoutem trokken er dan maar achter. Dat het er ginder hard aan toe ging wordt nu nog verhaald in een heel oud liedje dat de gebeurtenissen bezong. Dit vrolijk liedje volgt in bijlage. (1).

In 1824 heeft de pastoor rondom de pastorie de wallen laten "uytschieten en ergraeven". De mensen uit de Eigenstraat wilden per se weg uit Iddergem, zoals bij pastoor Fransman verhaald. Toch was het onder deze pastoor dat ze hun petitie naar Gent zonden. Dat gebeurde in 1822. (2).

In 1824 is pastoor Schoonheydt dan ter ziele gegaan. Hij had de parochie Denderhoutem maar drie jaar bediend. (3).

25. **Celestinus-Romanus De Clercq** werd toen de nieuwe pastoor. Hij kwam ter wereld te Bavegem op 12 december 1784. Hij kreeg zijn eerste benoeming in 1812. Na een pastoorsambt in Sint-Pauwels vervuld te hebben, komt hij naar hier op 2 december 1824. De parochie Outer wordt terzelfdertijd door hem bediend. Hij is daar deservitor tot 23 juni 1829. Later vinden we hem in Uitbergen als pastoor terug. Daar overleed hij

(1) Overgenomen uit de "Mededelingen Heemkring Haaltert": jg. 1981.

(2) Het verzoekschrift van de mensen uit de "neygestraat" was gericht: "Aan de Zeer Eerw. Heeren Vicarissen des Openstaenden bisdoms te Gent". Er was inderdaad sedert de gevangenneming van Mgr. de Broglie in 1811 nog steeds geen andere bisschop gekomen te Gent. Deze moedige de Broglie, Normandiër van geboorte, derhalve Fransman, was door de soldaten van Napoleon in zijn tijdelijk verblijf te Parijs opgenomen en naar de toren van Vincennes overgebracht. Dat gebeurde te 3 ½ u., zeer vroeg in de morgen, op de 12de juli 1811. Later bracht men hem, nog steeds als gevangene, naar het eiland Sainte-Marguerite over. Na de val van Napoleon komt België onder Holland. Mgr. de Broglie was bij zijn geliefde diocesanen weergekeerd. Al spoedig werd hij voor de rechten van de partijdige Hollandse vorst Willem gedaagd. Op aandringen van zijn vrienden ontvluchtte hij zijn bisschopsstad de 17de maart 1817. Hij neemt zijn intrek te Parijs en geeft van daar richtlijnen aan zijn bisdom. De bisschop overlijdt te Parijs vier jaar later : de 20ste juli 1821. Zie over deze Gentse bisschop, Mgr. de Broglie bij Kan. Van den Gheyn: "Maurice, Prince de Broglie, XIXde Evêque de Gand" Autobiographie 1766 - 1812. Gand. Siffer. 1923. Over de strubbelingen met de Hollandse koning Willem lezen we ook nuttig het boek van Patricia Carson en Gaby Danhieux: "Gent: een Stad van alle Tijden". Gent 1972 en 1977. p. 129. Het bisdom Gent zal nog tot in 1829 zonder bisschop zijn. In dat jaar wordt Joannes-Franciscus Van de Velde bisschop.

(3) Pastoor Schoonheydt komt ook voor op de lijst van de onwillige priesters: lijst door de bezettende Franse overheid opgemaakt op 18 brumaire an 6 (= 8 - 11 - 1797). Zie hiervoor het "Land van Aalst", jg. 1977. p. 159.

op 9 februari 1864, in de leeftijd van 79 jaar en 2 maand. Wij vernamen heel weinig over hem.

26. In 1829 komt de Zelenaar **Petrus-Joannes Boel** het roer van de Denderhoutemse parochie overnemen. Het bidprentje van hem, bewaard in het Liber Memorialis, leert ons het volgende over deze priester : geboren op 5 december 1795. Priesterwijding te Mechelen in 1820. men benoemde hem voor het eerst in 1822. Hij ging als onderpastoor de H. Kerstparochie te Gent helpen bedienen. Acht jaar later, in het begin van de maand juli 1829, begint zijn ambt te Denderhoutem. We halen één zinnetje aan van zijn bidprentje omdat het hem volkomen typeert : "Hoe is die kloeke held gevallen ? Hij heeft zijn zelve ten beste gegeven voor de zaligheyd der zielen". Er zijn van deze werkzame pastoor veel geschriften bewaard gebleven. Eerst is er het gedenkboek van de parochie Denderhoutem dat hij aanlegt en minutieus bijhoudt tot aan zijn heengaan naar Temse in 1847. Op het etiket, op de kapt vooraan aangebracht, schrijft hijzelf : "Stokregister van de Kerke van Denderhoutem". Het is ons van zeer groot nut geweest bij dit werk.

ot aen uwe bestierders gehoorzaam en zyt
u ontdanking; want zy over uwe ziele waken
o zallende daer van rekening geven.
Hebr. XIII 17

D. O. M.

ZALIGE GEDACHTENIS

van den Eerw. den Heer

PETRUS-JOANNES BOEL,

Gebooren te Zele, 10 December 1795.
Priester gewijd te Mechelen 1820.
Onderpastor van H. Kerke te Gent 1821.
Pastor te Denderhoutem 1829.
Pastor te Temsche 1847.
Aldaer overleden 26 February 1858.

Ike heb eenen goeden, stryd gestreden, mynen loop
afsluiten, het geloof behouden, voortaan is my de
troon der rechtvaardigheid bewaard. II ad Tim. IV. 7
Mijn leven was een teeken van geloof, sprekt hij, nog
na syne dood. Het was de oeg van den
lieden, de voet van den knecht, de vader
er, atmen en hy onderzocht hunne zaak met
veel zorgvuldigheid.

Aet. X. 39 Heb. XI. 4. Job. XXIX. 15

Hoe is die kloeke held gevallen ? Hij heeft
syn zelve ten besten gegeven voor de zaligheid
der zielen.

1 Mach. IX. 20 II ad Cor. XII. 15.

Alle synne parochianen bewonen hem met groeten
nu. . . syn gedachten is in regen. syn
verken zullen geroemd worden van geslachten
in geslachten.

1 Reg. XXVIII. 3. Eccl. XLV. 1 P. CXLIV.

R. I. P.

Pastoor Boel (bidprentje).

Dit dagboek begint op 1 april 1842. De ganse inventaris van het kerkbezit van toen komt erin voor. Eerst komt aan de beurt wat zich in de sacristie bevindt; daarna volgen de lasten van het armbestuur; dan de lijst van stichtingen of fundaties. Er komen ook een paar gegevens voor over het "pastoreel huys"; over het kerkgebouw; een uitvoerige beschrijving van de verpachte goederen van het kerkgoed door Notaris Charles De Winter uitgevoerd op 4 december 1840. (1). Van hem zijn nog brieven bewaard in het archief van het bisdom.

Waarschijnlijk maakte men vanuit het provinciebestuur aanmerkingen op zijn ingediende begroting, wij vonden immers zijn vinnige repliek terug die hij als volgt besloot : "hadden zij in 't gouvernement maer willen inzien den begrootingsstaet van 1829, zij zouden van geene verkeerde beredeneeringe moeten spréken hebben,... Zij zoeken niet verre ergens agter..." We doen er goed aan op de datum te letten : juli 1830. Weldra zal de gewapende opstand tegen de Hollanders losbarsten. (2).

Een schrijven van het Voorlopig Comité van Oost-Vlaanderen laat aan de bisschop weten dat het Gemeentebestuur van Denderhoutem gemachtigd wordt een bedrag van 472 florijn 50 c. als wedde uit te betalen aan de onderpastoor. (3). De begunstigde was onderpastoor Van Droogenbroeck. In een schrijven aan de bisschop brengt de pastoor verslag uit over zijn parochie. Zij telt 3.500 zielen. Tussen burgerlijk en kerkelijk bestuur loopt het niet zo vlot. Toch is de rust schijnbaar teruggekeerd op de parochie, vooral na de verkiezingen van 1845. Dank zij de gepreekte missie - wij vernemen niet wie ze preekte - zijn de grote misbruiken meestal verdwenen, dit door de zorgen van de pastoor. Vloeken, dansen, nachtelijke vrijages en allerlei ontoelaatbare dingen schijnen op te houden. Maar het bederf kwam van elders, van den vreemde. De ergste bederver echter op de gemeente is de geneesheer, die veel miserie over de parochie bracht. Gelukkig is hij niet meer hier. Was hij verhuisd ? Overleden ? Nog enkele gezinnen krijgen de gevaarlijke krant "Den Vaerderlander", nog drie tot vier en "'t is niet mijn schuld". (4). De meeste mensen luisteren naar ons en respecteren ons. Enkele lawen stellen hun bekering nog uit. Er zijn nog enkele armen. Er is één onregelmatig gezin : de man vervult zijn paasplicht niet.

Pastoor Boel is ijverig voor de Leuvense universiteit. Hij stort de volgende sommen aan 't bisdom voor dat goed werk : in 1834 is dat 45,50 fr. De volgende brachten deze som bijeen : pastoor Boel; 10. Buitengewoon; 10. Onderpastoor D'Olieslaeger; 5. J. De Bruyn, V. Praet, Don. Van Damme (koster), Don. De Graeve, J. Eeman, C. Van den Eynde gaven

(1) wij brachten al de korte inhouding van deze verpachting op p. 11 en 12.

(2) Zie verder in het Xde hoofdstuk : administratie.

(3) Archief van het bisdom : Traitements des vicaires. Nr. 3 617.

(4) Op 21-12-1838 verbood de Gentse bisschop, Mgr. Delebecque, aan de clerus in zijn bisdom de redactie, de ondersteuning, de verspreiding en de lectuur van "Le Journal des Flandres" en van "Den Vaerderlander" (Dr. Lambrechts : "Kerk en Liberalisme in het Bisdom Gent, 1821-1857", Leuven 1972 p. 230).

elk 2 fr. E. Roelandt, A. Perreman, Cath. Goossens, De Winter, Frans Eeman, Frans Beeckman, Don. Schuttijsen en Petrus Uyttenhove gaven elk 1 fr. D. Sienaert : 0,50 fr.

In 1835 droeg hij 20 fr af en in 1836 : 50 fr.

De grootste taak van Boel was natuurlijk de vergroting van de kerk in 1834. We lezen dit op p. 19. In het voorjaar 1847 verlaat deze pastoor Boel de parochie en slaat zijn tenten op in Temse. Overlijden : 26.2.1858. 27. De opvolger van Boel P.-J. is de Ronsenaar **Carolus-Ludovicus Van Germeersch**. Hij werd geboren op 26 april 1805. Hij neemt bezit van de kerk en de pastorie in Denderhoutem op 23 maart 1847, drie weken na zijn benoeming. Zijn loopbaan zag er als volgt uit : eerst onderpastoor in Wetteren in 1833. Op 10 februari 1838 in dezelfde hoedanigheid naar Sint-Maria-Oudenhove; de 9e maart 1838 op Sint-Pieters te Gent en op 26 januari 1841 op de Sint-Baafsparochie te Gent. Zes jaar later neemt hij de teugels in handen te Denderhoutem. Deze priester komt hier in moeilijke tijden de parochie leiden : er zijn mislukte oogsten ; de aard-appelen geven weinig; bovendien slaat de gevreesde cholera hier hevig toe. De ziekte barst hier uit op Sacramentsdag 1849. De pastoor meldt dat jaar zeven berechtingen op één dag en een keer vijf overlijdens in een etmaal ! Deze gesel duurde tot september van dat jaar en sleepte 82 mensen naar het graf. Pastoor Van Germeersch laat hier verschillende missiën houden. Meestal doet hij hiervoor een beroep op de franciscanen. Zo in 1848, 1849, 1852. In 1855 worden er vijf dagen lang predikaties gehouden door de minderbroeder Pater Firminus. In de zomer van datzelfde jaar gaat een "luysterlycke processie" uit, met een vijftiental priesters. Hij stelt er een passend jaarschrift bij :

serpent I M peDe Con C U L C at. (1).

Wij lezen ook van zijn hand in het dagboek dat pater Venantius de kruisweg komt wijden in de kapel van de begijntjes Van Oudenhove in de Lebeke. (2). Het betreft de grote kapel door deze familie gebouwd omstreeks 1859 en rond de eeuwwisseling verkocht. Het gebouw werd tot woonhuis omgevormd. De Oostvlaamse gouverneur Graaf 't Serclaes de Wommersom brengt een bezoek aan Denderhoutem. Hij bezocht de kerk en de scholen. Het parochiaal archief van Denderhoutem bevat nog het doodsbericht van deze pastoor. Er blijkt uit dat zijn zuster Virginie begijn was te Aalst. Hij werd begraven op dinsdag 2 mei 1876. Hij was vier dagen voordien overleden. Zijn bidprentje getuigt van hem : "Man van gebed, leerde hij zijn volk vurig en met liefde bidden; welsprekend prentte hij diep in de harten der gelovigen de wet des Heeren".

(1) het (= dit godsdienstig feest) vertrapt het serpent.

(2) zie bij kapellen; het gebouw bestaat nog. Naar dit bouwwerk wordt die straat nu Kapelstraat geheten.

Bidprentje van Ch. Van Germeersch.

28. Korte tijd nadien komt hier als deservitor fungeren **Petrus-Felix De Grave**. Geboren te Moerbeke (Waas) de 30e november 1825 wordt hij als vijftentwintigjarige, tot coadjutor te Vloersegem (bij Geraardsbergen) aangesteld. Dat was op 23 december 1850. Na een elfjarig verblijf op deze parochie wordt hij op 18 april 1861 onderpastoor in Denderleeuw. Afsnee, bij Gent, ontvangt hem op 21 augustus 1869 als coadjutor. Dit slechts voor een goed jaar, want op 14 november 1870 wordt hij pastoor te Borsbeke. Bij ons neemt hij zijn ambt op de 8e mei 1876. E.H. De Grave is hier zes en half jaar werkzaam en gaat dan op 18 december 1882 zieleherder worden in de buurt, nl. te Okegem. Hij nam ontslag de 10e

april 1895, en overleed te Wannegem-Lede op 22 april 1911. Hij was meer dan 75 jaar oud. Wij vinden niets vermeldenswaardig over hem in het plaatselijk parochiaal gedenkboek.

29. Zijn opvolging wordt waargenomen door de Aaigemnaar **Dominicus De Rijck**. Hij zag het levenslicht op 5 juli 1829. Hij is priester geworden van de congregatie van Onze-Lieve-Vrouw. (1). Hij is te Oudenaarde leeraar van september 1860 tot september 1866. Op deze datum begint zijn ambt als onderpastoor te Wichelen. Een jaar later gaat hij dezelfde bediening uitoefenen te Meerbeke. Vervolgens onderpastoor te Zomergem op 24 mei 1870. Vandaar uit wordt hij pastoor op de wijk Sint-Maria-Aalter, de 25e juni 1877. Zijn laatste opdracht wordt dan Denderhoutem, op 27 december 1882. Na een kort pastoraat van slechts drie jaar, overleed hij alhier op 5 februari 1886. Hij was maar 56½ jaar oud.

Pastoor W. Van de Putte.

Keerzijde van het bidprentje
van Van de Putte.

30. Een der merkwaardigste priesters ooit op onze parochie werkzaam geweest is ongetwijfeld de Aalstenaar **Guilielmus-Josephus-Maria Van de Putte**. Hij was de zoon van de tabakshandelaar Petrus-Dominicus Van de

(1) Archief van het bisdom te Gent.

Putte, Brusselaar van geboorte, die gehuwd was met de Aalsterse Anna-Joanna De Smedt. Willem werd dus geboren te Aalst de 3e oktober 1842. Hij was extern aan het Sint-Jozefscollege en beëindigde de rethorica in 1861, amper 19 jaar oud. Zijn seminarietijd loopt van 1862 tot 1865. In december van dit laatste jaar ontvangt hij de heilige wijdingen te Gent. Op 17 maart 1866 wordt hij coadjutor te Sint-Gillis. (Waas). Zowat twee en half jaar later neemt hij dezelfde bediening waar te Krulbeke, ook in het Waasland. Hier verblijft hij slechts één maand, want op 19 december 1868 wordt hij onderpastoor te Zwijnaarde. Vandaar gaat hij naar Geraardsbergen voor hetzelfde ambt, op 28 juli 1875. Hij is er ook directeur van de Zusters van Maria en Jozef op 26 juli 1877. Daar vertoeft hij bijna negen jaar en komt daarna naar Denderhoutem als pastoor. We schrijven dan 15 februari 1886.

Vooraf delen we de vruchten van zijn stille arbeid mede; hij stelde drie heiligenlevens te boek :

1. "De H. Rochus". Uitgegeven in 1885 door zijn broer Clemens Van de Putte-Goossens, drukker te Aalst en S. Leliaert en Siffer te Gent. (1).
2 en 3 zijn dan "Leven van de H. Margareta" en "Godelieve's leven". Van deze werken kennen we alleen de titel.

Eenmaal, bij de wijding van de vergrote kerk door de bisschop op 17 september 1901, vermeldt hij ook zijn broer-priester, Charles Van de Putte. Deze was ongeveer twee jaar jonger dan Willem. Wij vinden ook enkele malen zijn neef en petekind Willem Van de Putte terug in het gedenkboek. Deze werd in Gent gewijd in december 1896, samen met onze dorpsgenoot Emmanuel-Richard Mertens. De jonge Willem vertoefde veel op deze parochie, in de pastorie bij zijn oom, de pastoor. Dit verblijf was dan uiteraard meestal in de vakanties.

Wij leerden al de grote ondernemingsgeest van deze pastoor Van de Putte kennen. Hij komt inderdaad als een uiterst actief man over, getuigen daarvan zijn talrijke notities, ook soms minder belangrijke, in het gedenkboek. Als hier op aarde niets volmaakt is, dan was dat ook het geval met de rusteloze Van de Putte. Uit zijn onstuimige werkkraft, gepaard aan een hoge intelligentie, vloeide helaas als het ware onvermijdelijk voort : een zeer autoritair temperament. Het moet ons derhalve niet verwonderen dat wij uit zijn eigen getuigenissen vaststellen dat hij niet in alles gedwee gevolgd werd, laat staan geestdriftig gehoor vond.

Bij de lezing van sommige feiten in het "Liber Memorialis" door hem verteld, voelen we duidelijk een bittere ondertoon van ontgoocheling en teleurstelling. In 1890 ziet hij de gemeentelijke subsidie van 200 fr. voor de pastoor geschrapt. Hij vermeldt dat het gebeurd is op aanstoken van gemeenteraadslid Aloysius De Backer. We menen hier een kleine parenthesis te moeten openen om de politieke situatie in de streek en

(1) volgens "sint-janshospitaal, Brugge, 1188 - 1976" p. 215 heette dat boekje: "H. Rochus en zijn Eredienst". Gent 1886.

op de parochie enigszins te verduidelijken.

Na het verschijnen van de beroemde encycliciek "Rerum Novarum" van paus Leo XIII in 1893 komen overal in het land mannen naar voor die de hachelijke, miserabele positie van de arbeidersklasse publiek aanklagen en die zich inzetten om het lot der arbeiders te verbeteren. Wat vanuit de machtige katholieke partijpolitiek ten gunste van de behoeftige massa geschiedde beperkte zich veelal tot het uitreiken, anoniem, van persoonlijke aalmoezen en het opzij schuiven van dit prangend probleem naar de liefdadigheidsbureaus. Tijdens deze periode was het ook nog zo pover gesteld met de verzuchtingen van het Vlaamse volk. Onderwijs op alle niveaus in het Frans ; economie, leger, industrie, universiteiten en het ganse staatsapparaat, alles volledig in Franstalige handen. Als we nu vaststellen dat de volksvreemde Brusselaar Charles Woeste, die geen Nederlands kende, hier in Aalst en omstreken de lakens kwam uitdelen, dan kunnen we er nu slechts schouderophalend om zuchten. Het arme volk poogde men zoet te houden met armenbijstand en... de verdiensten voor de eeuwigheid. Precies in die situatie begon de socialistische partij, vooral in de industriële centra, de kop op te steken. Naast deze marxistische, klassenstrijd hanterende leiders, zagen velen klaar in het gevaar van ontkerkelijking en ontkerstening van niet wenigen in onze Vlaamse gewesten. Maar men stond machteloos, tenzij men alles overliet aan de franskiljonse machthebbers der rechterzijde, die zich soms schromelijk verrijkten door uitbuiting en machtsmisbruik. Dit te zien, en daarbij de kerkelijke visie uit Rerum Novarum kennende droeg, als een der eersten, de Aalsterse familie Daens er het hare toe bij om in die wantoestanden ernstig verandering te brengen.

Het toeval wil nu dat er in die Aalsterse familie Daens twee broers priester waren, net als bij hun stadsgenoten Van de Putte.

August Daens was pastoor van de Zwarte Zusters te Aalst. Zijn dertien jaar jongere broer Adolf wordt de sociaal-bewogen priester der armen. Een andere broer, Petrus Daens, is de drukker-uitgever van een gekend Aalsters blad "de Werkman".

De jonge Adolf deed schitterende humaniorastudies en trad in de jezuïetenorde, maar verliet die ook alweer. Later probeert hij het nog eens bij de volgelingen van Ignatius, maar weerom niet blijvend.

Uiteindelijk belandt hij in het seminarie te Gent om seculier priester te worden. Hij doet dan priesterlijk werk achtereenvolgens te Oudenaarde, te Sint-Niklaas, te Kruishoutem en te Dendermonde. We denken toch te kunnen opmaken, uit onverdachte getuigenissen en documenten, dat Adolf Daens, zachtjes uitgedrukt, een heel eigenzinnig, moeilijk man moet geweest zijn, vooral dan voor mensen die het niet volledig eens waren met zijn standpunten. Zijn overste in Dendermonde, principaal Charles Pede, schrijft op 5 september 1888 aan de bisschop : "... Quant à Mr. Daens. Je fais cette fervente prière : "a Domino Daens, libera nos, Do-

mine", (1).

Nergens scheen E.Hr. Daens goed te aarden; bijna overal heeft hij moeilijkheden gehad met collega's. (2).

Wat wij over deze periode bij de geweldige Hector Planquaert lezen lijkt ons toch sterk overdreven. (3).

In Denderhoutem was men ook niet bij de pakken blijven zitten, wat de jonge "kristen-demokratische" beweging betrof. Eén van zijn knapste zonen, advocaat Aloysius De Backer, wist een hele aanhang rondom zich te scharen. Deze Lebeekse boerenzoon was uitermate intelligent en leergierig; bovendien erg sociaalvoelend. Zoals enkele andere jongens met flinke hersenen, als Victor Soens uit Aspelare, Prosper De Pelsmaecker uit Denderleeuw, enz., kreeg Aloysius speciaal onderricht van de rijke en geleerde hereboer uit Appelterre, Jan-Baptist Van Langenhaecke. Deze was advocaat. Na enkele jaren boerenstiel, afgewisseld met ernstige studie, brengt De Backer het eerst tot landmeter, drie jaar later tot advocaat. Hij was toen al werkzaam op het kantoor van de Denderhoutemse notaris Gerard-Charles Maes, Aalstenaar, die gehuwd was met de oudste dochter, Philomena, van Petrus-Jozef Van Oudenhove, rijke boer en olieslager uit de Lebeke. (4). Met De Backer zat nog op datzelfde notaris-kantoor de jonge Appelterse rechtsgeleerde August Van Oudenhove, (5). Eerstgenoemde, Aloysius De Backer, treedt in het huwelijk met Emilie, de bloedeigen dochter van notaris Maes. Notaris-burgemeester Maes overlijdt te Denderhoutem op 23 januari 1890, zeven jaar na zijn echtgenote. Nu rijst de kapitale vraag: wie gaat de vacante studie van Maes voortzetten? Clemens Maes, zoon van gezegde notaris, wenst liever geneesheer te worden dan notaris en wordt dus arts te Ninove. (6). Het ambt zal niet door een zoon Maes voortgezet worden. Het lijkt aangewezen dat er eigenlijk geen probleem hoeft geschapen te worden: de schoon-zoon De Backer is in alle opzichten goed uitgerust om de studie over te nemen, bovendien is zijn vrouw de dochter des huizes...

Men had echter zonder de waard gerekend. Het was op de parochie door iedereen geweten dat De Backer sympathieën koesterde voor de opkomende kristen-demokraten uit Aalst en Ninove, geleid door priester Adolf Daens. Deze had, via Van Langenhaecke, de jonge advocaat uit Denderhoutem leren kennen. (7). De Backer verheelde voor niemand zijn politieke gevoelens en steunde openlijk de twee Daensen, met woord en schrift, in hun belangeloze actie.

(1) Dat klinkt in onze taal aldus: "Wat Mr. Daens betreft. Ik bid vurig: van Mr. Daens, verlos ons, Heer"

(2) zie bij K. Van Isacker: "Het Daensisme", p. 43.

(3) H. Plancquaert: "Jan Vlemincx" C. Moeyaert. 1910.

(4) De jongere broer van Philomena Van Oudenhove is de latere geneesheer Felicianus. Hij wordt later ook burgemeester. Hij liet het statige herenhuis in de straat, naar zijn zwager genoemd, bouwen. Het is nu eigendom van de familie Mertens.

(5) Deze August Van Oudenhove was niet verwant aan Mevr. Maes-Van Oudenhove, althans niet dicht.

(6) Zie bij E. De Schrijver: "Ninoviers, Kaffeegeters". Ninove 1982. p. 113.

(7) Petrus en Adolf Daens werkten al sinds 1872 voor de Vlaamse zaak, met Van Langenhaecke. Zie bij Dr. H. Strijpens: "Oost-Vlaanderen, Bouwheer van België. 1981. p. 243. Boortmeerbeek.

De Backer's ambtgenoot op het kantoor, August Van Oudenhove, had zijn vader vroeg verloren. Zijn moeder trad opnieuw in de echt met de rijke boer Pierre-Jean Wijnant. Deze was afkomstig uit Denderhoutem. Het moeten wel goede burgers geweest zijn te Appelterre, want er waren op de hoeve twee inwonende helpers, een knecht en een meid. Ock in zijn eigen echtelijk leven was het August niet allemaal voor de wind gegaan. Zijn echtgenote overleed op 24-jarige leeftijd, nadat zij drie weken tevoren het leven had geschonken aan een dochtertje. Enige tijd later komt er begrijpelijkerwijze een tweede huwelijk tot stand, waaruit nog zeven kinderen zullen voortspuiten.

Terug naar de notarisstudie. Deze viel ten deel, **niet** aan schoonzoon De Backer, maar aan August Van Oudenhove.

Wat was er achter de schermen gebeurd ? Het komt nu vreemd over dat afstammelingen van deze notaris Van Oudenhove de mening zijn toegedaan dat de tussenpersoon in deze zaak onderpastoor De Canck was. Wij delen deze mening helemaal niet. Genoemde onderpastoor was in het bewust jaar 1890 slechts twintig jaar oud. Hij woonde te Sint-Lievens-Houtem en kende vermoedelijk weinig of niets van de Denderhoutemse toestanden. Het is trouwens slechts in 1901 dat hij hier onderpastoor wordt. Dat is elf jaar na de bewuste benoeming. Zou de man die de benoemingsbeslissing een definitieve wending gaf niet pastoor Van de Putte geweest zijn ? Heel veel pleit hiervoor. We kennen immers de grote dankbaarheid van de heer Woeste voor zijn redder in de nood : Clemens Van de Putte, broer van de Denderhoutemse herder. (1). Bovendien werd De Backer regelmatig door de pastoor van op de predikstoel hardhandig aangepakt. Natuurlijk werd dit niet ingeboekt door de pastoor in het gedenboek. Eenmaal krijgt De Backer een lelijke veeg uit de pan in dat gedenboek. In uiterst klein handschrift, in de marge, komt in februari 1894 het volgende zinnenetje voor : De Backer en Daens zetten heel de streek in rep en roer. (2).

De Bruyne schrijft er aldus over : "In zijn dorp Denderhoutem wordt hij op ongelooflijk kleingeestige en hatelijke wijze getergd. De pastoor misbruikt de kansel om De Backer aan te vallen. Terwijl de pastoor tempeest tegen hem, zit hij onder de preekstoel rustig een juridisch boek te lezen. Maar innerlijk grieft hem dit alles ten zeerste en zijn verbittering tegen de geestelijkheid is groot." (3).

Nochtans is De Backer mede-ondertekenaar van een drukselftje dat onder de bevolking verspreid werd, inhoudende hulp aan behoeftigen. Het is gedateerd : 1894. De democratische partij is dan al in volle

(1) In 1884 werd Woeste te Brussel hardhandig aangepakt door liberale tegenmanifestanten. Aalstenaars, onder de leiding van Cl. Van de Putte, bevrijdden Woeste toen. De staatsman zegde dan : "Gij moogt mij al vragen wat gij wilt, ik ben u dankbaar".

(Zie K. Van Isacker, a.w. voetnoot 45, p. 181.

(2) Het is de ingekorte vertaling uit het latijn.

(3) Zie bij Arthur De Bruyne : "Petits Vicaires" p. 36.

opgang. Van wie het uitging is ons onbekend, maar de lijst waarmede de tekst afgesloten wordt, toont ons op de eerste plaats pastoor Van de Putte, dan de toenmalige burgemeester Dr. Feliciaan Van Oudenhove; verder nog vijf andere gemeenteraadsleden en onderpastoor August Van der Linden. Ook August Van Oudenhove, notaris en lid van de kerkfabriek, ondertekende het. Er komen nog enkele andere notabelen op voor, zoals de kerkmeesters.

De aanhef van dit stuk verwijst naar de recente encycliciek van Leo XIII "Rerum Novarum". De tekst van het plaatselijk pamflet vertolkt helemaal de zienswijze van de toenmalige katholieke partij : "...deze inrichting bij te treden ten einde hun lot door **onderlingen bijstand en hulp bijzonderlijk in dagen van ziekte te verbeteren**". Hoezeer de gelovige De Backer de vrede en de verzoening wenste met zijn parochieherder blijkt uit de melding in het dagboek van de parochie waar de pastoor letterlijk schrijft : "Bij gelegenheid is A. De Backer zijn beledigingen komen goedmaken. God zij lof." (1).

Wellicht zal De Backer enige wrok gekoesterd hebben omwille van de voor hem verkeerd uitgevallen benoeming van notaris. Dat hij er de machinaties van de pastoor achter voelde ligt voor de hand.

Gedurende de tweede helft van de voorgaande eeuw was het een oude traditie vanwege het gemeentebestuur een subsidie toe te kennen aan de geestelijkheid. Telkenjare komt op de begroting dezelfde post voor : supplement van de jaarwedde van de pastoor : 200 fr. Aan de onderpastoor : 100. (2). In de begroting voor 1891, voorgesteld in 1890, komt daar verandering in. De subsidie van de pastoor wordt afgeschaft en verdeeld aan de onderpastoors, zodat dezen nu hun toelage verdubbeld zien. De pastoor krijgt niets meer.

Wellicht consternatie en verbittering als pastoor Van de Putte dit verneemt, en dat is heel vlug. Reeds in augustus 1890 schrijft hij er zijn mening over in het dagboek. Zijn relaas, vrij vertaald uit het latijn, klinkt als volgt :

"De gemeenteraad heeft, op aanstoken van Aloysius De Backer, op het einde van deze maand, de jaarlijkse subsidie van 200 fr., aan de pastoorswedde toe te voegen, ingetrokken. Elke onderpastoor zal nu wel 200 fr. trekken uit de gemeentekas. De meesten (de onderda-
nen), door haat en nijd geleid, stemden daarmee in : burgemeester F. Van Oudenhove; schepenen A. Brijns en schepenen C. L. Van Vaerenbergh; de raadsleden Fr. Huylebroek, Fr. D'Hondt, J. B. De Schrijver en Al. De Backer. Waren afwezig (3) : Camillus Schouppe en Désiré Perre-

(1) In het "Liber Memorialis", p. 43.

(2) Al de notulen van de gemeenteraadszittingen werden door ons onderzocht voor de vorige eeuw. De oudste dateren van 1857. Voor het eerst in 1874 worden twee subsidies voorzien voor de onderpastoors. Dat jaar zijn er ook voor het eerst twee vaste onderpastoors op de parochie. Vanaf 1899 komen de tientallen posten op de begroting niet meer afzonderlijk voor, zodat we over verdere toelagen aan de geestelijkheid niets meer weten.

(3) De tekst luidt letterlijk : "...aberant Camillus Schouppe & Desiderius Perreman; mortui erant G. C. Maes et L. B. Uyttenhove, consiliarii". Zie p. 40 in het gedenboek.

"man. Waren overleden : G.C. Maes en L.B. Uyttenhove. Mensen die "zich katholiek noemen en die zo'n verderfelijk geuzenwerk verrichten. "Vergeef hun, Vader, want zij weten niet wat zij doen."

Alhoewel pastoor Van de Putte daar nog vele jaren van verstoken blijft, vinden wij verder niet de minste allusie meer op dit voorval. De rust keerde ogenschijnlijk terug...

Als wij al de aantekeningen van deze herder aandachtig doornemen moeten wij hem toch als een erg autoritair type kenmerken. Heel hoog bejaarden weten nu nog te vertellen dat twee dames, gezusters, een nieuwe fiets kregen. Het waren de eerste damesfietsen die op het dorp verschenen. De pret was rap uit : Van de Putte preekte er zodanig op los dat de juffers nooit of nooit meer fietsten ! Toch lijkt ons best aannemelijk dat hij volledig kind van zijn tijd was. Als we zijn dominerende karaktertrek van leiderstype, in die tijd, zien evolueren, kan het normaal overkomen dat de man met botsingen had af te rekenen. Zelfs de gezaghebbende schepen, tevens voorzitter van de kerkfabriek, Aloysius Brijs, gegoede en devote jonkman uit de Borrekent, wordt niet ontzien door de pastoor. Hevig ontsteld had Brijs hem na de Vespers op Kerstmis 1891 gezegd dat hij zich erg beledigd voelde. De pastoor beweert dat het allemaal ten onrechte was en dat hij, Brijs, wellicht aangestookt was door onderpastoor August Van der Linden. De pastoor voegt er de woorden van de poëet aan toe : "tant de fiel entre-t-il dans l'âme d'un dévot". (1). Getuigen bij deze scène waren onderpastoor Van der Linden en E.H Fr.-X. Mertens.

Wat kan de gemoedsgesteldheid geweest zijn van de hoogstaande pastoor Van de Putte als hij dan zijn bijna zestien jaar jongere opponent A. De Backer ten grave moet vergezellen ? Dat afsterven gebeurde op 25 mei 1904; 's anderendaags pas zou hij 46 jaar geworden zijn. Hij vertegenwoordigde op dat moment nog steeds de christen-demokraten in de kamer van volksvertegenwoordigers. De weduwe De Backer moest nu voor zes minderjarige kinderen zorgen.

Als dan nauwelijks twee en half jaar later ook de met zijn bisschop verzoende priester Daens ter ziele gaat (2) wordt het in Aalst en omgeving stiller...

Pastoor Van de Putte bad voort, regeerde voort en arbeidde steeds maar voort, tot ook hij geveld werd. Zijn opvolger noteert : " De 6e augustus 1911 overleed in de Heer : Zeer Eerwaarde Heer Gulielmus-Josephus Van de Putte, pastoor in Denderhoutem sinds 15 februari 1886 ; oud 68 j. en 10 m." Terecht lezen wij op zijn bidprentje o.m. "Van hem mag in der waarheid gezegd worden dat hij de schoonheid van het huis des Heeren liefhad; getuige daarvan de prachtige herstelling en vermeerdering der aloude Kerk van Denderhoutem, getuige daarvan nog de kun-

(1) Vrij vertaald : wat venijn in zo'n vrome ziel.

(2) bijna 6 m. na zijn verzoening (31 januari 1907) met zijn bisschop volgde zijn afsterven: 14 juni 1907. Zie bij Van Isacker, a.w. p. 145.

stelijke versiering onder zijn geleide verricht". De parochie had zeer veel aan deze priester te danken.

31. In de nazomer van 1911 wordt de Waaslander **Constantinus Pauwels** hier pastoor. Geboren te Meerdonk de 5e december 1859 ontvangt hij de priesterwijding te Gent op 22 december 1883. Hij was al werkzaam in het Sint-Gregoriusinstituut te Ledeberg sinds 12 maart 1883. Waarschoot begroet hem dan als onderpastoor op 26 september 1893. Zijn eerste pastoraat in Aaigem begint op 6 juli 1906. Na deze tijd wordt hij onze pastoor in 1911.

Portret van pastoor Pauwels.

De aanstelling tot pastoor gebeurde in de parochiekerk op 10 september 1911 door deken Theophilus François van Ninove. Als getuigen traden op : de pastoor van zijn geboortedorp, E.H August De Latte en zijn vroegere pastoor te Waarschoot E.H. De Corte.

Eén van zijn eerste werken op de parochie is aan de bisschop de toelating vragen om in de kloosterkapel het H. Misoffer te mogen celebreren. Dat wordt hem toegestaan en op 17 november draagt hij daar voor de eerste maal de H. Mis op.

Al spoedig vindt de nieuwe pastoor werk en... kosten aan zijn vrije scholen.(1). Hij doet de congregatie van de Derde Orde heropleven : het ledenaantal groeit van 16 tot 97 leden aan.

(1) meer gegevens hierover volgen in het kapittelje over de vrije scholen.

Wij vernemen ook een inbraak in de kapel aan de Molenstraat zondagnacht van de septemberkermis 1913. De offerblok werd geledigd; gelukkig was deze nog maar pas gelicht.

De stichting van de nieuwe parochie Lebeke heeft plaats begin 1914. De Denderhoutemse parochie verliest 504 zielen voor Outer-Lebeke. Hiervoor volgt de laatste geldelijke overdracht van 267 fr. in november 1916.

Steeds volgen, gewoontegetrouw, in het boek de communicanten- en vormselgetallen van de parochie. Zij volgen in bijlage.

Met grote vreugde schrijft de pastoor op 11 november 1918 het einde van de eerste wereldoorlog in. Hij tekent aan :

"Den 11den november kwam de blijde tijding toe van de Wapenstilstand. Sedert drie dagen verbleef ter pastorijs de Beyersche generaal Meyer met den opperdoctoer der divisie en een officier. Zij namen hun eetmalen in den salon met dertien andere officieren. Ik heb de Belgische vlag op de pastorijs en den toren geheschen ten één uur, terwijl zij aan tafel waren; op minder dan ¼ uur was het gansche dorp bevlagd, de klokken werden geluid en weldra was de gansche bevolking te been. De kerk werd geopend en de menschen kwamen dankend nederknielen voor Jezus in het H.Sacrament, en voor 't beeld van O.L.Vrouw van Gedurigen Bijstand".

Wij vermelden gaarne, met pastoor Pauwels, onze plaatselijke slachtoffers die zich heldhaftig te weer stelden tegen de vijand. Er waren 269 mannen onder de wapens, plus nog vier vrijwilligers, samen 273. De volgende parochianen van Denderhoutem sneuvelden :

Goubert Jozef, 1e carabinieri, Comp. 2/1.

De Leu Aloïs-Camiel, 14e linie, Comp. 2/3.

De Gendt Edmond, 1e serg. 8e linie 1/4 komp.; overleed in De Panne op 15 juni 1915.

Van Gijseghem Cornelis, 1e linie, Comp. 4/2.

De Winter Raymond, 22e linie, Comp. 2/2, overleed te Tienen de 31ste augustus 1914.

Van der Stockt Albert, 1e linie, Comp. 1/2, stierf te Walem op 28 september 1914.

De Geyter Petrus-Alfons, 10e linie, 3/4; stierf te Cognelée de 22e augustus 1914.

Praet Cornelius, 3e lanciers, 3e esc. stierf te Brugge de 16e oktober 1914.

Moreels Gentil, 3e jagers, overleed te Wolveterm, 25 aug. 1914.

Van Nerom Edmond 12e artillerie, stierf te Oostwinkel de 1e november 1918.

De Leu Cyriel, 10e linie, overleed te Lebbeke op 27 september 1914.

Van Schandevijl Amand, 2e jagers, 3/3; gevallen te Melle op 4 oktober 1914; hij overleed in Engeland.

De Dier Theodoor, jagers ; sneuvelde te Kaaskerke, 7 maart '18.

De Winter Robert, 1e jagers, 1/3; overleed de 5e augustus '18.

Verbeeren Aimé, 4e karab. stierf aan de IJzer, 22 oktober '14.

Verbeeren Maurice, 4e karab. was vermist sinds 28 sept. 1918.

Van der Speeten Omer, brancardier aan de IJzer, overleed de 1e november 1918, werd in Calais begraven ; zijn stoffelijk overschot werd later naar Denderhoutem overgebracht.

De Pauw Achiel, overleden te Ramscapelle de 25e juni 1917.

Allaer Jan-Baptist.

Muylaert Alois, 20e linie; overleden te Boesinghe de 17e mei 1918 en begraven te West-Vleteren.

Roelandt Gerard ?

Er waren 135 opgeëisten in Denderhoutem. De volgenden stierven in ballingschap: Muylaert Frans, Kiekens Petrus, Goubert Albert overleed in het militair hospitaal van Laby op 17 oktober 1917.

Baeyens August, gestorven in het station van Hirson op 7 maart 1918.

Wijnant Arthur, stierf te Lamy de 14e december 1916.

Camphijn Frans; Praet René, gestorven te Denderhoutem de 2e december 1918, ten gevolge van ontberingen in ballingschap. (1).

Wij gedenken piëteitvol deze helden. Zij leden en stierven voor onze vrijheid.

De pastoor meldde ook een gevoelige verbetering van het sacramenteel leven in de parochie tijdens de oorlogsjaren.

De volgende boeten werden door de bezetter aan de gemeente opgelegd : tabak = 13.400 mark; eieren = 17.500 mark; bijzonderen = 76.683 mark ; de gemeente = 34.000 mark. Samen = 140.583 mark.

De pastoor verhaalt ons nog enkele oorlogsevenementen. Bij hun intrede in het dorp in 1914 hielden de soldaten de revolver op de voorbijgangers gericht. Angst aan beide kanten ? In 1917 moest de gemeente ongeveer 1.100 Duitse soldaten logies verschaffen voor een tiental dagen. Een Duitse legeraalmoezenier droeg voor een grote groep soldaten de H. Mis op; haast allen communiceerden. Ondanks protest van de pastoor werd in de namiddag in de kerk een protestantse dienst gehouden. Hoogstens honderd militairen woonden die bij. Een groep Italiaanse krijgsgevangenen, ongeveer tweehonderd vijftig, werd door de Duitsers in de lokalen van de gemeenteschool (2) ondergebracht. De vijandelijkheden liepen dan al op hun einde. Deze Italianen werden elke dag aan het werk gesteld bij de Dender, om de versterkingen te verbeteren.

Bij de wapenstilstand gingen zelfs Duitse soldaten mee in de toren om

(1) In "Le Diocèse de Gand pendant la première Occupation Allemande 1914 - 1918" door F. Claeys-Bouuaert (1949) lezen we: "8 morts en exil: un mort peu après son retour", p. 180.

(2) Hiermede worden de gebouwen in de Molenstraat bedoeld. Omstreeks 1923 worden gronden aangekocht door de gemeente vooraan in de Zonnestraat. Daar komt dan de gemeentelijke jongensschool.

de klokken te luiden en de Belgische vlag te hijsen !

Het dagelijkse leven hernam vrij vlug zijn gewone, rustige gang. Op 18 april 1920 had een plechtige lijkdienst plaats voor de gesneuvelden en slachtoffers van de oorlog. Een benedictijn van de abdij van Steenbrugge, oud-legeraalmoezenier, droeg de H.Mis op en wijdde het monument in, vlak naast de kerk. De pater hield er ook een toespraak.

Pater Callewaert kwam op 8 september 1923 de vlag wijden van de Vlaamse studentenbond.

Als op 23 juni 1925 Mgr. Van Reckem, hulpbisschop, het H.Vormsel komt toedienen ontbreken er twee vormelingen : ze zijn zwaar ziek. Ze worden in hun huis gevormd : het waren Hector Raes en Amelie Uyttersprot uit de Eigenstraat.

In november 1925 wordt de kerk electrisch verlicht.

Het werk der plaatsing van Hongaartjes kende in Denderhoutem een groot succes. 32 kinderen werden op de parochie geplaatst. Zij werden allen liefderijk opgenomen.

Met lof sprak pastoor Pauwels over zijn overleden kerkraadvoorzitter Aloïs Brijs. Deze stierf op 18 april 1929. Hij werd als volgt getypeerd in het gedenkboek :

"De brave man was een voorbeeldige christen, die dagelijks de H. Mis "bijwoonde en tot de H. Tafel naderde. Groote weldoener der armen "en van alle goede werken; bij eigenhandig testament van 22.8.1922 "deed hij aan de kerk een gift van 5.000 fr., zonder lasten, en van "3.000 fr. aan het armbestuur. R.I.P."

Op zondag 11 augustus 1929 werd heel plechtig het H. Hartbeeld bij de kerk ingehuldigd. Voor het eerst werden toen alle huizen betrokken bij deze H.Hartverering door het uitstellen van het H.Hartbeeld voor het raam. Deze vrome gewoonte gaat nu nog door en wordt ongeveer algemeen meegevierd.

Ter gelegenheid van het gouden priesterjubileum van de pastoor schenkt men aan de kerk een vergulde koperen mislessenaar en een canon eveneens in verguld koper. Op 22 november wordt hij vereremerkt tot Ridder in de orde van Leopold II. Zeer schaars, al te weinig, worden religieuzen vernoemd in het gedenkboek van de parochie. Pastoor Pauwels vermeldt wel de plechtige huldiging van E. Zuster Marie-Herombert uit de Lebeke, bij haar aanstaand heengaan naar Zaire, in oktober 1934.

Zo ging dan deze vrome geestelijke snel naar zijn levenseinde, want, zoals er beweerd werd, had hij zwaar geleden onder de financiële katasstroof die de Belgische Boerenbond toen overkwam. De pastoor was toen immers kashouder van de Raiffeisenkas. hij overleed hier op 22 april 1935 in de ouderdom van vijfenzeventig jaar.

Door Mgr. Coppieters werd toen de Temsenaar **Desiderius De Dijcker** tot pastoor van Denderhoutem benoemd. Wellicht heeft de man om gezondheidsredenen verzocht hem hiervan te ontslaan. Hij overleed reeds

drie jaar later als pastoor van Aspelare.

32. Op 22 mei 1935 wordt dan definitief benoemd tot pastoor van de Sint-Amandusparochie te Denderhoutem : Eerwaarde Heer **Clemens Peerenboom**. Hij werd geboren te Dendermonde op 30 oktober 1881. Na schitterende humaniora- en seminariestudies volgt zijn priesterwijding als hij niet ten volle 23 jaar oud is. Die wijding heeft plaats te Gent op 4 september 1904. De bisschop stuurde hem naar Leuven om er aan de Alma Mater natuur- en wiskunde te studeren. Reeds vóór zijn wijding was hij student te Leuven. Na de kandidatuur wordt hij leraar aan het Sint-Antoniuscollege te Ronse, op 18 september 1904. In dezelfde stad wordt hij onderpastoor op de Sint-Martinusparochie in 1917. Zijn leraars-ambt zet hij inmiddels toch nog voort tot in 1920. De 24e april 1930 komt E.H. Peerenboom naar Delftinge bij Geraardsbergen om er zijn eerste taak als pastoor te beginnen. Denderhoutem ontvangt hem in dezelfde hoedanigheid medio 1935. Hij zal onze parochie bijna 28 jaar leiden. Hij maakt hier de vreselijke oorlog in 1940 door.

Al dadelijk na zijn installatie maakt hij er werk van om in veel opzichten de kerk beter uit te rusten. Hij zorgt voor verwarming ; voordien had men nooit een warmtebron gezien in de kerk, op een paar kacheis na. Er komt ook een betere verlichting. Het ambt van stafdrager om de celebrant bij plechtige diensten naar het altaar te begeleiden stelt hij weer in. Inmiddels is deze taak alweer teloorgegaan. De lijkbare werd vernieuwd. Nieuwe bellen, een gong, mooie misboeken; dit alles kwam er heel rap. Voor 't eerst in onze geschiedenis mocht de Kerstnachtsmis werkelijk in de nacht gevierd worden. Deze eerste solemnele midder-nachtsmis werd een reuzesucces. Meer dan 1.000 communies in de mis. Er waren vijftienhonderd aanwezigen. Ook de nieuwe kerstkrib was er. Kortom : het was een heerlijk feest.

Allerlei feestelijkheden en vieringen worden vermeld. Er zijn vlaggewijdingen; druk bijgewoonde vergaderingen; jubilea die intens gevierd worden. Het thuisfront op de parochie vergeet ook zijn zendelingen niet "in de vuurlinie" : de missies. Omhalingen, concerten, naaigroepen, boekenzendingen door het Davidsfonds, enz. getuigen alle van grote missie-ijver.

Een groot feest dat alle andere activiteiten op de parochie fel in de schaduw stelt gaat door op 27 augustus 1939. De aanleiding is het vijfeventigjarig bestaan van de Xaverianenbond, intussen versmolten met de H.Hartbond. Meteen wordt ook de bondsvlag gewijd en een gedenkplaat gemetseld op de voet van het H.Hartbeeld. 's Namiddags was hier de bisschop aanwezig; hij sprak de duizendkoppige menigte geestdriftig toe op het dorpsplein. Het pontificaal lof werd door meer dan veertig bonden en muziekfanfares bijgewoond en opgeluisterd. Een onvergetelijke dag voor de glunderende pastoor. Kort nadien wordt een feestje ingericht met de bedoeling de reis te helpen bekostigen van de heen-

gaande missiezuster Gerulphus.

Ondertussen zijn echter aan de Europese hemel zware dreigende oorlogswolken komen opzetten. In het najaar van 1939 worden tientallen jongens en mannen van de parochie onder de wapens geroepen. Er is algemene mobilisatie van alle reservetroepen om zich desnoods te weer te stellen, want in het oosters buurland gaat men steeds maar driester nabuurlanden onder de voet lopen.

Op 10 mei barst dan de bom : letterlijk en figuurlijk. Heel West-Europa staat in lichterlaaie. Gelukkig kwamen wij er hier nog betrekkelijk goedkoop vanaf. De achttiendaagse veldtocht zag twee parochianen sneuvelen : Jozef Allaer en Jozef De Pril. Twee burgerlijke slachtoffers zijn echter op zeer dramatische wijze om het leven gekomen. Emiel Van der Schueren en zijn oom Jozef Van Geem, werden door Engelse soldaten gedood en zo op hun eigen weide in de grond gestopt op Terlinden. Zij werden, zo heet het, verdacht van hulp aan de vijand verstrekt te hebben, met het gekende vreselijke gevolg. Wie zal er ooit nog de juiste toedracht van zaken verklaren ?

De pastoor vermeldt ook zijn opsluiting, samen met zijn onderpastoor, E.H. De Rijcke, en een twintigtal medeburgers in de gemeentelijke jongensschool van de Zonnestraat. Achteraf stelde men vast dat de Engelse legerenheden meenden met pro-nazi spionage te doen te hebben op ons dorp. Deze opgesloten en zijn zeker op het nippertje aan de dood ontsnapt op die zonnige 17 mei 1940.

Zo goed en zo kwaad als het ging bracht men hier de bezettingstijd door met al zijn angsten, weeën en miseries. Helaas werden diepe kloven geslagen wegens meningsverschillen van politieke aard. Enkel en gaan de openlijke collaboratiestoer op... Anderen duiken onder en gaan in 't verzet. Opeisingen van arbeidskrachten brengen veel leed in tal van gezinnen. Nieuwe tergingen van de bezetter uiten zich door de brutale opeisingen van de kerkklokken. Er werd al over gehandeld. Zo kwam weer nieuwe treurnis over de parochie. Slechts één klokje zou de mensen voortaan nog ter kerke noden. Gelukkig was dit slechte nieuws dan toch voor velen een teken aan de wand : het ging steeds slechter met de "oppermachtige" Duitse oorlogsvoering. Men voelde hoe langer hoe duidelijker het nakend einde van de oorlogsellende. Grote vreugde vervulde vele harten als op 6 juni 1944, via geallieerde radio-berichtgeving, de gelukte invasie in het Franse Normandië werd vernomen. De bevrijding was in zicht. Zo werden de laatste oorlogsmaanden gekenmerkt door hatelijke jacht op onschuldige burgers die zich wilden redden van deportatie naar den vreemde. Tot dan eindelijk de dageraad weer aan 't blozen ging op 4 september 1944. 't Was juist op onze kermisdag. Geallieerden werden gesignaleerd in het nabije Ninove. Een open jeep, bemand met enkele Duitse officieren, raasde schietend en lawaaiig door het dorp. Wanhoop wellicht ?

Groot feest volgde. Helaas werd ons dorp ontsierd door baldadige wraaknemingen, uitgeoefend zonder enige wettelijkheid...

Geleidelijk hernam het leven van alledag weer. Stelselmatig kwamen langdurig afwezig en naar de heimat terug en namen hun arbeidstaak weer op. Weinigen waren lichamelijk gehavend, gelukkiglijk. Eén dorpsgenoot moet in afschuwelijke omstandigheden ter dood zijn gebracht in een Duits concentratiekamp : Frans Van Impe, van de Vondelen.

Een deerniswekkend schouwspel boden ons de Nederlandse vluchtelingen in het voorjaar van 1945. Zij hadden hun gewesten moeten ontluimen in de Maasstreek, enerzijds om uit de gevaarlijke frontzone weg te geraken, anderzijds om de militaire operaties van de geallieerden niet te hinderen. Ze werden snel naar bevrijd gebied overgebracht, in België. Duizenden vonden in het gastvrije België een veilig onderkomen. Na enige tijd konden deze mensen naar hun haardsteden terug. Een Nederlandse delegatie is na de oorlog de gemeente komen bedanken voor de opname van deze Hollandse mensen in de huizen. Een mooie herinneringsplaat, al de namen vermeldend van de opgenomen vluchtelingen, werd in de gang van het gemeentehuis opgehangen.

Op 8 mei werden alle vijandelijkheden gestaakt. Na veertig jaar zijn bij de ouderen vanzelfsprekend niet alle herinneringen aan die nare gebeurtenissen uitgewist. Anderzijds staan nu toch weer machtige staten tegenover mekaar in deze onrustige wereld.

Pastoor Peerenboom noteert ook het overlijden van zijn zuster. Juf-frouw Aline Peerenboom overleed in de pastorie de 9e juni 1946. In 1947 werd de eerste naoorlogse missie ingericht. Er volgt nog een woordje over in een ander hoofdstuk.

Behoudens de gewone jaarlijks terugkerende gebeurtenissen op de parochie, en de even regelmatig opdagende herstellingswerken her en der aan de kerk of pastorie valt er gedurende enkele jaren niet veel te melden. Wel kwam er enige beroering op het dorp toen in 1949 de parochiale zaal opgericht werd. Het relaas werd al op een andere plaats gebracht. De inzegening gebeurde op Paasdag 1950.

Twee jubilarissen-kerkzangers: Alfons Van den Berghe en Cyriel Van Damme, kregen ter gelegenheid van een stemmige viering het ereteken en het verdienstendiploma van Sint-Bavo.

Andermaal maakt Denderhoutem het weer mee dat ook deze pastoor mocht bogen op een lang priesterleven. In 1954 is E.H. Peerenboom al vijftig jaar priester. Er moest dus weer gefeest worden voor dit jubileum. Op 4 september 1954 droeg de jubilaris een plechtige dankmis op, geassisteerd door zijn Ninoofse deken, Z.E.H. Back. Tal van priesters hielpen de plechtigheid passende luister bijzetten. In een open wagen ging de pastoor 's namiddags in alle straten en wijkten zijn parochianen groeten en danken voor hun sympathiebetuigingen. Het geschenk hem door de parochianen aangeboden bestond uit een nieuw stel altaarge-

waden. Op bladzijde 53 werd dit al gegeven.

Wat vanuit het anticlericale kamp in 1954 te Brussel gedikteerd werd inzake discriminerende maatregelen tegen het katholiek onderwijs mondde uit in een nieuwe, bittere schoolstrijd. Dit beroerde natuurlijk stad en dorp in gans België. Een grote weerbaarheid en eensgezindheid in de tegenstand tegen de onderwijsdecreten van de Waalse onderwijsminister ontplooiden zich overal. Manifestaties, omhallingscomité's, vergaderingen, het hielp allemaal mee om afkeuring te geven aan die wetgeving. Het plaatselijk comité "School en Gezin", dat in elke wijk vier jaar lang maandelijks vrijwillige bijdragen ging inzamelen, kon honderdduizenden fr. aan het bisschoppelijk hoofdcmité afdragen. In 1958 kwam dan de ommekeer. Het nationaal schoolpact ontstond. Tot voldoening van de meesten werd dit trouw nageleefd tot op heden.

Pastoor Peerenboom smaakte nog het genoeg een nieuwe klok te kunnen laten plaatsen. Ze werd gedoopt op 19 juni 1960.

Een paar nieuwe lokalen werden aan de bestaande toegevoegd, vooraan de parochiezaal. Hiermee werd een tekort aan plaats in deze zaal verholpen.

Op zondag 7 september 1960 vierde de pastoor zijn zilveren ambtsjubileum te Denderhoutem. Ditmaal werden de feestelijkheden eerder beperkt gehouden, ook al omwille van de hoge ouderdom van de herder.

In 1962 ondertekent hij nog de overeenkomst tussen de parochie en het gemeentebestuur in verband met de sloping en herbouw van de Zeven Weënkapel. Het is een der laatste belevenissen van de meer dan tachtigjarige priester. Over deze kapel wordt er verder gehandeld in hoofdstuk IX.

Enkele maanden later, op 28 januari 1963, overleed nogal plots Eerwaarde Heer Peerenboom in de pastorie. Op de bitterkoude Lichtmisdag werd hij ten grave gedragen, na een uitvaartdienst. Zijn graf bevindt zich nog steeds op het plaatselijk kerkhof. Een mooie zerk werd op het graf opgericht.

We moesten wel enkele weken op zijn opvolger wachten, wegens reparaties die zich opdrogen in de pastorie.

33. Op zondag 21 april 1963 werd dan **E.H. Richard Schockaert** plechtig tot pastoor van Denderhoutem aangesteld door deken Back van Ninove. Met onverminderde kracht bestuurt deze kranige man nu al meer dan twintig jaar zijn parochie. Van bij de aanvang heeft hij een veelzijdige activiteit aan de dag gelegd. Zijn grote taak, uiteraard de meest spectaculaire, betreft de grondige aanpak van de totale herstelling van de parochiekerk. Het werd al beschreven.

We melden nog enkele markante feiten in het gedenkboek aangept.

1. Een nieuw altaar, juist onder de kruisbeuk geplaatst, werd er opgericht de 7e augustus 1966.

†
VROOM AANDENKEN
AAN

Zeer Eerw. Heer
CLEMENT JOZEF PEERENBOOM

geboren te Dendermonde 30 oktober 1881, priester
gewijd te Gent 4 september 1904, leraar aan het
St Antoniuscollege te Rensse 1 sept. 1904, onder-
pastoor te Rensse St Martinus 17 sept. 1917, pastoor
te Delfinge 24 april 1930, pastoor te Denderhoutem
22 mei 1935 en aldaar godvruchtig overleden 28
januari 1963, gezind met de H. Olie in extremis.

In een kristelijke familie opgevoed, hoorde hij reeds
vroeg de stem van de Meester en onbaatzuchtig offer-
de hij zijn toekomst op om in de wijngaard des Heren
het oprechte en onvergankelijke goed na te streven.
Edelmoedig stond hij als priester - leraar in het onder-
wijs en behartigde hij de christelijke opvoeding van
de jeugd, waar hij ook al zijn buitengewone talen-
ten ten toon spreidde. Later als onderpastoor en
pastoor ging van hem een weldoende invloed uit door
zijn grote godsvrucht, zijn helderziende wijsheid en
grote zachtmoedigheid.

Meer dan 27 jaar was hij Herder van Denderhoutem,
waar hij een voorbeeld was in de kerk van nauwge-
zete eijndheid en in zijn dagelijksche omgang met de
menschen was hij gemoedelijk en toegankelijk.

Zijn predikaties werden door de gelovigen gaarne
beluisterd en zijn woorden op verzoeken en be-
wenkomsten waren steeds optimistisch en aanmoedi-
gend.

Als Vader sprak hij tot zijn volk en als goede Herder
was hij hun een steun door woord en daad.

Hij mocht het geluk (maken zijn 50-jarig priester-
jubileum en 25-jarig pastoraat) te vieren. God dan-
kend voor het goede door zijn priesterschap aan de
menschen bevestigd.

Oud en verlegen, tot de laatste dag nog het H. Mis-
offer opdringend, is hij nu tot de woon van het Lam
opgegaan om eeuwig leen te vieren in de hemel.

Bede Zuster, Familieliden en genestijlde vrienden,
vaartwel, ik dank u voor de hulp en genegenheid,
die ik van u steeds mocht onder vinden.

En mocht u, dierbare parochianen, mij nu en dan
eens bedenken in uw gebeden voor de helde, die ik
u altijd toedeed.

Dat hij ruste in vrede

De Familie, de onderpastoors en de leden van
Kerkrad bedanken.

Druif. Scheetlact Denderhoutem

Pastoor Peerenboom.

2. Op 8 februari 1967 krijgen we de door de bisschoppen toegestane
afschaffing van de wet op het vleesderven.

3. Een paar eremissen van jonge levieten volgen in het volgende hoofd-
stuk.

Nu volgen de onderpastoors die in de loop der eeuwen onze paro-
chie hebben helpen bedienen.

We dienen een duidelijk onderscheid te maken tussen wat eertijds
een **kapelaan** was en wat zijn bediening inhield, en de **onderpastoor**.
Het eenvoudigst is het ambt van onderpastoor. Hij staat inderdaad **onder**
de **pastoor**. We kennen zijn parochiale functie, die meestal ook zijn eni-
ge functie is. Hij dient, onder het rechtstreeks gezag en de leiding van
zijn eigen pastoor, de zielzorg te helpen waarnemen. Dit houdt dan onge-
veer in al de priesterlijke taken die we heden ten dage nog door de
onderpastoor verricht zien : voorgaan in de Eucharistieviering, en dit
op **zijn parochie**; sacramenten toedienen aan zijn parochianen, enz.
Daarom bewoont hij steeds de parochie, zij het samen met de pastoor
of elders op de parochie.

In sommige gemeenten van het Vlaamse land is de uitdrukking en
zelfs de aanspreektitel : "Mr. de Onderpastoor", weinig gekend, laat staan

gebruikt. Op die plaatsen spreekt men alleen maar van de kapelaan. Zo gezien is de taak van de hedendaagse kapelaan dezelfde als deze van de onderpastoor bij ons.

Toch was dit vroeger niet helemaal zo. Een kapelaan bediende een **kapelanie**. De woorden zelf zijn trouwens haast volledig dezelfde. Wat een kapelanie is wordt uitgelegd in het hoofdstuk stichtingen. Wel willen we hier duidelijk stellen dat de bedienaar van zo'n gefundeerde kapelanie meestal geen enkele parochiale taak had. Zo dienen we voor onze eerste **kapelaan** te verstaan dat hij niet in de zielzorg stond, maar alleen bedienaar was van de kapelanie van Sint-Niklaas, door pastoor Jacob Van der Smessen in 1526 gesticht aan het gelijknamig altaar. (1). Vanzelfsprekend werden ze af en toe uitgenodigd door de parochieherder om hulp te bieden in bepaalde omstandigheden, vermits we maar de eerste onderpastoor op de parochie weten in het begin van de achttiende eeuw.

1. De kapelaan, door De Brouwer genoteerd, was derhalve de kapelaniebedienaar. Het was **Eligius Verstappen**. Zijn aanwezigheid hier wordt in 1623 genoteerd, en "... hij was geen voorbeeld van matigheid". (2).

2. **Adrianus Van Grootenbruel**. Hij zou zijn ambt hier uitgeoefend hebben van 1717 tot 1727. Zelfs kan hij hier vanaf 18 april 1722 als deservitor gefungeerd hebben. Wij vermoeden dat hij een louter pastorale taak had.

Was de bevolking in onze gewesten, enerzijds door ziekten (epidemieën van pest e.a.) en anderzijds door het steeds opnieuw weer betrokken zijn in oorlogsgeweld, fel gedund op het einde van de XVIIe eeuw, dan zien we in de rustiger tijd van het begin der XVIIIe eeuw de bevolking overal snel aangroeien. Hierdoor stijgt vanzelfsprekend het aantal beschikbare jonge priesters. Natuurlijk zijn er dan ook meer nodig op de fel aangegroeide parochies. We zien dan ook reeds in 1730 een vaste onderpastoor komen op de parochie. Na deze Van Grootenbruel krijgen we hier :

3. **Joannes-Baptista Provost.**

Hij was Brusselaar, geboren omstreeks 1700 en te Mechelen priester gewijd op 26 mei 1725. Volgens de lijst van pastoor Van de Putte zou hij hier onderpastoor geweest zijn van 1727 tot 1733. De Brouwer evenwel situeert zijn aankomst hier circa 1730 en weet hem reeds weggaan in juni 1731 om kapelaan te worden in de Sint-Katelijnekerk te Mechelen. (3)

4. **Jozef De Kinder** was van Ninove afkomstig. Hij ontvangt de heilige wijdingen te Mechelen op 15 juni 1726. Hij vervulde zijn ambt hier van 1733 tot 1738. Een andere bron meldt zijn heengaan naar Ruien-Berchem

(1) Zie in bijlage het interessant testament van die pastoor.

(2) In De Brouwer's a.w. p. 123 van het 1ste Dl.

(3) De Brouwer over Provost of Provost, a.w. Dl. V. p. 88.

in 1735. Volgens de dekanale verslagen scheen hij het met zijn pastoor (E.H.P. Denies) goed te kunnen stellen. De deken kwalificeert hem echter als weinig studieijver aan de dag leggend. Zie de "competentie" van deze vicaris op pagina 11. (1).

5. **Joannes-Frans De Brandt** heeft hier slechts twee maand vertoefd. Hij overleed in 1782.

6. In 1735 krijgen we **Joannes De Laet**. Geboren Hombeeknaar krijgt hij de priesterlijke waardigheid toegediend te Mechelen op 7 juni 1732. Deze moet ziekelijk geweest zijn, want na vier maand gaat hij weg. Men verneemt zijn overlijden kort daarop, nog in 1735, te Mechelen.

7. **Jacobus Rayer** komt in de plaats van De Laet. Rayer is een Brusselaar die samen met De Laet in Mechelen gewijd werd in 1732. Hij wordt hier onderpastoor in 1736. Hij verblijft hier niet lang want in 1737 verhuist hij waarschijnlijk naar Wieze, waar hij kapelaan wordt. Scheldewindeke krijgt hem als deservitor op 29 mei 1741.

8. Korte tijd nadien, in 1738, vangt **Petrus Lemmens** hier zijn taak aan. Hij was in Denderwindeke geboren en in Mechelen gewijd. Hij is kapelaan geweest te Steenhuisen in 1731 (of in 1733) tot 1737. Het moet een goeie man geweest zijn, vermits hij buitenpoorter was te Geraardsbergen. (2). Volgens sommige bronnen was hij deservitor in 1754 te Denderhoutem. Hij overleed op deze parochie op 24 oktober 1764. Hij was 67 jaar oud.

9. **Jan-Baptist Haech** (of Haech) werd te Wichelen geboren. De aartsbisschop wijdt hem te Mechelen op 22 mei 1752. Hij was coadjutor in Denderhoutem van 1753 tot 1754, jaar waarin hij onderpastoor werd te Merchtem, in Brabant.

10. De Brabander **Guilielmus Van der Hasselt** (geboren te Bollebeek op 5 januari 1736 en tot priester gewijd op 16 mei 1761) verblijft hier slechts vier maand, namelijk van 14 januari 1763 tot mei 1763. Zijn bestemming wordt dan Opwijk. Hij wordt op 30 mei 1774 pastoor te Dikkele "per concursus". Hij overleed de 8e februari 1821.

11. Op 31 oktober 1764 vervult de Ruisbroeknaar **Bernardus Verbruggen** hier het ambt van onderpastoor. Zijn wijding had te Mechelen plaats in december 1762. Na drie jaar vertrok hij hier om dezelfde bediening uit te oefenen te Putte.

12. Als opvolger komt hier in 1767 aan : **Joannes-Cornelius Van den Eynde**. Afkomstig uit Mechelen, waar hij omstreeks 1738 geboren werd, krijgt hij de heilige wijdingen op 13 juni 1762. Na een vijfjarig verblijf op onze parochie van 1767 tot 1772, wordt hij parochieherder in Erondelgem, tot 1775. Dan volgt zijn pastoraat in Sint-Denijs-Boekel tot 1786.

(1) De Brouwer (zelfde p.) plaatst De Kinder hier van 1731 tot 1735, Van de Putte schrijft voor deze De Kinder hier: 1733 tot 1738.

(2) Zie bij Marcel Cornelis: "Buitenpoorters te Geraardsbergen". 1975, p. XVIII.

Zijn laatste plaats wordt Wichelen waar hij op 3 april 1813 overlijdt. (1).

Gesteund door de parochianen werd aan de aartsbisschop in 1777 gevraagd een tweede vaste onderpastoor naar Denderhoutem te sturen. Dit verzoek werd door de kerkvorst en door de hoge raad afgewezen. Pastoor Schepens en onderpastoor De Poortere legden zich daar niet goedschiks bij neer en grepen naar andere drukkingsmiddelen. Op Witte Donderdag en Goede Vrijdag 1777 werd het volk opgeruid om zijn eisen kracht bij te zetten. Toch had de aartsbisschop daar geen oren naar en stuurde op 11 juni 1778 een scherpe brief naar de parochie, in plaats van een tweede onderpastoor. De prelaat maande tevens de parochianen aan de vrede te bewaren. (2).

13. Judocus De Poortere, geboren te Breivelde (Wetteren) werd tot het priesterschap verheven op 14 juni 1767 en kwam hier zijn ambt uitoefenen van in 1772 tot 1797. Hij was in een langdurig proces gewikkeld tegen de abt van de abdij te Geraardsbergen. In die tijd oefende de abdij nog het patronaat uit over vele dorpen, zo ook over deze parochie, zoals in de aanvang werd verduidelijkt.

Er waren wijvingen geweest tussen de ter pastorie samenwonende pastoor Schepens en onderpastoor De Poortere. Deze laatste trekt er uit en neemt zijn intrek "voorlopig" in de woning van Jaspar Wijnant, waar hij twee kamers toegewezen krijgt. Deze Wijnant was nu in feite slechts huurder van het huis ; de eigenaarster was de abdij te Geraardsbergen. Aan dat "voorlopige" nu kwam geen einde. De onderpastoor spreekt niet van verhuizen, nog minder van een andere woonst te zoeken. Jaspar Wijnant begint het zowaar op de heupen te krijgen van deze gekke situatie. Hij verzoekt de onderpastoor te verhuizen. Deze blijft waar hij is. Aandringen helpt al evenmin... De eerwaarde heer dan maar op straat zetten ? Nee, dat doet een ernstig burger toch niet. Ten einde raad stapte Jaspar op naar Geraardsbergen, bij de abt. Wijnant was er natuurlijk goed van op de hoogte dat de abdij aan de geestelijken te Denderhoutem behoorlijk onderdak diende te bezorgen. De abt wil wel tussenkomen, want deze is de mening toegedaan dat de pastorie ruimschoots groot genoeg is om de beide eerwaarde heren te herbergen. Ze moeten het met mekaar maar kunnen stellen, goedschiks, kwaadschiks. Zodus : Vicaris De Poortere wordt op het matje geroepen te Geraardsbergen. Resultaat : de man blijft rustig wonen waar hij woont. Tweede sommatie : zelfde gevolg. Wijnant geraakt de man niet kwijt van zijn erf. De abt en Jaspar Wijnant krijgen er genoeg van en maken de zaak aanhangig bij de Raad van Vlaanderen. Hier werd de kwestie zomaar eventjes achtmaal behandeld. Uiteindelijk werd de onderpastoor verplicht binnen de drie dagen het huis van Wijnant te verlaten, zo niet wil de deurwaarder hem

(1) Pastoor Van de Putte gaf een licht afwijkende status voor de bedieningen van Van den Eynde. (Liber Memorialis, lijst van de onderpastoors).

(2) Zie bij De Brouwer, a.w. "Bijdrage... DL I, p. 331."

wel een beetje komen helpen verhuizen. Of de man dan inschikkelijker werd is er niet bij vermeld. Wel is er nog een schrijven van de toenmalige burgemeester van Denderhoutem bijgevoegd, nl. de bevestiging van kennisneming van het schriftelijk verzoek tot verhuizing, aan de onderpastoor gericht. De magistraat, notaris Buijl, deelt dit aan de abt te Geraardsbergen mede in bedoeld schrijven.(1).

Waar onderpastoor De Poortere zijn intrek nam vernamen we niet; wel weten we dat de zaak jarenlang aansleepte. Deze onderpastoor is hier gebleven tot in 1792. (2).

14. Coadjutor **Desiderius Hosselaer** werd al bij de pastoors vermeld, als hulp bij pastoor Schepens. (zie p. 69).

15. Ook de in 1797 hier aangekomen **Aegidius Van der Stockt** werd al gemeld op p. 69. Vóór zijn ambt als deservitor werkte hij in Denderhoutem vier jaar als onderpastoor.

16. **Petrus-Joannes De Schampeleire** was te Munkzwalm geboren op 11 november 1767. Hij ontving de priesterwijding te Antwerpen in 1792 en een ambt van onderpastoor in Merelbeke in 1793. Naar Denderhoutem overgekomen in februari 1800 verblijft hij hier tot in 1802 om dan als deservitor naar Amengijs (= Amougies) te gaan. In 1804 vinden wij hem in Boschkapelle en in 1809 in Lamsweerde. Deftinge begroet hem als deservitor in 1817. Hetzelfde ambt oefent hij uit in Sint-Maria-Lierde in 1823. De Schampeleire overlijdt in dat dorp de 11e mei 1832.

17. Op 30 januari 1803 krijgen wij als onderpastoor **Egidius-Josephus De Clerck**. Als ordesgeestelijke werd hij Frater Everardus genoemd. Deze zag het levenslicht te Aalst op 29 april 1765. Een pastoraat volgde voor hem in Welden op 4 maart 1806. Hij was canonicus in Drongen. Deze stierf helaas jong te Welden, nl. op 14 juli 1811, slechts 46 jaar oud.

18. De uit Steenhuize afkomstige **Franciscus Prieels** kreeg de priesterwijding te Mechelen op 28 april 1774. (3). Hij werd kapelaan benoemd te Denderhoutem op 21 juli 1775. (4). Nadien was hij nog onderpastoor te Sint-Lievens-Houtem in 1778 en nog kapelaan te Impe in 1781. Op 11 juni 1785 wordt hij pastoor te Kwaremont. Daar stierf hij de 16e mei 1805.

19. **Paulus Stuer** was te Bazel (Waasland) geboren op 16 oktober 1756. Zijn eerste benoeming volgde op 2 september 1783. Hij is onderpastoor te Denderhoutem van 10 maart 1806 tot 12 juli 1808. Op deze datum vangt zijn pastoorsbediening aan te Sint-Maria-Horebeke. Hij verblijft er 3 jaar en 7 maand om dan prior te worden in het karmelieten-

(1) R.A. te Gent, in de bundels Raad van Vlaanderen, onder het nr. 21.589. Lees het volledig verhaal in "Mededelingen van de Heemkring Haalfert" 1985/1.

(2) Pastoor Van de Putte stelt de verplaatsing van De Poortere in 1797. De Brouwer daarentegen in 1792 (zie zijn a.w. "Bijdrage... DI V; p. 89).

(3) Elders staat zijn priesterwijding vermeld: 28-5-1774.

(4) Van de Putte weet hem coadjutor bij pastoor Schepens in 1776. Datzelfde jaar zou Prieëls coadjutor geweest zijn in Denderbelle. Het is Van de Putte die zijn overlijden aangeeft te Kwaremont.

klooster te Muylem. Deze Stuer overleed op 6 april 1812 in de leeftijd van 56 jaar.

20. In 1808 krijgen we op de parochie **Livinus-Franciscus Ingels**. Hij was te Oostakker geboren op 13.2.1775. Hij wordt onze onderpastoor op 19 juli 1808. Reeds het volgend jaar (2.11.1809) is hij in Sint-Lievens-Houtem bedrijvig. Daarna volgden pastoratens te Vinkt, Nazareth en Eeklo. Hij was ontslagnemend en overleed te Gent de 22e juni 1855 in de leeftijd van meer dan tachtig jaar.

21. Ingels werd hier opgevolgd door **Henricus Van der Meeren**. Geboren te Ophasselt op 19 mei 1780 kreeg hij zijn eerste benoeming de 7e augustus 1807. Hij kwam hier aan om onderpastoor te worden de 11e november 1809. Dezelfde functie heeft hij waargenomen in Denderleeuw vanaf 19 februari 1816. Henricus wordt pastoor in Melden vanwaar hij naar zijn Schepper terugkeerde op 18 januari 1858.

22. **Philippus-Josephus Gossaert**, geboren te Roeselare op 24 mei 1790 wordt de eerste maal aangesteld op 10 januari 1816. Een maand later, op 19 februari 1816, komt hij naar Denderhoutem. Na hier anderhalf jaar zijn ambt uitgeoefend te hebben wordt Philippus onderpastoor te Wortegem (2.8.1817). De bisschop benoemt hem te Loppem. Hij neemt ontslag en sterft te Ruddervoorde op 21 mei 1868.

23. Wij ontmoeten in deze reeks van vicarissen te Denderhoutem een moedig man uit de buurt : **Josephus-Antonius De Trogh**. Deze zag het levenslicht in het naburige Haaltert op 11 januari 1792. We zien al dadelijk dat deze jonge leviet tijdens de gevaarlijke sansculottentijd leefde. Inderdaad : wanneer de priesters door de machthebbers van de Franse republiek verplicht worden het door Parijs opgelegd vicariaat te erkennen, weigeren velen gewoon dit in geweten te doen. Zo Jozef De Trogh. Deze weigeraars worden uit het seminarie verdreven. We vervolgen met Jacques Van Mello waar hij het over De Trogh heeft : (1).

"Als soldaat naer Parijs vervoerd en geworpen in de gevangenis van

"de H. Pelagie, 19 augusty; naer den val van Napoleon wedergekeerd

"naer het seminarie, priester gewijd te Doornijk op 18 februari 1815."

Hij vangt zijn priesterlijke taak aan te Bassevelde op 1 maart 1815. Dan volgt Balegem : 1 februari 1816 en dan Denderhoutem op 24 september 1817. We zijn al in de Hollandse tijd. In een schrijven aan de Vicarissen-Generaal van het bisdom Gent (de vacatuur van de Gentse bisschopszetel duurde nog steeds voort) vraagt hij ontslag om reden van ambtelijke moeilijkheden. Hij belooft de nodige examens te zullen afleggen; hij bekent nederig deze vroeger verwaarloosd te hebben. De Trogh denkt aan de plaats van pastoor te Iddergem, "hij zou daar de hof willen vergroot zien". Deze was te groot voor de vroegere pastoor Vichs. De Trogh belooft zijn oversten gerust te stellen door trouwe

(1) Zie Jacques Van Mello : "Van Schiptrekker tot Pendelaar".

plichtsvervulling. (1).

Enige tijd later is hij toch in een langdurig proces gewikkeld tegen het armbestuur van Denderhoutem. Het kinderloos echtpaar De Sadeleer-'t Kint vermaakt aan den "Armendisch" van Denderhoutem :

- a. een partij land groot 1 bunder 54 roeden ;
- b. de opbrengst van de verkoop van klederen en lijnwaad en wijn zal ten goede komen aan de arme lieden die hun testament-uitvoerders zullen goedvinden.

Nu heeft de langstlevende van het echtpaar, nl. de weduwe Judoca 't Kint, als uitvoerders van dat testament aangesteld de onderpastoor De Trogh van Denderhoutem en zijn broer Jan-Baptist De Trogh, prater (2) te Haaltert. De datum van schriftelijke aanstelling voor deze taak : 26 juni 1822. De Trogh wordt op 3 september 1823 pastoor te Iddergem. De weduwe 't Kint Judoca, sterft op 14 maart 1825 te Denderhoutem. Het ganse meningsverschil betreft nu juist de kapitale vraag : welke armen zullen van deze erfenis genieten ? Zijn het dezen die in Denderhoutem wonen of die uit Iddergem ? Het Denderhoutems armbestuur maakt er voor zijn burgers aanspraak op. De Iddergemse pastoor, De Trogh, uitvoerder van het testament en oud-onderpastoor van Denderhoutem, is van mening dat de "executeurs-testamenteurs" het volle beschikkingsrecht hebben, vermits er woordelijk in het testament staat :

"...ik bevele dat alle mijnen wijn die zal overig bevonden worden naer "het houden van mijne uytvaert, alsook alle mijne kleederen en Lijn-"waet publiek zullen verkogt worden, en het beloop daer van voort-"koomende. door mijne executeurs zal worden uytgedeeld aan de ar-"melieden die zij zullen goedvinden..."

Slotsom : aanslepende gerechtszaak waarvan wij over de uiteindelijke oplossing in het ongewisse gelaten worden... (3).

Pastoor De Trogh bekomt zijn ontslag als pastoor van Iddergem de 25e juni 1838. Hij wordt dan directeur van het Onze-Lieve-Vrouwehuis te Aalst. In dat klooster verwisselt hij het tijdelijke met het eeuwige de 3e mei 1874. Hij was meer dan 82 jaar oud.

24. Kort na het heengaan van deze parochie van de Trogh komt hierheen : **Joannes Van Tieghem**. Hij was van Meulebeke waar hij het levenslicht aanschouwde de 14e augustus 1795. Zijn wijding tot het priesterschap had plaats op 28 mei 1823 in de aartsbisschoppelijke stede Mechelen. Hij wordt onderpastoor van Denderhoutem de 27e juni 1823. Na vier jaar arbeid op deze parochie trekt hij naar Watou, in het verre West-Vlaanderen, op 29 juni 1827. (4). Daarna wordt hij pastoor in Ramskapelle (1836), waar hij op 7 februari 1854 overleed.

(1) Zie briefwisseling De Trogh met het bisdom. Archief aldaar.

(2) prater = eertijds bestraffer van dezen die uitgebroken vee lopen hadden; zowat dezelfde taak als deze van onze latere "veldwachters". Zie in het "Land van Aalst" -jg. 1952, p. 15.

(3) Archief van het bisdom; bundel Denderhoutem.

(4) De Gentse bisschop heeft tot in 1833 de twee bisdommen Gent en Brugge als ambtsgebied gehad.

25. Zijn opvolger op 29 juni 1827 werd hier : **Petrus-Franciscus Claus**. Deze werd te Erpe geboren op 6 augustus 1796. Zijn eerste benoeming kreeg hij op 17 januari 1822. Hij verblijft hier slechts één jaar en gaat naar Nederzwalm hetzelfde ambt uitoefenen op 20 juni 1828. Daarna krijgt hij Vlekkem te besturen als pastoor. Hij overlijdt daar plots op 11 mei 1860.

26. Zijn streekgenoot **Franciscus Van Droogenbroeck** komt hier na Claus op 30 juni 1828. Hij was van Mere, waar hij op 11 augustus 1800 geboren werd. Reeds na twee jaar hier gearbeid te hebben verlaat hij ons om naar Waarschoot te gaan op 8 november 1830. De 25e juni 1839 volgt zijn proostschap te Schoonaarde. Op hetzelfde dorp krijgt hij dan zijn benoeming tot pastoor op 15 januari 1844. Franciscus neemt ontslag eind oktober 1869 en komt naar zijn geboortestreek op rust te Erpe. De 29e december 1871 sterft hij daar.

27. De nieuwe onderpastoor, op 13 november 1830, wordt **Franciscus De Leus**. Zijn geboortedorp, Overboelare, zag hem ter wereld komen op 22 februari 1799. Zijn eerste benoeming had plaats op 2 november 1823. Denderhoutem begroet hem pas in 1830. Drie jaar later wordt hij rector in Munkzwalm, en wel op 25 juni 1833. Daarna gaat hij voor dezelfde bediening naar Mater. Hij overlijdt in Sint-Jan-in-Eremo, in het Meetjesland, op 17 mei 1848. Zijn leeftijd : slechts 49 jaar. De opvolger op 28 juni 1833 is

28. **Jan-Baptist D'Olieslaeger**. Hij werd geboren te Sint-Maria-Horebeke de 27e december 1803. Hij werkt op deze parochie dertien jaar. Op 23 september 1846 zendt de bisschop Jan-Baptist naar Oombergen om er pastoor te worden. Op 24 juni 1853 wordt het Eksaarde. Hij neemt ontslag op 22 september 1876. Zijn sterfdag te Sint-Blasius-Boekel : kerstavond 1884.

29. Na Jan krijgen we **Remigius Debbaut**, Wetteraar, die geboren werd op 31 december 1816. Hij neemt zijn ambt hier op de 23e september 1846. Een half jaar later, op 12 juli 1847, verhuist hij naar de Sint-Michielsparochie te Gent waar hij ook onderpastoor is. Remigius verlaat dan zijn vaderland om op missie te gaan naar "Anglia". (1). Zijn dood stelt men in 1898.

30. Niet vermeld in Van de Putte's lijst is de man uit Opbrakel : **Carolus Lemagie**. Hij werd geboren op 29 mei 1812. Priester gewijd op 5 juni 1841 komt hij op 25 april 1842 naar Erembodegem. Dan wordt het Sint-Gillis (Dendermonde); dit op 31 mei 1843. Lovendegem begroet hem als vicaris op 11 augustus 1846. Nog geen jaar later, op 12 juli 1847, komt hij naar Denderhoutem, slechts voor zes maand, want op 31 januari 1848 verhuist hij naar Lede. Op 23 april 1854 vertrekt hij naar Amerika. Bij zijn terugkeer neemt hij zijn intrek te Antwerpen, op de O.-L.-Vrouweparochie. Nog niet ten einde gereisd vestigt hij zich in het klooster te

(1) Bedoelt men met "Anglia" soms Engeland?

Mere in November 1882. Zijn laatste woonplaats wordt Lede, in 1886, vanwaar hij naar de Vader weerkeert op 7 december 1886.

31. **Franciscus De Roeck** oefende ook veel bedieningen uit. Hij werd geboren te Ninove op 22 april 1815. Eerst was hij coadjutor te Sint-Martens-Leerne, op 30 januari 1841, Onderpastoor te Verrebroek op 24 november 1842. Het volgend jaar komt De Roeck te Ruien te voorschijn : 30 september 1843. Hij doet ook Haaltert aan op 28 maart 1846. Hij stapt over naar zijn buurdorp Denderhoutem op 31 januari 1848. Het wordt hier een driejarig verblijf. Op 5 april 1851 naar Herzele voor hetzelfde ambt. Eindelijk belandt hij te Sint-Maria-Horebeke op 24 september 1859 waar hij pastoor wordt. Hij keert naar 't bisdom terug in 1894, wellicht op rust. Zijn overlijden : 1896.

32. **Carolus De Smet**. Hij werd te Schorisse geboren op 1 maart 1807. Zijn eerste benoeming volgde op 8 februari 1838. Achtereenvolgens was hij onderpastoor in Kwaremont, Kluizen, Dikkelvenne en op 5 april 1851 in Denderhoutem. Van zijn pastoor, E.H. Van Germeersch, vernemen we dat hij zijn plichten nakwam en dat hij er in vrede mee samenleefde. (1). Verder is ons alleen nog zijn overlijden bekend op 28 mei 1861.

33. **Petrus-Joannes Teirlinck**. Hij zag het levenslicht te Gent op 30 april 1821. Zijn bedieningen : coadjutor te Haasdonk op 21 juni 1844; vicaris te Nieuwkerke op 29 september 1845; dezelfde taak te Drongen op 15 juli 1850. Hij vervult zijn onderpastoorstaak van 30 juli 1853 tot 11 januari 1859, datum van zijn benoeming tot pastoor te Sint-Maria-Lierde. Zijn overlijden aldaar staat aangegeven op 27 mei 1881.

34. Na Teirlinck komt hier de Ledenaar **Petrus de Prez**. Geboortedatum: 21 juli 1826. Zijn eerste benoeming heeft plaats op 19 maart 1850, als onderpastoor te Verrebroek. Enige jaren nadien (22 januari 1859) komt hij naar Denderhoutem. Slechts voor vier jaar, want op 26 januari 1863, verhuist hij naar Mere. Dan volgt zijn pastoraat te Louise-Marie op 24 juni 1870. Dezelfde functie begint voor hem te Sint-Laureins op 26 november 1877. Hij overlijdt op die plaats de 9e juni 1887.

35. De bisschop stuurt ons dan **Ludovicus De Jaeger**. Geboren te Eeklo op 10 februari 1828 kreeg hij zijn eerste benoeming op 22 december 1853. Negen jaar later (op 26.1.1863) wordt hij onderpastoor te Denderhoutem. Kon hij hier niet aarden ? Hij vraagt hier zijn ontslag en gaat naar Merelbeke op 28 november 1864. Tien jaar later komt hij naar dit gewest terug ; hij wordt pastoor te Heldergerm de 14e september 1874. Zijn sterfdag te Heldergerm : 6 februari 1886.

36. Op 29 juli krijgen we op de parochie als onderpastoor de geleerde Ronsenaar **Petrus-August Puissant**. Geboortedatum : 7 oktober 1831. Hij verwerft de titel van baccalaureus in de godgeleerdheid. Reeds van in 1864 laat de bisschop hem vertrekken naar de Verenigde Staten. Hij gaat er godgeleerdheid doceren aan het provinciaal seminarie van

(1) dossier Denderhoutem in het archief van het bisdom.

Troy. (1). Later wordt hij Ere-Kanunnik van Sint-Baafs te Gent en overlijdt op 6 februari 1901.

37. **Deodatus-Bonaventura Puissant**. Broer van de vorige, dus ook Ronseenaar, geboren op 15 juni 1846. Hij wordt surveillant benoemd te Lokeren op 1 april 1869; later ook leraar in hetzelfde college. De 1e mei 1870 : zelfde taak in het Sint-Catharinacollege te Geraardsbergen. Puissant wordt dan twee jaar later (op 15 september 1872) onderpastoor te Kaprijke. Hij komt naar Denderhoutem op 27 januari 1875. In die functie nog te Lokeren op 9 december 1878. Hij blijft in die buurt, nl. te Lokeren, Heiende, waar hij de proostdij verzorgt, vanaf 30 september 1880. (2). Hij overleed te Gent op 17 februari 1922.

38. **Haemers Gustaaf** : Gentenaar, geboren op 20 september 1830 en te Grammene coadjutor geworden de 20e oktober 1860. Hij wordt dan onderpastoor te Maarke de 29e november 1860, Zijn benoeming voor Denderhoutem dateert van 29 juni 1864. Hij verblijft hier niet lang; hij verhuist reeds naar Scheldewindeke de 26e mei 1865. Hier demissionneert hij en wordt kapelaan op de Sint-Michielsparochie te Gent de 15e februari 1886, waar hij opnieuw ontslag neemt op 17 september 1869.(3).

39. Samen met E.H. Puissant is **Hyacinthus Pijcke** hier op de parochie werkzaam geweest vanaf 1865. Hij was van Sint-Kornelius-Horebeke, waar hij geboren werd de 8e december 1835. Zijn ambten waren achter-eenvolgens :

coadjutor te Wannegem-Lede : 1 april 1865.

al gegeven : zijn ambt hier.

dezelfde functie te Wetteren : 25 juli 1876.

pastoor der Vlamingen te Parijs : 14 juli 1880.

pastoor te Asper : 13 oktober 1884.

Pijcke neemt ontslag op 2 mei 1905 en wordt directeur te Gavere.

In dat dorp overlijdt hij op 30 oktober 1918.

In 1895 laat deze priester, samen met talrijke familieleden-priesters, een gedenkteken oprichten ter ere van twee broers-priesters, aan hem verwant, in hun geboortedorp Sint-Kornelius-Horebeke. Dit werd opgericht voor de E. Heren Jozef en Karel De la Croix. Dezen weigerden in 1813 "den schismatieken bisschop te erkennen". Zij werden hierom door de Fransen tot soldatendienst gedwongen. Met zovele anderen belandden de twee broers in Wesel. De 10e december 1813 bezweek de oudste, Jozef, "als slachtoffer zijner getrouwheid aan de H.Kerk en zijne zelfopoffering in het verzorgen zijner medebroeders". Hij was 27 jaar geworden... De jongere broer Karel overleefde die tribulaties. Hij werd

(1) Zie bij Kan. Van den Gheyn: "Le Diocèse de Gand". Impr. Het Volk, 1932, p. 91.

(2) De Kan. Puissantstraat in Ronse werd **niet** naar deze twee priesters genoemd. Deze stad telde tal van geestelijken die Puissant heetten, zelfs onderling niet allen verwanten. (Volgens de heer Cambier). Lees over die straatnaamdrager het "Land van Aalst", jg. 1953; p. 96.

(3) Pastoor Van de Putte vermeldt alleen zijn komst hier.

later kanunnik van Sint-Baafs en overleed te Gent de 20 augustus 1869. (1).

40. Met **Edmondus-Franciscus Van Wassenhove** (geboren te Eeklo op 6 december 1844) krijgt Denderhoutem voor het eerst, vanaf 1874, een vaste tweede onderpastoor. Alhoewel de minister van Justitie, toentertijd de heer V. De Lantsheere, nog op 28 februari 1874 aan de bisschop liet weten dat, om budgettaire redenen, geen tweede onderpastoor uit de staatskas kon bezoldigd worden, werd dit wel toegestaan bij koninklijk besluit van 30 december 1874. (2). Er zullen dus permanent drie priesters op de parochie vertoeven. De nakende sociale opgang van de arbeidersklasse zal alom gesteund worden door sociaalvoelende geestelijken.

De werkterreinen van E.H. Van Wassenhove waren achtereenvolgens: coadjutor te Nederename : 1 maart 1872.

idem te Evergem : 9 september 1872; (deze benoeming werd niet erkend).

onderpastoor in Denderhoutem : 27 januari 1874.

dezelfde taak in Sint-Lievens-Esse : 21 april 1874.

dezelfde taak te Ronse, Sint-Hermesparochie : 26 januari 1885.

pastoor in Vlassenbroek : 20 juli 1888.

pastoor ook te Kallo: 3 januari 1890. Hij overleed daar op 3 januari 1922.

41. De volgende vicaris is dan **Gustaaf-Ivo-Maria Drossens**. Geboren te Lokeren de 10e oktober 1848 ontvangt hij de heilige wijdingen te Gent op 19 december 1873. Hij was al van 21 september 1872 af surveillant te Sint-Niklaas, in het Sint-Jozefscollege. Hij wordt er ook leraar. Zijn eerste pastorale taak wordt Appels. Hij treedt er in dienst als onderpastoor op 28 mei 1877. Reeds het volgend jaar, op 23 december, wordt hij onderpastoor te Denderhoutem. Men maakt hier helaas het vroegtijdig afsterven mee van deze priester op 28 juni 1886. Zijn pastoor, E.H. Van de Putte, schrijft over hem : "E.H. Drossens heeft met onverdroten ijver volhard bij de oprichting van de vrije scholen in Borrekent 1879-1880". Gustaaf Drossens was afkomstig uit een groot gezin, waar hij een vier jaar oudere broer naar het priesterschap had zien opgaan.

42. Op 25 juli 1876 komt op de parochie toe : **Carolus-Ludovicus Van Der Hulst**. Hij werd geboren te Eeklo op 3 maart 1835. Hij was eerst vicaris te Hamme, Sint-Anna, dit vanaf 12 maart 1864. Nog hetzelfde jaar, op 11 november 1864, krijgt hij daar zijn ontslag. We vinden hem als kapelaan van Sint-Baafs terug, waar hij zijn ambt opneemt op 5 november 1867. Verhuis naar Opbrakel : 18 juni 1874, voor de taak van on-

(1) Zie over deze kwestie : Dr. Elisabeth Dhanens : "Provincie Oost-Vlaanderen, Inventaris van het kunstpatrimonium. Kanton Sint-Maria-Horebeke." Gent, 1971. p. 321.

(2) Archief van het bisdom, bundel Denderhoutem.

Onderpastoor I. Drossens: jong geveld.

derpastoor. Twee jaar later wordt het Denderhoutem : 25 juli 1876. Hij krijgt hier wegens ziekte een coadjutor toegewezen op 23 december 1889. Het is de pasgewijde Julianus De Portemont. Van der Hulst overlijdt te Denderhoutem aan keeltuberculose de 27e juni 1890.

43. Julianus-Maria-Ghislenus De Portemont. Hij werd geboren te Zarlardinghe op 18 oktober 1865. Na een kort interim te Denderhoutem gaat hij naar Parike, ook als coadjutor, vanaf 30 juni 1890. De 28e november 1891 wordt hij onderpastoor benoemd te Sirault. De 9e oktober 1892 gaat hij naar Bois-de-Lessines en op 3 maart 1906 pastoor te Bever. Hij blijft in het Henegouwse : op 24 juli 1935 wordt hij aalmoezenier benoemd van het "hospice" te Vloesberg. Zijn overlijden wordt gemeld te Vloesberg op kerstavond 1946. (1).

44. Ludovicus-Josephus Pannekoek is de volgende. Afkomstig uit Hofstade (Vlaanderen). Geboortedatum : 23 september 1855. Priesterwijding in 1880. Hij begint als coadjutor in Burst. Daarna (10 januari 1881) onderpastoor te Zulzeke en op 5 juni 1882 te Zulte en op 30 september 1884 te Huise. Hij komt naar Denderhoutem op 5 juli 1886. Vijf maand later

(1) Sirault, Bois-de-Lessines (= Lessenbos), Bever (Biéville) zijn alle dorpen in de provincie Henegouwen.

trekt hij naar Hansbeke en de 13e februari 1890 naar Erembodegem. Zijn laatste onderpastoorstaak vervult hij in Gent, op de parochie Sint-Pieters-Aalst. Zijn enig pastoraat te Louise-Marie begint op 6 december 1901. Zijn afsterven heeft plaats te Oudenaarde op 24 januari 1927. 45. De te Hamme op 15 februari 1857 geboren **Franciscus-Xaverius Phillipart** wordt leraar te Dendermonde de eerste september 1881. Coadjutor te Parike op 31 oktober 1889. Overkomst naar Denderhoutem op 30 juni 1890. Hij wordt ook nog onderpastoor te Sint-Laureins vanaf 16 oktober 1894. Tien jaar later (10 december 1904) is hij dan pastoor te Sinaai, in het Waasland. Sint-Kruis-Winkel begroet hem op 22 januari 1909. Zijn ontslag treedt in op 3 april 1923. Twee jaar later verlaat hij dit tranendal : 18 december 1925, in Winkel.

46. Met deze laatste werkte hier samen : **August Van der Linden**. Hij was van Michelbeke, waar hij geboren werd op 18 juni 1855. Zijn eerste benoeming wordt Nokere, waar hij onderpastoor wordt de 5e juni 1882. Hij verhuist naar Denderhoutem op 25 januari 1889 en verblijft hier meer dan twaalf jaar, tot hij op 8 november 1901 parochieherder wordt te Volkegem. Daar overlijdt hij op 21 juni 1908, amper 53 jaar oud. Dat hij het hier niet te best kon stellen met zijn pastoor, E.H. Van de Putte, verhaalden we al. Dat lezen we op pagina 82.

47. Ook uit de streek van Zottegem kwam zijn naamgenoot **Henricus Van der Linden**. Geboren te Sint-Maria-Oudenhove op 23 september 1853. Aanvankelijk vertoeft deze jongeman enige jaren bij de jezuïeten, waar hij zijn theologie studies doet. Hij komt in het Gents seminarie terecht en wordt er priester gewijd. Zijn professoraat te Geraardsbergen vangt aan op 6 januari 1887. Sint-Laureins krijgt hem als onderpastoor op 6 april 1892. De 10e oktober 1892 begroet Denderhoutem hem. Na een tienjarig verblijf hier wordt onderpastoor Van der Linden ziek en krijgt een coadjutor toegewezen. Einde 1902 (op 17 november) neemt Van der Linden dan ontslag en wordt directeur benoemd in het klooster der Zusters Benedictinessen te Hunnegem, Geraardsbergen. Hij zal nog pastoor worden te Maarke op 20 september 1909 en te Zarlardinghe op 21 oktober 1912. In die parochie overlijdt Van der Linden op 28 november 1923.

47. **Gentiles De Prater**. Deze komt hier aan op 21 juni 1902, zoals gezegd om onderpastoor Van der Linden tijdens zijn ziekte te vervangen. Hij was geboortig van Ruien. Zijn verblijf te Denderhoutem is maar kort: na twee maand (op 17 augustus 1902) vertrekt hij al.

48. Samen met Henri Van der Linden was hier enige tijd onderpastoor: **Renatus De Canck**. Hij was van Sint-Lievens-Houtem. Geboortedatum : 11 maart 1870. Hij begon zijn priesterwerk te Hillegem op 27 december 1895. Zijn benoeming voor Denderhoutem volgt op 22 november 1901. Ziek zijnde, vraagt hij ontslag de 2e mei 1914. Wegens zijn zwak gestel wordt hij aalmoezenier in het hospitaal te Hamme in mei 1914. Slechts

46 jaar oud overlijdt hij te Hamme de 6e oktober 1916.

49. Uit Drongen afkomstig komt de jonggewijde leviet **Carolus-Albertus Grootaert** (geboren op 11 januari 1876) reeds op 26 november 1902 op deze parochie aan. Voorheen was hij nog een tijdje kapelaan geweest in het klooster der Zusters van de Visitatie, Coupure, te Gent. Al na een paar jaar keert hij terug naar het Gentse : hij wordt onderpastoor te Ledeberg op 18 januari 1904. Op die parochie verblijft hij zeer lang : pas op 15 augustus 1925 wordt hij pastoor te Beervelde. Op deze parochie verwisselt hij het tijdelijke met het eeuwige op 1 mei 1932.

50. De Meetjeslander **Petrus Van De Moere** heeft een uitgebreide staat van dienst. Vooraf zijn geboorteplaats en -datum : Waterland-Oudemans, 30 oktober 1874.

leraar te Aalst : 22 september 1899.

coadjutor te Vlierzele : 31 augustus 1901.

vicaris te Vlierzele : 7 juli 1904.

zelfde bediening te Kalken : 6 maart 1906.

eveneens onderpastoor te Zelzate : 7 september 1908.

ook onderpastoor te Denderhoutem : 4 juni 1914.

Wegens neurasthenie vraagt hij reeds op 26 juli 1917 ontslag aan in 't bisdom. Zo komt hij te Hamme in 't hospitaal terecht, waar hij nog vele jaren directeur is. Hij overlijdt te Hamme op 13 april 1943.

51. **Victor Bataille** was van Ronse afkomstig. Geboortedatum : 1 december 1872. Hij werd eerst onderpastoor te Michelbeke op 29 juli 1895. Hier gaat hij weg om naar Denderhoutem over te komen op 20 oktober 1904. Hij verhuist op 23 december 1908 naar de Sint-Martinusparochie te Aalst. We vernamen verder alleen nog zijn overlijden te Zwijnaarde in 1942. (1).

52. We krijgen op 31 juli 1917 als onderpastoor **Albericus-Augustus-Arthur Van Den Abeele**. Geboorte te Nazareth de 12e juni 1876. Eerst was hij leraar te Deinze (31 december 1902). Had hij het daar niet naar de zin ? Op 25 april 1903 vraagt hij al ontslag. Vanaf 3 september 1906 is hij onderpastoor te Ophasselt tot 31 juli 1917. Dan vangt zijn taak te Denderhoutem aan. Vier jaar later (29 november 1921) demissionneert hij en keert naar Nazareth terug. Hij werd nog pastoor in Zeveren op 22 september 1932. Op 16 april 1936 neemt hij alweer ontslag. Twee jaar nadien zien wij hem in 't klooster der Zusters van de Visitatie, Coupure, te Gent. Daar komt hij aan : 16 november 1938. Nogmaals ontslag op 1 september 1940. Hij wordt algemeen bestuurder in een heel andere regio, nl. in het klooster te Viane, op 28 augustus 1953. Dat is slechts voor drie maand, tot 30 november 1953. Waarschijnlijk is hij dan op rust gegaan. In het Franse Lourdes geeft hij de geest op 18 mei 1960.

(1) Hier werd in het "Liber Memorialis" later bijgeschreven : "obiit anno 1939". (Lijst van de onderpastoors).

53. **Achilles Reyns**, zoon van Petrus en Hortense De Keyser, ziet het levenslicht op 7 december 1874 te Lemberge-bij-Gent. Als coadjutor vangt hij zijn priestertaak aan op 10 oktober 1902 te Moerzeke-Kastel. Hij blijft op dit dorp, maar is dan onderpastoor op 15 september 1903. De 8e januari 1909 komt hij naar onze parochie. Reyns verblijft hier uitzonderlijk lang als onderpastoor; meer dan 19 jaar. Zijn eerste pastoraat te Wannegem-Lede begint op 4 augustus 1928. Na drie jaar verhuist hij er om in Nukerke vanaf 30 september 1931 de parochie te leiden. Twintig jaar later neemt hij ontslag en gaat op rust naar Leupegem. Zijn overlijdensdag te Lochristi : 22 december 1957.

54. De opvolger van Alberiek Van den Abeele werd de Ronsenaar **Henricus-Franciscus Verpoort**. Hij kwam ter wereld op 25 november 1883 in het gezin van Ludovicus Verpoort en Maria-Ghislena Vander Kelen. Te Ronse geboren gingen ze evenwel naar Deftinge wonen, waar zijn vader ook burgervader werd. Na een vicariaat te Mater (17 februari 1909) en een te Kruibeke op 26 juni 1911 gaat hij voor hetzelfde ambt naar Kruishoutem op 28 mei 1920. Het volgend jaar komt voor hem Denderhoutem aan de beurt. Hier verblijft hij veertien jaar. Verpoort wordt dan pastoor te Leupegem vanaf 1 juni 1935. Hij neemt er ontslag de 25e november 1948. Hij overlijdt te Petegem (aan de Schelde) de 29e maart 1966.

55. Slechts voor een goed jaar vertoeft hier **Arthur Van Henden**. Deze man was van Berlare. Geboorte : 21 juni 1899. Eerst was hij onderpastoor te Sint-Jan-in-Eremo op 20 juni 1927. Vervolgens te Etikhove (4 september 1930) en dan Denderhoutem : 1 juni 1935. De 25e november 1936 gaat hij naar de Sint-Walburgisparochie te Oudenaarde. Zijn debuut als pastoor te Elene dateert van 14 februari 1949; dan volgt Bevere de 15e mei 1960. Hij is ontslaggevend op 10 februari 1975. Van Henden stierf te Sint-Gillis (Waas) op 28 februari 1983.

56. **Kamiel Van Vreckem** was te Pollare geboren op 20 november 1887. Een eerste benoeming te Outer kreeg hij op 29 maart 1915. Hij trekt naar Mater op 30 september 1915. Oostakker : 15 september 1920 en Kruibeke de 19e september 1922. Te Denderhoutem verwelkomt men hem op 21 augustus 1928. Zijn enig pastoraat : Okegem, vanaf 28 juni 1940. Overlijden te Brussel op 28 maart 1952.

Deze vrome priester had een zwak gestel en bovendien een flauw gezichtsvermogen. Tijdens de beroerde septemberdagen van 1944 trad hij moedig op in zijn parochie en vrijdelde dwaze pogingen om baldadigheden uit te voeren.

57. **Baeten Hilarius**. Merenaar. Geboorte : 30 juni 1893. Hij beëindigde zijn humaniora bij de jezuïeten te Aalst op achttienjarige leeftijd. Van Aalst gaat het naar het klein-seminarie te Sint-Niklaas. In 1921 wordt hij tot het priesterschap verheven. Na enige jaren leraar te zijn geweest in het college te Ninove (vanaf 16 september 1921) gaat het op 16 mei

naar Scheldewindeke voor de onderpastoorstaak. Denderhoutem begroet hem op 18 januari 1937. Hij gaat de parochie besturen te Moerbeke (bij Geraardsbergen) op 9 december 1941. Te Zingem komt hij aan de 17e januari 1947. Baeten krijgt zijn ontslag op 15 oktober 1962 en komt op rust naar Erembodegem. Hij vertoeft daar nog meer dan 18 jaar om naar de Heer terug te gaan op 29 januari 1981.

58. De Lebbekenaar **Louis Uyttersprot** (geboren op 15 augustus 1903) was eerst enige tijd landbouwer geweest om dan naar het seminarie te gaan. Zijn eerste arbeidsveld vangt aan op 26 mei 1937 te Sint-Maria-Latem. Ook als onderpastoor naar Overmere op 24 februari 1939. In de oorlogstijd doet hij Denderhoutem aan (29 december 1941). De proostdij te Drongen-Luchteren wordt hem gegeven op 31 maart 1953. Enige tijd later komt hij naar deze buurt terug en wel als pastoor te Outerlebeke, op 20 september 1954. Hetzelfde ambt neemt hij waar te Erembodegem-Terjoden vanaf 31 oktober 1961. Louis bekomt eervol ontslag en komt op rust naar Denderhoutem op 17 mei 1972. Hij overlijdt te Denderhoutem de 6e september 1981.

59. Met Louis Uyttersprot werkte hier een hele tijd samen een man in Gentbrugge geboren op 14 april 1897 : **Raymond De Rijcke**. Hij was leraar te Ronse; onderpastoor te Sint-Kruis-Winkel, Denderwindeke en Denderhoutem op 20 juni 1938. Na een tienjarig verblijf alhier - de ganse oorlogstijd - wordt hij pastoor te Munte op 30 juni 1948. Na een vierjarig verblijf aldaar komt hij zijn tenten opslaan te Okegem op 28 mei 1952. Daar gaat hij ook ter ziele de 26e februari 1965.

60. **Vedastus De Wolf**. Geboren te Mere op 16 augustus 1919 in het gezin van Jan De Wolf en Maria De Troyer. Als jong priester werkt hij enkele jaren te Outer als onderpastoor. Dat vanaf 31 augustus 1944. Hij komt dan naar deze parochie op 31 juli 1948. Hij was de grote promotor tot het bouwen van het complex in de Advokaat De Backerstraat: de zaal "Hand in Hand".

Op 19 juli 1961 benoemt de bisschop hem tot onderpastoor te Nazareth. Hij verblijft op die plaats tot 25 mei 1967; dan begint zijn pastoraalambt te Viane. Dit wordt een vierjarige aanwezigheid om dan voor hetzelfde ambt naar Evergem-Belsele te verhuizen de 15e juli 1971. De Wolf is daar nog steeds werkzaam.

61. Samen met E.H. De Wolf is hier vier jaar vicaris geweest de Gentenaar : **Roger De Craene**. Geboren te Ledeborg-bij-Gent op 29 mei 1920. Hij was eerst leraar aan het Sint-Gregorius-instituut op zijn geboortedorp ; 18 juni 1945. Hij vervult er ook meteen de taak van zondagsonderpastoor. De 31e juli 1948 trekt hij naar Kieldrecht. Daarna, reeds op 17 juni 1949, wordt hij onderpastoor te Sint-Maria-Horebeke en op 30 juni 1952 te Denderhoutem. Vier jaar later gaat hij naar de Onze-Lieve-Vrouweparochie te Aalst-Mijlbeke. Na een dertienjarige activiteit te Aalst benoemt de bisschop hem tot pastoor te Ophasselt, dat is op

26 april 1969. Hij is op dat dorp nog steeds werkzaam.

62. De in Eke geboren **Rolland D'Hollander**, geboren de eerste augustus 1917, begint zijn ambt als leraar te Dendermonde op 8 augustus 1942. De eerste december krijgt hij er de taak van hulpleraar godsdienst aan de rijksmiddelbare jongensschool in die stad bij. Hij wordt onderpastoor op Merelbeke-Flora op kerstavond 1955. Dan volgt zijn bediening te Denderhoutem op 22 juli 1961. Hij wordt pastoor te Baazigem op 7 november 1966. Vandaar bekomt hij ontslag op 3 september 1982. Hij verblijft nu te Zwalm.

62. Met E.H. D'Hollander hadden wij hier ook op de parochie de Landegemnaar **Firmijn De Vreese**. Hij kwam ter wereld in het gezin De Vreese-Verhegghe te Landegem. Hij begon zijn priesterlijke loopbaan te Zingem als vicaris op 29 oktober 1945. Daarna werd het Destelbergen, op 26 februari 1949. Twee jaar daarna te Aalst-Mijlbeke. Als E.H. De Craene ons verlaat neemt E.H. De Vreese hier zijn plaats in. Eigenlijk verwisselen ze, want De Craene trekt naar Aalst-Mijlbeke. Mr De Vreese maakt hier twaalf jaar het wel en wee van de parochie mee, o.a. het overlijden van de pastoor, E.H. Peerenboom. De Vreese begint zijn pastoraat te Wortegem-Petegem op 7 april 1968. Zijn benoeming dateerde al van 13 februari. Hij neemt ontslag de 1e september 1981. Sindsdien vertoeft hij te Borgerhout, waar hij heel welkom is om vaak de plaatselijke geestelijkheid ter hulp te komen.

63. **Michel Van Goethem**. Geboren te Sint-Lievens-Esse op 8 oktober 1928. Hij werd achtereenvolgens leraar te Ronse, onderpastoor te Velzeke-Ruddershove en dan Denderhoutem, op 18 januari 1967. Van Goethem wordt door de bisschop tot pastoor te Nieuwerkerken benoemd op 15 oktober 1976. Een mooie verwezenlijking kwam hier te Denderhoutem door zijn inspanningen tot stand : de volledige herinrichting van de plaatselijke openbare bibliotheek. Deze was gesticht in 1912 in het oude Gildenhuis.

65. Samen met Van Goethem werkte hier mede op de parochie : **Hilarius Uyttenhove**. Hij kwam ter wereld te Iddergem, op de watermolen in de Enestraat, op 13 juni 1930. Deze molen werd onlangs mooi geres-taureerd. Hilaire is enige tijd werkzaam geweest op de ouderlijke hoeve. Na zijn priesterwijding gaat hij in de pastoraal als onderpastoor te Lokeren-Bergendries. Hij komt naar Denderhoutem op 3 juli 1968. Na hier een lange termijn gewerkt te hebben benoemt de bisschop hem tot pastoor te Elsegem, bij Oudenaarde. Op Palmzondag, 15 april 1984, werd hij ginds geestdriftig onthaald en plechtig aangesteld tot herder der parochie.

66. Nadat de pastoor hier lange tijd alleen als priester op de parochie aanwezig was – de zondagsdiensten verzorgd door E.H. Van Hecke uit het college te Ninove niet te na gesproken – komt er dan toch einde december 1984 een andere onderpastoor. Hij heet **Herwig Vander-**

haeghen. Hij werd geboren in het gezin van de hoofdonderwijzer te Wortegem op 14 mei 1932. Humaniorastudies volbracht hij te Waregem, in het college. Na seminariestudies volgt de priesterwijding te Gent op 17 augustus 1958. Hij werd leraar te Zottegem van 1958 tot 1966. (College O.L.Vrouw van Deynsbeke). Er volgde voor Herwig een kort interim als onderpastoor in 1967 te Erembodegem (centrum). Daarna vertoeft hij 17 jaar als onderpastoor te Herzele, nl. van 1967 tot 1984. Op 25 maart 1984 werd hij tot pastoor benoemd te Erondegem. De bisschop verleende hem eervol ontslag wegens ziekte ; hij kwam deze parochie helpen bedienen vanaf 8 december 1984.

De pastoor meldde het heuglijke nieuws in het parochieblad als volgt:
" Mgr. de Bisschop heeft tot onderpastoor op de parochie benoemd "E.H. Herwig Vanderhaeghen. Hij was vroeger onderpastoor te Erembodegem en Herzele. Werd tot pastoor benoemd te Erondegem, maar "moest wegens ziekte dit ambt opgeven. Na zijn herstel werd hij op onze parochie benoemd. Hij zal, voor zoveel zijn krachten het hem toelaten, de dienst vooral in de kerk verzekeren. Wij zijn zeer verheugd "omdat hij ons wil helpen. We heten hem van harte welkom en wensen hem vele gelukkige jaren in Denderhoutem."

E.H. Vanderhaeghen bewoont het huis van de Weduwe Goossens-Aldriaens in de Nieuwstraat.

6. PRIESTERS-INBOORLINGEN VAN DENDERHOUTEM.

Ten allen tijde heeft Denderhoutem terecht bekend gestaan om zijn zeer groot aantal priesters dat het aan de kerk gegeven heeft. Het is dan ook met fierheid dat we al de priesters die we na lange opzoekingen terugvonden hier alfabetisch laten volgen.

Zoals we hoger suggereerden willen we geen aanspraak maken op volstrekte volledigheid. Omwille van allerlei nefaste gebeurtenissen in onze gewesten, denk maar aan oorlogen, ziekte-epidemieën, hongersnood, brandrampen e.a. gingen tal van kostbare documenten reddeloos verloren. Toch menen we dat we er in slaagden nog een behoorlijke reeks op het spoor gekomen te zijn.

Velen hebben ons geholpen bij onze opzoekingen. We danken hen om hun daadwerkelijke hulp. Vooral aan E.H. De Brouwer, die onlangs te Denderleeuw overleden is, zijn we grote dank verschuldigd, want we hebben rijkelijk geput uit zijn in heldere taal geschreven historische werken. Graag hadden we hem onze verdiende dank persoonlijk willen aanbieden maar het heeft niet mogen zijn.

Hier volgen nu de namen van dezen die hogere wijdingen, t.e.m. het priesterschap, ontvingen in alfabetische orde.

1. **Baeyens Bernardus**, geboortedatum : 22 april 1807. Zijn ouders waren: Petrus Baeyens en Joanna-Catharina Van Pissoort. Het waren landbouwers uit de Vondelen. De seminarietijd van Bernardus liep van 1830 tot 1833.

Bedieningen : onderpastoor te Scheldewindeke op 26.7.1833.

pastoor te Idegem : 21.1.1848

ontslagnemend 2.9.1885.

overlijden 23.2.1889.

2. **Baeyens Cornelius**. Zie over deze priester in hoofdstuk 5, p. 63.

3. **Baeyens Cornelius**. Zijn overlijden te Meerbeke, als onderpastoor, op 16.9.1847 is het enige ons bekend over deze priester.

4. **Brijs Jozef**. Geboren te Denderhoutem : 2.3.1935. Hij was de oudste van zes kinderen in het gezin van Petrus Brijs- Josephine De Bolle, landbouwers in de wijk Borrekent. Jozef beëindigt zijn humaniora bij de jezuïeten te Aalst in 1952. Hij doet zijn intrrede bij de missionarissen van Scheut waar hij de heilige wijdingen ontvangt op 3.8.1958. Zijn afreis naar Zaïre volgt in 1959. Nadat eerst zijn grootoom vele jaren de pastoors had bijgestaan als kerkmeester heeft ook zijn vader de functie van voorzitter van de kerkfabriek uitgeoefend. Reeds in 1960 evenwel ontvangt pater Brijs in het verre Zaïre het pijnlijk nieuws van vaders afsterven. Deze missionaris vertoeft nog steeds in het verre missieland.

*Brijns Jozef. Een open blik in de verte:
het goddelijk avontuur tegemoet.*

Een groep Denderhoutemse priesters samen omstreeks 1912. Op de bovenste rij herkennen we : van links naar rechts : Leon Goubert, Richard Mertens, Odilon Coppens, Aloïs Taeleman.

Op de middenrij, van links naar rechts: Emiel Uyttenhove, Edmond Van Vaerenbergh, Désiré Van Vaerenbergh, Frans Mertens, Victor Ghysels, René Coppens.

Zittend, van links naar rechts: Alfred De Winter, Frans De Schrijver, Edmond Schuttijser, Victor de Saedeleer, Felix de Bruyn, Gustaaf Lercangée en Octaaf Eeman.

5. **Callebaut Alfons.** Geboren te Nieuwerkerken op 19.2.1936. Zijn ouders: Romain Callebaut en Melanie Tas. Dezen kwamen zich in de wijk Vondelen (Koekelberg) vestigen. Als jongeman werkte Alfons enige jaren in de dienst van de posterijen te Brussel. Na enkele jaren ernstige voorbereiding kreeg hij de heilige wijdingen te Gent op 6.7.1968. Hij droeg zijn plechtige eremis op in zijn dorp Denderhoutem de 7e juli 1968. De bisschop zendt hem dan als kapelaan naar Wetteren-Kwatrecht : 31.7.1968. Het jaar daarna (28.10.1969) wordt hij onderpastoor te Melle. Hij is er nog steeds werkzaam.

*Callebaut Alfons:
troubadour in de dienst van de Heer.*

Een andere foto, rond 1930 genomen, stelt ons, met de "overlevenden" van de foto op p. 102 nog enkele jongeren voor.

Staande, van links naar rechts: Robert Van de Velde, Rufin Heyman, Emiel Uyttenhove, Leon Goubert, Edmond Van Vaerenbergh, Odilon Coppens, Alfred De Winter, Aloïs Taeleman, Clemens Schuttijser, Marcel De Gendt, Désiré Van Vaerenbergh, Emiel De Graeve.

Zittend, van links naar rechts: Richard Mertens, Victor Ghysels, Frans De Schrijver, Edmond Schuttijser. (Pastoor Pauwels, niet van Denderhoutem afkomstig). Gustaaf Lercangée en Octaaf Eeman

6. **Coppens Clemens.** Geboren te Denderhoutem op 23.12.1920, als jongste in het landbouwersgezin van Edmond Coppens en Irma Brijs in de Lebeke. Hij is verwant aan de hogervermelde Jozef Brijs. Clemens voleindigt zijn humaniora te Aalst bij de jezuïeten in 1940 en treedt in die orde binnen op 7.9.1940. Van 1947 tot 1950 oefent hij het ambt van surveillant uit in het college te Aalst. Zijn priesterwijding vindt plaats op 24 augustus 1952. Hij was één jaar "minister" (1) te Aalst, nl. van 1953 tot 1954. Pater Coppens legde zijn laatste geloften af op 3.2.1958. Hij is ook een tijd rector geweest van het O.-L.-Vrouwcollege te Antwerpen en is nu sinds enkele jaren als zielzorger in het retraitehuis Godsheide te Hasselt werkzaam.

*Coppens Clemens, s.j.
Volgeling van Sint-Ignatius.*

7. **Coppens Joannes-Odilon.** Te Denderhoutem geboren op 22.3.1873 in het molenaarsgezin in de Vondelen van Franciscus Coppens - Maximiliana Van Eeckhoudt. Priester gewijd te Gent de 4e juni 1898. Eremis alhier : 11 juli 1898. Hij was al sinds 10.3.1898 professor in het Sint-Lievenscollege te Gent. Vier jaar later komt hij dicht bij zijn ouders als deservitor naar Welle : 15.9.1902. De bevestiging als onderpastoor volgt daar op 31.12.1902. Na deze bediening 22 jaar vervuld te hebben wordt hij op datzelfde dorp Welle pastoor in april 1924. Odilon brengt alles samen 46 jaar op dat dorp door en leeft er intens met zijn parochianen mede. Welle wordt ook het eindpunt voor hem hier op aarde en wel op 6 april 1948. Zijn oudere zuster was de echtgenote van Dr.H. Van Ongevalle, die jarenlang voorzitter van de Denderhoutemse kerkfabriek was.

(1) de "minister" in de Sociëteit Jesu is de eerste in rangorde na de rector; deze wordt bij zijn afwezigheid door zijn minister vervangen. De gewone zorg voor het huis, de inkomsten voor het dagelijks leven behoren tot zijn bevoegdheid. Noemt men de Rector de "Vader van het huis", dan is de minister "de moeder", die de zorg waarneemt over de gemeenschap. Aldus J. De Brouwer in : "De Jezuiten te Aalst". Dl. I p. 47. 1979.

Coppens Odilon.

"Vondelen en Welle" één lang leven!".

8. **Coppens Joannes-Baptista-Renatus.** Geboren te Denderhoutem (Dries) op 7.2.1878. Zijn ouders Gaugericus Coppens - Maria-Sidonie De Doncker hadden er een boerenbedrijf. Tot priester gewijd te Gent op 6.6.1903. René draagt een plechtige dankmis op in de kapel van het seminarie op 8 juni 1903. Hij beschikte over een hoge intelligentie: hij behaalde, nog zeer jong, de doctorstitel in de filosofie en in de theologie.

Zijn eerste pastorale functie vangt aan te Ronse. Hij wordt coadjutor op de Sint-Martinusparochie de 25e juli 1905. Zijn vicariaat begint er de 10e augustus 1906. De bisschop roept hem naar de Sint-Baafsparochie te Gent voor hetzelfde ambt op 2.11.1908. Zijn aanstelling tot diocesaan bestuurder der maatschappelijke werken komt op 15.12.1918. Op nieuwjaar 1919 ontvangt hij de titel van Ere-Kanunnik van Sint-Baafs. Hij is dan nog geen 41 jaar oud. Te Aalst wordt hij pastoor-deken op de Sint-Martinusparochie de 18e april 1927. Een jaar later viert hij te Aalst zijn zilveren priesterjubileum, juist in zijn vijftigste levensjaar. Verrassend plots is hij kort daarop (25.1.1929) te Aalst overleden. René Coppens zal wellicht één der begaafdeste en geleerdste priesters blijven van de Denderhoutemse clerici.

(Ons is geen verwantschap bekend tussen deze drie priesters Coppens).

Coppens René. Kan.

Theoloog en filosoof.

9. Is **Walterus de Betsbroec** Denderhoutenaar van geboorte ? (1). Wij mogen de veronderstelling, dat hij uit Denderhoutem stamt, niet uitsluiten. Het renteboek van de Sint-Adriaansabdij te Geraardsbergen vermeldt voor het jaar 1366 : "Dnus Walterus de betbroec, pbtr. 1 firtel evene, ½ cap, 2 scoutbroeden, (2)". Dnus = Dominus (Heer), Walter de betbroec, presbyter, pastoor ? moet 1 viertel haver, plus een ½ kapoen plus 2 broden pacht betalen aan de abdij. Dat hij Denderhoutenaar kon zijn leiden we af uit het feit dat voor datzelfde jaar 1366 de erfgenamen van Egidius de betbroec, in de Lebeke en/of omgeving, eveneens gehouden zijn pacht te betalen aan dezelfde abdij. Walter zal dus wel verwant geweest zijn aan Egidius, en dan ook Denderhoutem vanaf zijn geboorte bewoond hebben. Het was in die tijden niet ongevoond dat iemand in zijn eigen dorp het ambt van pastoor uitoefende. (3)

10. **De Bodt Jozef-Albert**. Geboren te Ninove op 30 januari 1948 in het gezin Felix-Albert en Van Rossen Helena, in de Zonnestraat. Jozef was de oudste in dat kroostrijk gezin. In de Sint-Walburgakerk te Oudenaarde kreeg hij de priesterwijding toegediend op 19 mei 1975. Hij was in het Oudenaardse O.L.Vrouwcollege al godsdienstleraar sinds 1 september 1973. Na de laatste wijdingen wordt hij voorlopig onderpastoor te Kruishoutem de 16e juni 1975. Twee maand later : zelfde ambt te Sint-Maria-Oudenhove (31.8.1975). Zes jaar later, op 31 augustus 1981, wordt hij tot onderpastoor aangesteld te Nieuwerkerken-bij-Aalst.

De Bodt Jozef : jong idealisme.

11. **De Bruyne Felix**. Geboorte te Denderhoutem op 23.8.1858. Zoon van landbouwer Josephus De Bruyne-Theresia Goubert. Priesterwijding te Gent : 19 mei 1883. Coadjutor te Hansbeke : 29.8.1887 ; op 22.5.1889 ook te Wortegem en te Zomergem de 28e december 1896. Pastoraat

(1) Hij werd al vermeld in het 5de hoofdstuk : de plaatselijke clerus, onder nr. 3.

(2) R.A. te Ronse, renteboeken van de abdij, anno 1366; nr. 265.

(3) De gronden door de erfgenamen de betbroec gebruikt en toebehorende aan deze abdij lagen in de buurt van "ruusbroec" ; misschien op Boesdal of Lebeke... (zelfde renteboek).

te Neigem : 7.11.1903 en terug naar Wortegem : 7.7.1910, waar hij schielijk overlijdt de 12e juli 1913.

12. De Gendt Albert-Marcel. Geboren in de Eigenstraat te Denderhoutem op 13.7.1903. Zijn ouders (Franciscus De Gendt en Victorine De Pelsmaecker) hadden er een houthandel. Marcel ontvangt de heilige wijdingen te Gent op 25 mei 1929. Een plechtige dankmis wordt door hem te Denderhoutem opgedragen de 20e juni 1929.

We vinden hem terug : onderpastoor in Buggenhout-Opstal : 31.5.1929. in Buggenhout-Centrum, onderpastoor de 31e januari 1932.

Op de Sint-Jozefsparochie te Aalst, onderpastoor de 9e maart 1939. Pastoor te Kwaremont : 6.11.1950.

Hij is ontslagnemend op 3 juli 1978.

Pastoor De Gendt verblijft nu nog te Kwaremont.

De Gendt Marcel.

13. De Graeve Emiel-Jozef-Hubert. Geboren te Denderhoutem : 20.7.1903, als jongste in het groot gezin van molenaar Edward De Graeve-Mathilde Lercangeë aan de Steenweg naar Iddergem. De bisschop zalfde hem tot priester de 2e juni 1928. Emiel vierde dat in een plechtige dankmis te Denderhoutem. Hij wordt dan bewaker in het Sint-Jozefscollege te Sint-Niklaas : 15.9.1928. Het ambt van leraar aan hetzelfde college komt dan de 1e september 1934. Zijn taak als godsdienstleraar aan het koninklijk atheneum te Geraardsbergen begint op 17 april 1943. Deze functie oefende hij uit tot aan zijn ontslag. Sindsdien verblijft hij nog steeds op rust in deze stad, in de Kattestraat.

De Graeve Emiel.

*De Mulder Maurits:
minzame herder, één en al goedheid.*

14. **De Mulder Maurits.** Schoolstraat. Hij zag het levenslicht op 22 september 1914 te Denderhoutem als 2e in het gezin van schoolhoofd Jules De Mulder- Maria Houtman. Het gezin zou tot acht kinderen aangroeien. Maurits beëindigt de humaniora in het Sint-Jozefscollege te Aalst in 1933. Al dadelijk geeft hij zijn verlangen te kennen naar het seminarie te willen. Daar geeft hij al spoedig blijk van zijn vriendelijkheid en gemakkelijke omgang met de mede-seminaristen, zodat zij hem voor de beide klein-seminarie-jaren te Sint-Niklaas tot hun prefect verkiezen. Zijn priesterwijding volgt te Gent op 16 april 1939. Een paar dagen nadien draagt hij in Denderhoutem een plechtige eremis op. Onmiddellijk hierna is hij tewerkgesteld aan het Sint-Gregoriusinstituut te Ledeberg als subregent : 20.4.1939. Zijn pastorale taak begint te Denderwindeke als onderpastoor, op 12 mei 1941. Hetzelfde ambt oefent hij uit op de parochie van Sint-Pieters-Buiten te Gent, op 22 december 1952. Het herderschap te Waasmunster vangt met hem aan op 25 januari 1961. Hij komt naar zijn geboortestreek terug op 27.8.1968, nl. als algemeen directeur van de Zusters van de Heilige Harten te Ninove. Hij is er de grote welgekomene bij zieken en oudjes omwille van zijn fijnzinnige tact en zijn diep gelovig, troostend woord. Zelf vroegtijdig geveld verwisselt hij het tijdelijke met het eeuwige op 24 juni 1974. Deze eenvoudige priester was een minzame, vrome en onthechte man, die zeer intens zijn priesterschap heeft beleefd.

We willen een blijde nieuwjaarswens, door deze priester gedicht, overnemen.

Het is een treffend getuigenis van vreugdevol aanvaarden der simpele

dingen van elke dag :

"Jong en oud, zuur en zoet
"Zó wordt het ons aangeboden.
"Recht en krom, slecht en goed
"Onze gasten, ongenoden...
"Rijk en arm, heer en knecht
"Zitten allen aan zelfde dis
"Vreugd' en deugd, plicht en recht
"Wij nemen het zoals het is...
"Zo wordt ook dit nieuwe jaar,
"Zoals het immer is geweest
"een regenboog, een allegaar
"Een mengeling van rouw en feest,
"Zon en schaduw, winnen of verliezen
"Ik zou - als het kon - voor U het beste kiezen.

15. De Sadeleer Victor. Geboren te Denderhoutem: 21.8.1843. Seminarietijd : 1867 -1870. Priesterwijding op 17 december 1870. Vicaris te Nokere : 21.12.1870. Idem te Overmere : 7.8.1873; nog te Velzeke op 3 maart 1874 en te Buggenhout de 30e september 1880. Het enig pastoraat dat hij uitoefent is Kluizen op 13 oktober 1891. Hij overlijdt daar de 2e april 1917.

16. De Schepper Frans-Albert. Geboren te Denderhoutem op 17 december 1916 in het kroostrijk gezin van Cyriel De Schepper en Theresia Engels, waar Albert de jongste was.

*De Schepper Albert. Kan. :
bezielend zwoegeer in Gods wijngaard.*

Hij ontving de priesterwijding op 24.8.1941. Een plechtige dankmis wordt in Denderhoutem door hem opgedragen op 26 augustus 1941. De bisschop stuurde hem naar de universiteit te Leuven waar hij kandidaat werd in de klassieke filologie. Zo begint zijn leraarstaak op 9 augustus 1943 te Lokeren. Hetzelfde ambt vervult hij nauwgezet in Eeklo op 17 augustus 1946. De leiding van ditzelfde college wordt hem toevertrouwd op 31 maart 1958. Vier jaar later neemt hij dezelfde taak op zich in het Sint-Lievenscollege te Gent : 30 augustus 1962. Hij zet zijn pastoraal werk ook in Gent op de O.-L.-Vrouw-Sint-Pietersparochie voort. Hij wordt er pastoor-deken op 16 juli 1970. Ondertussen had de bisschop hem al vereerd met de titel van ere-kanunnik van Sint-Baafs; dit op 7 mei 1967. Hij blijft er zijn werk onverdroten voortzetten.

17. De Schrijver Edward-Frans. Geboorte op de parochie de 3e september 1862. Josephus De Schrijver, "koopman in hoornvee", was zijn vader en moeder heette Monica De Vos. Frans ontvangt de heilige wijdingen de 26e mei 1888. Zijn verschillende pastorale taken waren opeenvolgend:

onderpastoor te Elsegem : 13.12.1888

idem te Sint-Lievens-Esse : 28.12.1893.

idem te Wortegem : 28.12.1896.

en laatst te Petegem (Deinze) : 23.11.1903.

Frans wordt dan pastoor te Schelderode : 13.2.1911.

Zijn laatste bediening wordt Aigem op 11 mei 1923; daar overlijdt hij op 17 oktober 1936.

De Schrijver Frans.

18. **De Vriendt Herman.** Zonnestraat. Geboren te Ninove op 26 augustus 1941, als oudste van zeven kinderen in het doktersgezin De Vriendt-Mabilde. Na zijn humaniorastudies treedt hij in bij de paters van Scheut. Daar wijdt Mgr. Heuschen hem tot priester op zondag 7 augustus 1966. Herman is tweeënhalf jaar werkzaam op het missieveld in Zaïre. Hij komt terug naar zijn vaderland om zich te verdiepen in de theologie. Te Leuven behaalt hij dan de licentie in die wetenschap. Pater De Vriendt verblijft nu nog te Leuven, waar hij intense arbeid verricht in het navoringswerk voor priesters en leken.

*De Vriendt Herman. Na de taak
in Zaïre : zich verdiepen in de theologie.*

19. **De Winter Alfred.** Geboorte : Denderhoutem, 25 januari 1870 in het gezin van Jan-Baptist De Winter en Paulina De Winter. Hij werd gewijd de eerste september 1895.

De Winter Alfred.

Zijn eremis had plaats op 3 september 1895. Alfred wordt aalmoezenier van het hospitaal te Lochristi op 26

april 1897. Op dezelfde plaats benoemt de bisschop hem tot directeur van de Zusters van de H.Vincentius, gezegd van Wachtebeke, op 22 februari 1911. Hij overleed er plots op Palmzondag 20 maart 1932.

20. **Eeman Jozef-Gerard.** Jongste van drie kinderen in het gezin van Aimè Eeman - Emma De Backer uit de Lebeke. Geboortedatum : 6 februari 1937. De heilige wijdingen werden hem toegediend te Gent de 16e juni 1962. 's Anderendaags droeg hij in de kerk van zijn geboortedorp een plechtige dankmis op. Hij werd meteen subregent aan het Sint-Catharinacollege te Geraardsbergen. Hij vervulde tevens parochiaal werk 's zondags in de parochiekerk te Nederboelare (30.6.1965). Hij werd ook leraar aan dat college. Nadien komt hij in de pastoraal terecht als onderpastoor te Erembodegem-centrum, de 8e augustus 1969. Hij maakt er o.m. deel uit van het bestuur van het a capellakoor "Termuren". (1). Hij wordt op 3 september 1980 onderpastoor te Hamme, Sint-Pieters. Zijn eerste pastoraat begint in augustus 1984 te Nederboelare.

Eeman Jozef.

21. **Eeman Desiderius-Octavius.** Geboorte te Denderhoutem : 26.11.1870. Zijn ouders waren Franciscus Eeman - Joanna-Mathilde Van Cauter; zij baatten er een landbouwbedrijf uit. Hij werd priester gewijd te Gent op 1 september 1895 en een paar dagen nadien volgde een plechtige eremis te Denderhoutem. Octaaf wordt surveillant te Geraardsbergen de 15e september 1896. Twee jaar later begint zijn taak als onderpastoor te Zingem; dat is op 13.9.1898. Ook te Aalter : 19.10.1903. Hij wordt dan directeur te Lovendegem op 5 mei 1909. Hij is ook nog een tijdje proost te Melle (Vogelhoek) en directeur van het klooster te Langerbrugge : 27 februari 1918. (2). Octaaf wordt op 24 november 1924 pas-

(1) Zie J. Ghijsen: "Aalst, een musicerende Stad" p. 160.

(2) Langerbrugge is een belangrijk industriegebied te Oostakker, aan het kanaal Gent - Terneuzen.

toor te Borsbeke. In Machelen (Deinze) komt hij aan op 17.10.1932. Pastoor Eeman bekomt ontslag op 27 mei 1944. Hij geniet een rustige levensavond te Sint-Blasius-Boekel. We vernemen zijn overlijden te Hofstade (Vlaanderen) op 12 december 1954.

*Eeman Octaaf:
de goede pastoor van te lande...*

Ghysels Victor.

22. Ghijssels Victor-Jozef : wordt geboren te Denderhoutem (Vondelen) de 9e maart 1872. Zijn ouders waren Jan-Baptist Ghijssels, linnenwever, en Rosalie Taeleman, naaister. Hij wordt priester gewijd te Gent de 19e september 1896. Eremis : 20.9.1896. Hij behaalde te Leuven de titel van kandidaat in de natuurlijke wetenschappen. Zo komt hij in het onderwijs terecht. Het wordt inderdaad een leraarstaak vanaf 29 augustus 1898 aan het Sint-Jozefscollege te Sint-Niklaas. Twee jaar nadien : leraar te Ronse : 14.9.1900. Als onderpastoor treedt hij in de pastoraal te Gent op het Klein-Begijnhof: 11.10.1906. Zijn pastoorsambt te Desteldonk vangt aan op 24 april 1921. Hetzelfde ambt vervult hij te Buggenhout vanaf 12.12.1926. Victor bekomt ontslag op 20 december 1938 en overlijdt de 18e september 1940 in zijn geboortedorp. Een zuster van hem was religieuze. Zij volgt in het volgend hoofdstuk.

23. Goubert Gaston. Geboorte : Denderhoutem op kerstavond 1917 als tweede kind in het gezin van Emeri Goubert- Marie-Louise De Winter. Dezen verzorgden een landbouwbedrijf in de Teerlinkstraat. De bisschop wijdt Gaston tot priester op 11 april 1942. Een plechtige eremis wordt te Denderhoutem opgedragen de 15e april 1942. Gaston wordt naar de hogeschool te Leuven gezonden. Hij studeert er twee jaar Germaanse filologie en begint daarna zijn leraarstaak aan het Sint-Maarten-instituut te Aalst op 7.8.1944. Hij wordt tevens belast met parochiewerk

te Serskamp, als zondagsonderpastoor. Dezelfde taak wordt hem opgedragen te Erondegem op 29 augustus 1950. De bisschop benoemt hem op 15 januari 1958 tot directeur van het klooster der Dames van Maria te Aalst. E.H. Goubert is daar nog steeds actief. Gaston Goubert is oomzegger van verschillende geestelijken.

24. Goubert Leon-Leopold. Oom van de vorige priester. Leon kwam ter wereld in het gezin van Aloysius Goubert - Philomena Van der Gucht te Denderhoutem (Dorp) op 17 september 1878. Zijn ouders hadden er een winkel en een herberg. De heilige wijdingen worden aan Leon toegediend te Gent op 24 juni 1905. Hij draagt er de volgende zondag (= Drievuldigheidszondag) een dankmis op in de seminariekerk. Leon toog dadelijk aan 't werk als leraar aan het Sint-Joriscollege te Gent op 24.6.1905. Dat bleef hij ongewoon lang : tot 1 februari 1929. De bisschop had hem al op 10 december 1928 aangesteld tot diocesaan-inspecteur bij het lager onderwijs, district Oudenaarde. Hetzelfde ambt oefent hij ook uit te Gent vanaf 11 juli 1936. Leon Goubert bekommt eervol ontslag op 31 augustus 1950 en overlijdt op Kerstmis 1961, op 83-jarige leeftijd.

Goubert Leon viert zijn gouden priesterjubileum. De geestelijken zijn : zittend en van links naar rechts : de jubilaris ; pastoor Peerenboom ; Goubert Gaston, neef van de jubilaris ; Zr. Bavonne, de zuster van Leon Goubert en dan nog zijn nicht Zr. Amédée. Staande zien we nog de onderpastoors De Craene R. en De Wolf G.

25. **Guns Herman.** Zijn vader, Jan Guns, was stationschef geweest en zorgde met moeder (Josephine Eeman) voor zeven kinderen. Herman was de tweede. Na zijn normaalschoolstudiën te Sint-Niklaas beëindigd te hebben, treedt Herman binnen bij de benedictijnen te Dendermonde en neemt er de naam Chrysostomus aan. Na enige jaren intense studie en aanpassing aan de kloosterregel ontvangt hij de priesterlijke waardigheid op 25 juli 1951 in de Sint-Pieter- en Sint-Paulusabdij uit de handen van Hoogwaardig abt Peleman. Bij zijn plechtige dankmis te Denderhoutem op 5 augustus 1951, gewaardigt abt Peleman zich deze eremis met zijn pontificale assistentie op te luisteren. De jonge leviet, Dom Chrysostomus, reist daarna af naar het verre missiegebied van Transvaal in Zuid-Afrika. Hij is er nu nog steeds werkzaam, in de stad Pietersburg.

Guns Herman: in het verre Transvaal.

26. **Heyman Rufin-Franciscus.** Te Denderhoutem ter wereld gekomen op 22.5.1900 (1), als zoon van Karel Heyman-Albertine-Clementia De Pelsmaecker. Rufin ontving de priesterwijding te Gent op 2 juni 1928 en droeg in zijn geboortedorp een plechtige dankmis op (met zes andere priesters) op 7 juni 1928.

Zijn bedieningen : onderpastoor te Erwetegem, 16.6.1928

idem te Herdersem, 7.6.1933

idem te Erembodegem, 17 mei 1939.

pastoor te Wannegem-Lede, 26.1.1949.

idem te Moerbeke (Geraardsbergen), 18.8.1952.

laatst te Aaigem op 16.3.1959.

Rufin bekommt eervol ontslag in 1970 en overlijdt te Herdersem op 14

(1) het archief van het bisdom vermeldt : 22-3-1900.

december 1971.

27. Houtman Arthur-Marie-José. Ter wereld gekomen te Denderhouterm op 15 augustus 1917 als 2e in het gezin van Maurits Houtman - Helena Van Langenhove; zij waren toen als houthandelaars ingeschreven. Het voltallig gezin telde negen kinderen. De handoplegging bij de priesterwijding gebeurde bij José te Gent op 18 april 1941. Hij draagt een plechtige dankmis op in zijn geboortedorp de 22e april. Hij gaat onmiddellijk in de parochie-activiteit : onderpastoor te Olsene op 23 september 1941. Idem te Kruishouterm : 14 november 1946 en Sint-Martinus te Aalst : 3 maart 1952. (1). Hij is in die stad tevens hulpgodsdienstleeraar aan de rijksmiddelbare meisjesschool van 29 april 1952 tot 9 mei 1953. Hij verlaat Aalst om op 17 maart 1965 pastoor te worden te Okegem. Vijf jaar nadien zendt de bisschop hem voor hetzelfde ambt naar Erembodegem (centrum); datum : 2.7.1970. (2). Reeds na drie jaar verlaat hij deze grote gemeente om zijn tenten te Wetteren op te slaan als pastoor-deken. Dat gebeurt op 7 maart 1973. Deken Houtman kreeg zeer onlangs eervol ontslag en keerde terug naar zijn geboortedorp.

28. Houtman Walter. Broer van de vorige; hij had dus ook zijn thuis in de Advokaat De Backerstraat. Hij werd er geboren op 25 februari 1929. Na de humaniora treedt hij binnen bij de minderbroeders-franciscanen te Izegem. Daar ontvangt hij het priesterschap op 5 augustus 1956. Daarna volgde zijn heilig dankoffer te Denderhouterm de 12e augustus 1956. Het betekende het beginpunt van een zware missionaristaak in Pakistan. Walter was onlangs nog terug op herstell verlof.

29. Houtman Willem-Karel-Jozef. Dit is de derde priester in hetzelfde gezin. Geboren te Denderhouterm: 24.3.1923. Priesterwijding te Gent op 22 mei 1948 en de 27e mei een solemnele eremis te Denderhouterm. Willem vervult twee leraarsambten : te Dendermonde (30 augustus 1948) en te Sint-Niklaas in het Sint-Jozefscollege op 29 april 1949. Hij neemt vandaar ook de funktie waar van zondagsonderpastoor te Verrebroek, dit van 30 april 1953 tot 31 december 1955. Te Lokeren begint dan meer pastoraal werk : als onderpastoor vangt zijn taak daar aan op 31 juli 1963 op de Sint-Laurentiusparochie. Willem volgt te Aalst (Sint-Martinus) zijn broer op de 13e april 1965. (3). Hij wordt parochieherder te Onkerzele op 10 maart 1972. Hetzelfde ambt te Wieze : 8.9.1978 en drie jaar later (3.1.1981) naar een buurdorp, dicht bij zijn geboortedorp:

- (1) In J. Ghijsen's a.w., p. 138, lezen we over hem: "E.H. Houtman werd door deken De Cock belast met de herinrichting van een kwijsend mannenkoor. Als aanvulling recruteerde E.H. Houtman jongens uit de Sint-Kamielschool en stichtte een gemengd mannen- en knapenkoor. Na de Gregoriaanse liederen op het hoogzaal zong het gezelschap reeds een jaar later polyfonie vooraan in het koor".
- (2) Hetzelfde werk van Ghijsen leert ons ook de muzikale activiteiten van pastoor Houtman te Erembodegem kennen: "Door de aanstelling van J. Houtman als pastoor in september 1970 wordt de belangstelling voor het koorlied opnieuw gewekt. Sindsdien zingt A CAPELLA TERMUREN bij de hoogdagen (Pasen, Pinksteren, Allerheiligen, Kerstdag) en bij Plechtige Communie en H. Vormsel", p. 160.
- (3) Nog in Ghijsen's "Aalsters Volksleven" IVde Dl. lezen we nog iets over deze priester: "... tijdens zijn ambtsperiode te Aalst stelde hij een gemengd koor van jongens en meisjes samen, dat de zondagsmis van 10 h opluisterde" p. 140.

Aspelare. Nergens vonden we in de Denderhoutemse annalen dat één gezin drie zonen afstond aan de kerk. Zij houden dus een edelmoedig record in de familie. Er weze nog aan toegevoegd dat E.H. De Mulder hun kozijn was.

Van links naar rechts : José Houtman, Karel Baeyens (geboortig van Okegem), Willem Houtman en Walter Houtman.

Een unicum : drie broers priester in één gezin.

30. Lercangeé Cornelius-Gustavus. Geboorte alhier : 8.12.1865. Zoon van landbouwer Jozef Lercangée - Joanna-Maria Roelandt. De bisschop wijdt Gustaaf tot priester op 22 december 1894. Hij droeg te Denderhoutem zijn eremis op, de 4e adventszondag 1894. Toen was hij al werkzaam als bewaker in het H. Maagdcollege van Dendermonde, vanaf de 15e september 1894. Nog hetzelfde jaar wordt hij er leraar. Zijn eerste functie van onderpastoor is Beveren (Waas) vanaf 31.5.1901. Pollare begroet hem als coadjutor de 26e mei 1906. Twee jaar daarna wordt hij deservitor in hetzelfde dorp (30.11.1908). Een week later volgt dan zijn benoeming tot pastoor van dat Denderdorpje Pollare. Weer naar het "Soete Waasland": op 11.6.1921 wordt hij de Kruibeekse herder. Gustaaf neemt ontslag de 9e september 1930 en wordt directeur der Zwarte Zusters te Rupelmonde. Hij overlijdt op die parochie : 16.3.1935.

De kelk van Frans Mertens.

Frans Mertens kreeg van zijn ouders een gouden kelk ten geschenke. Het is een kunststuk van grote waarde en wordt met passende zorg bewaard.

De gotische kelk rust op een zeslobbige voet. In de blauwe drupelvormige glazuurmotieven op de voet herkent men achtereenvolgens het Kruis van Christus met de inscriptie : Consummatum est. (1). Aan de onderkant van de kom is, tegenover dat Kruis in de voet, de beeltenis van de H. Franciscus-Xaverius te zien.

Naast het crucifix is, steeds in de voet, Sint-Jozef afgebeeld, met daarboven de H. Carolus-Borromeus. De derde lob stelt Sint-Anna voor, daarboven in de kom : de H. Honoratus. Dan de H. Ludovicus met erboven Rachel, de tweede echtgenote van Jacob uit het oude testament. Vervolgens is er in de voet nog Sint-Joachim, de man van Sint-Anna en daarboven Sint-Richardus. In de zesde lob de H. Maagd met het inschrift Imm. Concep. (2). Daarboven hebben we Sint-Ireneus.

We merken dat het ganse vrome gezin erin bedacht werd : de ouders Jozef en Maria-Ludovica; de zes kinderen : Irene, Frans, Marie-Elise, (d.i. Zr. Caroline), Richard, Honoré en Rachel.

De greep van de kelk, midden in de kolom, is "doorbroken" (ajouré) en met zes granaten bezet. In de kolom, onder en boven de greep, zijn blad- en bloemmotieven verwerkt.

Op de kom is in sierlijk gotisch schrift volgende tekst te lezen :
Calicem Salutaris Accipiam Et Nomen Domini Invocabo. (3)

Aan de binnenkant van de voet werd de volgende inscriptie geëtst :
Reverendo Domino Francisco-Xaverio Mertens, vice pastori B.M.V. Tene-remundae. Dono dederunt parentis. (4).

Ook de naam van de edelsmid is vermeld : L. Firlefijn, Orfèvre. St-Denis-Westrem.

Ook de jongere broer Richard kreeg een gelijkaardige kelk. (5) De kleurenfoto stelt de kelk voor die aan Frans Mertens toebehoorde.

(1) "Het is volbracht".

(2) "Onbevleete Ontvangenis".

(3) "Ik zal de kelk van het Heil nemen en de Naam van de Heer aanroepen".

(4) "Aan de Eerw. Heer Fr.-X. Mertens, Onderpastoor van de O.L. Vrouweparochie te Dendermonde. Gift door zijn ouders gedaan.

(5) Beide kelken zijn in privaat bezit, maar worden niet samen bewaard. Wij moeten de Eerw. Heer R. Ghijssels en Eerw. Moeder Piores, beiden te Geraardsbergen en Mevr. Dr. De Roose - Adv. R.-M. Mertens oprecht danken, omdat ze, in perfecte samenwerking, ons in de mogelijkheid stelden deze kunstschaten te ontdekken.

31. **Mertens Emmanuel-Jozef-Richard.** Geboorte : Denderhoutem (Dries): 3.4.1872. Zoon van het goeode landbouwerspaar Petrus-Jozef Mertens - Maria-Louisa Van de Perre. Richard gaat naar het seminarie de 30e september 1893 en ontvangt de priesterwijding te Gent op 19 december 1896. Zijn taak als leraar te Lokeren was al begonnen op 1.10.1896. Hij wordt onderpastoor te Heusden op 27 december 1904. Zijn eerste pastoraat krijgt hij te Moerbeke (Waas) in de Kruisstraat op 6 februari 1922. Richard wordt nog pastoor te Herdersem, de 29e september 1931. In dit dorp Herdersem, overlijdt hij op 12 november 1946.

Bidprentjes van de E.heren Mertens.

32. **Mertens Frans-Xavier.** Oudere broer van Richard, onder vorig nummer. Frans Mertens kwam ter wereld te Denderhoutem (Dries) op 14 februari 1868. Zijn wijding had plaats te Gent op 19 december 1891 en zijn eremis op 21 december. Hij wordt leraar in het Sint-Lievenscollege te Gent van in 1891. Hetzelfde ambt brengt hem in Geraardsbergen op 12 december 1894. Hij oefende in dit college ook enige tijd het ambt van econoom uit. De 25e oktober 1901 wordt hij onderpastoor op de O.-L.-Vrouweparochie te Dendermonde. Slechts één pastoraat : Gijzegem, vanaf 25 februari 1915. Frans Mertens overleed de 8e november 1928 in de kliniek te Aalst-Mijlbeek. Hij was bijna 61 jaar oud.

33. **Roelandt Leopold-Jozef-Maria-Gustaaf.** Geboren te Denderhoutem op 19.1.1872. Zijn ouders, Jan-Baptist Roelandt - Leopoldine Heireman, hadden een landbouwbedrijf in de Stichelen. Zijn priesterwijding vond plaats in 1896. In september 1896 zien wij hem te Zottegem aan 't werk als leraar. Op 29 maart 1900 wordt hij onderpastoor te Outer en op 6 maart 1908 directeur bij de Broeders te Lokeren. Hij wordt pastoor te Baardegem op 20 juli 1923, waar hij ontslag bekomt de 27e juni 1934. Gustaaf Roelandt neemt dan zijn intrek bij de Zusters Cisterciënzerinnen te Nazareth en trekt nadien naar Aalst, waar hij op 13 september 1939 overleed.

34. **Roelants Petrus-Joannes.** Geboorte te Denderhoutem de 10e september 1759. De heilige wijdingen werden hem te Mechelen toegediend door de aartsbisschop op 20 maart 1790. Zijn ambt van coadjutor begint te Deftinge op 8 februari 1792. In 1803 verandert hij van functie, maar we raken zijn spoor bijster.

35. **Saeyens Theophiel.** Salesiaan van Don Bosco. Hij zag het levenslicht op 18 februari 1910 in het gezin van Kamiel Saeyens - Clementina De Wageneer, dat zes kinderen telde. De eerste geloften in de congregatie legde hij af op 23 augustus 1931. Reeds in 1934 reisde hij af naar het toenmalig Belgisch-Congo. Op Sint-Silvesterdag 1939 wijdt Mgr. Carton de Wiart hem tot priester in het klooster der Salesianen te Oud-Heverlee. Een plechtige dankmis droeg Pater Theophiel op te Denderhoutem de 7e januari 1940. Dadelijk hernam hij zijn taak in het verre Zaïre (Katanga). Hij werkte er een halve eeuw bij zijn geliefde zwarten. Zopas vernemen we zijn overlijden in het Imelda-Ziekenhuis te Bonheiden op 2 mei 11. Een merkwaardig missionaris, tevens groot Afrika-kenner, ging terug naar de Heer. (1).

*Saeyens Theophiel. Groot missionaris,
maar even attent kaartspeler.*

(1) Pastoor Pauwels meldt een omhaling in de kerk voor de afreis van pater Saeyens naar de missie. Het werd de grote som van 3.186,50 fr.

36. Schouppe Joannes-Baptista-Amadeus was uit de "neygestraete", waar hij op de ouderlijke hoeve van Charles Schouppe en Angelina Roelandt ter wereld kwam op 11 oktober 1852. Hij kwam in het seminarie te Sint-Niklaas op jeugdige leeftijd. Na een intense voorbereiding en ernstige studie aan het Groot-Seminarie te Gent wordt hij er priester gewijd op 10 juni 1876. Amadeus wordt vicaris benoemd te Zafelare de 12e juni 1876. Hij gaat hetzelfde ambt uitoefenen te Sint-Niklaas vanaf 13 april 1880. Na een vijftienjarig verblijf in deze stad wordt de ijverige priester deservitor te Leupegem op 18 maart 1895. Het was de ziekelijke herder nog geen volle drie jaren gegund bij zijn geliefde parochianen te Leupegem te zijn; hij sterft op stichtende wijze op 15 februari 1898, amper vijfenveertig jaar oud.

Van deze vrome geestelijke verscheen in 1893 te Sint-Niklaas het omvangrijke werk : "Lade van den Vlaamschen Predikant". Het is een grote verzameling, naar een alfabetisch zaakregister geschikte, reeks lessen, modellen en raadgevingen voor zielzorgers. Het boek getuigt van een indrukwekkende belezenheid, een grondige kennis van de geloofs- en zedenleer, maar bovenal van een vurige ijver om de christenen door zijn opbeurend woord, tot groter godsvrucht op te wekken.

In een lange, ontroerende lijkrede heeft de toenmalige pastoor-deken van Oudenaarde, Z.E.H. Van Bruyssel, de verdiende lof gesproken van dat uiterst voorbeeldig priesterleven. (1).

37. Schuttijser Clemens-Maria. Denderhoutem, Dries. Geboortedatum : 13.11.1889. Clemens was de vierde in het gezin van tien kinderen. Vader was Karel-Lodewijk Schuttijser, moeder : Prudentia De Winter. Het ouderpaar benutte de aloude windmolen, sinds eeuwen in bezit van de familie. Clemens ontving de priesterwijding te Gent op 2 juni 1917. Hij was een paar maanden leraar aan het college te Ledeberg. Hij trok de 28e augustus 1917 reeds als onderpastoor naar Steendorp. Enkele maanden later (14.12.1917) naar Lovendegem. Op 19 september 1922 wordt hij verplaatst in dezelfde functie, bij zijn oom, als onderpastoor te Zwijnaarde. Clemens vertrekt te Zwijnaarde op 1 mei 1933 en wordt onderpastoor te Hamme. De 10e juni neemt hij bezit van zijn enig pastoraat : Serskamp.(2). Na een verblijf van 27 jaar verlaat hij dat dorp, neemt ontslag en gaat op rust bij de Zusters te Bambrugge (16.10.1967). Wij noteren zijn sterfdag te Bambrugge de 16e oktober 1970.

38. Schuttijser Edmond. Deze zag het levenslicht te Denderhoutem als jongst van tien kinderen in het molenaarsgezin van Donatus Schuttijser en Dominica Wijnant op de Dries. Geboortedatum : 14.7.1855. Edmond ontvangt de heilige wijdingen te Gent op 20 december 1879. Dadelijk

(1) Ons welwillend ter inzage gegeven door achterneven en -nichten van de overleden priester. Wij danken hierom bijzonder hartelijk de familie Van Herreweghen-Schouppe, die deze kostbare nalatenschap met pieteit bewaart.

(2) Lees een en ander over Clemens Schuttijser in het boek van Ruys en De Sutter: "Bijdrage tot de Geschiedenis van Serskamp".

hierna begint zijn priestertaak als onderpastoor te Sint-Martens-Latem: 22.12.1879. Dezelfde taak neemt hij op zich te Zeveneken op 22.7.1881. De 7e oktober 1892 wordt hij directeur van de Zusters van Maria en Jozef te Geraardsbergen. Zijn enig pastoorsambt vangt aan te Zwijnaarde de 12e januari 1904. Hij viert op die parochie zijn gouden priesterjubileum in mei 1929; tevens is dat zijn zilveren ambtsjubileum. Hij ontvangt bij die gelegenheid de hoge onderscheiding van Ridder in de Kroonorde. Enige jaren nadien overlijdt Edmond te Zwijnaarde, 11.2.1933.

Schuttijser Edmond.

39. Taeleman Jozef-Aloysius. Geboren te Denderhoutem in de Stichelen de 24e juli 1877. Zijn ouders : Dominicus Taeleman en Bernardina Sienaert. De bisschop zalft hem tot priester te Gent op 28 mei 1904. Eerste ambt : coadjutor te Klein-Sinaai: 27.10.1904. Twee maand later dezelfde functie te Impe. In dat dorp wordt hij onderpastoor : 3.11.1904. In Oombergen : weer coadjutor op 9 januari 1907. De 30e september 1907 deservitor, nog in Oombergen. De laatste dag van het jaar 1907 onderpastoor te Zulzeke. Dan in Baarle de 19e september 1913. Hij wordt daarna pastoor te Paulatem op 25 november 1925. Daar neemt Alois Taeleman ontslag op 10 februari 1941. Zijn sterfdag te Nazareth : de dag van Allerheiligen 1948.

40. Uyttenhove Amandus. Geboren op nieuwjaar 1827 in Denderhoutem (Dries). Hij kwam als vierde kind ter wereld in het tien kinderen tellend gezin van landbouwer Franciscus Uyttenhove - Francisca Van Landuyt. Amandus volgde zijn oudere broer in het priesterschap. Deze waardig-

heid wordt hem toegediend door de bisschop in 1857. Hij wordt coadjutor de 28e februari 1857 te Wetteren-ten-Ede. Daarna onderpastoor te Sint-Pieters-Aaigem (Gent) op 2.5.1857. Dezelfde functie te Oudegem op 13 april 1859. Amandus wordt deservitor te Baarle in 1875 en datzelfde jaar pastoor te Wannegem-Lede. Op deze plaats overlijdt hij op 4 april 1892.

Het boeregezin Frans Uyttenhove - Francisca Van Landuyt. Links, naast vader, zit Petrus, de oudste zoon. Rechts : Amandus : 4e kind.

41. Uyttenhove Emiel. Neef van Amandus en Petrus. Geboren te Denderhoutem, Plaats, op 5 augustus 1875. Zoon van de landbouwers Dominicus Uyttenhove en Berinde De Pauw. Priester gewijd te Gent op 24 mei 1902. Een eremis droeg Emiel op te Gent de 26e mei, en ook een plechtige dankmis te Denderhoutem op 2 juni 1902. Hij was leraar te Deinze : 10.10.1902.

Onderpastoor te Sint-Gillis (Dendermonde) : 29.10.1913

Pastoor in het naburige Gijzegem : 29.11.1928.

Overleden te Gijzegem : 29.1.1956. (1).

(1) Duivenliefhebbers, vrienden van pastoor Emiel Uyttenhove, vertelden ons hoe fier pastoor Uyttenhove was, toen hij na de wapenstilstand in 1918, twee van zijn knapste duiven kon tonen. Verwoed colombofiel als hij was, had hij deze duiven, ondanks de strenge reglementering der Duitsers, toch kunnen verborgen houden, tot alle onraad verdwenen was.

42. Uyttenhove Petrus. Oudste broer van Amandus en oom van Emiel. Geboorte te Denderhoutem : 10.11.1821. Tot de priesterlijke waardigheid verheven te Gent op 6 juni 1846.

De bedieningen van Petrus Uyttenhove zagen er als volgt uit : onderpastoor te Oosterzele : 27.6.1846.

idem te Lokeren op 31.1.1848.

pastoor op Sint-Anna te Hamme : 27.4.1869.

Te Hamme overleden op 20.7.1876; hij had nog niet de leeftijd van 55 jaar bereikt.

43. Van De Perre Cornelius-Franciscus. Geboren te Denderhoutem omstreeks 1751.

Priesterwijding te Mechelen : 1 juni 1776.

onderpastoor te Oudegem : 1.8.1777.

pastoor "per concursum" (1) te Scheldewindeke : 16.6.1786.

Datum van overlijden : 21 oktober 1804.

44. Van der Haegen Antonius. Geboorte te Denderhoutem in 1658. Deze beëindigt de rethorica te Aalst bij de jezuïeten in 1675. Hij treedt in de jezuïetenorde op 29 september 1675. Zijn priesterwijding volgt op 4 juli 1689. De vier grote geloften legt Antonius af op Lichtmis 1693. Hij was zeven jaar lang volksmissionaris; (2); ook vier jaar studieprefect, acht jaar minister (3) en negen jaar directeur van de sodaliteit en tevens predikant. Hij overleed te Brugge de 26e december 1716. (4)

45. Van der Meeren Julianus. Denderhoutemnaar, op 14 januari 1924 geboren in het gezin van Robert Van der Meeren - Elisa De Brauer, Lebeke. (5). Alles samen zullen er negen kinderen het gezin vormen. Ging het er levendig aan toe in dit groot gezin, de oude, degelijke Vlaamse vroomheid was er ook daadwerkelijk aanwezig. Zo zien we Julien naar 't seminarie trekken en tot grote vreugde van allen wordt hij op 3 juni 1950 tot priester gewijd. Nog vóór zijn eremis (18.6.1950) was hij al voor Sint-Maria-Oudenhove bestemd. Hij zou er coadjutor worden op 7.6.1950. Dit ambt wordt statutair erkend op 27.10.1950. Nog hetzelfde jaar neemt hij zijn intrek in Drongen-Luchteren als onderpastoor. Hij arbeidt hier samen met zijn vroegere dorpsonderpastoor, E.H. Uyttersprot. De 30e september 1959 krijgt hij hetzelfde ambt te Deinze. Hij keert naar zijn geboortestreek terug op 22 oktober 1969 om het werk van directeur van de sociale werken te Aalst op zich te nemen. Julien is nu sinds 3 november 1981 pastoor-deken te Oosterzele.

(1) Examen dat de weg opende naar een pastoraat.

(2) Volksmissionaris : predikant hier in den lande.

(3) Minister bij de jezuïeten werd al uitgelegd: zie p. 113.

(4) Zie bij De Brouwer: "De Jezuiten..." a.w. Dl. I. p. 98.

(5) Vader was boer, maar had een scherp verstand, was een fijnzinnig humorist en soms bijtend sarcastisch. Hij slaagde erin dank zij een grote populariteit, een aanzienlijke verzekeringsportefeuille op te bouwen bij een gekende maatschappij.

Van der Meeren Julien.

46. **Van Der Smessen Jacob.** Men weet niet goed of zijn geboorteplaats Denderhoutem of Aalst is. We menen toch dat het Denderhoutem was, om reden van de vele familieleden die Jacob hier had, voor, tijdens en na zijn verblijf in Denderhoutem. Bovendien staat het vast dat deze pastoor hier talrijke goederen bezat, zoals de kopie van een testament, door hem in 1526 gemaakt, duidelijk aantoon. Zijn pastoraat werd behandeld op pagina 58.

47. **Van de Velde Robertus-Benedictus.** Geboorte te Denderhoutem op de Plaats : 6.8.1893. Zoon van Franciscus Van de Velde, hulponderwijzer, en van Maria Deportemont, ook werkzaam in het onderwijs. In 1920 ontvangt Robert de priesterwijding. Enige tijd is hij coadjutor te Opbrakel : van 25 januari 1921 tot 10 februari 1921. Even later (30.6.1921) wordt hij er ook onderpastoor. Hij oefent dezelfde taak uit te Oosteklo : 25.11.1927. Ook nog onderpastoor op de Sint-Elisabethparochie te Gent : 18.7.1934. Hij wordt pastoor te Moortsele op 23 juni 1941. Overlijden op die plaats : 12 mei 1974.

48. Midden in de XVIIIe eeuw (omstreeks 1758) komt hier in Denderhoutem ter wereld : **Van Gyseghem Franciscus.** In 1781 worden hem de heilige wijdingen toegediend. Hij wordt coadjutor te Puurs op 22.6.1784 en dan onderpastoor te Erondegem. Zijn pastoraat begint te Epegegem op 22 mei 1792. Zijn overlijden dateert van 22 maart 1808.

49. Bijna zes eeuwen geleden, zeker in het begin van de jaren 1400, heeft een edelmoedige jongen van hier : **Van Ouweghem Gisbert** de roepstem van de Heer gevolgd.

Geboorteplaats : waarschijnlijk Denderhoutem. Dit steunt op twee gege-

vens : 1. meerdere namen "van ouweghem" (soms ook "van oudeghem") komen voor in de renteboeken van de abdij te Geraardsbergen. (1). Zij hebben landerijen of weilanden in pacht van de abdij op het grondgebied van Denderhoutem:

zo : jan van oudeghem, jaar 1427 ;
jan van oudeghem, jaar 1456 ;
cornelis van oudeghem, j. 1469;
gillis van oudeghem, j. 1471;
jan van ouweghem, j. 1535 ;
katheline van oudeghem, j. 1541 ;

Zeker moeten hier verwanten, misschien zijn ouders, tussenzitten. Gilbert treedt binnen in de orde van Sint-Benedictus.

2. De "Monasticon Belge" (2) meldt hem als abt van de beroemde abdij in de Denderstad Geraardsbergen van 1488 tot 1504. Hij was er de 28e abt. Als Gisbert in 1488 tot abt wordt geïnstalleerd, behaagde dit niet aan sommige monniken. De Franse koning, Karel de VIIIe, kwam dadelijk het gezag van de abt bevestigen.(3). Van dan af kende de abdij, onder de krachtadige leiding van abt Gijsbrecht, een hoge bloei. Dit was mede te danken aan de machtige steun van aartshertog Maximiliaan van Oostenrijk. In 1489 reeds liet deze prelaat een gaanderij bouwen om de Sint-Lucaskerk rechtstreeks met de abdij te verbinden. Hij verscheen regelmatig op de vergaderingen van de Staten-Generaal. Er heerste orde en werkzaamheid in het convent: het zag zijn territorium nog vermeerderen. In Geraardsbergen zelf kwamen er een windmolen en later nog een oliemolen bij. Op hoge ouderdom gekomen nodigde aartshertog Philippus hem uit wat rust te nemen. Zo wordt Gijsbrecht in 1504 bijgestaan door coadjutor Joannes de Broedere (alias van cruyse of van coppenhole). Na het overlijden van abt Gijsbrecht van Ouweghem in 1506 werd dan Joannes te Valencijn gewijd en leidde tot in 1525 de Geraardsbergse abdij. (4). Een overdruk hier gereproduceerd, verhaalt kort zijn ambtsperiode.

50. **Van Vaerenbergh Desiderius.** Te Denderhoutem geboren op 19 januari 1870. Hij was de zoon van Constant Van Vaerenbergh, getrouwd met Melanie Coppens. Zij woonden op de Plaats. Desiderius wordt te Gent tot het priesterschap verheven op 21 december 1895. Zijn plechtige dankmis volgt te Denderhoutem op 2 januari 1896. Hij gaat als coadjutor naar Lemberge op 30.12.1895. Nadien wordt hij onderpastoor te Schorisse : 19.7.1898; ook in Lotenhulle : 30.3.1903. Hij wordt pastoor te Elsegem op 8.7.1920. Welden wordt zijn laatste plaats vanaf 1.6.1928.

(1) R.A. Ronse : zie de vele renteboeken van de Geraardsbergse abdij.

(2) Zie: "Monasticon Belge", Dl. VII. (Flandre Orientale). Uitg. 1977, p. 100 en 101 : "Cet abbé était probablement originaire de Denderhoutem." Zijn wapenschild vertoonde twee gebogen vissen met daarboven een klaverblad. Zijn kenspreuk: MEMORARE.

(3) G. Van Bockstaele : "900 Jaar Sint-Adriaansabdij, Geraardsbergen". Uitg. 1981. p. 25.

(4) R.A. te Ronse : zie de oude abdij. "Kronijcke raekende d'abbijde van den H. Adrianus binnen Geeraertsberghe, eyndighende met 't jaer 1695". (Bundel: de Sint-Adriaansabdij).

Zijn ontslag dateert van 24.4.1940. Desiré overlijdt op 21 februari 1944.

Naer hem is ghevolgt Gijsbertus Van
Ouweghem Abt Jaere 1488

Desen Desen Prelaet hebben Maximilianus

Coninck Der Romeijnen en Philippus -
Aertshertoghe Van Oosterrijck, ende Coninck
Van Wylant De Voorn Abdijs Van Ste. Adriaens
onder hunne protectie ghenomen stellende -
seckere pijnen, ende boeten aen alle De gheenen
Die teghen Den Vrijdom, Privilegien, ende
goederen Van sich Abdijs eenicghsints souden
Derfene attenteren.

Desen Prelaet in swaer Van jaeren sijn
heeft Door De Infantie Van Voorn aertshertoghe
Philippus, De prelature ghesigneert
inwert aen Joannes De Broedere alias Van
cruyce, oft Coppenhole, en is ghestorven ten
Jaere 1506, en begraven onder sijnen serck
Int capittel

Tekst uit de oude "Kronijcke der Abdijs ...", handelend over onze Ghisbert Van Ouweghem, abt te Geraardsbergen. Wij lezen :

"Naer hem is ghevolgt Gijsbertus van Ouweghem ten Jaere 1488.

"Onder Desen Prelaet hebben Maximilianus Coninck Der Romeijnen en Philippus Aertshertogh van Oostenrijck ende Graeve van Vlaendren De Voorn. Abdijs van Ste. Adriaens onder hunne protectie ghenomen stellende seckere pijnen, ende boeten aen alle De gheene Die teghen Den vrijdom, Privilegien, ende goederen van de selve Abdijs eenicghsints souden Derfene attenteren. Desen Prelaet nu swaer van jaeren sijnde Door De Infantie van de voorn. aertshertogh Philippus, De prelature ghesigneert, aen Joannes De Broedere alias van cruyce, oft Coppenhole, ende is ghestorven ten Jaere 1506, ende begraven onder sijnen serck Int capittel".

51. **Van Vaerenbergh Edmundus.** Jongere broer van de vorige priester. Hij kwam hier ter wereld op 26 april 1874. Hij wordt priester gewijd te Gent de 1e juni 1901. Edmond oefende volgende ambten uit :

surveillant te Ledeberg : 1.10.1901.

vicaris te Astene : 26.11.1903.

idem te Waarschoot : 24.4.1906

idem op de parochie van de H. Verlosser te Gent : 12.4.1912.

pastoor op Sint-Vincentius à Paulo te Gent : 22.2.1921.

idem te Gentbrugge : 19.12.1929.

overlijden : 23 mei 1944.

Volledigheidshalve moeten nog een paar priesters vermeld worden die afkomstig waren uit de vroegere gemeente Herlinkhove. (1).

De Smet Ludovicus. Hij was in dat dorp geboren in 1725. In Mechelen werd hij tot het priesterschap verheven op 19 mei 1755. Hij werd coadjutor te Beerlegem op 15 augustus 1771.

Ook **Merckx Ignatius-Franciscus** werd te Herlinkhove geboren. Zijn wijding greep plaats te Mechelen in juni 1773. We vinden hem te Haaltert terug als coadjutor in 1778. Hij wordt er in 1782 ook onderpastoor. Later trok hij naar het Brabantse : hij kreeg de parochie Linkebeek toegewezen.

(1) Zie de voetnoot bij pastoor Fransman, p. 70.

7. BROEDERS. ZUSTERS. BEGIJNEN. KERKPERSONEEL.

Na de lange lijst godgewijde personen van onze parochie volgen nu de namen van enkele Broeders die te Denderhoutem het levenslicht zagen en die zich in christelijke overgave en edelmoedige vastberadenheid in de dienst stelden van de kerk.

1. **De Backer Livinus.** Geboren te Denderhoutem op 31 mei 1828 in het gezin van Amandus De Backer en Francisca De Muyter. Livinus trad als lekebroeder binnen bij de dominicanen en werd er ingekleed de 25e augustus 1857. Zijn noviciaat begon te Leuven de 5e januari 1860. Livinus legde een eerste maal geloften af te Leuven op 6 januari 1861. Hij verbond zich voor eeuwig de 13e januari 1864. Hij keerde terug tot de Vader op 12 augustus 1911.(1).

2. **Everaert Jozef.** Te Denderhoutem geboren op 13 augustus 1807. (2). Hij trad binnen in de jezuïetenorde als broeder op 18 mei 1836. Hij legde geloften af op 15 augustus 1848 en overleed te Brussel op 16 januari 1871.

3. **Goubert Cornelius :** op 9 mei 1811 te Denderhoutem geboren. Hij was de zoon van landbouwer Franciscus Goubert en Josine Craenhals in de Lebeke. Franciscus was jarenlang "kerk-en armmeester" zoals zijn bidprentje ons leert. Cornelius treedt binnen bij de jezuïeten, als broeder, op 25.2.1834. Hij legde de geloften af de 2e februari 1845. Hij overleed te Kortrijk op 28 januari 1897.

4. **Goubert Jozef :** ook te Denderhoutem geboren op 25.1.1872 in het gezin van Aloysius Goubert en Philomena Van der Gucht. Jozef volgt college te Ninove : 6e en 5e jaren. Hierna gaat hij naar de apostolische school te Turnhout bij de jezuïeten. Hij treedt in de orde als broeder de 23e september 1893. Nog dezelfde dag scheept hij in voor de verre India-reis : op missie-avontuur. Te Ranchi, in India, legt hij de klooster-geloften af de 2e februari 1910. We lezen het overlijdensbericht van deze missionaris in het "Liber Memorialis", door pastoor Pauwels aldus genoteerd: "Op 27 november 1934 overleed te Ranchi (Indië) E.P. Jozef "Goubert. Hij werkte in Bengalen op verschillende missiepos-
"ten en keerde geen enkele maal naar zijn vaderland terug".

Hij was de oudere broer van Leon Goubert, seculier priester in dit bisdom, (3) en ook van Zuster Bavona. (4).

(1) Ons welwillend medegedeeld door Z.E. Pater De Pue, dominicaan te Gent, waarvoor onze oprechte dank.

(2) De plaatselijke geboorteregisters vermelden evenwel slechts Everaert Pierre-Jean, geboren de 21-1-1811.

(3) Men leze over Leon Goubert p. 120.

(4) Zuster Bavona ontmoeten we bij de kloosterzusters.

Goubert Jozef. Broeder-jezuïet.
Afscheid voor altijd...

5. **Goubert Karel.** Geboren te Denderhoutem op 13.7.1834. (1) Ook Broeder-jezuïet geworden. Intrede in de orde : 7 oktober 1852. Geloften: 26 maart 1865. Karel trekt op missietoelt naar Indië. We vernemen alleen nog zijn overlijden in Calcutta op 1 mei 1900.

6. **Van Damme Remigius.** Geboren te Denderhoutem op 5 mei 1891 in het gezin van Donatus Van Damme - Sidonie Goossens. Zij bewoonde "Plaats". Het gezin telde zeven kinderen. Remi was al zeer jong op kostschool gegaan bij de Broeders van de Christelijke scholen. Hij doet er ook zijn intrede en wordt geproft op 29 augustus 1919. Hij keerde terug naar de Vader te Groot-Bijgaarden op 4 november 1968. Zijn rijk, gevuld leven in het normaalonderwijs wordt treffend getypeerd op zijn bidprentje :

"Ingesteld op een mystiek en een ascese naar de geest van de Na-volging, stelde hij aan zichzelf en de dingen vele eisen, koesterde "hij een ideaal van verhoogd innerlijk leven en waardeerde hij karakter en wilskracht."

....

"In een veelbelovende en gewaardeerde jeugd zette hij alles op een "degelijke vorming, na het licentiaat in de handels- en consulaire wetenschappen, bleef hij ernstige godsdienstwetenschap, economie en "Engelse literatuur door alles heen bijhouden."

7. **Wijnant Franciscus.** Geboren te Denderhoutem op 26 februari 1826 in het landbouwersgezin van Petrus-Amandus Wijnant en Marie-Thérèse Van der Roost. Frans trad binnen in de orde van Sint-Ignatius, als lekebroeder, de 17e april 1844. De aflegging van zijn geloften gebeurt de 15e augustus 1856. Sterfdag te Brussel op 15 februari 1873. (2)

N.B. Al de volgelingen van Sint-Ignatius van Loyola vonden we terug in het lijvig werk van De Brouwer : De Jezuïeten te Aalst.

Hier volgt nu de reeks religieuzen, afkomstig uit Denderhoutem. Allen

(1) Het Denderhoutems geboorteregister geeft alleen op 15-6-1834 Karel Goubert aan.

(2) Wordt deze Wijnant "moine" bedoeld in de wegenatlas als zijnde eigenaar van een perceel land te Denderhoutem?

stelden ze zich in de samenleving in de dienst van de naaste. We treffen ze overal aan waar handen liefdevol gereikt worden aan de noodlijdende evenmens.

Van Damme Remi. Congregatie van de Broeders van de Christelijke Scholen. Zware onderwijstaak in de hoofdstad.

We danken allen die ons hielpen inlichtingen en fotomateriaal bezorgen betreffende deze vele geestelijken.

1. **Adriaens Godelieve.** = Zr. Assunta. Geboren te Denderhoutem de 9e september 1925. Zij was het derde kind in het kroostrijk gezin van René Adriaens-Celine Steppe, op Terlinden. Op 34-jarige leeftijd doet Godelieve haar intrede in het klooster te Aalst-Mijlbeke ; dat was op 8.9.1959. Zij kreeg het kloosterkleed op 27 maart 1960 en werd geprofest op 3 april 1961. Gans haar kloosterleven is zij werkzaam geweest bij de zieken in die Aalsterse kliniek. Haar tante was eveneens religieuze. (zie nr 29).

2. **Adriaens Godelieve.** Dochter van Amand Adriaens en Pauline Raes. Geboren te Denderhoutem op 9 augustus 1932. Reeds wees op 9-jarige leeftijd werd ze opgenomen in het klooster te Nukerke. Zij vond er ook haar roeping. Godelieve trad binnen in de Congregatie van de Zusters van Barmhartigheid te Ronse op Lichtmis 1949. Sinds jaar en dag is deze Zuster Godelieve verantwoordelijk voor de keuken in die grote instelling "De Samaritaan" te Nukerke.

3. **Anckaer Gerardine.** = Zuster Rachel. Geboorte alhier : 7.10.1903 bij Charles Anckaer - Mathilde De Backer. Ingetreden bij de Zusters Jozefienen te Sint-Kruis-Winkel op 24 juni 1931. Haar inkleding volgde op 29.12.1931 en de professie op 3.1.1933. Zij sprak haar definitieve geloften uit de 3e januari 1935. Deze zuster overleed te Sint-Kruis-Winkel op 5 juni 1963.

*Adriaens Godelieve.
Ziekenzorg te Aalst.*

*Adriaens Godelieve. Een heel leven te
Nukerke, in de dienst van de naaste.*

Anckaer Gerardine.

4. **Anckaer Mathilde.** = Zuster Valentine. Geboren te Denderhoutem, op de Plaats, op 1 juni 1899. Dochter van Jozef Anckaer en Maria-Ludovica Torrekens. Mathilde deed haar intrede bij de Zusters van de Onbevleete Ontvangenis of Apostolinnen te Gent op 14.9.1922. Ze nam het kloosterkleed aan op 23 april 1923 en haar professie ging door de 28e april 1924. Zij verblijft nu te Oosterzele.

5. **Backaert Barbara.** Deze Zuster Joanna werd geboren te Denderhoutem op 25 januari 1735. Haar ouders waren : Livinus Backaert en Barbara Van Gijseghem. Zij doet haar intrede te Aalst bij de Gasthuiszusters op 27.9.1762. (1).

(1) R.A. te Gent : geboorteregisters Denderhoutem, p. 258. Ook in het "Land van Aalst", jg. 1974, p. 201.

6. **Baeten Maria.** Te Denderhoutem geboren op 5 mei 1894 in het gezin van Constant Baeten en Isabella Eeman in de Borrekent. Maria doet haar intrede bij de Zusters Apostolinnen te Gent de 18e augustus 1916. Zij ontvangt het kloosterkleed de 17e april 1917 en legt haar kloostergeloften af op 12 augustus 1918. Op haar doodsbericht lezen we : "... in de Vrede en Liefde van Christus is ze vroom en zacht ingeslapen op 6 oktober 1983..." We noteren nog van haar bidprentje :

"Vele jaren stond ze in het onderwijs. Ze hield van de kinderen. Niets was haar te veel om hun hart en verstand te vormen. Ze gaf zich onvoorwaardelijk. Zuster Isabella aanvaardde haar leven dankbaar als "een geschenk van haar Schepper ".

Zij was al 67 jaar religieuze.

Ankaer Mathilde.

Baeten Maria.

7. **Beeckman Maria.** = Zuster Renilde. In de Congregatie van de zusters van Sint-Franciscus te Opbrakel.

Haar ouders bewoonden een mooie hoeve in de Vondelen. Zij heetten Franciscus Beeckman en Bernardina Praet. Deze zuster Renilde werd te Denderhoutem geboren de 12e december 1827 en overleed te Opbrakel de 13e juni 1898.

8. **Beeckman Rosalie.** Zij heet in 't klooster Zuster Theresia. Het is de zuster van de vorige. Ook zij trad in de Congregatie van Sint-Franciscus te Opbrakel. Haar geboortedag te Denderhoutem was 13 december 1825. Zij overleed te Opbrakel op 24 februari 1912.

9. **Buyl Adrienne.** Dochter van Felix Buyl en Maria Van der Hoeven in de Daal. Zij werd geboren op 5 april 1927. Zij vond haar roeping bij de Zwarte Zusters te Aalst waar zij intrad op 25 maart 1953. De inkleding volgde in september, de professie op 29 september 1954 en haar eeuwige geloften legde Zuster Hildegard af de 30e september 1957. Al bijna dertig jaar is deze zuster in de ziekenzorg werkzaam te Aalst-Mijlbeek.

10. **Buyl Elise-Celeste.** Ook afkomstig uit de Vondelen. Dochter van Jozef Buyl en Serafine-Delphine De Pelsmaeker. Geboorte : 16.12.1904.

Zij kreeg de naam van Zuster Josepha in de Congregatie van de H. Harten te Ninove.

Intrede : 8.9.1928

Inkleding : 10.4.1929

Professie : 14.9.1930.

Buyl Adrienne.

Buyl Celeste.

11. **Coppens Clementine.** Deze zuster Agneta werd geboren te Denderhoutem de 30e maart 1914. Zij behaalde het diploma van onderwijzeres bij de zusters van de Visitatie te Sint-Amandsberg in 1933.

Clementine treedt binnen in de Congregatie van de zusters van Sint Franciscus van Assisië, destijds te Opbrakel. Die intrede had plaats op 8.9.1936. Haar inkleding gebeurt op 15 maart 1937. Zuster Agneta wordt geprofest op 15 maart 1938 en drie jaar nadien spreekt zij de eeuwige geloften uit. Zij was vele jaren ijverig in het onderwijs te Erembodegem-centrum. Zuster Agneta verblijft nu in het klooster te Erembodegem-Terjoden.

Coppens Clementine.

Daem Clementine.

12. **Daem Clementine.** Steenweg op Ninove. Zij werd geboren te Denderhoutem de 4e januari 1922 in het gezin van Henricus Daem - Josephine Van der Hoeven. Zij behaalde het diploma van onderwijzeres te Eeklo op 28 juni 1941. Clementine gaf les in 't klooster te Ninove van 1941 tot 1943. Zij zegt dan de wereld vaarwel en treedt binnen in de Congregatie van de Zusters van Liefde van Jezus en Maria te Gent op 11 september 1944. Tijdelijke geloften volgen de 19e maart 1946. Zij gaat nu opnieuw les geven te Beerlegem op 7 mei 1946. Drie jaar later (19.3.1949) spreekt zij haar eeuwige geloften uit en blijft dus Zuster Henriëtte. Zij stopt met haar taak te Beerlegem op 26 september 1949 en reist af naar de missie in Zaire de 28e september 1949. Te Ndekese vervult zij de belangrijke taak van "directrice de l'école primaire Congolaise" vanaf 1.10.1949. De 5e januari 1953 wordt zij naar Luluaburg geroepen voor het "enseignement à l'école métropolitaine." Op 4.11.1960 weer een andere werkring : zij verhuist dan naar Lusambo om er directrice te worden van de "école pour monitrices". Dit duurt tot 22 oktober 1963. Acht dagen later wordt Zuster Henriëtte "supérieure et enseignante à l'école secondaire" van Mérode, tot 16.6.1967. Vanaf 2 augustus 1968 geeft zij dan onderricht aan de normaalschool van de Broeders-Xaverianen te Kasenga. Hier eindigt haar werk op 6.7.1975 bij de nationalisatie van het onderwijs. Het betekent meteen ook het einde van haar apostolaat in Kongo. Terug in België is Zuster Henriëtte dan actief in Kwatrecht (Mariagaard) van 6.7.1975 tot 8.6.1982 als studiemeesteres-opvoedster met ook 1 jaar onderwijs in de lagere school voor Turkse kinderen in de Sint-Margrietestraat te Gent. In Regina Pacis te Gent is ze nu sinds 9.6.1982 verantwoordelijke. Zuster Henriëtte denkt nog niet aan pensioen.

13. **De Backer Clementine.** = Zr. Helena. Zij werd geboren te Denderhoutem de 16e september 1895. Zij deed haar intrede bij de Zusters Apostolinnen te Gent op 13 oktober 1921 en kreeg er het kloosterkleed op 18 april 1922. Zuster Helena werd geprofeet de 23e april 1923. Zij overleed helaas heel jong : slechts 29 jaar oud. Dat was te Gent op 22 oktober 1924.

14. **De Cock Helene.** Geboorte te Denderhoutem op kerstavond 1893. Deze Zuster Philomena was de dochter van Aloïs De Cock en Hortense Goubert. Zij doet haar intrede bij de Zusters Jozefinen te Sint-Kruis-Winkel op 3 mei 1920. Haar inkleding heeft plaats op 15.11.1920 en haar professie de 30e september 1921. Ze legt definitieve geloften af op 30 september 1924. Zuster Philomena viert haar gouden kloosterjubiläum de 28e november 1971. Haar overlijden te Sint-Niklaas dateert van 4 februari 1972.

15. **De Meerleer Celeste.** Geboren te Denderhoutem (Lebeke) op 16 februari 1896 in het gezin van Aloïs De Meerleer en Rosalie De Winter. Zij trad binnen in de Congregatie van de Zusters Franciscanessen. Zij

heette dan Zuster Marie de Herombert. Zij reisde af naar de missie in Zaïre. Pastoor Pauwels noteert in het gedenkboek van de parochie : "Den 25.10.1934 werd in 't Gildenhuis Zr. Marie de Herombert (Jw. Celeste De Meerleer uit Leebeke) gehuldigd ter gelegenheid van haar vertrek voor de missies in Congo. Een omhaling in de zaal gedaan bracht meer dan 1.500 fr op." Deze Zuster overleed in 1951.

De Meerleer Celeste.

De Meerleer Marie.

16. **De Meerleer Maria.** Oudere zuster van de vorige. Geboren te Denderhoutem de 17.1.1892. Zij trad in dezelfde Congregatie als haar zus en kreeg de naam : Zuster Roberta. Zij was reeds vóór haar zuster werkzaam in het onderwijs in Zaïre. Zij overleed helaas heel jong : op veertigjarige leeftijd stierf zij op 16 oktober 1932 in Basoko (Zaïre).

17. **De Pelsmaeker Judoca.** Geboorte te Denderhoutem op 19.9.1750. (1). Haar ouders : Paulus De Pelsmaeker en Joanna Buijl. Zuster Anna-Maria werd ingekleed te Aalst bij de Zusters Annunciaten (of Zwartzusters) op 27.4.1779. Professie : 22 mei 1780. Zij overleed jong op 12 augustus 1794.

18. **De Pelsmaecker Judoca.** Zuster Victoria trad ook binnen bij de "Zwartzusters" te Aalst. Vooraf haar geboortedatum : 27.4.1760. Vader was Adrianus De Pelsmaeker en moeder Buijl Elisabeth. Zij was een nicht van de vorige zuster. Het kloosterkleed nam zij aan op 15 april 1782. Nochtans werd zij tot 28 april 1785 uitgesteld om geprofest te worden, omdat zij "...te jong was en moest wachten". (2). Zuster Victoria overleed op 21 juli 1829.

19. **De Pril Bertha.** Geboren te Denderhoutem in de Lebeke op 3 augustus 1911 in het gezin van Aloïs De Pril en Helena D'Herde. Bertha deed haar intrede bij de Zusters Apostolinnen te Gent op 10 september 1934. Zij heette voortaan Zuster Aloysia. Haar inkleding had plaats op 1 mei

(1) De parochieregisters van Denderhoutem (R.A. te Gent) vermelden twee zulke meisjes bij dezelfde ouders, nl. 19-9-1750 en 20-9-1753. Misschien was één van beiden vroegtijdig overleden.

(2) Zie in het "Land van Aalst", jg. 1974, p. 216.

1935 en haar professie de 4e mei 1936. Zuster Aloysia verblijft nu in het klooster "De Pacht" te Ruien-Kluisbergen.

De Pril Bertha.

De Saedeleer Judith.

20. **De Saedeleer Judith.** Ook geboren in de Lebeke te Denderhoutem op 16 mei 1917. Haar ouders waren Karel-Lodewijk De Saedeleer - Helena Goubert; ze hadden een landbouwbedrijf. Haar intrede bij de Zusters Franciscanessen dateert van 14 maart 1946. Zij ontvangt het kloosterkleed (en de kloosternaam) op 17 september 1946. Haar eerste geloften legt Moeder Hélène-Judith af in 1948 te Gooreind. Het volgend jaar gaat het op missietocht naar Zaïre. Zij legt daar ook haar eeuwige geloften af in 1951. Moeder Hélène keerde terug uit dat verre land in 1973. Zij verricht nu nog allerlei nuttige taken in het klooster te Brugge op de Garenmarkt.

21. **De Winter Godelieve** zag het levenslicht te Denderhoutem, Borrekent. Haar ouders waren Eugeen De Winter en Rachel De Wilde. Geboortedatum van Godelieve : 4 januari 1941. Na het diploma van onderwijzeres behaald te hebben in 1959 was ze een tijdje werkzaam in het onderwijs te Ninove. Op 24-jarige leeftijd doet ze haar intrede in het klooster te Sint-Kruis-Winkel op 13 september 1965. Zij ontvangt het kloosterkleed op 20 maart 1966. Professie : maart 1968. Zuster Lieve verwierf ook nog het diploma van geaggregeerde in de godsdienstwetenschappen in juli 1967 aan het bisschoppelijk seminarie te Gent. Zij verblijft nu te Mere en houdt zich onledig in het onderwijs.

22. **De Winter Maria.** Zuster Josine. Geboorte te Denderhoutem op 18 juli 1887 in het gezin van Edward De Winter en Maria-Josepha De Smet. Intrede te Opbrakel op 4 augustus 1909; professie : 30 september 1910. Zuster Josine was in het onderwijs actief. Zij stierf te Opbrakel de 2e oktober 1971.

23. **D'Haeseleer Hubertine.** Denderhoutem, Vondelen. Geboorte op 13 augustus 1941 in het gezin van Alfons D'Haeseleer en Palmyre Scheerlinck. Zuster Bertine trok naar Opbrakel en werd aanvaard op 8 december

1965. Haar professie volgde op 21 april 1968. Zij verblijft nu in het klooster "Stella Matutina" te Brakel, Michelbeke.

De Winter Godelieve.

D'Haeseleer Hubertine.

24. **D'Hondt Julia-Philomena.** Zij was de dochter van Petrus D'Hondt en Delphine-Nathalie Goubert en werd geboren te Denderhoutem (op de Plaats) de 14e februari 1879. Zij trad binnen bij de Zusters Apostolinnen te Gent op 3 juli 1901. Op 5 september 1901 kreeg zij het kloosterkleed en deze Zuster Marie-Delphine werd geprofest de 7e september 1902. Haar overlijden gebeurde te Gent de 5e augustus 1938.

D'Hondt Julie.

D'Hondt Maria.

25. **D'Hondt Maria.** Ook uit de Lebeke te Denderhoutem. Er geboren de 23e december 1916. Haar ouders waren landbouwers: Emiel D'Hondt en Irma Eeman. Kort na het overlijden van haar tante nonneken (zie de vorige religieuze) trad Maria in dezelfde congregatie binnen op 17 oktober 1938 en kreeg de naam : Zuster Lydia. Op 12 april 1939 volgde de inkleding en op 15 april 1940 de professie. Zij is nu al vele jaren de

algemene Overste van het huis te Gent. (1).

26. **Eeman Odile.** In de Lebeke te Denderhoutem geboren op 2 november 1891. Zij was de dochter van Karel-Lodewijk Eeman en van Maria-Joanna Van Herreweghen. Deze Zuster Glaphyre deed haar intrede bij de Zusters Franciscanessen van Maria te Gooreind op 30 maart 1913. Zij was eenentwintig jaar werkzaam in Zaïre en overleed in Rome in november 1948. Ook deze was een tante van Moeder Lydia, onder nr. 25 vermeld.

27. **Ghyssels Maria.** Zij werd geboren te Denderhoutem (Vondelen) op 5 september 1862. Haar ouders : Jan-Baptist Ghyssels en Rosalie Taeleman. Haar intrede te Oudenaarde bij de Dames Bernardijnen had plaats de 25e september 1880. Daarna volgde spoedig het kloosterkleed: 6.12. 1880. De professie als Dame Marie-Walburga gebeurde op 18 april 1882. Zij verbleef te Bassevelde en overleed op 21 juni 1948.

Ghyssels Maria.

Goubert Amelie.

28. **Goubert Amelie.** Zij wordt Zuster Bavonna in de Congregatie der Apostolinnen te Gent. Geboorte te Denderhoutem, op de Plaats, 22 september 1881, in het gezin van Aloysius Goubert en Philomena Van der Gucht. Intrede : 3 januari 1900. Inkleding : 18 april 1900 en professie de 9e mei 1901. Zuster Bavonna overleed te Oosterzele op 8 april 1962. Zij had twee broers geestelijken.

29. **Goubert Gabriëlle-Clemence.** Zij was de dochter van Emile Goubert-Leontine Schouppe en zag te Denderhoutem het levenslicht op 26 maart 1887. Zij werd lid van de kloostergemeenschap te Gent, genoemd de Apostolinnen, en kreeg de naam van Zuster Amédée. Zij legde haar geloften af de 7e september 1907, amper twintig jaar oud. Een zuster van haar was eveneens religieuze, maar in een andere congregatie. (2). Haar oom, Amadeus Schouppe, was priester in het bisdom. (3). Deze

(1) Wij danken welgemeend deze vriendelijke overste die ons tal van nuttige inlichtingen bezorgde.

(2) Het is de Zuster vermeld onder nr. 30.

(3) Deze priester was de broer van haar moeder Leontine Schouppe.

zuster overleed te Gent op 2 juni 1974. Van haar bidprentje nemen we over :

"...Haar liefderijk, volgehouden dienstbetoon, haar eenvoud en blijheid "straalden uit naar de honderden mensen, die ze elke dag ons kloos- "ter in- en uitleidde". (1).

Zalig de zachtmoedigen,
want ze zullen het land bezitten.
(Math. 5,5)

†

ZUSTER AMEDEE GOUBERT GABRIELLE

werd door de Heer tot het leven geroepen
op 26 maart 1887.

Zij wijdde Hem gans haar leven
door de kloostergeloften
op 7 september 1907.

De verzen Heer riep haar tot Zich
in een eeuwige Liefdesvereniging
op Sinken, herdenkingsdag van
de voltooiing van zijn Paasmysterie,
2 juni 1974.

Het beeld, dat we van Zuster Amedée
meedragen, is dat van een diepgelovige
kloostervrouw, die streefde naar de Vol-
heid van de Liefde in de Volheid van de
Vereniging.

Ze mocht met Paulus zeggen : « ik leei
niet meer, maar Kristus leeft in mij » en

we weten wanneer Kristus in een mens
leeft, Hij haar drijft naar de mede-
mensen.

Dat kwam vooral tot uiting in haar taak
als gastenzuster.

Haar liefderijk, volgehouden dienstbe-
toon, haar eenvoud en blijheid straalden
uit naar de honderden mensen, die ze
elke dag ons klooster in- en uitleidde. Zo
was ze door groot en klein, door jong
en oud geacht en bemind.

Zuster Amedée, ten paradijze geleiden
u de Engelen ; dat bij uw aankomst u
opneme de Onbevleete Moeder en u
voere naar uw Hemelse Bruidgom.

Vergeet uw familie en ons, die blijven,
niet. We zeggen geen vaarwel, maar tot
weerziens !

Kanunnik Jozef Delmotte.

De zustergemeenschap
van de Onbevleete Ontvangenis,

De familie Goubert-Schouppe.

danken.

DE KACER - GENT

Goubert Gabriëlle.

30. Goubert Zoë-Maria. Geboren te Denderhoutem de 17e augustus 1878. Zij was de zuster van de vorige religieuze.(2). Zoë trad binnen in de congregatie van de Zusters van Liefde te Gent op 10 mei 1899 en zou voortaan de naam dragen van : Zuster Marie-Lamberta. Haar inkle-
ding had plaats op 28 augustus 1899 en de professie : 29 augustus 1900. Zij vertoefde in Engeland, waar ze zwaar ziek werd. We lezen van haar : "Avait subi, pendant son séjour à Tottington une opération pour abcès au poumon". Zuster Marie-Lamberta werd naar België overgebracht, maar overleed te Brugge in "t'Hospice" op 23 januari 1909. Zij was am-
per 31 jaar oud.

31. Haegeman Felicite. (ook geschreven Hagerman). Geboren te Den-

(1) Zij nam haar twee bejaarde, ongehuwde zussen op in 't klooster. Zie bij klooster.

(2) Het klooster te Gent geeft als geboortedatum op : 22-10-1878.

derhoutem in 1734. (1). Zij deed haar intrede te Oudenaarde in het sticht "Maegdendaal". We vernamen niets meer over deze religieuze...

32. **Heyse Angele.** Geboren te Denderhoutem de 23e januari 1927. Zij trad in 't klooster op 3 juli 1955. Zr. Berlinda werd geprofest op 20 januari 1957 en werkt al tientallen jaren in het kleuteronderwijs. Nu is zij te Zottegem actief in het Sinte-Barbara-Instituut.

Heyse Angèle.

33. **Hosselaer Irene.** Deze Zr. Jacques was hier geboren op 16 september 1881 in het gezin van Jan-Baptist Hosselaer - Virgina Beerens. Zij trad in de congregatie van de Zusters der H.Harten te Ninove op 27 augustus 1909. Haar inkleding volgde op 30 maart 1910 en haar professie de 11e oktober 1911. Zij overleed te Ninove de 17e februari 1946.

34. **Houtman Josephine.** Geboren te Denderhoutem op 8 november 1890. Ingetreden bij de Zusters van Sint-Niklaas legt deze Zuster Marie-Celine haar eeuwige geloften af op 8 september 1915. Zij overleed te Kortrijk de 8e december 1971. Zr. Marie-Celine was jubilaresse. Van haar welsprekend bidprentje nemen we over :

"Wij danken U, God, voor wat Gij langs Zr Marie-Celine hebt geschonken aan zovele kinderen in Diksmuide en Zwevegem, waar zij - drie generaties lang - onderwijs en opvoeding naar geest en hart mocht verstrekken".

Zij beleefde het uitzonderlijk geluk vier neven - de drie broers Houtman en Maurits De Mulder, zoon van haar zus Maria, naar het altaar te zien opgaan.

35. **Mertens Marie-Elise.** Petrus-Josephus Mertens en echtgenote Maria-Louise Van de Perre (Dries) zagen op 29 juni 1869 het gezin vermeerderd met een meisje dat Marie-Elise genoemd werd. Ze voerde een eerste besluit uit door in te treden bij de Zusters van Liefde te Gent op 2 mei

(1) Zij wordt vermeld in "Les Moniales de l'Ordre de Citeaux". Livre second; door Th. Ploegaerts, curé de Corbais. Deze auteur verminste de naam van ons dorp helaas tot "d'Ender-Hautem". p. 330. Maegdendaal was een vrouwenabdij met de regel van de Cisterciënzerinnen. De geuzen hadden in 1573 het convent door het vuur vernield. Zie bij C. Smet, a.w. Dl. II; p. 516.

1892. Zij kwam echter terug op deze beslissing en verliet de congregatie in 1893. Enige jaren later, op 24 augustus 1898, werd het dan Opbrakel, bij de Zusters van de H. Franciscus. Twee maand later werd ze ingekleed en het volgend jaar, de 24e oktober 1899, legde zij eeuwige geloften af. Twee broers werden priester en een derde werd de geëerde voorzitter van de kerkfabriek : Honoré Mertens. Na een lang voorbeeldig kloosterleven keerde deze Zuster Caroline terug naar haar Schep-per op 27 februari 1954. Dat overlijden gebeurde in Vilvoorde.

36. **Mooock Cornelia.** Zij kwam ter wereld in Denderhoutem in 1741. (1). Haar ouders waren Peter Mooock en Maria Van Gijseghem. Cornelia krijgt de 16e oktober 1765 de toelating tot professie als leke-zuster bij de Zusters Annunciaten te Aalst. (2).

37. **Roelandt Jeannine.** Dochter van Jozef Roelandt en Maria Lievens in de Vondelen. Jeannine zag het levenslicht te Ninove de 16e mei 1949. Aanvankelijk werkte zij als bediende in het hospitaal te Ninove. Op het Mariafeest van 8 september 1974 doet Jeannine haar intrede bij de Zusters van de H.Harten te Ninove. Haar professie volgt op 11 april 1977. Zuster Jeannine hernieuwt deze geloften op 6 april 1980 en een laatste maal de 16e mei 1982. Zij zet nog steeds haar taak als boekhoudster voort in hetzelfde stedelijk hospitaal te Ninove.

Roelandt Jeannine.

38. **Rombaut Lubina** werd geboren te Denderhoutem in 1845. Zij deed haar intrede bij de zusters van Sint-Augustinus (Zwarte Zusters) te Aalst op 9 januari 1859. Op 14 mei 1859 neemt zij het kloosterkleed aan en legt geloften af de 18e juli 1860. Deze zuster overleed te Aalst de 14e juni 1895. (3).

39. **Schandevijl Anna-Maria** = Zuster Monica. Haar geboorte te Den-

(1) Op p. 324 van de doopregisters van Denderhoutem (R.A. te Gent) lezen we enkel het doopsel van Judoca Mooock op 29-1-1741.

(2) Zie in het "Land van Aalst", jg. 1974, p. 174.

(3) Baert en Dauwe: "De Zwarte Zusters te Aalst". 1975. De plaatselijke geboorteregisters vermelden haar niet.

derhoutem dateert van 28 september 1757. Zij is ingetreden bij de Zusters Annunciaten te Aalst en werd scholaris (1) de 19e september 1782. Het jaar nadien heeft haar professie plaats op 18 augustus 1783. Haar ouders waren Peeter Schandevijl en Anna-Catharina Wijnant. Zij stierf te Aalst op 11.9.1818.

40. **Scheerlinck Elisa.** Geboren op deze parochie de 28e juli 1879. Vader : Dominicus Scheerlinck; moeder was Julia De Spiegeheleer, wonende in de Borrekent. Zij deed haar intrede bij de zusters Apostolinnen te Gent op 18 september 1900. Zij ontving het kloosterkleed op 28 januari 1901 en haar professie ging door de 2e april 1902. Zij overleed heel jong te Gent op 30 juni 1904.

41. **Steppe Justine.** Zuster Marie de St. Bernard. Geboren in Denderhoutem in 1893. Zij deed haar intrede bij de Zusters Franciscanessen te Gooreind in 1921. Deze Zuster reisde af naar Indië en was er heel haar leven werkzaam op veel plaatsen, o.m. te Calcutta, Bombay, enz. Zij overleed in dat verre missieland in 1966. Moeder Marie de Saint-Bernard vernam op het missiefront de intrede van haar nicht Zuster Assunta. (Zie p. 131).

Steppe Justine.

42. **Uyttenhove Marie-Celeste.** Zij werd geboren te Denderhoutem de 20e maart 1864 als dochter van Dominicus Uyttenhove en Berlindis De Pauw. Pastoor Emiel Uyttenhove was haar jongere broer (zie p. 125). Deze Zuster Josephine was ingetreden te Ninove bij de zusters van de H. Harten op 9 september 1887. De inkleding gebeurde op 12 april 1888 en haar professie de 11e juni 1889. Zij overleed te Ninove de 4e september 1944.

43. **Van Damme Hubertine.** Te Denderhoutem geboren de 13e april 1848. Zij trad binnen te Ninove in het klooster op 22 augustus 1868 en kreeg de naam : Zuster Margareta. Op 23 oktober 1868 kreeg zij het kloosterkleed en werd nadien geprofest de 14e juli 1870. Zij was een be-

(1) scholaris = niet geprofeste kloosterzuster.

gaafde muzikante. Haar overlijden te Ninove : 3 mei 1936 op achten-
tachtigjarige leeftijd.

44. Van den Berghe Irma. = Zuster Romanie. Geboren te Denderhoutem
op 24 mei 1885. Zij deed haar intrede bij de Zusters van de H. Francis-
cus te Opbrakel op 8 april 1907. Op 12 juni al krijgt zij het kloosterkleed
en op 14 augustus 1908 doet zij haar geloften. Zuster Romanie was kleu-
terleidster. Haar sterfdag te Olsene : 24 augustus 1951.

45. Van der Niepen Maria-Joanne. Zij werd geboren te Denderhoutem
op 3 november 1885, in het gezin van Jan-Baptist Van der Niepen en
Leonie Van den Storme in Vossel. Zij kreeg bij haar intrede de 8e okto-
ber de naam van haar moeder : zuster Leona. Meteen was zij lid van de
congregatie van de zusters Penitenten of van Sint-Franciscus te Opbrakel.
Haar professie volgde de 29e januari 1914. Zij verzorgde de oudjes
liefderijk. Medezusters getuigen van haar dat zij werkelijk uitmuntte door
een nooit aflatend geduld en een innemende vriendelijkheid. Bij haar
overlijden te Opbrakel op 14 november 1973 had zij de leeftijd van acht-
entachtig jaar bereikt.

46. Van Impe Jeanne. Eigenstraat te Denderhoutem. Geboortedatum :
17 december 1912. Haar ouders waren : Donatus Van Impe en Elisa-
beth De Winter. Jeanne werd opgenomen in de congregatie van de fran-
ciscanessen van Maria de 12e maart 1935. Zij werd Zuster Gerulphus
genoemd. In September 1935 kreeg zij het kloosterkleed en profeste
op 17 september 1938. Het volgend jaar kwam de afreis naar het missie-
land : Zaïre. Na enige jaren missie-arbeid keerde zij ziek terug en ging
herstellen in het zonnige Spanje. Daar, in Villemar, verbleef zij van in
1943. Vanaf 1944 verzorgt zij zieken in Spanje. In 1963 keert zij terug
naar haar vaderland en wordt portierster in Mechelen. Zij gaat op rust
in 1972 in Marche. Een paar jaar later verhuist Zuster Gerulphus naar
een ander Waals dorpje : Amonines, waar zij nu nog verblijft.

Van Impe Jeanne.

47. **Van Mullem Anna.** Geboren te Denderhoutem in 1621, de 16e augustus. Zij was de dochter van Egidius Van Mullem en van Clara Cobbaert. Haar professie gebeurde op 14 november 1652. Haar sterfdag zou 18 augustus 1690 geweest zijn.(1).

48. **Van Rossen Delphina.** Geboren te Denderhoutem de 8e juni 1886. Zij trad binnen bij de Liefdezusters van de Verrezen Zaligmaker te Sint-Niklaas en werd er geprofest de 18e april 1922. Zuster Constantina heeft zich veel jaren gewijd aan de oppas van ouden en zieken, tot zij zelf heel lang ziek was en te Sint-Niklaas overleed op 20 februari 1960.

Van Rossen Delphine. (rechts)

Van Rossen Justine. Samen in dienst van de naaste.

49. **Van Rossen Justine.** Ter wereld gekomen te Denderhoutem de 16e januari 1890 volgde zij haar zuster Delphina in het klooster de 31e mei 1921. Zuster Margareta werd geprofest de 5e december 1922 in de gemeenschap van de Liefdezusters van de Verrezen Zaligmaker. Zij verzorgde geduldig vele jaren ouden van dagen tot zij overleed op 18 december 1978.

50. **Van Rossen Mathilde.** Te Denderhoutem geboren de 7e oktober 1876. Deze dame is ingetreden in het cisterciënzerklooster "Toevlucht van Maria" te Gent de 16e oktober 1899. Zij nam het kloosterkleed de 27e maart 1900 en werd geprofest de 10e april 1901. Zuster Maria-Philomena heeft dan gans haar leven ten dienste van de lijdenden gesteld. Na een lang, gelukkig kloosterleven is zij naar de Heer gegaan te Gent op 17 november 1950.

51. **Van Sinaeye Judoca.** Vermoedelijk te Denderhoutem geboren. Haar overlijdensakte werd te Denderhoutem opgemaakt op 27 messidor 6e jaar van de Franse republiek; d.i. 15.7. 1798. Zij wordt erin genoemd: "ex-religieuze". Even verder nog : "gewesene religieuze". Zij overleed "over de Beke", waarschijnlijk in het huis van haar zwager Frans Wijnant,

(1) Deze geboortedatum staat aangegeven in het register van Denderhoutem (R.A. te Gent). De naam is er evenwel: Van Muylem.

man van haar zus, Maria-Anna. Deze laatste was hier geboren in 1731.
(1).

Jezus, Maria, Jozef, Benedictus, Bernardus.

✠

BID VOOR DE ZIEL VAN ZALIGER

Zuster MARIA-PHILOMENA,

in de wereld Mathilde VAN ROSSEN

Geboren te Denderhoutem den	7 October 1876
getreden in het Cisterciensers klooster	
"Toevlucht van Maria" te Gent den	16 October 1899
gekleed den	27 Maart 1900
geproft den	10 April 1901
godvruchtig in den Heer ontslapen in	
het "Klooster Haven van Maria" te Gent	
versterkt door de	
HH. Sacramenten der stervenden op	17 November 1950

"Toen het avond geworden was zeide Jezus tot hén; laat ons overvaren naar den anderen oever."

Voor onze Zuster Philomena was de avond van haar leven aangebroken, en de Goede Meester nodigde haar uit om tot Hem te komen; dit tranendal te verlaten, en de eeuwige beloning te ontvangen; want meer dan vijftig jaar heeft ze onafgebroken ten dienste gestaan van die zieke mensen; met eedmoedigheid heeft ze die verzorgd, en door haar woort wist ze hen moed en opbeuring te schenken, tot wanneer O. L. Heer haar kwam bezoeken door de ziekte; met volledige onderwerping aan Gods H. Willen voerde ze de beproeving en bereide zich voor tot het offer van haar leven.

Heer Gij die het honderdvoudige beloofd hebt aan deze welke in uwen naam aan anderen goed doen, ontvangt, met welwillendheid en goedheid de ziel van uwe dienaar, en schenik haar rust en vrede in het aanschouwen van uw Goddelijke schoonheid en goedheid.

H. Maria, Koningin des hemels, Moeder van Cisterciën wees haar genadig

Drukk. Lippens Gebroeders Mariakerke-Gent

Van Rossen Mathilde. (niet van de vorigen). Wijnant Adeline.

52. Wijnant Adeline. = Zuster Loyola bij de Apostolinnen. Geboren alhier op 14 december 1907. Intrede in 't klooster: 5 februari 1935; inkleding: 12 augustus en plechtige geloften op 13 augustus 1936. Zij verblijft nu in Kioldrecht.

(1) Aldus het plaatselijk overlijdensregister van 1798. De parochieregisters van Denderhoutem bevinden zich in het Rijksarchief te Gent. De doopakte luidt zo: Judoca Van Sinaeye, 2-10-1736; dochter van Joannes en van Catharina De Dier.

Begijnen en bogaarden.

Ons dorp kan ook bogen op enige begijnen. Dit zijn religieuzen, haast onbekend geworden, van een apart soort. Om hen te definiëren menen wij de uitspraak van Pater Marcel best tot de onze maken, waar hij schrijft :

"Begijnen zijn geen kloosterzusters; ze behouden hun goederen en leven ervan, alhoewel ze zich tot een eenvoudig leven verplichten.

"Veel begijnen maakten kant, anderen pasten zieken op in de stad of gaven de kinderen onderricht." (1).

Elders wordt het zo geformuleerd : "Iedere maagd of weduwe, geboren uit een eerbare familie, die tevens voorzien was van een jaarlijks inkomen kon aanvaard worden." (2). Zij legden twee tijdelijke geloften af : gehoorzaamheid en zuiverheid. Dit laatste bond hen niet als ze het hof verlieten. Begijnen konden in de wereld terug.

Over de oorsprong van de naam begin is men het oneens. Sommigen menen dat het naar de H. Begga verwijst; zij was steeds hun patrones. Anderen denken aan de Luikse priester Lambert Begue, die in 1173 de grondslag van die orde legde. Nijvel werd er het centrum van. (3). Meer gegevens over hun levenswijze vindt men in de literatuur ter zake. Ook lezen we goed "Het Land van Aalst", jg. 1962.

Er weze nog aangestipt dat er in de vroege middeleeuwen (het begin van de XIIIe eeuw) **mannenverenigingen** waren die de begijnenregel volgden. Men noemde hen begaarden of **bogaarden**. (4). Dezen gingen evenwel spoedig over naar de vorm van Derde-Ordelingen van Sint Franciscus. De naam zelf is heel lang bewaard gebleven: Fr.J. Tourbe schrijft nog in 1816 in zijn vijfde werk : "Meditatiën op het Lijden en Sterven van Jezus": "...derden Orden van den regel van den heylighen Franciscus, genoemd **beggarden**". Dat op het titelblad.

De begijnen van ons dorp die we konden terugvinden volgen in alfabetische orde. Ons zijn geen begaarden van Denderhoutem bekend. 1. **Huylebroek Joanna**. Geboren te Denderhoutem op 13 januari 1821. Dochter van Jozef Huylebroek en Judoca Van Muylem. Dezen bewoonden een oude hoeve op de Borrekent, aan de straat die sinds enige tijd Dwarsstraat heet. De gebouwen werden door brand vernield in 1944.

Maria-Joanna was de vierde van zeven kinderen. Zij deed haar intrede in 't begijnhof te Aalst op eenendertigjarige leeftijd, de 5e november 1852. Eén jaar later, op 8 november 1853 heeft haar professie plaats en op 27 november 1856 "verhuist" zij. (5). Als wereldoorlog I uitbreekt

(1) Zie pater Marcel in: "Oud Geraardsbergen", p. 42.

(2) Dit schrijft E. Houtman in zijn artikel in het "Land van Aalst", jg. 1974; p. 65.

(3) Zie A. C. Oudemans in "Bijdrage tot een Middel- en Oudnederlands Woordenboek", Dl. I. Arnhem. H.W. van Marle. 1870.

(4) Zie hierover bij Fr. Courteaux in het "Land van Aalst", jg. 1962, p. 62.

(5) Dezen hadden twee grootantes, ook twee zussen, in 't begijnhof te Aalst gehad. Inderdaad: grootvader Judocus Huylebroek had twee zusters die daar binnentraden, nl. Marie-Catharina, de oudste van acht kinderen, geboren te Erpe op 5-9-1727; intrede: 15-6-1758 en professie: 26-6-1759; verhuus: 18-8-1760. Overleed ze buiten Aalst? Ook de jongste in dat gezin: Rosa, wordt begin. Geboorte te Erpe: 3-1-1742; intrede: 7-6-1764; professie: 18-6-1765; vertrek: 9-5-1766. Zij overleed te Aalst 25 pluviöse jaar 11 = 14-2-1802. (Land van Aalst. 1974, p. 84)

in augustus 1914 heeft het begijntje Huylebroek, inmiddels 93½ geworden, nog het kloek besluit genomen om met haar nicht, en het jonge gezin, naar Nederland te vluchten. Zo komt het dat Maria-Joanna in dit gast-vrije buurland overlijdt, nl.te Nispen bij Rozendaal. Zij had een heel hoge ouderdom bereikt, 96 jaar als zij sterft op 27 januari 1917.

Huylebroek Joanna. (links) Huylebroek Pauline. Samen in 't begijnhof te Aalst.

2. Huylebroek Marie-Pauline. Het is wel treffend dat deze 4½ jaar jongere zus van voornoemde Marie-Joanna eigenlijk eerst haar intrek neemt in het Aalsters begijnhof, vóór haar zuster. Geboortedatum van Pauline : 8 september 1825, te Denderhoutem. Zij was de jongste der zeven kinderen. Haar intrede te Aalst had plaats op 9 november 1848, dit is drie jaar na het overlijden van haar ouders. Haar vader Jozef overleed immers in april 1845 en moeder in augustus van hetzelfde jaar. Geprofest op 13 november 1849 hoopt ze waarschijnlijk dat haar zus haar levensideaal met haar zal komen delen in het begijnhof. Die hoop is niet ijdel geweest. De twee zussen verhuizen dan samen de 27e november 1856. Waar ze nu bepaald hun intrek namen is ons niet bekend. Marie-Pauline overleed te Aalst op 6 oktober 1895. Op 8.2.1856 was zij "ouderlinck" gesteld. (1).

3. Van den Eynde Adelais-Pauline. Geboren op 21 oktober 1841 in het gezin van Adrianus Van den Eynde en Joanna-Catharina Schuttijser in de Lebeke. Zij wijdt zich aan de Heer in 't begijnhof te Aalst op 9 oktober 1873. Het jaar nadien (op 13.10.1874) werd zij geprofest en haar "verhuis" had plaats op 26 november 1877. Op 1 mei 1877 was zij al "houderlinck gesteld". (1) Juffrouw Van den Eynde was novice-meesteres van 19 maart 1891 tot 4 november 1902. Zij werd verkozen tot groot-juffrouw in 1907 tot 1914. Zij keert naar het ouderlijk huis terug - mis-

(1) In het "Land van Aalst", jg. 1974, leest men op p. 95 over dit begrip "ouderlinck": "... de betekenis van deze kwalificatie is ons onbekend. Ze wordt pas vanaf 1828 vermeld en werd aan een bepaald aantal begijntjes gegeven na 1 à 7 jaar professie. Waarschijnlijk verkregen alleen beghinen, die een bepaalde leeftijd hadden bereikt en nog in het convent verbleven, deze titel (als seniores)". Zie bij E. Houtman, *ibid.*

schien omwille van de oorlogsomstandigheden - en overlijdt in de Lebeke op 11 oktober 1914. De overlijdensakte leert ons dat ze "Begijn-Overste" was.

4. **Van der Smessen Joosijne.** Zou omstreeks 1500 waarschijnlijk te Denderhoutem geboren zijn. Haar oom, pastoor Jacob Van der Smessen, bedenkt haar in zijn testament als volgt : "...desen (pastoor Van der Smessen; nota van ons) heeft noch ghegheven Joosijne sijnder nichte anderhalve sack terwe erfelijcke Losrente op eenen stuyver naer de bes- te binnen Leeuwe ende noch bovendien ij grooten eens om haer te cleeden als sy in 't Begijnhof ginck". In het "Land van Aalst" treffen we nog twee begijnen Van der Smessen aan, maar dan op het einde van de XVIIIe eeuw. Waren zij verwant aan Joosijne ?

5. **Van Mespelghem Anastasia.** Geboorte te Denderhoutem (Lebeke) de 5e mei 1845. Haar ouders waren Judocus Van Mespelghem en Rosalia Van Hove. Anastasia was al 44 jaar oud als zij naar 't begijnhof trok te Aalst, nl. op 15 oktober 1889. Haar professie gebeurt op 22 oktober 1890. Zij vertoefde er nadien nog nauwelijks een jaar en een paar maanden als zij er overleed op 26 januari 1892. Zij was nog geen 47 jaar oud.

Van Mespelghem Anastasia.

6. **Van Oudenhove Albertine.** Ook uit de Lebeke. Geboorte te Denderhoutem op 19 juli 1815. Haar vader was landbouwer en olieslager P.-J. Van Oudenhove en moeder was Bernardina Backaert. Het meisje deed haar intrede te Aalst de 20e januari 1840. Zij werd geprofest op 25 mei 1841. Vertrek : 13.12.1841.

7. **Van Oudenhove Felicitas.** Alhoewel wij haar geboorteakte niet terugvonden te Denderhoutem menen we nochtans dat ze de zuster was van de vorige begijn. Beiden hadden uitgestrekte eigendommen in de Lebeke en bovendien weten we van pastoor Van Germeersch dat Pater Venantius, Kapucijn, de kruisweg in de kapel van de begijntjes Van Oudenhove "kanonieklijk" komt instellen te Denderhoutem in 1861. Zeker waren zij dichte verwanten. (1). De intrede te Aalst gebeurt dan door Felicitas op 30 september 1844. Een jaar daarna werd zij geprofest. Ze vertrekt er naar een huisje op 19 februari 1846. (2). Haar overlijden evenals dat van Albertine, bleef ons onbekend, zo voor de plaats als voor de datum.

8. **Van Roselaert Kerstine.** Stond haar wieg op het einde van de XIVe eeuw of in het begin van de XVe eeuw te Denderhoutem ? Of was het te Herzele ?

Van haar is bekend de aankoop van 7 dagwand en 63½ roeden land op het Vosselveld "...te Kipstekewaert" in Denderhoutem. Zij kocht dit van Janne Den Donker en wel op 12 mei 1449. Enkele maanden later beschikt zij dit mooi stuk land na haar dood in volle eigendom te schenken aan haar huis te Gent : het Sint-Jans godshuis. Aldus een tweede akte die we van haar kennen.

De schrijfwijze van haar naam varieert nogal eens. Nu is het Van Roselaert, dan Van Rousselaer, enz. Zij wordt erin genoemd : "...eene Religieuse persone **beghene** in Sente-Jans huus binnen der stede van Ghendt".

Zoals toen gebruikelijk was verlangde zij een hele reeks zielenmissen na haar dood; voor zichzelf, voor haar vader Janne, die vóór 1449 overleed, op een eerste juni. Ook een broer Klaas en haar moeder worden met missen bedacht. (3).

Tot slot nemen we een fijn stukje over uit Van Mechelen's "Vlaamsche Begijnhoven" : (4).

"Waerschouwinge.

(1) Zie in het "Liber Memorialis", p. 34.

(2) Bij de begijnen volgde na een proefjaar gewoonlijk de professie. De nieuw-geprofeste vertrok nog niet onmiddellijk uit de gemeenschap, maar bleef meestal nog een paar jaar in de communiteit wonen. Uiteindelijk werd dan beslist waar de begijn haar intrek zou nemen: of in een huisje bij een andere begijn of in een huis door haar gehuurd of gekocht. (Zie E. Houtman, a. art. in het "Land van Aalst".

(3) Zie de stukken in het archief van de Sint-Jacobskerk te Gent, vooral de vermelde schenking, onder nr. 948/151.

(4) J. Van Mechelen: "Vlaamsche Begijnhoven"; "in schemelheyt der maechtlikeydt". Lannoo, Tielt. (Niet in de handel gebracht).

"Die wilt komen in mijn Zaelen,
"Mag niemands gebrek verhaelen :
"Zyt vrolyk; en spreekt van God :
"Agterklap is hier verbod.
"Ik begrijp niemand in 't zijne,
"Want 'k heb genoeg aan 't mijne:
"T'is ook tegen onzen last.
"God heeft dat alzoo gepast.
"Waeren wij met liefd'ontsteeken
"Wij zagen geene gebreeken,
"Noch geen andermans misdaed;
"Maer alleen ons eygen kwaed.
"Laet ons leeven zonder klaegen,
"Willen wij aan God behaegen,
"Zijt ootmoedig in den grond,
"En gestigtig in den mond.
"Houd u geern in eenigheden,
"Zoo bewaert g'uw ziel in vrede :
"En 't zal u zijn groote pijn,
"Als gij moet bij menschen zijn.
"Hoort gij somtijds droeve maeren,
"Peyst op God, die u kan spaeren :
"Die den wille Gods verkiest,
"Wint altijd, en nooyt verkiest."

De kosters te Denderhoutem.

Zij waren en zijn nog, ingevolge hun dagelijkse aanwezigheid in de kerk, uiteraard steeds nauw betrokken geweest bij het kerkelijk en parochiaal leven. In vroeger eeuwen behoorden zij ook tot de lagere "clerus", vermits zij een bijzondere wijding ontvingen en de kruinschering kregen (de zg. tonsuur). De bisschop overhandigde bij die gelegenheid de nodige "**bewijsbrieven**". Pas dan kon de koster werkelijk in dienst treden. Deze consecratie bezorgde hem het recht het **koorhemd** of **superpli** te dragen. Dat is een half lang wit koorhemd. Som's greep deze gebeurtenis ook in het privaat leven van de kosters in, te weten in geval de koster zijn echtgenote kwam te verliezen door overlijden. Wilde de koster-weduwnaar een nieuw huwelijk aangaan, dan moest hij daarvoor dispensatie bekomen. De kosters werden lange tijd door de dorpsheren aangesteld. In het midden van de XVIIe eeuw deed de Geraardsbergse abdij de benoemingen in haar rechtsgebied. Zij hadden veel verplichtingen na te komen. De kosters moesten :

1. De eed van gehoorzaamheid zweren.
2. Het superpli dragen tijdens hun ambtelijke taken.
3. Bij verblijf buiten de parochie voor een geschikte plaatsvervanger zorgen.
4. Bij de bediening van stervenden de priester vergezellen met licht en bel, getooid met superpli. (1).
5. In de week de mis dienen.
6. De vespers zingen op zon- en feestdagen.
7. De kerkgewaden ordelijk gereed hangen en wegbergen.
8. De kerk, vooral het koor, proper houden.
9. Begrafenissen, doopselplechtigheden, enz. helpen opluisteren.
10. Driemaal het angelus kleppen, en voor de missen luiden op zon- en feestdagen. (2).
11. Zij moesten de kerk openen en sluiten.
12. Op talrijke plaatsen moesten de kosters de jeugd onderrichten ; ook te Denderhoutem hadden zij de taak van onderwijzer te volbrengen. Op sommige kleine dorpen moesten zij zelfs de doden een graf bezorgen.
13. Eertijds dienden de kosters ook de kerkregisters bij te houden. (3).

Voor hun levensonderhoud kregen de kosters als vast inkomen een zeker deel van de tienden. Omdat dit vaak ontoereikend was moesten de parochianen offergiften aan de kosters geven. Dikwijls werden zij

(1) Dit lofwaardig kristelijk gebruik bestond nog vóór W.O. II. Het was niet meer de koster die de priester vergezelde, maar een misdienaar. De bel haalde de mensen uit hun huizen. Zij knielden langs de weg tot alles in de verte stilviel. 's Avonds werd dan in familiekring voor de "bediende" gebeden, bekend of niet.

(2) Na de kosters kwamen de **klokkeluiders**. De laatste ons bekende was H. Van Schandevijl. Ze kregen vroeger een subsidie van 30 fr., door de gemeente vergoed.

(3) Uit Nolet, pr. en Dr. Boeren; "Kerkelijke instellingen in de Middeleeuwen". Urbi et Orbi. Amsterdam. MCMLI. p. 344.

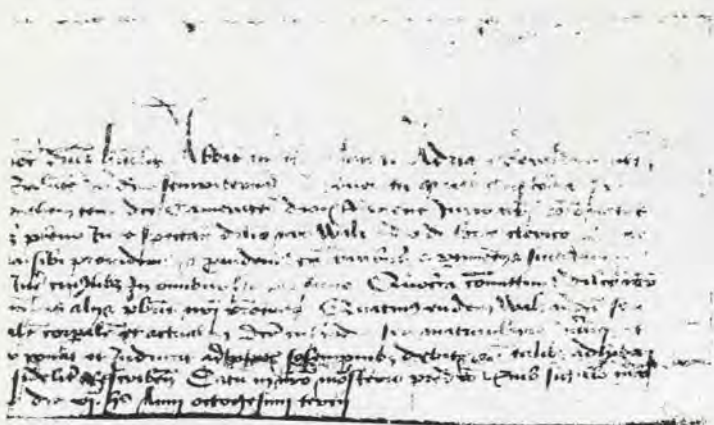
bedacht met giften in natura. Lange tijd werden de kosters door de pastoor aan de bisschop voorgesteld tot benoeming. De prelaat weigerde of aanvaardde de koster. De deken installeerde de kosters. Later werden zij aan het toezicht van de kerkmeesters onderworpen.

De reeks bekende kosters volgt nu in chronologische orde.

1. Vermoedelijk is **Joannes Pintenake** hier koster geweest omstreeks 1366. Deze betaalt pacht aan de abdij van Geraardsbergen. In het renteboek van dat jaar staat hij aldus vermeld: "...joannes, clericus, filius Walteri Pintenake, 2st. ½ cap..." (1). Zoals hoger aangehaald behoorden de kosters toen tot de lagere clerus, zoals de pastoors, de kapelaans. Deze Pintenake kan niet de kapelaan geweest zijn, want die was er toen waarschijnlijk niet. De pastoor evenmin, want die wordt voor dat jaar ook ingeschreven als pachter. (Lijst der pastoors p. 58, nr.2)

2. Met zekerheid is wel gekend: **Walrandus De Borre**. Hij is ook "**clericus**". Zijn aanstelling dateert van 11 november 1483. De Geraardsberse abt, Rasso, stelt hem aan. Deze Rasso doet de benoeming krachtens het patronaatsrecht dat hij over de parochie van Denderhoutem uitoefende. (2).

In 1592 was er geen koster op de parochie. (3).

11 nov. 1483

Detail van de benoemingsakte van koster De Borre. (1483)

(1) Zie het genoemde renteboek van de abdij, anno 1366. (R.A. Ronse)

(2) In bijlage lezen we de authentieke tekst van deze aanstelling.

(3) Zie bij J. De Potter, a.w. p. 19 en 20.

3. **Jacobus Van Hyfte** is koster in 1595. Het dekanaal verslag toont ons aan dat hij leek was en gehuwd. Hij verrichtte goede diensten op de parochie en onderwees de jeugd.

4. **Petrus Van der Haeghen**. Gehuwd met Maria Troostes. Deze man werd van simonie beschuldigd omdat hij de kosterij voor een grote geldsom zou gekocht hebben.

Petrus stookte ook brandewijn en dronk er - naar wij vernemen - zelf zeer veel van. Wellicht was hij de mening toegedaan dat hij zijn stem vaak en overvloedig diende te smeren voor zijn taak in de kerk. Men scheen deze koster wel met alle zonden van Israël te willen beladen, want naast zijn trek in een flinke borrel betichtte men hem ook van duistere praktijken ofte "tovenarij". Wel beweerde hij zieken te kunnen helpen met geneeskrachtige kruiden. Boudweg hield hij staande zich niet bezig te houden met bijgelovige zaken. Hij verklaarde er levenslang in de gevangenis te willen voor gaan indien men dit van hem op ernstige wijze kon bewijzen. Alhoewel hij ontslagen werd van deze ontorende beschuldigingen kreeg hij toch verbod nog voort onderwijs te geven. Er volgden eveneens dreigementen hem zijn kostersambt te ontnemen. Toch scheen de goegemeente aan zijn kant te staan, want "... velen hadden medelijden met hem". (1). Petrus-Jozef overleed te Denderhoutem op 7 juli 1630 en zijn echtgenote op 26 september 1631. (2).

5. Hun zoon **Livinus Van der Haeghen** neemt de kostersactiviteiten van vader over. Hij distilleerde tevens geestrijke dranken en hield er een herberg bij open. Kwestie de koster ook iets te gunnen na doopsel- en huwelijksplechtigheden; moeten we ook schrijven : na uitvaarten ? Hij trouwde met zijn lief Catharina Mijlief en had er dertien kinderen mee. Livinus overleed op 31 oktober 1648.

6. De elfde van deze dertien kinderen volgt vader op als koster : **Nicolaus Van der Haeghen**. Geboren op 10 augustus 1638. Hij trouwde met Josina Vijverman de 20e oktober 1659. De koster overleed op 2 oktober 1693; Josina op 11 januari 1710.

7. Weerom neemt een zoon de taak van vader over : **Michaël Van der Haeghen**. Geboren op nieuwjaar 1681. Hij verbindt zich in de echt met Joanna De Kock op 23 januari 1704. Deze koster sterft tamelijk jong op 20 oktober 1721, bijna 41 j. oud. Joanna De Kock ging ter ziele de 28e februari 1751.

8. Bij Michaël's overlijden is het zoontje Petrus nog te jong om de taak over te nemen. Dit zal zijn oom voorlopig doen : **Joannes D'Haeseleer**; deze was met de zuster van vader Michaël getrouwd, zij heette Judoca Van der Haeghen.

(1) Zie De Brouwer's a.w. "Bijdrage...", Dl. III, p. 944.

(2) Joannes Ooghe, pastoor te Aspelare, schrijft een lovend attest voor Petrus Van der Haeghen, op 4 februari 1627: "Hij kende hem als onderwijzer te Ophasselt, waar de bevolking vol lof was over hem. Hij onderwees er zelfs gregoriaanse zang". (Aldus een stuk in het R.A. te Gent; Fonds van het Bisdom, M. 37)

9. Ook een andere broer van vader, **Petrus Van der Haeghen**, verzorgt enige tijd de kosterij.

10. **Petrus Van der Haeghen**. Geboorte : 7.10.1711. Elisabeth Eeman wordt zijn vrouw op 21 januari 1736. Zijn overlijden dateert van 1 maart 1783.

11. Als vader Petrus ontslag neemt begint zijn zoon **Petrus Van der Haeghen** aan het kostersambt. Geboortedatum : 21.1.1716. Hij trouwde op 20 oktober 1766 met Anne-Catharina Ceulemans. De koster lustte wel wat veel jenever, zodat hij ergernis gaf. "De abt wou hem ontslaan, mits een attest van slecht gedrag door de schepenen werd afgeleverd; maar dezen durfden dit niet geven, daar de voornaamste inwoners van het dorp tot zijn familie behoorden. (1775)" (1). De man overlijdt op 10 februari 1776. Anna-Catharina gaat een tweede huwelijk aan en wel met Ludovicus Rijdans, op 30 januari 1777. Ook deze Rijdans kosterde tot zijn stiefzoon zelf het roer kon in handen nemen.

12. **Petrus-Josephus Van der Haeghen**. Deze zoon van Petrus en Anna-Catharina Ceulemans is dan de nieuwe koster. Hij werd geboren op 6.10.1769. Hij trouwde met Barbara De Cock. Deze koster overleed vrij jong : 22 februari 1807. Er kan nog aan toegevoegd worden dat Petrus-Jozef een tijdje koster was geweest te Impe, vooraleer hij naar Denderhoutem terugkeerde. (2).

13. Een broer van de vorige : **Jan-Frans Van der Haeghen** volgt hem op. Geboorte : 17.12.1767. Zijn vrouw heette Cornelia Van Cutsem, maar deze ontviel hem heel vroeg. Jan-Frans overlijdt op 11 februari 1811.

Met deze man kwam een einde aan een kosterstraditie in de familie Van der Haeghen te Denderhoutem, omstreeks twee eeuwen lang.

14. Een nieuwe generatie kosters treedt aan met **Philippus Van Damme**. Hij kwam van Schendelbeke en was getrouwd met Caroline Bogaert. Het kosterschap begint voor hem in 1811 en eindigt door ontslagneming in 1830. Hij overlijdt op 29 juli 1838.

15. Een zoon staat klaar om vaders taak voort te zetten : **Donatus Van Damme**. Hij was nog te Schendelbeke geboren en wel op 6.10. 1803. Hij trouwt te Denderhoutem met Scholastica Van den Steen op de 22e november 1837. Zijn ambt in de kerk vangt aan in 1830. Overlijden van deze koster : 24.8.1879.

16. Zoon **Joannes-Baptista Van Damme** neemt dan de taak over. Hij was geboren te Denderhoutem op 22.11.1839. Zijn overlijden staat genoteerd : 5 mei 1924.

17. **Hubertus Van Damme**. Geboren in dit dorp : 23.2.1899. Zoon van Donatus Van Damme - Goossens. Hij volgt zijn oom op in kerkdienst, waarnemend. De bisschoppelijke kostersraad stelde hem in die hoedanigheid aan op 10 juni 1924. Hij legde nog examen af en werd defini-

(1) Bij De Brouwer in: "Bijdrage ... a.w. Dl. I, p. 355.

(2) "land van Aalst", jg. 1958 ; nrs 1 en 2, p. 36.

tief benoemd de 31e oogst 1938. Hubert bekwam eervol ontslag de 31e oktober 1966. Deze oude jonkman verblijft nog steeds in goede gezondheid, gans alleen in het ouderlijk huis dicht bij de hem vertrouwde parochiekerk.

Meer dan anderhalve eeuw heeft deze familie de kerkdiensten met zang en orgelspel opgeluisterd. Zo stellen we een merkwaardig feit vast: twee families hielden samen ongeveer drie en een halve eeuw de touwtjes van de kosterij in Denderhoutem in handen.

18. Een nieuw gezicht, maar vooral een welluidende stem, weerklinkt vanop het hoogzaal sinds allerheiligen 1966. Op die datum begon de Wellenaar **Buyle Herman** (geboren op 13 augustus 1939) zijn taak hier als koster. Hij vervulde dit ambt al eerder in Erembodegem-Terjoden en Herdersem. Zijn echtgenote heet Moens, en het jonge gezin werd gezegend met vier muzikale dochters. Hun woonplaats : Steenweg op Idgem.

De huidige koster: Herman Buyle aan 't orgel.

Na deze reeksen kerkdienaars is het goed nog een ander mooi ambt in het licht te stellen : we bedoelen de bediening van **kerksuisse**. De vroegste, nog in de herinnering van ouderen aanwezig, was kerksuisse **Jan-Baptist Heyman**.

Na deze Heyman is **Constant Sorgeloos** vele jaren actief geweest als suisse.

Dit ambt is dan enkele tijd niet meer uitgeoefend geweest. Als dan in

1963 pastoor Schockaert de parochie komt besturen gaan zijn gedachten rustig op zoek naar de geschikte man. Deze werd dra ontdekt.

In september 1963 werd toen aangeworven voor dit ambt : **Jozef Anckaer**. We vermoeden dat de pastoor, evenals zijn duizenden parochianen, fier is over deze suisse. Hij volbrengt immers op een diskrete, maar toch kordate wijze zijn taak. Hij zorgt op een zeer stipte manier, met tact en omzichtigheid, voor de eerbied en de orde in de tempel Gods. De woorden op zijn rode schouderband "**Orde - Eerbied**" zijn voor hem niet ijdel. Met rustige statigheid verzekert deze mooi geüniformeerde man de stilte en de rust die passen in de kerk. Weinig kerken kunnen heden ten dage nog bogen op een fijn uitgedoste kerkbewaarder, zoals de kerk van Denderhoutem. Het zwaarblauw uniform, de aan beide punten omgekrulde steek, de bandelier, de kraaknette witte handschoenen en de blinkende hellebaard bezorgen onze suisse een passende voornameheid. Bovendien is hij steeds feilloos secuur op post.

De kerksuisse : Jozef Anckaer.

Hij moge nog lang zijn edel werk verrichten !

We willen er graag aan toevoegen dat zijn sympathieke echtgenote, Maria, al veel jaren even correct en bescheiden haar taak als stoelenzetster en inzamelaarster van de stoelgelden volbrengt.

8. KAPELANIEËN. EREDIENST. FUNDATIES. BROEDERSCHAPPEN.

1. **De Kapelanieën.** Een zeer oud gebruik in de katholieke kerk was de stichting van kapelanieën. Wij hoeven deze instellingen niet te verwarren met de ons nu zo bekende kapellen ; in wezen hebben beide weinig met mekaar te maken, tenzij dat zulke stichting vaak in een kapel diende uitgevoerd te worden.

Wat was een kapelanie ? De oorsprong ervan zou zeker tot in de Xlle eeuw teruggaan. Wanneer afgelegen woongebieden, waarvan de mensen slechts over een betrekkelijk verre afstand een kerk konden bereiken, met alle gevaren van struikroverij, moeilijkheden op de lamentabele wegen, zonder enige vorm van verlichting, bij ontij en gebeurlijke ziekte, wanneer zulke mensengroepen hun zondagsplicht wilden vervullen was het soms wel een al te zware opgave. Zo kwam men dan spoedig tot de vraag om in een buurtkapel op zondag een priester te krijgen. De bisschop stelde dan niet zelden een priester, een **kapelaan**, aan om deze bediening waar te nemen. Zijn bevoegdheden en taken waren uiterst beperkt, maar wel nauwkeurig omschreven. De rechten van de pastoor op al zijn onderhorigen werden nauwgezet gerespecteerd. De bedienaar van zo'n kapelanie werd onderhouden door een fonds meestal door rijke lieden vastgelegd. Tevens diende uit dit fonds natuurlijk de materiële zorg aan de kapel betaald te worden. Al spoedig werden zulke kapelanieën ook aan altaren binnen in de parochiekerk toegelaten en gefundeerd. Hierbij was de scheiding van alles tussen de parochieherder, met alle zielzorg belast, en de kapelaan, die alleen voor de bepalingen in de overeenkomst bij de fundatie vastgelegd, had in te staan, zo nauwkeurig afgebakend, dat de kapelaan alleen dat bepaald altaar, op wel bepaalde dagen en uren kon gebruiken. Hij moest zelf voor gewijde vaten, gewaden en alles wat er komt bij kijken, instaan. (1). Denderhoutem kende eertijds enkele kapelanieën. Reeds in 1427 was hier een kapelanie aanwezig. Zij was aan de Geraardsbergse abdij twee kapoenen pacht schuldig, elk jaar. Deze was bezet op een hofstede "...gheleghen up den platse tusschen cornelis viken stede huys ende erve an deen zide ende straete an dandre zide". (2).

Waarschijnlijk is het deze kapelanie die in het verslag van de Ninoofse deken (3) in het jaar 1592 genoemd werd "kapelanie van de overledenen of van Allerzielen, (capellania animarum). Drie jaar later wordt ze door dezelfde deken "kapelanie van het H.Kruis" genoemd. (4). De stich-

(1) Zie Nolet, pr. en Dr. Boeren in hun a.w. p. 339 en 340.

(2) R.A. Ronse : Fonds van de Sint-Adriaansabdij te Geraardsbergen, renteboek anno 1427.

(3) J. De Potter, a.w., p. 18.

(4) *ibid.* p. 19.

ter van deze kapelanie schijnt onbekend te zijn evenals de stichtingsdatum. In 1694 is ze nog belast met één mis om de twee weken. Zij was aan de kure verbonden.

Een andere, beter gekende, kapelanie was deze van Onze-Lieve-Vrouw of kastrale kapelanie. (1). Pastoor Jacob Van der Smissen richtte ze op bij testament op 24 januari 1526. Hij bepaalt er heel wat bij : zes missen elke week, waarvan de zesde op donderdag zal gevierd worden ter ere van het H. Sacrament, voor zijn zielezaligheid, deze van zijn familieleden en van allen. (2). Een eeuw later, op 22 september 1639, zal de aartsbisschop van Mechelen de inherente verplichtingen terugbrengen tot één mis op zon-en feestdagen en twee in de week. (3). De goederen of het bezette fonds brachten toen 18 ponden Vlaams op.

Deze kapelanie bleef eeuwenlang in het bezit van de familie Van der Smissen. Hieronder is te verstaan dat de bezitters (ook leken) **collators** waren, d.i. begevers of aanstellers van het kapelaansambt (4). Nog in 1792 stelde de Mechelse aartsbisschop de onderpastoor van Denderhoutem, De Poortere, voor deze kapelanie te laten onderhouden. (5).

J. De Brouwer vermeldt in zijn meermaals aangehaald werk ook nog de kapelanie van de leprozerie. Hieraan was geen bepaalde last verbonden, zodat de opbrengst der goederen mocht aangewend worden om de kapel te onderhouden, desnoods ook de kerk. (1629).

Met het driest optreden der Fransen in 1796 werden deze aloude kerkelijke gebruiken voorgoed weggeveegd, op zeldzame uitzonderingen na.

2. Godvruchtige genootschappen. Deze zijn op de parochie steeds talrijk en veelvuldig aanwezig geweest. Wellicht de oudst gekende stichting van godvruchtige genootschappen hier is de **Aartsbroederschap van de Heilige Rozenkrans**.

De stichter was de geleerde pastoor Michiel Van den Haute. In 1641 stelt Magister Van den Haute aan de dominicanen te Gent voor zijn initiatief goed te keuren en de beoefenaars en leden met aflaten te willen honoreren. Dit gebeurt dan, zoals aangegeven op de officiële stichtingsoorkonde. Dit document bleef bewaard. (6). Het is een groot stuk perkament, ca. 80 bij 50 cm en het draagt als titel : "INSTELLINGE VAN HET AERTSBROEDERSCHAP DES H. ROSENKRANS VAN H. MOEDER GODTS MARIA IN DE PROCHIEKERKE VAN DENDERHAUTEM."

P. 161 hebben we, over de ganse breedte van het blad, een tekening de geknielde H. Dominicus, stichter der dominikanen of predikheren, voor-

(1) Ze wordt ook kapelanie van Sint-Niklaas genoemd omdat ze aan het toenmalig Sint-Niklaasaltaar in de kerk gesticht was. Uit Fr. De Potter-Broeckaert, a.w. p. 22. Deze auteurs gewagen slechts van één kapelanie.

(2) Zie de vele bepalingen in het testament in bijlage overgenomen.

(3) J. de Brouwer, a.w. Dl. V, p. 403.

(4) De Vlamincq noemt verschillende bezitters; zie a.w. p. 117.

(5) R.A. Gent; Fonds bisdom; M. 37.

(6) R.A. te Gent; bundel kerkfabrieken Denderhoutem.

Sint-Dominicus ontvangt de H. Rozenkrans van de H. Maagd.

stellende die de rozenkrans ontvangt uit de handen van de H. Maagd, van een engel vergezeld. Zie de afbeelding. Het is een zwart-wit tekening (potloodtekening ?) die nergens schijnt gesigneerd te zijn. Welke kunstenaar maakte ze ? Was pastoor Van den Haute zelf de tekenaar ? Best mogelijk. De tekening doet erg primitief aan; ze is haast naïef in haar eigen soms stuntelige uitdrukking; b.v. de gebrekkige voorstelling van de trap, rechts onder, etc... Het komt ons voor dat de artiest een of ander schilder plagieerde, wellicht onschuldig. Het onderwerp werd door veel kunstenaars uitgewerkt. Zelfs Rubens schilderde het. (1). Heel wat zou kun-

(1) Zie bij Dr. Knipping, o.f.m. in: "De Iconografie van de Contra-Reformatie in de Nederlanden". 1940. Dl. II, p. 54.

nen wijzen op een kopie, maar dan een eerder gebrekkige. Of kende de maker van de prent soms het doek dat zich nu nog in de kerk van Zoutleeuw bevindt, waarop dit onderwerp te zien is ? (1). Wat er ook van zij: het is bekend dat in de eerste helft van de XVIIe eeuw de rozenkransdevotie sterk gestimuleerd werd door de volgelingen van Sint-Dominicus. (2). De stichtende predikingen van Alanus de Rupe hielpen het verhaal verspreiden van de ontmoeting van Maria en Dominicus en het in ontvangst nemen van de rozenkrans uit haar handen. Juist onder de afbeelding staat "**vollen aflagt**". Hierop volgt de hoger aangehaalde titel en dan de tekst in verzorgd schrift. (3).

Omheen de tekst slingeren bloemen allerhande, enerzijds als zovele Weesgegroeten, anderzijds als dartele bloemen, zoals biddende Maria-kinderen.

Het werd een schone plechtigheid : de pastoor vergezeld van de baljuw, de burgemeester en de schepenen van de gemeente begaven zich naar het dominicanenklooster te Gent. Ze werden er ontvangen door pater Schepens. Deze werd verzocht de broederschap in te stellen en met alle privilegiën, gratiën en aflaten te begiftigen, zoals in zijn macht lag. De broederschap zal de kapel (4) en het Maria-altaar in de kerk versieren met taferelen. Tevens zal elke eerste zondag van de maand, op de Mariafeesten en eens in elk seizoen, het H. Sacrament in processie rondgedragen worden. Deze maandelijks rondgang met het sierlijk Maria-beeld, plechtig in processie rondgedragen, elke eerste zondag van de maand, werd door nu nog levende ouderen mee opgeluisterd, enkele tientallen jaren geleden. 's Zomers ging het buiten rond de kerk, bij slecht weer binnen in de kerk. De confrerie had een groot vaandel. (1694).

De activiteiten van deze broederschap werden waarschijnlijk geschorst tijdens de "besloten" tijd van de Fransen van 1796 tot 1815. Immers, pastoor Van de Putte kondigt het honderdjarig jubileum aan in 1904 van deze in 1804 **heropgerichte** rozenkransbroederschap. Een driedaagse werd gepredikt door de Gentse pater Lanens. De 3e oktober 1904 kwam zelfs de bisschop deze feestelijkheden afsluiten met een plechtige processie, met massale deelneming van al de leden der broederschap. Er werd tevens een gedachtenis gehouden van alle overleden leden.

Een ander genootschap is dit van de **H. Franciscus - Xaverius**. Het werd tijdens het pastoraat van pastoor Van Germeersch in 1864 opgericht en "... ten vollen in order gebracht in het jaer 1867 den elfden juny, ter gelegenheid van de wijding en inhuldiging van het beeld en de

(1) *ibid.* DI I, p. 189.

(2) De paus vertrouwde in 1569 de verspreiding van de rozenkransdevotie toe aan de dominicanen. (Land van Aalst, jg. 1978, nrs. 5 en 6, p. 54.)

(3) In bijlage volgt de volledige tekst.

(4) Vermoedelijk de aloude kapel van O.L. Vrouw van Zeven Weën in de Molenstraat, die ook pestkapel geweest is. (Zie hfdst. 7)

Standaard des zelfs Genootschap". (1).

Het beeld kwam van Jozef Geefs uit Antwerpen en kostte 525 fr. Voor het vaandel werd meer betaald dan voor het beeld. Het moet wel mooi geweest zijn, vermits de fiere pastoor vertelt dat het voor het eerst te zien geweest is in Gent in 1867, ter gelegenheid van een jubileum op de parochie Sint-Macharius. Daarna hebben de leden van het genootschap deelgenomen, natuurlijk met het vaandel, aan bedevaarten naar Heldergem, Mullem, Kerksken en nogmaals naar Heldergem, Lede, Aigem, Ressegem, Meerbeke: jubileum van de H. Berlindis... Er waren in die tijd ca. 600 actieve leden.

Later, we menen in het begin der twintigste eeuw, werden deze leden opgenomen in de door de jezuïeten opgerichte H. Hartbonden ; eerst voor mannen, later voor vrouwen. Deze bonden kenden tijdens de eerste helft van deze eeuw grote successen. In Denderhoutem werd ermee van wal gestoken in 1936. Maandelijks was er een geslaagde communie van eerherstel. Van bij de aanvang waren reeds 350 mannen in één mis aanwezig.

Dezelfde pastoor Van Germeersch laat ons weten dat hij in 1865 het "**Genootschap van de H. Kindsheid**" opricht. Er werd een schoon beeld gemaakt, want een groot aantal kinderen maakt er deel van.

Van het "**Genootschap des Gebeds**" maken 1300 mensen deel uit, zoals de pastoor noteert.

In 1870, de 13e februari, dag van de gedurige aanbidding op de parochie, wordt het "**Genootschap van het H. Hart van Jezus**" ingesteld met een bezielende toespraak van kanunnik De Kegel, professor aan het Groot Seminarie te Gent. In 1889 meldt pastoor Van de Putte 88 leden bij dit genootschap.

Deservitor Felix De Grave richt hier, met pater Van Loo, de 2e december 1876 de **Congregatie van de Derde Orde van Sint-Franciscus van Assisië** in, maar schrijft er zelf niets over in het gedenkboek. Pastoor Van de Putte zal dit allemaal achterhalen en tien jaar later aanvullen. Dit genootschap slabakte wellicht lange tijd want in 1912 zal pastoor Pauwels nieuw leven blazen in de sociëteit ; deze schrijft : "... de Derde Ordelingen, nog ten getalle van zestien zijnde, is de vergadering heringericht geworden en het getal geklommen bij de eerste bijeenkomst tot 97". (2). Ook in 1936 is er een nieuwe "start" met pater Martinus en pastoor Peerenboom.

Op 17 januari 1878 - tijdens het deservitorschap van De Grave - wordt de **Congregatie van de Onbevleete Ontvangenis van Onze-Lieve-Vrouw** opgericht. Tien jaar later zijn er tweehonderd congregantisten op de parochie. Het zijn ongehuwde dames die de vergaderingen bijwonen in de kerk na de vespers en het lof op zondag. Tijdens het pastoraat

(1) Lees dit in het "Liber Memorialis", p. 4.

(2) genoteerd in het "Liber Memorialis", p. 57.

van E.H. Pauwels zal deze congregatie in 1928 haar vijftigjarig jubileum vieren. Er waren nog enkele leden in leven die al bij de stichtsters waren in 1878. Deze jubilaressen werden natuurlijk terdege in de bloempjes gezet. Het waren : Baeyens Leonie, De Meerleer Eugenie, De Pril Virginie (Lebeke), De Neve Constance, (Vossel) ; De Pauw Theresia; De Schrijver Julie; Heyman Berlinde; (Borreken); De Winter Clementine; (Dorp); Taeleman Leontine; (Stichelen); Van Vaerenbergh Mathilde; (Terlinden). De prefecte was Rachel Goubert, dochter van de gekende wel-doeners van de kerk : Emiel Goubert - Schouppe. De congregatie leefde in 1936 een nieuwe opbloei.

Op de derde zondag na Pasen 1895 wordt de **Broederschap van de H. Familie** opgericht. Behalve deze stichting horen we er later niet meer over.

Voor het eerste wordt het feest van Sint-Rochus met een octaaf gevierd in augustus 1886. Pastoor Van de Putte zorgde er voor.

Enige jaren later, in augustus 1900, zal de Gentse bisschop, Mgr. Stillemans, plechtig de **Broederschap van Sint-Rochus** (zijn feest valt op 18 augustus) **en van Sinte-Barbara** instellen. De bisschoppelijke stichtingsoorkonde bevestigt de standregelen van het genootschap. In bijlage lezen wij deze statuten.

In 1896 werd het **Sint-Isidorusgenootschap** opgericht. Deze groepering richtte zich vooral tot boeren en tuinders. In september 1903 wordt de vlag van het genootschap gewijd. Deze wijding ging gepaard met grote feestelijkheden, zoals blijkt uit het feestprogramma. In de bijlagen hebben we dit programma.

Werd dit het later druk gevierde "Sint-Elooifeest" van 1 december ? De kerk kreeg reeds in 1886 relikwieën van Sint-Eligius en van Sint-Nicolaas van Tollentijn. Liber Memorialis p. 37.

Het begeesterend vuur door de grote Cardijn, de latere kardinaal, aangestoken tot geestelijke en morele bescherming van de arbeidersjeugd zal ook in Denderhoutem tussen de twee wereldoorlogen aanleiding geven tot het oprichten van de katholieke arbeidersjeugd. Deze sympathieke **kajottersbeweging** zal vele jaren lang talrijke jongeren, zowel jongens als meisjes, in aparte bonden verenigen en tal van grote hoogtepunten kennen, zoals congressen, Romereizen, studieweken e.d.m.

Ook andere aangepaste katholieke actiegroeperingen als katholieke vrouwelijke burgersjeugd, katholieke studentenactie, de boerinnenjeugdbond zijn zovele moderne vormen van lekenapostolaat waar de kerk de laatste tijd zo op aanstuurt. Evenzo de latere katholieke werkliedenbonden en de katholieke arbeidersvrouwenbeweging; ze zullen samen honderdduizenden groeperen en ze proberen kerkgericht te houden. In de periodieken van deze bonden zijn uiteraard tal van informaties te vinden over hun activiteiten.

3. Diensten en fundaties.

In het parochiaal gedenboek laat pastoor Boel ons een eerste reeks fundatiën en bezette jaargetijden kennen. Vooraf echter stelt de pastoor ons op de hoogte van de stipendia en andere vergoedingen door de parochianen te betalen.

Arme overledenen kregen hun uitvaartkosten door het armbestuur betaald. De pastoor kreeg 2 gulden 13 stuivers ; de koster 1 gl.5st. Een lof kostte omstreeks 1840: 1 gl en 4 st.; hiervan had de pastoor recht op $\frac{2}{3}$ of 16 st. ; de koster de overige 8 st. (= $\frac{1}{3}$). Een "gemene" of "vroeg" uitvaartdienst bedroeg ook 1 gl 4 st. Een solomnele begrafenis werd 2 gl 0 st en 9 deniers betaald; (1). De pastoor beurde er 1 gl 4 st en 9 penningen van ; de koster 11st. Elke assistent 5 st. 6 penningen. De kinderbegrafenis betaalt 15 st.

Enkele jaargetijden, door de "voorzaeten" van pastoor Boel ingeschreven en "aen hun betaeld", volgen :

9 jaargetijden voor de fondateurs.

1 jgt., de gulden mis (2) en lof voor Geraert Roelandt.

Dan komen de volgende jaargetijden met memento :

voor E.H. Hendrik De Geitere; (3).

voor Adriaan Van Gijseghem en echtgenote Maria De Dier.

voor Joannes De Sadeleir en zijn huisvrouw Barbara Eeman.

nog voor Judocus Roelandt en Angelina Eeman; voor Gillis Cobbaert;

J. Van der Weeën; J. Eeman; G. Eeman; E. De Craeker; Barbara Thierenbos;

voor de E.H. Denies en Boone, voormalige pastoors van Denderhoutem;

voor J. De Sadeleir en Jw De Sadeleir.

Pastoor Boel voegt er aan toe dat al deze fundaties van voor de Franse revolutie dateren; (uitgezonderd deze bezet door Jw. De Sadeleir). De stipendia werden toen door de kerk ontvangen, maar nadien meestendeels aan de "Armen"-besturen overgedragen.

Zowat een halve eeuw later zal pastoor Van de Putte de door hem uit te voeren fundaties inschrijven. Vanzelfsprekend komen nog veel intenties voor uit de lijst van zijn voorganger pastoor Boel.

De nieuwe namen zijn : Jozef Praet; Dorothea Roelandt, Jozef Van der Straeten (dit is door de "Armen" van Iddergem te betalen); Franciscus Van Gijseghem, Rosalie De Winter, Joannes-Baptista Ghijsels, Jozef Ghijsels, Maria-Theresia Wijnant, Jozef Baeyens, Franciscus Huylebroek, Maria-Josepha Van Landuyt, Charles-Louis en Gustaaf Goubert, Maria Van Gijseghem, Jozef Baeten, Judocus Eeman, E.H. Ch. Van der Hulst (onderpastoor die hier in 1890 overleed); Amandus D'Hondt, Theresia Van Muylem, Cecile D'Hondt, Judoca D'Hondt, Felicitas Taeleman,

(1) De onderlinge geldwaarde was toen: 1 gl = 20 st; 1 st = 4 oordjes en 1 oordje was 1 negenmanneke. Pastoor Boel gebruikt het Franse **denier** of penning.

(2) De gulden mis werd altijd opgedragen op woensdag na de 3de Adventszondag.

(3) Deze priester staat nergens vermeld in de lijsten van Denderhoutemse priesters, noch in deze der priesters-inboorlingen. Mogelijk was hij bevriend met of verwant aan pastoor Boel.

Barbara Taeleman, Joannes D'Hondt, Rosalie D'Hondt, Joannes-Franciscus Baeten.

Een lofwaardig gebruik, nu nog in zwang, voerden de bewoners van de Eigenstraat in: tijdens de tweede week na Allerzielen, en wel op maandag van de kermis in deze straat, laten ze een plechtig jaargetijde opdragen voor hun overleden wijkgenoten. Geen enkele Denderhoutemse wijk deed hen dit na.

Hebben nog recht op een jaargetijde (al dan niet solemneel); de overleden familieleden Schouppe, Franciscus Taeleman, Jan-Bapt. De Schrijver, Leonardus D'Hondt, Jan-Bapt. Baeten.

Na pastoor Van de Putte worden geen langdurige diensten meer vermeld. Allicht gebeurde dit nog vaak, maar ze werden niet meer genoteerd in het gedenboek.

Een heel oud vroom gebruik om de gelovigen van tijd tot tijd tot bezinning te helpen komen zijn de parochiale **missiën**. Het zijn meerdaagse samenkomsten van de gelovigen in de kerk om er te luisteren naar diepzinnige predikaties; om er stil te mediteren; om ten laatste een (meestal algemene) biecht te spreken. Deze geplogenheid schijnt de laatste tijd teloor te gaan.

In deze parochiekerk werden ze gehouden in 1848 met de paters Trudo en Michiels.

In 1849 kwam hiervoor pater Hiëronymus.

In 1852 keerde dezelfde terug.

In 1855 predikte Firminus, Capucijn, een vijfdaagse missie. Er ging toen ook een grote processie uit om de missie af te sluiten. Er namen vijftien priesters aan deel. Het was zeker een succesvolle missie want de pastoor voegt er veelzeggend aan toe in het gedenboek: **serpenteM peDe ConCULCat**. (1)

In 1862 prediken de paters Polycarpus en Venantius, redemptoristen, het jubileum ter ere van Sint-Amandus. (2).

In 1871 komen de redemptoristen Janssens, Goeds en Cousin een grote missie prediken: zij duurde tien dagen. In 1881 komen dezelfden terug en in 1888 waren het de Jezuïeten Van Mullem en De Mets.

In 1895 weer Jezuïeten: De Mets, Vermeiren en Willems. Bij deze gelegenheid stelt pastoor Van de Putte opnieuw het **verbond** (3) tegen het vloeken in. Het was al eerder opgericht in 1840 door pastoor Boel. (We vernemen niets meer over deze bond).

Zulke godvruchtige oefeningen hebben nog plaats op de parochie van 5 tot 15 februari 1904 met de Jezuïeten Van Sull en De Temmerman. Nog in 1912: 3 tot 13 februari de heilige missie met de paters De Myttenaere, Vlassenbroeck en Ruymaekers. Het was een groot succes!

(1) Fijnzinnig jaarschrift. Vertaald: de slang vertrappt.

(2) Het is ons niet duidelijk welk jubileum bedoeld wordt.

(3) De pastoor schreef in: "... pactum contra blasphemias" p. 43.

Het volgend jaar weer van 8 tot 16 februari met dezelfde predikanten. Tien jaar lang worden geen missies meer aangegeven, maar in 1922, van 5 tot 14 februari, komen de redemptoristen Van Hoeymissen, De Bast en Tervoort de missie prediken.

In februari 1930 zijn het de capucijnen Athanasius, uit het klooster te leper en Flaviaan uit het Antwerpse huis.

Een drie weken durende bezinningstijd wordt gehouden in 1937. De paters Van Heybeeck en Van den Bossche preekten eerst bijna een week lang voor de kinderen. Dit van 10 tot 14 maart.

Na de kinderweek waren de vrouwen aan de beurt: elke avond een volle kerk. Laatst de mannen: van 21 tot 28 maart. De enthousiaste pastoor schrijft: "De missie sloot op Paschen, 28 Maart, met een heerlijke kruisprocessie. Er werden 2.300 gedenkenissen uitgedeeld. Op zondag 28 maart werden in de kerk 5.480 communies uitgereikt. Op Beloken Paschen eindigden wij met 7.200 communies !" (1).

De eerste naoorlogse missie heeft in 1947 plaats; van 2 tot 16 maart met de capucijnen Timotheus en Martialis.

Het werd weerom een goeddoende gebeurtenis.

Van 2 tot 16 oktober 1955 zijn hier de paters redemptoristen J. De Weirdt en R. De Spiegeheleer om de missie te leiden.

Er weze opgemerkt dat de meeste missies in februari gehouden worden omwille van de vaste biddagdatum : 13 februari.

4. Processies.

Tweemaal in het jaar werden de gelovigen in elke parochie met aandrang opgeroepen om in een feestelijke optocht :

1. openbaar hulde te brengen aan het H. Sacrament, en
2. tevens een openbaar getuigenis af te leggen van het geloof.

Dat waren de **processies**. Deze vrome rondgangen moesten op talrijke plaatsen afgeschaft worden omwille van verkeersproblemen. (2).

Denderhoutem houdt nog trouw vast aan deze geplogenheid. Telkenjare op de zondag onder het octaaf van Sacramentsdag en een tweede maal op halfoogst gaat de processie nog uit in dit dorp, tenminste als het weer het toelaat.

Vroeger was dit werkelijk een grote, feestelijke gebeurtenis. Zo men al niet in levenden lijve actief mee opstapte in de processie kwam men ten minste zijn sympathie betuigen voor het gebeuren.

Wij kregen een lijstje van groepen die meededen in de processie in "vroemer" tijden.

1. De suisse opende de stoet met enkele misdienaars, waarvan één 1. het processiekruis droeg.
2. Jezus en Sint-Janneke met schaapje volgden.
3. Sint-Amandus met zijn bekeerlingen.

(1) In het "Liber memorialis" : p. 70.

(2) Wij veremen meer over de processies bij de De Brouwer in: "Bijdrage ..." Dl. IV, p. 867 e.v.

4. De twaalf apostelen.
 5. Het beeld van het Kindje Jezus van Praag, gedragen door een groep plechtige communicanten.
 6. Onze-Lieve-Vrouw van Smarten met een groep meisjes die de lijdensuigen van de passie symboliseerden : het kruis, de ladder, een spons, een speer, een teerling, nagels en de doornenkroon.
 7. Maria, Koningin der Engelen, met kleintjes die de engelen verbeelden.
 8. De twaalf beloften door het H. Hart uitgesproken.
 9. De H. Ursula met zes meisjes.
 10. Onze-Lieve-Vrouw van de H. Rozenkrans.
 11. Een fanfare die feestelijke marsen speelde.
 12. De H. Maria Goretti.
 13. De uitbeelding der goddelijke deugden.
 14. De H. Godelieve van Gistel.
 15. De leden van de Eucharistische Kruistocht.
 16. Het beeld van Onze-Lieve-Vrouw.
 17. Onze-Lieve-Vrouw van Lourdes met de H. Bernadette.
 18. Groep meisjes die bloemen strooiden rondom het H. Sacrament.
 19. Een groep mannen met flambouwen, die het H. Sacrament met licht vergezelden.
 20. Dan volgde het zangkoor.
 21. Onder een prachtig baldakijn droeg de priester, met de feestelijke koorkap getooid, de monstrans met het H. Sacrament.
 22. Hierachter volgden de biddende Congreganisten en andere gelovigen, op afstand gehouden door de geüniformeerde veldwachter.
- De eerste processieweg gaat naar de Steenweg op Ninove en de Baerelstraat. In de Sint-Antoniuskapel op Terlinden wordt een kort lof gehouden en de omstaanders worden er gezegend met het Allerheiligste. Langs Terlinden gaat het weer terug naar het Dorp. Aan een rustaltaar heeft een tweede plechtigheid plaats om dan naar de kerk terug te keren. Daar heeft een laatste plechtigheid plaats : een kort lof, zegen met het H. Sacrament en danklied. Dan is het feest voorbij.
- De rondgang op het feest van Onze-Lieve-Vrouw-Tenhemelopneming gaat naar de Molenstraat met een eerste zegening aan de kapel van Onze-Lieve-Vrouw van Zeven Weeën, op het kerkhof.
- Men vervolgt langs de Schoolstraat en de Advokaat De Backerstraat. Bij het kleine kapelletje wordt nog eens halt gehouden voor een zegening om dan naar de kerk terug te gaan, waar de slotplechtigheid plaats vindt. Deze tweede processie gebeurt op 15 augustus.

9. DE PASTORIE. DE SACRISTIE. HET KLOOSTER.
KAPellen. DE PAROCHIALE SCHOLEN. HET KERKHOF.

De pastorie te Denderhoutem aan de Nieuwstraat.

In heel oude oorkonden is er al sprake van de "priesteraige", d.i. de pastorie in Denderhoutem.(1). Wellicht behoorde dit pastoorshuis toen al aan de abdij te Geraardsbergen. We lezen immers later dat deze abdij de herstellingen aan het huis dient te betalen. Evenals het patroonaatsrecht dat haar toebehoorde, moet derhalve ook de pastorie in bezit van de abdij geweest zijn. Dit convent had trouwens ook vlakbij de heel grote hoeve van "Daerachter" in bezit.(2). Even later vinden we de bevestiging van de aanwezigheid van de pastorie in het dekanale verslag van de Ninoofse deken, bij zijn ambtsbezoek in Denderhoutem, geschreven in 1592.(3). Daarin staat o.m.: "domus pastoralis est" (= er is een huis voor de pastoor). Enige tijd later vinden we in de dekanale verslagen, door J. De Brouwer verzameld en geordend, (4), heel wat over de

(1) Zie renteboek van St.-Adriaans te Geraardsbergen, nr. 269.

(2) In het a.w. van E. Soens, Vde hfdst., p. 189 e.v.

(3) Bij Jos. De Potter, a.w. ons hfdst. VII.

(4) J. De Brouwer, "Bijdrage ..." a.w. Dl. V. p. 338.

parochiale toestanden terug. Ook dit : de nieuwe pastorie (dit wijst er op dat er vroeger een was) was in 1625 met stro gedekt. Rond 1671 waren rondom de pastorie wallen aanwezig. Het huis werd in 1688 weerom opgebouwd. Door een of andere niet vermelde oorzaak (brand?) was de pastorie plots aan nieuwbouw toe.

Verder nog : in 1729 is de pastorie in goede staat, maar in 1757 leek ze vervallen. Een nieuwe werd opgericht in 1767.

Pastoor Boel wil alles over zijn parochie ordelijk te boek stellen. Dat doet hij voor de pastorie in dezer voege :

"Het pastoreel huys is van twee stagiën, gestaen vier à vijf minuttē van de kerke, op eenen grond van circa honder vijftig roeden of een dagwans en half binnen haegen, die op hun verhef staen. (1). Het voorgemelde huys is erbauwt onder eenen van mijne mediate voorzaeten, den Eerw. heer Schepens, in de jaeren 60 à 70 van de voorgaende eeuw, ten laste en bekostinge van de Abdij van St.-Adriaen te Geraerbergen, welke abdij, als gedeeltelijk tiendenhefster op en van de parochie moest zorgen voor kerke en huys en gedeeltelijke competentie van den pastor. Het huys heeft eenige veranderingen ondergaen sedert zijne erbauwinge. Van den aftrek naer den oosten is de keuken en achterhuys gemaekt, en van de venster daer ingevende eene tweede voordeur. Den steen of pomput die voor de voordeur lag is aen het agterhuys gemaekt, waer door het waeter maer een weynig verbeter is, oorzake dat men in de diepte niet en vind dan turf en vuylen slykgrond. Deze veranderingen zijn geschied in het jaer agtienhondert dry en veertig. Deze hof, die ik in mijne aenkomste alhier in eenen geheelen, verwilderden en deirelycken staet hebbe gevonden is kors daer naer verandert en beplant, zoo hy zig nu bevind en dit alles ten koste van den ondergeteekenden. De wallen zijn erschoten en ergraeven onder mynen mediaeten voorzaet de Eerw. heer Paeter of Vader Schoonheyd, pastoor alhier in de jaeren 1823, 24, 25. (get.) "P.J.Boel, pastor. Denderhautem, den 1e april 1844." (2).

Heel lang vernemen we niets meer over de pastorie. Omstreeks het midden van deze twintigste eeuw werden de afsluitingen (hoge hagen) aan de zijde van de huidige Nieuwstraat weggenomen. De wallen werden alle gedempt en men richtte een betonnen muur op, ver teruggetrokken in de tuin, dit om aldus een ruimer parkeerterrein te kunnen aanleggen. Het doet ook als kermisplein dienst. Van de mooie statige bomen werd slechts één specimen bewaard : een oude, rode beuk.

Ter gelegenheid van de inhuldiging van de nieuwe pastoor in april 1963 had het gemeentebestuur de pastorie helemaal laten oprissen

(1) Naar aloud gebruik moet de eigenaar een haag minstens een 0,50 m binnenwaarts zijn eigendom planten. In de volksmond is dit gekend als : "op zijn verhef staan".

(2) Liber Memorialis, p. 10 en 11.

en ze tot een waardige intrek voor de pastoor gemaakt. De sinds lang afgesloten ingangsdur aan de zudgevel werd weer opengesteld. De ingang langs het pastorijstraatje werd gesloten.

De sacristie.

De oudste, deze aan de epistelkant, werd opgericht in oude tijden. Ze was zo vochtig (1775) dat men de gewaden in de pastorie diende te bewaren. (1).

De sacristie aan de evangeliezijde werd opgericht in 1873 en was volledig af in 1886. Op het einde der dertiger jaren liet pastoor Peerenboom deze aan de rechterkant vergroten om de installatie der verwarming te kunnen onderbrengen.

Het klooster.

Het vroegere klooster.

Zoals het archief van dit klooster ons laat weten werd het klooster hier gesticht in 1890, toen Zuster Philomena De Vacht algemene overste was te Gent. Moeder Pharaïldis was de eerste overste te Denderhoutem. Zij overleed reeds een jaar nadien : op 26 juni 1891. In de wereld heette zij Clementina Balcaen. De oprichting en vestiging alhier is geschied, zoals op tal van plaatsen, ingevolge de nood aan lokalen voor de opvang van de schoolgaande jeugd. Een groot deel der bevolking wilde zijn kin-

(1) De epistelkant is rechts, als men vóór het hoogaltaar staat; vanzelfsprekend is de evangeliekant links.

Zie nog De Brouwer: "Bijdrage ..." a.w. Dl. II, p. 485.

deren niet toevertrouwen aan de nieuwe scholen in 1879. (1). De gekende schoolstrijd barstte los. In haast alle dorpen werden vrije scholen opgericht. De heersende ministers Bara en Van Humbeecq stuitten op krachtdadig verzet in zake onderwijs. Evenals in Duitsland, waar enige jaren tevoren (in 1872) "De Kulturkampf" had gewoed (2), was in België eveneens een harde strijd ontketend tussen voor- en tegenstanders van de nieuwe schoolwetgeving.

Het dient gezegd, dat de landelijke bevolking, in grote meerderheid katholiek, niet terugschrikte voor de zware geldelijke offers haar toen gevraagd, om het confessioneel onderricht in de scholen veilig te stellen. Het vrij katholiek onderwijs kende grote successen.

Veel zusters zorgden niet alleen voor onderricht aan de schoolgaande jeugd, maar talrijk waren ook de inrichtingen waar bejaarden liefderijk werden opgevangen. Elders stonden ze in voor ziekenzorg in hospitalen en klinieken ofwel lieten ze have en goed achter om in een onbekende en vaak vijandige wereld de blijde boodschap van het evangelie te gaan verkondigen.

Men liet er in Denderhoutem ook geen gras over groeien. Een onverdacht getuigenis bracht ons tante, die het zelf nog heeft beleefd. Zij vertelde hoe het vrij katholiek onderwijs hier eigenlijk begonnen is in het bakkers winkeltje op de hoek van Dorp- en Molenstraat; zaakje gehouden door Nelleken. Er werden in de gauwte enkele aanpassingen gedaan zodat het onderwijs er kon beginnen. Haar zussen en vriendinnetjes waren haar voorgedaan in deze school. Het moet deze, voor onze normen precieze onderwijsinstelling zijn, die door pastoor Van de Putte bedoeld wordt, als hij in het dagboek noteert dat men "buiten zijn weet," het klooster sloopt en een nieuw bouwt. Ziehier zijn relaas, in bittere termen gesteld, in het Nederlands :

"Voor dit jaar te sluiten (dat was 1900, nota van ons) moet ik ter eeuwige gedachtenis aantekenen, omdat mijn navolgers wel zouden weten dat van oudtijds hier altijd bestaan heeft een geest van tegenkanting en warsheid jegens den pastoor, dat in 1899 en 1900 buiten mijne kennis of wete, zonder mij er een woord van te zeggen het klooster welke ik ten jare 1890 met vele zelfopoffering gebouwd heb, ten gronde is geslecht geworden en door een nieuw gebouw vervangen. En dit door toedoen van sieur Aloys Brijs, toen schepen der gemeente, die, ondersteund door de E.H. Onderpastoor August Van der Linden, (welke mij 11 jaren lang heimelijk en in't verdoken tegengewerkt heeft) de Overste der Apostolinnen te Gent tot zulke daad bewogen hebben. Ook heeft dit mij grootelijks bedroeft en mij alle genegenheid voor

(1) Zie over deze woelige periode in onze nationale geschiedenis de vele werken ter zake. We leeden veel hierover in het belangrijk werk van Pierre Verhaegen: "La Lutte scolaire en Belgique", Gent, Siffer, 1905.

(2) Th. Luyssen, pr. in: "De Kulturkampf of de tegenwoordige Kerkvervolgung in Pruisen". Beyaert te Brugge, 1883, p. 118 e.v.

"'t klooster ontnomen." (1).

Moeder Isabelle had inmiddels Moeder Pharaildis opgevolgd als overste. Niet voor lang. Reeds in 1894 staat moeder Berchmans aan het hoofd. Dan worden er twee klassen gebouwd, door A. Brijns bekostigd. Deze moeder stierf op 4 april 1897.

Het nieuw klooster zag als overste Moeder Scholastica. De zusters hadden hier allerlei activiteiten : er was vooreerst het onderwijs, de bewaarschool en een lagere school voor meisjes. Daarbij verzorgden ze ook bejaarden en was er een boerderij op gang te houden. De laatste ouderlinge die in het klooster opgepast werd was Cecilia Everaert; zij stierf op 3 januari 1940. Toen bleef er nog één man : Mandje Van de Velde.

In de wijk Borrekent was er evenwel vroeger al onderwijs verstrekt. Er was een private meisjesschool, twee klassen tellende, door Zusters bestuurd. Opggericht in 1879 (dit was het eerste jaar van de schoolstrijd) is Mej. Coppenholle in dienst getreden in 1880. Twee jaar later geeft ze reeds haar ontslag (30 september 1882) om zich in 't klooster aan te bieden. Onmiddellijk kwam Zuster Marie-Hubertine haar op school vervangen. Deze werd op haar beurt opgevolgd door Zr. Marie-Jacques, van 1901 tot 1915.

Dicht bij de parochiekerk wensten de kloosterlingen natuurlijk wat graag dat ze in hun kapel het H. Sacrament mochten bewaren. We begrijpen al dat pastoor Van de Putte daar niet veel zal voor gevoeld hebben. Als pastoor Pauwels dan in 1911 de teugels van de parochie in handen neemt zal dit een van zijn eerste zorgen zijn.

Hij zet het licht op groen bij de Gentse bisschop en op 27 november 1911 mag pastoor Pauwels voor de eerste maal het H. Misoffer opdragen in de kapel van de zusters. Er is slechts één simpele beperking : alleen kloosterlingen kunnen er aan hun zondagsplicht voldoen. Tevens werd er een biddag vastgesteld voor het klooster : op 26 november zou deze dag telkenjare gevierd worden. Later zou men dit op de 15e november stellen. Er kwam ook een kruisweg in de kapel. Pater David Hoevenaars kwam hem wijden op 2 augustus 1913.

Inmiddels kreeg men in 1901 een nieuwe overste : moeder Gertrude. Zij werd al in 1906 opgevolgd door moeder Elisabeth. Wegens ouderdom trok deze Moeder zich in Gent terug in het jaar 1924.

Moeder Jozef was een jaartje overste tot in 1925 Moeder Rosa de leiding neemt. Zij blijft er tot in 1930. Op dat moment zijn er negen zusters werkzaam in het convent. Dan werd Moeder Thomas overste, tot 9 januari 1934. Zuster Candida was enige tijd "voorlopige" overste. Men benoemde haar toch in september 1934. Zij volbracht haar taak tot september 1937. Daarna is Moeder Gabriël gekomen. Tijdens het bestuur van deze actieve zuster zijn er heel wat veranderingen gebeurd: de koer werd geplaveid : 403 m². Achteraan werd een grotje gemetst

(1) Lees dit in het "Liber Memorialis", p. 51.

ter ere van O.-L.-Vrouw. Door ziekte overmand is Moeder Gabriël dan in de zomer van 1945 naar Gent verhuisd. In haar plaats is Moeder Ephrem gekomen.

Geleidelijk werd de kleine landbouwexploitatie verminderd en is ten slotte een zachte dood gestorven. De zusters hadden in de Advokaat De Backerstraat een mooi perceel land in eigendom. Het eerste deel ervan werd verkocht omstreeks 1930 aan notaris E. Van Oudenhove. (1). Na wereldoorlog II werd het overige deel verpacht aan Philemon Daem; ook Romain Daem, Victor Torrekens en een andere buurman August Stevens mochten er een tuintje aanleggen. Moeder Ephrem heeft Denderhoutem verlaten op 29 september (1946 ?). Moeder Antoinette is vanuit Sint-Antelinks overgekomen om op haar beurt plaats te ruimen voor Moeder Liguori op 26 augustus 1952. Deze verliet Schoonaarde. Op het Dorp, in de kloostergebouwen, waren toen al drie kleuterklassen in gebruik. Moeder Ignace is toen gekomen, vanuit Gooik. Slechts één jaar : in augustus 1958 is ze naar Melden gegaan en werd hier opgevolgd door Moeder Francine, die van Wortegem kwam. Zuster Leocadie stierf op 24 september 1960.

Als in 1959 de aangroei van het getal kleuters in 't klooster zo groot werd dat een 4e kleuterklas diende geopend te worden, moest men zijn toevlucht nemen tot een noodlokaal. Vermits ook de andere bestaande klassen niet aan de eisen van de moderne didactiek bleven voldoen, was men verplicht eenmaal een andere oplossing te zoeken. Deze kwam er : Denderhoutem had niet voor niets al zoveel zusters aan 't klooster afgestaan. Zo was er in Gent nog steeds aanwezig de Denderhoutemse kloosterlinge Zuster Amedée. Zij was een nicht van de jonggestorven priester Amédée Schouppe, die zij nog gekend had. Deze bejaarde zuster had in Denderhoutem nog twee andere zussen in leven : Rachel en Coralie Goubert, die samen het mooie herenhuis in de Nieuwstraat bewoonden. Niemand in het gezin was gehuwd geweest, zodat hierin wel een oplossing kon schuilen voor de benarde toestand waarin het kleuteronderwijs van het klooster verkeerde rond de jaren 1960. Het besluit lag zowat voor de hand: de gegoede dames Goubert trekken naar Gent bij hun zuster en het komt spoedig tot een akkoord met de congregatie. De kloostergemeenschap verwerft het huis met een mooie partij grond eraan in de Nieuwstraat en men kan aan de vernieuwing van de klassen denken. De oude gebouwen, ons reeds bekend als het "Gildenhuis", werden gesloopt, de terreinen vrijgemaakt en de nieuwbouw van de klassen ging van start.

De kamers in het grote huis kregen een flinke aanpassing tot woonhuis voor de religieuzen. Het oude klooster werd verkocht in vier percelen. Op 10 september 1961 kwam de Gentse bisschoppelijke afgevaardigde, Mgr De Kesel, de nieuwe gebouwen inwijken.

(1) Zie hierover het kloosterarchief.

Het huidige klooster.

Kort daarna, op 28 oktober, is pater Olivier, Capucijn te Aalst, de nieuwe kruisweg komen inzegenen. Een nieuwe afdeling werd in 1964 opgericht : de peutertuin. Nu konden de kleintjes er goed terecht vanaf de leeftijd van 18 maand tot 3 jaar. Zijn de zusters ondertussen wel in aantal verminderd, de bloeiende kleuterschool verzorgt er talrijke kleinen uit het dichtbevolkte dorpscentrum.

Van oudsher heeft de vrome Vlaamse mens **kapellen** gebouwd. Om een gunst te bekomen, om heiligen te vereren, om zijn dankbaarheid te betonen of simpelweg om uiting te geven aan zijn diepe vroomheid. Zij werden meestal ter ere van Onze-Lieve-Vrouw opgericht. De oudst gekende kapel moet deze van de Lebeke geweest zijn. Maar welke ? Het is een uitgestrekte wijk waar heel wat kapelletjes waren. Eén ervan was al heel lang verdwenen en zelfs totaal vergeten. Ze bestond nog maar alleen op heel oude kaarten. Nergens was er een spoor van te vinden. Tot, vorig jaar, de grondvesten werden blootgelegd van een middeleeuwse kapel. De vreugde van deze ontdekking kwam toe aan de ploeg die, onder de kundige leiding van de heer Meganck, de plaats terugvond. Het was ongetwijfeld een kleine bidplaats, midden in de velden opgericht, op een kleine verhevenheid van de bodem. Voorzeker was dit het werk van paters norbertijnen uit de abdij van die naam te

Ninove. Zij hadden die kapel daar gebouwd op hun uitgestrekte domeinen nabij de abdijhoeve "Ter Ruysbroeck". Geen mens had er echter nu nog weet van. Tot een landbouwer het toch vreemd vond op die plaats steeds stukken steen boven te halen bij het werk op de akker. Hiervan op de hoogte gesteld heeft de heer Meganck dan opzoeken gedaan en kwam tot de bevinding dat het wellicht de fundamenten waren van een verdwenen kapel. Op heel kleine diepte legde men die grondvesten snel bloot. De plaats van deze kapel is gelegen op het huidig grondgebied Ninove. Was dit vroeger ook zo ?

Op de voorgrond zien we duidelijk de blootgelegde fundamenten van de middeleeuwse kapel in de Lebeke. Op de achtergrond een kapelletje en helemaal links de bouwvallige "Ruysbroekhoeve".

Eveneens heel oud was de kapel toegewijd aan Onze Lieve Vrouw van Zeven Weeën. Deze stond destijds midden op het huidig pleintje waar de Molenstraat links naar de Borrekent afbuigt en rechts in de Schoolstraat uitmond.

De vroegere kapel van O.L.-Vrouw van Zeven Weeën.

Zij werd in 1962 gesloopt.

Aanvankelijk heette ze "Lazarij- of Pestkapel". (1). Er was een fundatie ten bedrage van twee wekelijkse missen. Dat is in 1592, aldus door de deken van Ninove in zijn verslag aangegeven. (2). Voor de totale afbraak in 1962 plaats greep, was in het fronton nog het jaartal 1727 te lezen, jaar van de 1e wederopbouw. Het was een renaissance-gebouwtje dat aan een honderdtal gelovigen plaats bood. Er was zelfs een klein doksaalje aanwezig voor het zangkoor. In het parochiegedenboek vinden we een (her-)inwijdingsplechtigheid op 19 juni 1890. De deken van Ninove wijdde de kapel. E.H. A. Schouppe, onderpastoor in Sint-Niklaas, verzorgde de gezangen. Deze wordt ook als de grote weldoener van de kapel aanzien. Welke verbouwingen er toen gebeurden wordt ons niet medegedeeld, evenmin rekeningen... In de maand mei 1913 worden grote herstellingen aan de kapel gemeld. De planken werden grotendeels vernieuwd en eternitschaliën vervingen de gewone schaliën van het dak. Kostprijs : 13,20 fr. de m2. De ganse uitvoering kostte ongeveer 730 fr. en werd voor het grootste part betaald door de familie Mertens-Heyvaert, met medehulp van de opbrengst van een concert gegeven door de katholieke studentenvereniging, op zondag 14 september 1913. Er werd een nachtelijke inbraak gepleegd met de bedoeling de inhoud van de offerblokken te stelen. De buit moet mager geweest zijn, gezien het offergeld juist opgehaald was door de gewone bedienaars. Die poging tot inbraak vond plaats op de eerste kermisdag van september 1913, natuurlijk 's nachts. De kleine kapellen van de ommegang werden ook van een nieuwe dakbedekking voorzien. Deze kapelletjes bevonden zich in drie straten : School-, Molen- en Advokaat De Backerstraat. Ontelbare vromen gingen deze gang biddend, vooral bij het feest van Onze-Lieve-Vrouw van Smarten op 15 september. Tijdens die week wordt op onze dagen nog elke dag een eucharistieviering gehouden in de grote kapel. Hierin waren grote werken nodig in 1914. Het ging er om :

1. Het leggen van een nieuwe vloer.
2. Het "rechtzetten" van een muur.
3. Het afzetten van de muren met faiencetegels, langs de binnenkant, tot op een hoogte van 1,40 m.
4. Men bracht er een nieuwe pleisterlaag aan.
5. Er kwamen vier mooie kleurramen.
6. Het plafond kreeg een fresco-tafereel.
7. De trap naar 't hoogzaal werd vernieuwd.
8. Er kwam een nieuwe wijwaterbak.

Tot bescherming van de gebrandschilderde ramen werden aan de buitenkant tralies voor de vensters geplaatst. Het geheel kostte 1.417,54 fr. Dezelfde pastoor Pauwels noteert het aanbrengen van nieuwe gepolijst-

(1) Wij lezen bij J. De Potter: "... est preteria sacellum nuncupatum Leprosaria, in qua est fundatio duarum hebdomadaliū". In het a.w. p. 20.

(2) Ibid. als (1).

te marmeren trappen bij het hoogaltaar der kapel in 1925. Dat gebeurde voor de som van 966 fr.

De zes kleine kapellen waren al verdwenen in de dertiger jaren. Toen dan in 1962 ernstige tekenen van gevaarlijke bouwvalligheid vastgesteld werden, diende men te overwegen wat best kon gebeuren : herstelling of nieuwbouw. Oppervlakkige reparaties konden de kapel niet degelijk opknappen. Dan maar naar middelen gezocht om ze totaal te herbouwen. Gezien de steeds toenemende verkeersdrukte op deze zeer enge ruimte -er was al op die plaats bij een verkeersongeluk een mens verongelukt- vond men het geraadzamer een rustiger, veiliger plaats te bedenken voor de op te richten kapel. De keuze kon snel vallen : men zou de kapel herbouwen bij de zes nieuwe, kleine kapellen van de ommegang in het voorparkje van het kerkhof. De nieuwe grote kapel werd met de hulp en de bereidwilligheid van velen opgericht. Het dient gezegd dat ook de gemeente haar flinke duit in het zakje deed. In bijlage is de stichtingsoorkonde te lezen van de "herbouwde" kapel.

De herbouwde kapel van O.-L.-Vrouw van Zeven Weeën.

Van de oude ommegangskapellen is er slechts één overeind gebleven nl. deze die dichtbij de gebouwen van de parochiezaal staat, in een bocht van de Advokaat De Backerstraat.

Alhoewel de **houten kerk** in de Lebeke zich eigenlijk op het grondgebied van Outer bevindt, hebben de Denderhoutemnaren er wel heel wat mee te maken gehad.

Deze afgelegen wijk Lebeke zag zijn kapel door de bisschop inwijden op 23 maart 1905. Van dan af mocht men er de H. Mis in opdragen. Sindsdien gaan tal van gelovigen er hun zondagsplicht vervullen, vooral vanaf 1914, jaar waarin het de officiële parochiekerk van Lebeke werd. Het parochiedagboek van Denderhoutem bevat een interessant krantenknipsel houdende het relaas van de wettelijke stichting en afbakening van het territorium der nieuwe parochie Lebeke. Die hulpkerk krijgt rechtsmacht bij koninklijk besluit van 25 januari 1914, verschenen in het Staatsblad van 31 januari 1914. (1).

Op zondag 8 maart geschiedde de aanstelling van de eerste autonome pastoor van Lebeke : E.H. Hector Van Mallegheem. Hij was er voorheen al proost. De pastoor van Denderhoutem, C. Pauwels, schrijft minutieus in het dagboek wat zijn parochie aldus verliest aan de parochie Lebeke :

"...Daardoor is de hele wijk Herlinkhove en de wijk Lebeke tot aan "de baan nr 66, genoemd Losgat, afgescheiden van de parochie Denderhoutem, alsook drij woonhuizen van den wijk Dries; onze parochie "telt aldus 504 zielen min". (2).

Er weze nog aan toegevoegd dat de tweede pastoor van Lebeke, E.H. Schoorens, de houten kerk liet afbreken en een mooie, nieuwe kerk liet optrekken, vanzelfsprekend in harde materialen. Vooraan prijkt een heuse, hoge gemetste toren. Het geheel biedt, zowel binnen als buiten, een fris, goed verzorgd gebouw, een mooie, jonge parochie waardig.

Wat pastoor Pauwels hierbij niet preciseerde was dat het Denderhoutemse deel van Lebeke, het kleine gehucht Knipperhoek, voortaan volledig tot de parochie Lebeke ging behoren. Dezelfde pastoor Pauwels schrijft ook nog een financiële afrekening met Lebeke in : hij draagt op 22 november 1916 de som van 267 fr. af aan de buurparochie Lebeke.

Tot voor enkele tientallen jaren had de wijk Lebeke nog een andere heel grote kapel, toebehorende aan de destijds zo bezittende familie Van Oudenhove - Wijnant. De familie telde twee begijnen : Albertine en Felicitas Van Oudenhove, waarschijnlijk zussen. (3). Op de eigendom van deze familie werd die grote kapel gebouwd.

De pastoor van Denderhoutem, E.H. Van Germeersch, schrijft in het dagboek : "Pater Venantius komt in 1861 in de kapel der begijntjes Van Oudenhove de H. Kruisweg kanonieklijk instellen. Brieven liggen op

(1) In bijlage is de ganse tekst van bedoeld koninklijk besluit overgenomen. Stond op die plaats misschien de vroegere kapel van O.L. Vrouw van Beytsenbrouck (1645), die in 1785 herbouwd werd? (De Brouwer, "Bijdrage ..." Dl. IV, p. 899).

(2) Aldus in het "Liber Memorialis", p. 58.

(3) Zie in het Vilde hoofdstuk : religieuzen.

de pastorie". (1). Naar deze kapel kreeg de verbindingsstraat Borrekent-Lebeke de naam : Kapelstraat. De kapel werd verkocht en tot woonhuis omgebouwd. (2).

Bejaarde lieden uit de buurt hoorden vaak hun ouders vertellen over hun mooie tempel van weleer. Deze mensen verklaarden ons dat omstreeks de eeuwwisseling de kapel nog steeds openstond voor godvruchtige oefeningen, bv. voor het gezamenlijk rozenkransgebed voor overledenen uit de buurt, zolang het lijk nog over aarde was. Het gebouw werd uit de hand verkocht in het begin van deze eeuw in volle eigendom aan A. Kiekens en K. Faut, verwanten. Dan pas werd het gebouw tot woning herbouwd. We menen dat de auteurs van het overigens zeer verdienstelijk werk "Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen " het mogelijk maken de feiten verkeerd te interpreteren. De hoeksteen, die het jaartal 1859 kreeg, wijst vermoedelijk naar de oprichting der kapel. De bouwtrant wijst ook naar die periode. Maar er is meer. De gemeentelijke wegenatlas, opgemaakt omstreeks 1830 tot 1840, vertoont ons op die bepaalde plaats geen enkel gebouw. De weiden en landerijen in de omgeving waren alle eigendom der Van Oudenhove's, behalve precies dat perceel, waar later de kapel zal komen. Waarschijnlijk kocht de familie Van Oudenhove de grond omstreeks het midden van de vorige eeuw.

Het altaar uit deze kapel afkomstig verhuisde naar het Dorp. Telken jare dient het nog steeds als gelegenhedsaltaar voor de zegening met het Allerheiligste tijdens de processie. In die kapel was ook een kruisweg. De patrones van deze bidplaats was Onze-Lieve-Vrouw-ter-Nood. Een priester kwam er in de meimaand de H. Mis opdragen. Veel vreemlingen bezochten deze kapel.

Een andere wijk, Terlinden, verzorgt nog steeds zijn kapel bij het begin van de Bareelstraat.

Zij zou ontstaan zijn uit dankbaarheid voor een bekomen genezing. Op die plaats woonde op het einde van de vorige eeuw het echtpaar Franciscus Vonck - Prudence De Cock. De man leed aan een boze kwaal waarvan niemand hem kon genezen. Toen werd een ernstige belofte gedaan : indien Franciscus mocht genezen zou hij ter ere van Sint-Antonius van Padua een kapel daar ter plaatse oprichten. De man genas spoedig en hield woord : in 1889 werd de bidplaats gebouwd in zijn tuin, voor het woonhuis van het echtpaar. Men vertelt dat pastoor Van de Putte weigerde de kapel te wijden. Wat er ook van zij : deze herder schrijft in het dagboek, enigszins wrevelig, bij de notities van het jaar 1900 :

"Daar men op de wijk ter Linden ter gelegenheid der processie een kermis **ter processie** ingericht heeft, is de processie langs Ter Linden

(1) Volgens het "Liber Memorialis", p. 38.

(2) Zie de afbeelding van dit gebouw in "Bouwen ..." p. 487.

"niet gegaan, maar wel in't Dorp en Teerlingstraat en zoo in de volgende jaren." (1)

Toch wordt in 1904 de kruisweg in deze kapel geplaatst. Dezelfde pastoor schrijft in september 1904 : "17 Septembris erecta est via crucis in sacello de Terlinden. Litterae depositae sunt in archivis." (2)

De kapel van Terlinden.

Middenin velden en weiden werd aan de samenkomst van Borrekent, Lebeke en Dries een nieuwe veldkapel gebouwd op 23 mei 1937. De feestelijkheden waren georganiseerd door de boerinnengilde van Denderhoutem. De inwijding der kapel greep met veel luister plaats. Een gedenksteen herinnert nog aan die gebeurtenis.

De Veldkapel van de Lebeke.

(1) Liber Memorialis, p. 49. (tekst in 't Nederlands).

(2) Liber Memorialis, p. 54: "Op 17 september is de kruisweg opgericht in de kapel van Terlinden. De bewijsstukken zijn in het archief opgeborgen."

Stichelen, Vondelen en Dries vernieuwden op hun beurt ook hun oude wijkkapel. Op 5 juni 1955 werd in de Vondelen de kapel van Onze-Lieve-Vrouw Onbevlekt Ontvangen ingewijd door pastoor Peerenboom.

De kapel in de Stichelen.

De Vondelkapel.

Op 8 augustus 1959 is het de beurt aan de Stichelen. Deze mensen vierden dan feest, want hun nieuwe Sint-Rochuskapel werd gewijd.

Rond die tijd werd ook de nieuwe kapel van de Dries ingewijd.

Ook de Dries vernieuwde zijn kapel.

De parochiale scholen.

Een paar schaarse gegevens over het onderwijs op de parochie zijn tot ons gekomen dank zij J. De Brouwer. (1). Vanuit de bisdommen gingen al vroeg bevelen uit om het onderwijs, vooral dan van de godsdienst, ernstig en degelijk te verzorgen in alle parochiën.

Aanvankelijk kon er alleen aan gedacht worden onderricht te verstrekken op zondag. Het waren de zg. zondagsscholen. Ook de burgerlijke overheid steunde daadwerkelijk deze onderneming. (2)

In het begin van de XVIIe eeuw werd hier op de parochie onderwijs verstrekt door de koster-onderwijzers Van Hyfte en Petrus Van der Haeghen. Het moet zijn dat laatstgenoemde niet zo onbesproken was, want de pastoor laat hem uit zijn ambt ontsetten. Dat gebeurde in 1627. (3) Joannes Velle gaf les in het jaar 1629.

Enige tijd later, in 1674, is het de kleinzoon van Petrus Van der Haeghen, nl. Nikolaas, die onderricht verschaft. We leerden hem al als koster kennen.

Even later (in 1668) is Andreas De Schrijver hier onderwijzer.

We noteren nog in 1778 waarnemend koster-onderwijzer Ludovicus Rijdans.

Hoe precair de kwaliteit van het onderwijs toen was kan men vaststellen uit het feit dat er in Vlaanderen in 1777 nog 97 % ongeletterden waren. Dit hoog cijfer lag zeker niet aan de overigens ijverige leraars, maar wel aan de sociaal-economische toestand van onze gewesten. Enkel tijdens de wintermaanden konden enkele kinderen het "bedrijf" van vader verlaten om onderwijs te genieten. De gevolgen waren natuurlijk deerniswekkend voor wat ontwikkeling betreft, zoals blijkt uit het aangehaalde percentage analfabeten. (4)

Terug naar ons onderwijzend personeel.

In 1814 ontmoeten we Charles De Raedt als "maître d'école" te Denderhoutem. Joannes Eeman was ook actief in het onderwijs.

Tijdens het Hollands bewind, nl. in 1828, wordt vanuit de parochie een poging ondernomen om de toelating te bekomen de O.-L.-Vrouw van Zeven-Weënapel aan het einde van de Molenstraat tot schoollokaal om te vormen. We hebben dit uit een brief van de Gouverneur van Oost-Vlaanderen aan de Heren Vicarissen-Generaal bij het bisdom Gent. (5). De inhoud van dit schrijven luidde als volgt :

" Gent, 7 january 1828,

"Er bestaat in de gemeente Denderhoutem een kapel genoemd de "Zeven Weeën, alwaar volgens aan mij gedane rapport, geenen hoege-naamden dienst wordt gedaan doch welke alleenlijk tweemaal in het

(1) J. De Brouwer: "Bijdragen...",

(2) *ibid.* Dl III, p. 705.

(3) We lezen over hem op p. 148 e.v.

(4) Zie bij O. Broekaert in zijn a.w. p. 85.

(5) Bewaard in het archief van het bisdom, bundel Denderhoutem.

"jaar door de processie bezocht wordt.

"De voordragt is mij gedaan om, aangezien die kapel voor een schoollokaal zou kunnen ingericht worden, en ten gevolge van gedaan onderzoek zij het eigendom van de gemeente schijnt te wezen, dezelve daartoe te gebruiken.

"Alvorens echter aan de zaak een verder gevolg te geven heb ik de eer onder mededeling van het bovenstaande uw Ed. Eerwaarde te verzoeken om mij dienaangaande te willen dienen van consideratie. de Staatsraad,

"Gouverneur van Oost-Vlaanderen,

"(get.) van dam

Van wie dit verzoek juist uitging, of hoe de afloop is geweest, weten wij niet. We vermoeden sterk dat er van onderwijs in die kapel weinig of niets is terecht gekomen, vermits er nergens sporen van teruggevonden werden, noch door mondelinge overlevering, noch door een schriftelijk relaas.

Vier maand later volgt aan dezelfde staatsraad een rappel aan de heren Vicarissen-generaal te Gent, in dezer voege :

" Gent, 1 april 1828 (1)

"Daar ik tot heden nog niet heb ontvangen Ul. Eerw. en consideratiën, gevraagd bij mijn missieve v.d. 7e january R.B nr 8818, 1e Afd. omtrent de kapel der zeven weeën te Denderhoutem welke men voordragt om tot een schoollokaal te bestemmen, zoo heb ik dezer Uh. Eerw. aan die missive te herinneren, met verzoek om mij dezelve consideratiën dien aangaande te willen doen toekomen. De Staatsraad enz...

Die onderneming - onderwijs in de kapel - zal dus ook op niets uitgedraaid zijn.

Vermits elke wettelijk verplichte vorm van georganiseerd lager onderwijs in elke Belgische gemeente zal uitblijven tot in 1914, kan met zekerheid gesteld worden dat de overgrote meerderheid van onze kinderen heel lang van die weldaad verstoken bleef.

Kinderen van economisch sterken in vroeger tijden kregen verzorgd onderricht in stadsscholen, o.m. bij de jezuïeten te Aalst. In een ander monumentaal werk van J. De Brouwer (2) vinden we tal van Denderhoutemse jongens terug die daar school liepen.

In 1845 meldt pastoor Boel aan de bisschop dat er een school is die 's winters druk bezocht wordt, bovendien is er een zondagsschool. (3).

Pas in de "schoolstrijd"-jaren omstreeks 1880 organiseert de katholieke gemeenschap hier ter plaatse een volledig net van vrij katholiek

(1) Bewaard in het archief van het bisdom, bundel Denderhoutem.

(2) J. De Brouwer - "De Jezuïeten te Aalst" a.w.

(3) Uit het parochiaal verslag van de pastoor aan de bisschop.

lager- en kleuteronderwijs. De geschiedenis laat ons de immense taak kennen waarvoor de christenen zich spannen, onder de bevoegde leiding der Belgische bisschoppen en eminente leiders.

Ter plaatse was de grote mentor voor de oprichting van katholieke scholen de energieke, maar ziekelijke onderpastoor Ivo Drossens die hier, helaas slechts 38 jaar oud, op de parochie overlijdt. (1).

De eerste opgerichte gebouwen voor dit vrij onderwijs staan nog steeds in de wijk Borrekent. (2).

De 23e juni 1890 opent de bewaarschool van 't klooster haar deuren. De vrije scholen richtten ook zondagslessen in ; vooral catechismus en handenarbeid kregen de bijzondere aandacht van de opvoeders. De nieuwe school had hier blijkbaar de wind in de zeilen want pastoor Van de Putte vermeldt in september 1892 de plechtige prijsuitdeling voor vierhonderd jongens en meisjes. De deken van Ninove, Z.E.H. De Corte, hield er een toespraak.

In september 1896 wordt de inrichting van een nieuwe klas gemeld in het klooster. De kosten werden gedragen door A. Brijs en Franciscus D'Hondt.

In 1904 wordt, onder impuls van pastoor Van de Putte, een nieuwe bewaarschool opgericht in de tamelijk ver afgelegen en dichtbevolkte wijk Vondelen. De pastoor schrijft hierover :

"Woensdag 25 mei (1904) is tusschen mij en de Z.E.Hr. Vicaris-Generaal Seghers het volgende vastgelegd : de pastoor van Denderhoutem zal in leening ontvangen van de Spaar- en Leengilde van Denderhoutem de somme van vier- tot vijfduizend franken om daarmee een grond te koopen op naam van den Eerw. Heer Richard Mertens om op dien grond een bewaarschool te bouwen. Den 12e juli is de voornoemde leening gedaan voor 25 jaren en is van August De Brauwermeganck bij notariële akt gekocht, een stuk meersch, groot 50 $\frac{2}{3}$ roeden in de Vondelen, Sie A, nr 444, voor den prys van 2.030 fr. Daar de heer notaris (3) geene honorarium vraagt, zal de koop met kosten koomen om ongeveer 2.130 fr. Op zondag 14 oogst is het opbouwen dier school in openbare aanbesteding aangenomen door den heer Edgardus Van den Storme van Denderhoutem voor de somme van 2.437 fr. De eerste steen is door mij gewijd en gelegd den 27e oogst."

In september van dat jaar 1904 wordt nog een lapje grond bijgekocht van de familie Désiré Perreman-De Winter uit de Anderenbroek, ter grootte van 92 centiaren voor de som van 127,20 fr. De school kost, met bijwerken, voor het bouwen 2,736,74 fr.

Pastoor Pauwels heeft van bij zijn aanstelling in 1911 werk en kosten

(1) Lees over deze onderpastoor op p. 104.

(2) Hierover in het "Liber Memorialis" p. 36

(3) Bedoelde notaris was August Van Oudenhove.

gevonden aan de scholen in Borrekent en Vondelen, want de pastoor was voorzitter van de inrichtende macht van de vrije scholen. Hij kreeg geldelijke steun in april 1912: de toneelbond speelde driemaal ten voordele van de katholieke scholen. De netto-opbrengst bedroeg 947,44 fr. Dat kwam goed te pas om de kosten van de nieuwe overdekte speelplaats in de Vondelen te betalen. Met de afsluiting : 859,39 fr. Voor het eerst worden de klassen van de Dries (1) vernoemd door Pastoor Pauwels in 1912. Het was een kleine, aangenomen school (2) met twee juffrouwen. Toen één van deze dames overging naar het gemeentelijk onderwijs en er een nieuwe leerkracht moest benoemd worden, ontstond er enige deining op de parochie. Lange tijd heeft er een belangrijk verschil bestaan tussen het statuut van de vrije leerkracht en deze van het gemeentelijk en het rijksnet. Eerstgenoemden aanvaardden bij hun benoeming of aanstelling de voorwaarde het katholiek onderwijs te verlaten in geval van huwelijk, dit binnen de drie maand na hun huwelijk. Deze toestand werd door de bisschoppen gewijzigd, zodat de leraressen na hun huwelijk hun ambt voort kunnen uitoefenen.

Toen nu op Ter Waerendt een onderwijzeres diende benoemd te worden hakte pastoor Pauwels de moeilijke knoop door: hij benoemde een kloosterzuster. Twee, drie meisjes van de parochie werden genegeerd. Het ontbrak er dan niet aan praatjes. De pastoor rechtvaardigt zich in dezer voege :

"Eene dezer (3) overgegaan zijnde tot de Gemeenteschool, is vervangen geworden door eene religieuze (Zr. Constance der Apostolinnen).
 "De jufvrouw die de bewaarschool deed heeft verwisseld van klas met
 "Zr. Frédérique, die eene bewaarschool deed in 't klooster. Die benoeming der religieuze in die klas tegenover drie wereldlijke jufvrouwen,
 "geboortig van hier en welke zich voor die plaats hadden aangeboden,
 "heeft wel opspraak verwekt onder de parochianen. Bij die benoeming
 "heb ik echter niets anders voor ogen gehad, als eenen droeven toestand veranderen. Zr. Jacques, die de hoogste klas deed in den Borrekent, moet dagelijks tweemaal alleen heen en weer gaan, ofwel zich
 "doen halen en terugbrengen door kinderen : nu zijn de religieuzen
 "met drie tot aan de scholen van den Borrekent en van daar zetten
 "de twee anderen hunnen weg voort tot den Dries. Toen de zusters
 "veertien dagen klas hadden gedaan en de ouders bestatigden dat
 "zij veel gezag hadden over de kinderen, waren zij de eerste om de
 "gedane verandering goed te keuren."

Nog datzelfde jaar, op 12 oktober 1912, verplicht het Gemeentebe-

(1) Deze wijk Dries heette eertijds TER WAERENDT.

(2) Vóór de schoolpactwetgeving in 1958 ontstaan, bestonden er vrije **aanneembare** en vrije **aan genomen scholen**. Enkel deze laatste kregen subsidies, willekeurig door de gemeenteraad bepaald. De wedden der onderwijzers werden al ongeveer vijftig jaar lang rechtstreeks door de staat aan de betrokkenen uitbetaald.

(3) "Eene dezer..."; bedoeld werd de leke-onderwijzeressen.

stuur de pastoor om grondige veranderingen aan te brengen aan de schoolgebouwen, voorwaarde om deze opnieuw aan te nemen tot subsidiëring. Van vier klassen waren er drie lokalen gemaakt met twee vestiaires en een nieuw klaslokaal. Ook komen er twee overdekte speelplaatsen met bergplaatsen. Een grote, nieuwe ommuurde koer; nieuwe W.-C.'s. De werken werden uitgevoerd door Maurits Houtman, van deze gemeente, voor 7.722,80 fr. Om deze, voor die tijd heel hoge som, te kunnen uitbetalen verklaart pastoor Pauwels dat hijzelf duizend frank gaf, en dat hij buiten zijn parochie bedelde, zodat er "... den 20 Januari 1913 vierduizend driehonderd franken afbetaald waren". In de Borrekent komen er twee nieuwe klassen bij, dat wordt dan zes op 1 oktober 1923, de dag der inwijding. "Zij werden door de provincie gebouwd".

In 1936, amper één jaar na de aankomst op de parochie van pastoor Peerenboom, staan hem al zware lasten te wachten aan de klaslokalen op de wijk Borrekent. We lezen in het gedenkboek :

"Den 15e september 1936 openden de scholen. Deze van Borrekent werd geheel en gansch hersteld, en van de oude afzichtelijke jongensschool werd door een gelukkige verandering een gansch nieuwe school gemaakt. De kosten ervan beliepen 17.000fr.; ze wierden gedragen door het geld dat nog te ontvangen was van de gemeente die sedert 1930 de schooltoelagen niet vereffend had. Dit werk werd zorgvuldig uitgevoerd door den Hr F. Scheirlinck."

In 1938 worden voor ongeveer 10.000 fr. schoolmeubelen aangekocht "...ten einde onze scholen op de hoogte te houden". In 1940 kwamen er vensters aan de buitenkant van de Vondelenklas. Zij wordt tevens geplafonneerd en geschilderd; kosten : 4.000 fr. Even later meldt de pastoor opnieuw verandering in de schoollokalen. Eerw. H. Peerenboom klaagt er zich stilletjes over dat "... die zaken vele geldelijke offers vragen, die, laat het ons hopen, ten goede komen aan de schooljeugd".

Zr. Lamberta (links) en Zr. Borromée (rechts). Samen veel jaren onderricht in de Borrekentschool.

Schilderwerken in de zeven klassen van de Borrekent in 1951 : 8.300 fr.; nog 11.500 fr. voor het plafonneren en 5.000 fr. voor het vernieuwen der daken. Amper een jaar later volgen zware kosten aan de scholen : 118.000 fr. voor de Borrekentschool en 30.000 fr. voor de eenklassige Vondelenschool. De pastoor noteert de financiering : het bedrag voor de bewaarschool in de Vondelen betaalt hij dadelijk zelf ; voor het bedrag van de Borrekentschool gaat hij een lening aan in 't bisdom van 100.000 fr. tegen 2 % rente. Waaraan ging dan dat hoog bedrag ? Er werd een gans nieuw geplaveide speelplaats gelegd in beide delen van de Borrekentschool. De werken werden uitgevoerd door Romanus Van Gijseghe uit de Ankerstraat. Enigszins verbitterd pent de pastoor neer : "Men kan hieruit besluiten welke offers de geestelijkheid zich moet opleggen om het christelijk onderwijs op de hoogte te houden en hoe men zeer dikwijls niet begrepen wordt".

Dan komen de moeilijke jaren 1954 en volgende, waarin ons klein lardje voor de tweede maal met een verbeterd schoolstrijd heeft af te rekenen. De pastoor verhaalt zakelijk de eerste activiteiten van de kristelijk gemeenschap :

"Ingevolge de schoolstrijd was er een eerste inlichtingsvergadering op 21 februari 1955 door volksvertegenwoordiger Albert Van den Berghe, die succes oogstte. (1).

"Op 24 maart hield Z.E.H. pastoor een vergadering voor het personeel der aangenomen en gemeentelijke scholen over de grond van het onderwijsvraagstuk. Op 31 maart was er een ouderavond voor de ouders der aangenomen scholen. Er waren 400 toehoorders. Er werd eerst een deel door de kinderen uitgevoerd dat de ouders zeer beviel. Eerw. Heer Pastoor stelde dan de voordrachtgever Z.E.H. De Keersmaeker voor; hij is directeur van het Sint-Maarteninstituut te Aalst. De bevoegde spreker legde de ouders het wezen van het onderwijs uit en legde de nadruk op hun plichten in de huidige omstandigheden. Dat heeft veel deugd gedaan aan onze bevolking en hen een klare kijk bezorgd op die hoofdzaak."

Op zondag 10 september 1961 heeft de plechtige inwijding plaats van het nieuw klooster en de nieuwe kleuterklassen in de Nieuwstraat. Er werd een pontificaal lof gehouden met Mgr. De Kesel. Nadien greep de inwijding plaats van de nieuwe lokalen met een plechtige feestzitting.

In de toestand van de plaatselijke scholen kwamen er ingrijpende veranderingen in 1968. Het wordt als volgt verwoord door de pastoor :

"Op 1 september 1968 werden de parochiale scholen van Borrekent afgeschaft. De leerlingen der parochiale meisjesschool werden overgenomen door de gemeentelijke meisjesschool in de Molenstraat. Op 1 september werd in onze parochie een afdeling lager onderwijs van

(1) Hij was toen nationaal voorzitter van het Christen Onderwijzersverbond; tevens ook burgemeester van Nederboelare. Het is de vader van de huidige bisschop van Antwerpen.

"het college van Ninove opgericht in de gebouwen van de gemeentelijke jongensschool in de Zonnestraat. De jongens van de parochiale jongensschool Borrekeken en de jongens van de gemeentelijke jongensschool worden in dit college opgenomen. De gebouwen van de gemeentelijke jongensschool werden aangekocht door het college van Ninove. De leerlingen van de parochiale kleuterklassen werden overgenomen door het klooster."

Een laatste diepgaande wijziging in het katholiek basisonderwijs valt te melden in 1982. Het gemeentebestuur van Haaltert sluit een overeenkomst met het Sint-Aloysiuscollege te Ninove, inhoudende de overname van leerkrachten en leerlingen van de gemeentelijke meisjesschool uit de Molenstraat. Sinds die tijd is de college-afdeling te Denderhoutem een gemengde basisschool.

Het kerkhof.

Veel eeuwen was het kerkhof rondom de parochiekerk gelegen. Dit was trouwens op de meeste parochiën het geval. Bejaarde lieden herinneren zich nog best de laatste grafzerken die zich nog achter de kerk en aan de zuidgevel bevonden. Nu zijn ze alle reeds sinds jaren verdwenen : geen enkele tombe werd gespaard noch ter plaatse bewaard.

Wellicht waren de graven voor de voorgevel van de kerk al weg in 1834 toen de kerk vergroot werd in de lengte. Er werd grond ingenomen van het kerkhof voor die vergroting. De verantwoordelijke pastoor Boel geeft uitleg :

"De Kerke is gebauwt op eenen grond van circa 160 roeden (1) die haere geweyde begraefplaatsen van ongedenkelijke tijden tot op heden, van de doode is. Met het vooruytrekken van den gevel van de kerke dit alles met kennis en toestemminge van zijn hoogweerdigheyd Den Biskop Joannes-Franciscus Van de Velde. Het gezegde kerkhof is groot genoeg gebleven vermits het maer alle tin à elf jaeren rond gegraeven is". (2).

Pastoor Boel besluit hierover :

"...Het Kerkhof is langs den Osten zuyden en Noordoost omzet met eene muer, die op haer verhef staat, en daer opgebauwt is langs den kant van J. De Schrijver, waervoor hij, De Schrijver, jaerelijcks een last aen de kerke te kwijten heeft van vijf franken 71 centiemen. Langs den Westen en Zuyd Westen is het kerkhof afgesloten sedert de vergrootinge van de kerke in 1834 met eene ijzere traile".

In randnota noteert pastoor Boel, juist naast de pachtverplichting van J. De Schrijver : "Afelegd door toelating Z.hoogw". Wellicht heeft de bisschop, bij zijn bezoek op 3 juli 1834, Jozef De Schrijver van deze

(1) 160 roeden is ca. een half ha, of 1 dagw. en 60 roeden.

(2) Uit het "Liber Memorialis", p. 32.

(3) Z. Exc. J.-Fr. Van de Velde, bisschop van Gent 1829-1838.

verplichting ontslagen.

Alhoewel de gemiddelde levensduur van de mens in onze Westeuropese landen de laatste eeuwen gevoelig verhoogd is, mogen we toch stellen dat de parochie rond 1800 elk jaar ongeveer dertig sterfgevallen telde. Na de epidemieën op het einde van de XVIe eeuw was onze bevolking sterk gedaald. In 1621 tellen we 14 sterfgevallen; tien jaar later zijn het er 9; in 1648 al 21, enz. Vermits reeds in de XIXe eeuw tal van families gronden kochten op het kerkhof, met de duidelijke bedoeling de eigen begraafplaats voor altijd onvervreemdbaar te weten, begripen we toch niet ten volle wat pastoor Boel schrijft in 1830: "... het gezegde kerkhof is groot genoeg gebleven vermits het maar alle tien à elf jaeren rondgegraven is". Wellicht wordt hiermee bedoeld dat, na een min of meer lange tijd, op de niet voor eeuwig afgestane gronden, weerom overleden personen een graf krijgen.

Met de laatste eeuwwisseling moet de gemeente dan instaan voor een nieuw kerkhof. Een goed geschikte plaats is het groot eigendom in de Molenstraat, rechtover de windmolen. (1). Het was de tijd dat men, om gezondheidsredenen, een aanvang maakte met het aanleggen van begraafplaatsen op verdere afstand van de bebouwde kommen.

Op 4 oktober 1900 komt Mgr. A. Stillemans dan het nieuw aangelegde kerkhof inwiden. Zoals de kerk voorschrijft moet elke begraafplaats een hoekje ongewijde ruimte bevatten om er ongedoopten, geëxcommuniceerden, vreemden of onbekenden te begraven. Op het Denderhoutems kerkhof werd die ruimte voorzien, rechts bij het betreden van de eigenlijke begraafplaats. De gemeente liet toen de ganse hof volledig ommuren.

Ongeveer tachtig jaar later moest men weer uitzien naar nieuwe mogelijkheden om de doden een waardige rustplaats te bezorgen.

Men sloopte daartoe de zuidelijke muur van het volgebouwde kerkhof. Het bestaande voetpadje werd verlegd en men beschikte wederom over nieuwe ruimte. Achter traliedraad is een levende afsluiting aangeplant.

(1) Fr. De Potter - Broeckaert geven in hun a.w., p. 5, nog vier windmolens aan omstreeks 1887 in Denderhoutem. Hierin is zeker deze van de Molenstraat begrepen. De familie Van Malder had hem lang in bezit. De molen werd waarschijnlijk rond 1900 gesloopt.

10. KERKFABRIEKEN. HIERARCHIE EN ADMINISTRATIE.

De parochie Denderhoutem behoorde in de verst gekende tijden tot het bisdom **Kamerijk**. Dit uitgestrekte diocees bestond uit vijf **aarts-diaconaten**. Onze gewesten behoorden tot het aartsdiaconaat **Brabant**. Zoals reeds in het 1e hoofdstuk werd aangetoond, was Denderhoutem kerkelijk bezit van de abdij te Dikkelvenne. Omstreeks 1081 verhuist de abdij naar Geraardsbergen en wij zullen dan van die abdij afhangen. Vanaf 1272 maakt onze parochie dan ook deel uit van de **dekenij Geraardsbergen**.⁽¹⁾ Alhoewel er in Ninove een gekende abdij was, is deze stad nochtans zeer lang geen dekenij geweest, maar behoorde ook tot Geraardsbergen. ⁽²⁾ Slechts in 1573 werd de **dekenij Ninove** opgericht. De parochie Denderhoutem verliet Geraardsbergen en sloot aan bij Ninove. Dit was echter niet voor lang, want tweeëntwintig jaar nadien komt er een nieuwe indeling van de dekenijen : Ninove wordt opgeheven en Denderhoutem keerde naar de **dekenij Geraardsbergen** terug in 1598. Deze indeling bleef tot in 1802 van kracht. Vanaf deze Franse tijd gaat de parochie weer tot de **dekenij Ninove** behoren. Heel recent is de parochie Denderhoutem naar de nieuw opgerichte **dekenij Haaltert** gegaan. Deze aansluiting bij Haaltert dateert van 1 januari 1981, zoals de gemeente Denderhoutem per 1 januari 1977 gefusioneerd werd met hetzelfde Haaltert.

Er moest nog gemeld worden dat de parochie Denderhoutem onder de rechtsmacht van de Gentse bisschop kwam vanaf het ontstaan van dit bisdom. Dit gebeurde in 1559. ⁽³⁾ Onze eerste Gentse bisschop was de in het Nederlandse Hulst geboren Cornelius Jansenius of in het Nederlands : Janssens. Samen met Antwerpen, Brugge, Ieper, 's Hertogenbosch en Roermond, de z.g. suffragaanbisdommen, viel **Gent** onder de jurisdictie van de aartsbisschop van Mechelen.

Eeuwenlang heeft deze parochie slechts één priester gehad : de **pastoor**. Waarschijnlijk werd hij aanvankelijk door de heer aangesteld, die de kerk op zijn domein had laten oprichten. ⁽⁴⁾ De abdij van Geraardsbergen heeft zeer lang de voorstelling van de nieuwe pastoor gedaan bij de bisschop; deze laatste deed de benoeming. Dat de voorgestelde pastoor niet altijd benoemd werd, leren ons de gebeurtenissen bij de benoeming van pastoor Ghijs in 1676. ⁽⁵⁾

Denderhoutem was een zeer uitgestrekte parochie. Na Denderwindeke

(1) Valère Gaublonne in het "Land van Aalst", jg. 1952, p. 97.

(2) Zie Dr. H. Van Gassen in "Geschiedenis van Ninove".

(3) Paus Paulus V liet in 1559 (op 12 mei) de bulle verschijnen: "Super Universas", waarbij de nieuwe Nederlandse bisdommen opgericht werden.

(4) Zie het 1ste hfdst. - het ontstaan der parochie.

(5) Cfr. p. 65.

is het de grootste in oppervlakte van al de parochiën van de dekenij Ninove. De bevolking evenwel is niet zo groot. We vinden voor deze parochie in 1620 slechts 865 inwoners. (1). Dit getal was in 1750 al aangegroeid tot 2.230, zodat de aartsbisschop van Mechelen voor het eerst hier een onderpastoor stuurt omstreeks 1730. (2). Ongeveer vijftig jaar later (in 1777) gaat er een verzoek uit van hier naar Mechelen om een tweede onderpastoor te bekomen. Als we terugkijken naar het kaartje van Denderhoutem, dat de toestand op de parochie weergeeft voor het jaar 1777, komen we zowat tot 2.100 mensen. (3). We kunnen hieruit wel besluiten dat de actie van de geestelijken in dat jaar wel wat voorbarig was ! (Zie de kwestie p. 95).

Het zal nog bijna honderd jaar duren na deze gebeurtenissen eer de parochie twee vaste onderpastoors krijgt. Het wordt een feit in 1874. Vanaf die datum staan er steeds drie priesters ter beschikking op de parochie om de zielzorg waar te nemen. Zo blijft de toestand honderd jaar. Sinds 15 oktober 1976, datum van het weggaan van onderpastoor Van Goethem, is de parochie teruggevallen op één onderpastoor. Soms kon hulp verkregen worden van een paar priesters op rust. Als dan onderpastoor Uyttenhove door de bisschop geroepen wordt om de parochie Elsegem te leiden, staat onze pastoor er een tijdje alleen voor. Wel is hier bijna elk weekend E.H. Van Hecke, uit het college van Ninove, de pastoor komen bijstaan voor de zondagsdiensten. De aanstelling te Elsegem van E.H. Uyttenhove gebeurde op 1 april 1984.

Op deze parochie komt dan weer een blijvende onderpastoor toe in de persoon van E.H. E. Vander Haeghen. We schreven toen einde december 1984. Er werd al melding van gemaakt in hoofdstuk V.

De kerkraad. Al in heel oude tijden hadden vooraanstaande leken in de parochiën een zekere verantwoordelijkheid over het beheer van de kerkgoederen. De pastoor was - en is nog steeds - de grote behoeder van het kerkbezit, met voogdijenschap evenwel vanwege het bisdom, de gemeente en de provincie. Het is begrijpelijk dat de pastoors een zorgvuldige keuze deden als ze kerkmeesters aanstelden.

Het gebruik, dat er in bestaat afgevaardigden der parochiegemeenschap het kerkgoed te helpen beschermen was in de XIIIe eeuw algemeen ingevoerd. (4). Lange tijd waren twee kerkmeesters, met de pastoor, voldoende om dit beheer te verzekeren.

Voor de parochie Denderhoutem zijn wellicht de oudst gekende raadsleden van de kerkfabriek Martinus Winants en Aegidius Callebaut. Ze zijn

(1) Zie bij De Brouwer: "Bijdrage..." (Dl. I, p. 5 e.v.)

(2) In tegenstelling met De Brouwer, die 1730 vermeldt als jaar van aankomst van de eerste onderpastoor, geeft Van de Putte in het Liber Memorialis als datum: "R.D. Adrianus Van Grootenbruel, **primus vice-pastor**, 1717-1727" (vetjes van ons).

(3) Raadpleeg het "plan figuratief", p. 17.

(4) Zie bij Nolet, pr. en Dr. Boeren, a.w. p. 346

vermeld in het verslag van de deken van Ninove ten jare 1592. (1). Het volgend jaar zijn het nog de twee zelfde mannen. In 1595 vinden we Eligius Van de Perre en Gabriël De Grave; dat jaar zijn Cornelius Mook en Gillis De Bruyne armmeesters.

In 1772 ontmoeten we Peeter Schannevel. (2). Daarna duurt het nog lang eer we nog van kerkmeesters horen. In 1840 ondertekent Cornelius Lercangée al de pachtkontrakten bij de publieke verpachting van de landerijen in bezit van de kerk. Deze was toen secretaris van de kerkfabriek. Kerkmeester Franciscus Wijnant was er ook bij tegenwoordig. De taak van secretaris der fabriek werd in 1825 door Felix De Winter uitgeoefend. (3). Franciscus Uyttenhove, vader der broers Petrus en Amand, priesters al medegedeeld, maakte ook deel van de kerkbeheerders tijdens de eerste helft van de vorige eeuw. Pastoor Van de Putte meldt ook het overlijden in 1887 van August Uyttenhove, burgemeester en kerkmeester. Deze was de zoon van genoemde Franciscus.

In 1889 is Carolus-Ludovicus Roelandt schatbewaarder. Voorheen was Jozef Mertens, vader van drie geestelikheden, nog lid geweest, want in 1897 is Mevr. Mertens-Van de Perre meter bij het Vormsel. Zijn verder nog lid geweest van de kerkfabriek : Aloïs Brijs ; Kamiel Schouppe ; August Van Oudenhove; Honoré Mertens ; Gustaaf Roelandt. Ook Theophile Sonck, van rechtswege als burgemeester van de gemeente, evenals de latere burgemeesters : E. Van Oudenhove, Jozef D'Hondt, Albert De Gendt, Frans De Man, G. Meert, Romain Van Vaerenbergh, G. De Leenheer en W. Michiels, allen burgemeesters geweest van Denderhoutem en Groot-Haaltert.

Voor het leven aangestelde kerkmeesters waren : J. De Winter; D. De Graeve; P. De Winter ; J. Praet ; J. De Ro ; J. Van Gyseghem ; Corn. Timmerman ; F. D'Hondt ; Chéri Goubert ; Amadeus Schouppe ; Dr. Van Ongevalle ; Adv. Albert Mertens ; Petrus Brijs ; Dr. R. De Vriendt; Apoth. R. De Vleeschhouwer. Bernard Vocaet was de eerste kerkmeester uit de rangen van het christen vakverbond. Na zijn overlijden werd hij in die functie opgevolgd door Emiel De Leu. Ook Ghisleen De Graeve maakte lange tijd deel uit van het kerkbestuur. Na het overlijden van deze laatste werd hij vervangen door Jozef De Schepper.

Net als een gemeentebestuur dient ook een kerkfabriek haar **begroting** jaarlijks op te maken. Deze moet naar de bisschop gestuurd worden, die ze, na onderzoek, naar het provinciebestuur zendt.

De inhoud van die documenten is goed bekend. Het zijn de geordende lijsten van ontvangsten en uitgaven, over een gans jaar te voorzien. Een mooi voorbeeld van zulke begroting biedt ons pastoor Boel met zijn werk van 1829. (4).

(1) Bij J. De Potter, a.w. p. 19.

(2) Van deze vonden we het ambt in het R.A. te Gent, bundel van de "Raad van Vlaanderen".

(3) Felix schreef het "Reglement" betreffende het luiden van de grote klok. Zie de bijlage.

(4) Document in het archief van het bisdom bewaard.

Er zijn op die voorgedrukte formulieren drie afdelingen. Het nodige dient eenvoudig ingevuld te worden.

1e Afdeling. Enig hoofdstuk : Schulden der kerkfabriek. Voor deze parochie was hier niets in te vullen.

2e Afdeling. Vermoedelijke ontvangsten der kerkfabriek.

1e hoofdstuk : Gewone ontvangsten.

Opbrengst der wedergegeven goederen uit kracht van 't besluit van 't Gouvernement, in date 7 sten thermidor jaar 11 : 119 gl 87 c

Opbrengst van de verpachting der stoelen : 192 gl 85 c

idem der geldinzamelingen : 50 gl 00 c

idem der armkisten : 1 gl 50 c

idem der offerhanden gedaan aan de Fabriek : 10 gl 00 c

idem van het was voorskommende van de begravingen, uitvaarden, enz... 54 gl 00 c

idem van de regten der Fabriek in de begravingskosten en godsdiensten : 22 gl 00 c

(1) te ontvangen van begravingen en uitvaarden 1828 34 gl 32 c

totaal der gewone ontvangsten : 484 gl 54 c.

2e hoofdstuk : Buitengewone ontvangsten.

Overig, bij schatting, van de ontvangsten van 1828 : 118 gl 51½

Recapitulatie.

Gewone ontvangsten : 484 gl 54 c

Buitengewone ontvangsten : 118 gl 51½ c Samen : 603 gl 05½ c

3e Afdeling : Uitgaven van de fabriek :

1e Hoofdstuk : Gewone uitgaven : 13 gl 50 c

misbrood 22 gl 00 c

wijn, tegen twee misse dags 22 gl 00 c

was 10 gl 00 c

Olie 2 gl 00 c

Wierook 1 gl 15 c

aan de h.h. Oliën en koor tabelle 1 gl 15 c

Kosten van onderhoud der altaarkleedsels 140 gl 00 c

idem van de meubelen, kerkgerief en van de sacristie 15 gl 00 c

idem van het wasschen v. het lijnwaad 24 gl 00 c

aan den Eerw. heer Land. Deken Visite der kerke volgens gewoonte 4 gl 20 c

het instandhouden der horlogie 4 gl 72 c

schueren het koperwerk 4 gl 00 c

het borstelen der kerke 3 gl 50 c

repareren en wasschen de vensters 15 gl 00 c

Jaargetijden en andere gefondeerde diensten 7 gl 56 c

Papier, pennen, inkt, registers van de fabriek 2 gl 00 c

(1) Deze post is er door de pastoor zelf bijgeschreven. Men zal merken dat de oorspronkelijke terminologie geërbiedigd werd.

Onderhandelingskosten, briefloonen, enz... 2 gl 50 c

Trok van den schatmeester à 4% 20 gl 00 c

Koop en transport van zavel 3 gl 00 c

onderhoud der klok en horlogiezeelen 3 gl 50 c

Onvoorzien uitgaven 58 gl 00 c

Totaal van de gewone uitgaven : 377 gl 63 c

Gewone en buitengewone ontvangsten 603 gl 05½ c

Verschil; overschot : 225 gl 42 ½ c

3e Afdeling (Vervolg) Uitgaven der Fabrik.

2e hoofdstuk. Buitengewone uitgaven.

dekken en repareren den kerken toren 163 gl 73 c

Algemene recapitulatie.

Overschot 225 gl 42½ c

Buitengewone uitgaven : 163 gl 73 c

Algemene uitkomst; overschot : 61 gl 69½ cent.

Gezien en gesloten den vijfden april 1829, door ons leden van den Raad der Fabrik, de ontvangst van den tegenwoordigen Staat van begroting, ter som van zeshonderd drie guldens vijf centen en half. en de uitgaven op die van vijfhonderd eenenveertig guldens zes en dertig centen.

"Geteekent : J. De Winter; D. De Graeve; J. De Ro; F. De Winter en F. Wijnant.

Léeger staet het gone volgt.

Gezien en goedgekeurd door ons, Vicarissen Generaal dezen Staet van begroting. Gend 8 Meye 1829.

geteekend/ De Meulenaere Vic Gen

voor Eens Luident afschrift, voor de

Burgemeester te Denderhautem.

(was get.) F. Wijnant, ass. or.

Er zijn aanmerkingen gekomen op deze begrotingsstaat van pastoor Boel. Deze ophelderingen worden gevraagd door het provinciebestuur via het bisdom.

De pastoor antwoordt ietwat verstoord dat ze de begroting niet aandachtig onderzocht hadden. Na de nodige verklaringen aangebracht te hebben eindigt hij :

"...hadden zij in het gouvernement maer willen inzien den begrotingsstaat van 1829, zij zouden van geene verkeerde beredeneringe moeten spreken hebben. Zij hebben den begrotingsstaat van 1829, maer zij zoeken niet verre ergens agter. Wij betrouwen dan, dat het bisdom zaaken die zoo klaer zijn zal ondersteunen opdat het voordeelig afkoome met den eersten.

"Ondertusschen noeme mij met allen verschuldigden eerbied uw ootmoedigsten dienaar

"(get P.-J. Boel, pastor.

"Zeer Werden Heer,

"Denderhautem, den 19 july 1830.

Gezien en gesloten, den 17^{den} April 1829, door ons Leden van den Raad der Fabriek,
de ontvangst van den tegenwoordigen Staat van begrooting, ter som van zes honderd drie
guldens 54 centes en half.

en de uitgaven op die van 54 honderd een en veertig gulden zes en veertig centes
geteekent J. De Winter, L. J. Graet, J. De Ro, J. De Winter
en J. Wynant

Dieget Staat het goed volgt.

Gezien en goedgekeurd door ons. Voorzitten Genootschap degen
Raad van begroting. Jend 8 Meys 1829.

geteekent M. M. H. Meulman, die gen
voor Leed Leden af schrijft, door J.
Burgemeester L. Sanderhaertem.

J. W. J. J. J.

Een fragment van de goedgekeurde begroting van 1829.

Het is goed te overwegen dat de toestand in den lande op dat moment uiterst gespannen was : de gemoederen waren alle opgezweept tegen Oranje. Men staat in België op de vooravond van de Belgische omwenteling. Daarenboven was Gent zelf de Hollandse vorst erg gene- gen.

Als de Gedeputeerde Staten (1) verzocht worden, in juli 1830, de wedde van de onderpastoor te laten uitbetalen door de gemeente, vraagt de raad het advies van de bisschop. De brief is in 't Nederlands gesteld, met als titel onderaan : " Aan den heer Bisschop van Gent".

In de moeilijke overgangstijd, bijna bevrijd van het Hollands juk, mid- den september 1830, komt de goedkeuring van de uitbetaling der onderpastoorswedde op kosten van de gemeentekas. (2).

Het schrijven dateert van 13 september 1830 en is gericht " a Mon- seigneur l'Evêque de Gand", want volledig in 't Frans.

Gezien de geldmiddelen van de kerk ontoereikend waren mocht de ge- meente Denderhoutem de wedde van de onderpastoor voor de jaren 1829 en 1830 uitbetalen ten bedrage van 472 florijn 50 cent.

In het jaar 1848 wordt een gebiedswijziging tussen de parochiën Den- derhoutem en Iddergem definitief geregeld. De zaak was vele jaren han- gende.

Voor het eerst ontmoeten we deze kwestie in een schrijven van pas- toor Fransman aan de deken van Ninove.

(1) Dit is de Hollandse vorm van de huidige Bestendige Deputatie.

(2) Archief van het bisdom, nr. 3417. Het beslissend orgaan noemt zich dan: "Le Comité provisoire de Conservation, remplaçant les Etats députés".

Het is in het Latijn gesteld en beantwoordt een reeks vragen over de parochie. (1). Er zijn belangrijke gegevens in te vinden die ons inlichtingen verschaffen over de parochie in het jaar 1804.

1. Zijn kerk (= parochie) telt 2.400 zielen.

2. De gemeente had toen 2.632 mensen.

3. Het territorium strekt zich vanaan de kerk naar 't Oosten een half uur gaans uit; zuidwaarts een kwartier; naar het Westen toe een half uur en nog een half kwartier; in noordelijke richting is dat een half uur.

4. De omliggende gemeenten zijn:

Iddergem, waarvan de kerk 1½ kwartier van ons is.

Ninove = 3 kwartier

Herlinkhove: eveneens 3 kwartier

Outer is een uur ver.

Nederhasselt 1 uur en 1 kwartier.

Heldergem: ook 1¼ uur.

Haaltert: 3 kwartier en half

Erembodegem: 1½ uur.

Welle is ook een uur ver.

5. De succursale kerk (van Iddergem) moet aan Denderhoutem blijven, en mag, op groot gevaar voor het heil van de bewoners, niet afgeschaft worden.

Indien ze toch verdwijnt moet de straat, geheten "Neygestraat", tot de jurisdictie van Denderhoutem behoren.

Deze straat is ongeveer drie kwartier gelegen van de Iddergemse kerk, en het deel dat vijftien huizen bevat en nu aan de rector van Iddergem behoort is slechts een half kwartier, ten hoogste, ver van Denderhoutem. Van Iddergem is dat deel zelfs meer dan drie kwartier verwijderd; "daar- en boven komen ze naar mijn kerk; zelfs het verste huis behoort tot mijn parochie". Zo oordeelt Fransman ook over de negentien huizen van Herlinkhove (d.i. Klein-Herlinkhove, dat dicht bij de Denderhoutemse Lebeke aanleunt). Hij komt ook nu weer aandragen met de respectievelijke afstanden.

Deze pastoor hoopt steun te krijgen bij de deken. Helaas, hij zal het zelf allemaal niet meer beleven: in 1808 verhuist hij naar Temse.

Wij weten dat de zaak van de Eigenstraat nog lang na Fransman sluimerde. We lezen het op p. 70.

Bij de parochiële boekhouding werd steeds voorzien dat de officiële schatbewaarder van de kerkfabriek een persoonlijk pand ter beschikking stelde, zolang hij dit verantwoordelijk ambt uitoefende. In het archief van het bisdom vonden we zulke borgstellingen terug. Kamiel Schouppe laat hiertoe een partij land in de Broekstraat, 72 aren groot, in pand houden. De waarde overtrof vijfmaal het begrotingscijfer van de kerkfabriek. Dit werd natuurlijk op een officieel document vastgelegd in 1892.

(1) Ook uit het archief van het bisdom. Brief van Fransman aan de deken van Ninove, op 5 oktober 1804.

Ook aan Honoré Mertens wordt hetzelfde gevraagd in 1896. Deze stelt, met instemming van zijn moeder, een perceel land ter beschikking, op Pantegem gelegen, 99 aren groot. In de zitting van de kerkraad van 7 maart 1926 biedt de nieuwe schatbewaarder, Dr H. Van Ongevalle, een eigendom tot borgstelling aan. Dit goed is gelegen in de Borrekent en is 51 a 50 ca groot. Het werd geschat op 6.600 fr. en vertegenwoordigde aldus elfmaal de som van zeshonderd fr. die moest in pand gegeven worden.

Ten slotte moet aangestipt worden dat de Koninklijke Commissie van Monumenten en Landschappen in datum van 28 december 1936 drie delen van de kerk klasseerde. We lezen in dat besluit :

"De toren, de kruisbeuk en het zijkoor van de Sint-Amanduskerk te Denderhoutem, eigendom der gemeente, kadaster section B, nr. "1129 A. "

Voor wie het iets kan betekenen volgen nu, over de laatste honderd jaar, een belangrijk deel van het parochiaal leven in getallen uitgedrukt.
We verzamelden ze uit het "Liber Memorialis".

jaar	dopen	1e com. j. m.	pl. com. j. m.	h. vormsel bisschop	vorms. j. m.	huwelijks- afk. inz.	kerkel. begraf.	uitger. commun.
1877				Mgr. Bracq				
1885				Mgr. de Battice				
1886		39 57						
1887		39 25						
1888		36 44						
1889		37 *29						
1890		44 46		Mgr. Stille-190	191			
1891		44 36		mans	145	Idderg. + Haaltert + Erembodegem		
1892		43 46						
1893		36 46		Mgr. Still.	120 129			
1894		37 55			47 ldd. 40			
1895		35 43						
1896		52 45						
1897		49 35		Mgr. Still.	163 172 + Kerksken			
1898		40 46						
1899		48 30						
1900		40 41 + 3 college Ninove						
1901		35 *40		Mgr. Still.	144 155 + Aspelare 1			
1902		53 38			41 ldd. 41			
1903	132	45 *44				42	29 kind	22.600
	+ 1 = 10j						43 volw	
1904		40 37						
1905		57 44		Mgr. Still.	184 155			
1906		53 52			50 ldd. 50			
1907		53 45						
1908		49 55						
1909		57 49		Mgr. Chris-179	193			
				fiaens	52 ldd. 65			
1910		54 37						
1911								
1912								
1913	143		55 56	Mgr Stille-	195 208			
				mans	Iddergem 111	77	52.500	
1914	131		49 37			61	71.300	
1915	101		100			55	76.400	
1916	87		42 43			76	79.800	
1917	79		50 49	Mgr Seghers		69	82.100	
1918	70		49 46			85	84.400	
1919			44 39					
1920			44 55					
1921			38 41	Mgr Seghers	291			
1922			45 45					
1923			40 39	Mgr Segh.	79 85			
1924			54 45		19 Leb. 21			
1925			44 41	Mgr. Van	82 82			
				Reckem	8 Leb. 14			
1926			45 48					
1927			35 32	Mgr. Cop- pieters	165			

jaar	dopen	1e com. j. m.	pl. com. j. m.	h. vormsel bisschop	vorms. j. m.	huwelijks- afk. inz.	kerkel. begraf.	uitger. commun.
1928			30 35					
1929			30 20	Mgr. Cop- pieters	151 Ddh. + Leb.			
1930								
1931			70	Mgr. Cop- pieters				
1932			45 41					
1933			41 25	Mgr. pieters	Ddh. + Leb.			
1934			44 46					
1935			45 47	Mgr. Cop- pieters	Ddh. + Leb.			
1936			35 37					
1937			38 39	Mgr. Cop- pieters	71 71			
1938	78	95	45 42			55	27	41
1939			43 29	Mgr. Cop- pieters	89 73 Leb. 26			59.000
1940		90	33 47					
1941		120	51 42	Mgr. Cop- pieters	91 93 Leb. 33			
1942		75	35 46					
1943		85	41 48	Mgr. Cop- pieters	77 96 Leb. 40 and. par. 7			
1944		75	29 35	Mgr. Cop-100 75				
1945		76	60 36	Mgr. Cop- pieters				
1946		80	28 29	Mgr.	71 83			
1947		80	44 43	Mgr. Joliet	+ 1 Nederl. bekeerl.			
1948		65	34 40					
1949		75	32 29	Mgr. Cale- waert	64 65			
1950		38 30	21 39					
1951	96	38 30	33 30	Mgr. Cale- waert	55 66 41 ldd. Leb. 29	61	35	34
1952	90	91	24 24			48	30	36
1953	97	84	11 13	Mgr. Cale- waert	70	60	35	48.000
1954	77	29 41	15 15			70	35	30
1955	84	74	32 33	Mgr. Cale- waert	49 50 + Lebeke	70	50	40
1956	110	80	69			78	52	54
1957	96	36 46	24 27	Mgr. Cale- waert	49 57	70	38	33
1958	91	100	34 31			86	36	39
1959	95	100	30 34	Mgr. Cale- waert	140 + Leb. ldd. 80	75	41	57
1960	95	100	43 64			75	41	58
1961	94	100	69	Mgr. Cale- waert	129	73	39	66

jaar	dopen	1e com j m	pl. com j m	tr. vormsel bisschop	vorms. j m	huwelijks- afk. inz.	kerkel. begraf.	uitger commun.
1962	91	±100	41 34			70 35	43	39.000
1963	100	95	66	Mgr. Cale- waert	72 54	57 28	70	44.000
1964	86	80	60			60 28	40	45.000
1965	86	110	89	Mgr. De Kesel	79 76	55 29	46	40.000
1966	96	98	54			71 40	46	40.000
1967	99	97	77	Mgr. Van Peteghem	67 57	60 32	50	59.500
1968	69	95	102			54 37	40	55.000
1969	75	104	92	Mgr. De Kesel	81 99	67 32	56	56.000
1970	67	49 43	43 46	Mgr. De Laere	41 45	62 33	39	54.000
1971	62	93	43 46	Mgr. De Kesel	42 46	64 43	53	50.000
1972	71	38 36	38 47	Mgr. De Kesel	38 47	79 41		47.000
1973	62	41 42	41 46	Mgr. Van Peteghem	41 46		26 52	50.000
1974	48	41 43	47 46	Mgr. De Kesel	47 46	60 28	39	45.000
1975	69	38 38	46 42	H.E.H. Roets	45 42	62 30	45	47.000
1976	59	37 30	51 35	Mgr. De Keersm.	51 35	74 40	49	45.000
1977	43	39 28	38 34	Mgr. Van Peteghem	38 34	54 29	48	59.000
1978	78	30 21	39 58	H.E.H. Roets	39 58	52 34	48	48.000
1979	82	27 28	50 41	Mgr. De Kesel	50 41	53 37	49	41.000
1980	53	29 29	36 38	H.E.H. De Lange	36 38 Leb. 8	63 42	42	41.000
1981	58	31 20	32 39	Mgr. Van Peteghem	32 39	61 31	43	41.000
1982	59	30 29	43 33	Mgr. Mels	43 33 + Held. + ldd.	63 36	43	43.000
1983	62	27 30	30 30	H.E.H. Roets	30 30	54 30	55	
1984	61	44	56	H.E.H. Roets	56	51 26	42	43.000

* waren uitgestelden :
in 1889: 6 j. en 5 m.
in 1901: 11 j. en 2 m.
in 1903: 12 j. en 4 m.

Bijlage over het luiden van de grote klok.

EXTRAKT UYT DEN RESOLUTIE BOECK ONDERHOUDEN BIJ D'HEEREN KERCKMEESTERS VAN HET GEMEENTE DENDERHAUTEM ALWAAR ONDER ANDERE FOLIO 6 STAAT SOO VOLGT.

Ontwerp wegens 't luyden der groote klock.

- 1e Op zondaegen en feestdaegen voor de Parochiale diensten zal de Groote Klock geluyd worden ter Directie van den Koster gelyk voor desen te weten : een Poos voor het Beginnen der Vroegmisse en nog een immediaat voor het beginnen Der zelve Vroegmisse het welck insgelyck zal plaatse hebben voor de hoogmisse en gelykelik voor de Vespers.
- 2e Nopens 't luyden over dood er zal niet mogen geluyd worden zoo lang't hoogweerdig is uitgesteld ter aanbidding op den Autaer.
- 3e ook niet terwyl in de kerck word Bicht gehoord al was het maar van Minderjarige kinderen ;

1e classe.

- 4e Er zal mogen over dood geluyd worden voor den hoogsten dienst of van de eerste Classe onmiddelyk naer 't overlyden drie poosen ieder van thien minuten Salvo Justo. In het Begraaven idem — 's avonds voor den lykdienst of uytvaart idem ; — op de uitvaert ten acht ueren te Beginnen en ten negen ueren op te houden idem —
Voor de misse zal enkelyk geklipt worden op dat die buyten zijn beeter zouden verstaen, en in de gelykvormigheyd met de daegelyksche Missen.
In 't Singen over de baere drie Poosen te weten eene poose voor Elck responsorium en bedeklippen aen den Pater Noster. Wanneer de baere bewierookt word. Eyndeling eene Poose zoo lang den miserere en de profundis Duuren.

2e classe.

- 5e Voor den middelyken dienst of tweede classe onmiddelyk naer 't overlyden twee Poosen ieder van thien Minuten Salvo Justo — in het begraeven idem — 's avonds voor den lykdienst idem — op de uitvaert ten half negen te beginnen, ten negen ueren op te houden. Voor de misse zal Enkelyk geklipt worden in 't zingen over de baere twee poosen te weten eene Poose voor elck responsorium en bedeklippen aan den Pater Noster. Eindeling eene Poose zoo lang de miserere en de profundis dueren.

3e classe.

- 6e onmiddelyk naer 't overlyden eene Poose van thien minuten Salvo Justo — in het begraeven idem — 's avonds voor den lykdienst of uytvaart ten half negen idem voor de misse zal enkelyk geklipt worden —

in 't Singen over de baere eene Poose tot aan den Pater-Noster alsdan de Bedeklock — Eindelingē daar achter eene Poose van thien minuten Salvo Justo

7e Door de woorden in 't begraeven, hier vooren word verstaen 't Inhaelen van 't lyk en eene weyle tijds te vooren terwyl eene Convoy is afkomende. In alle begraevingen sal der halve geluyd worden eene Poose met 't uyt draegen naer 't graf tot het eyndigen der begraavinge.

8e t'is verboden op de zondaegen en feestdaagen arbitrairelyk dat is willekeurig en elck naer zijn goed-dunken of Behaagen te beginnen luyden voor parochiale Diensten er zal geluyd worden volgens artikel een uysterlyk den tyd van thien minuten.

"Voorders in aendagt genomen dat de klock gekogt is van wegens "de ingesetene deser Gemeente by middel van vrywillige giften daar "in eenige Refuseren en gerefuseert hebben te Contribueren en bij "dien een voorwerp is, van die de welcke betaalt hebben en niet "ten dienste van de Refusanten, word er mits desen Vastgesteld "dat de Klock noch op begraevenissen of uytvaerden van de niet "contribuerende zal geluyd worden ten zy alvooren daar aan voldaan "t hebben naar Staat en Conditie ter uytzonderinge van de behoef-tige, daar voren zal geluyd worden op de maniere als gesegt artikel ses.

Aldus geresolveert in vergaering den twee en twintigsten February 1800 vijf en twintig en zal kopy Deser 't elck nazigt afgekondigt en aangeplakt worden ter plaatse en daar het behoort.

/: waaren geteekent :/ C.R. De Clercq Desser, J. De Winter, De Graeve J. De Ro J. Van gyseghem en Cornelis timmerman

VOOR GELYKVORMIG EXTRAKT

TER ORDONNANTIE

DE SECRETARIS DER KERKFABRIEK VAN
DENDERHOUTEM

(was get.) Felix De Winter.

Bijlage over de aanstelling van de koster te Denderhoutem op 11 november 1483.

Het is de latijnse tekst op pagina 58 afgebeeld, die ons door drs. Gadeyne welwillend werd omgezet in het Nederlands; Wij danken de heer archivaris te Ronse daar hartelijk voor.

Abt Rasso van Geraardsbergen schenkt de **kosterij** van Denderhoutem aan WALRANDUS DE BORRE. (anno 1483).

"Aan allen die deze letteren zullen lezen, Rasso, bij de genade Gods,
"nederige abt van het klooster van Sint-Adriaan te Geraardsbergen, van
"de orde van Sint-Benedictus, in het bisdom Kamerijk, die, uit kracht
"van ons patronaatsrecht, aan onze begeving, voorziening en volledige
"beschikking in volle recht toebehoort, aan onze beminde Walrandus
"de Borre, geestelijke van het voorzegde bisdom Kamerijk, hebben ge-
"geven en geven hem dit ambt, voorzien met alle rechten die er bij-
"horen, en bekleden dezelfde Walrandus op heden ermee, met voor-
"behoud van rechten van anderen. Daartoe machtigen wij onze be-
"minde heer Anthonius Maes, pastoor van dezelfde plaats, evenals
"alle andere priesters door ons voorgesteld, om dezelfde Walrandus
"of zijn wettige vertegenwoordiger in het werkelijk physisch en feitelijk
"bezit te stellen van de genoemde kosterij met alle bijhorende plech-
"tigheden volgens de gewoonte, ons getrouw berichtgevende van wat
"dienaangaande gedaan werd.
"Gegeven in ons klooster en door ons verzegeld in het jaar des He-
"ren 1400 de 11e november van het jaar 83."

Bijlage : kopie van het testament van pastoor Jacob Van der Smessen, geschreven in 1526.

Het oorspronkelijk testament is ons onbekend; de kopie dateert van 1616, zoals in de laatste alinea te lezen is.

In den naeme des Vaders des Soons des heylighs Gheests amen, want den Soone Godts voor ons sondaers ende sonderssen die swaere ende uytneemende pijn en allerbitterste doot was aenneemende soo heeft hij gehangen aen 't hout des cruijce met plompe nagelen door handen ende voeten doorwont in exemple ende t'eenen spiegel van alle geloovige christenen menschen maeckte ende ordonneerde zijnen uitersten wille ende testamente ghevende ende offerende Godt van hemelrijck sijnen vader inder eeuwigheydt sijn ghebenedijde ziele voort ghevende sijne discipelen ende sonderlinghe St Jan evangelist sijnder uytverkooren Moeder de Maghet Maria ende ten derden de ghone die hem cruysten te weten, de felle joden soo beveelde hij heurlieden sijnen pritiosen Lichame ende overmits dat alle christene menschen henlieden behooren te voorsiene voor haer lieder doot van testament ende uyttersten wille ter saligheydt van haerlieder ziele soo is voor ons mejer ende schepenen van denderhautem nu ter tijdt commen ende gecompereert in propren persooene die Eersaeme ende Wyse heere Jacob van der Smessen canoninck van der cappelle in Zeelandt, vilancx, verus prochiaen van der kercke van denderhautem machtigh bij de gratie Godts ende wel voorsinnen ende memorie peysende ende overdenckende ende wel voorsiende dat er gheen dincke sekerder en is dan de doot ende niet onsekerder dan die wijle van der doot ende dat die creature niet en heeft ofte en weet wat sij antwoorden mach haeren Scheppere ende maecken over haer verdient, soo heeft den voorn. heere jacob gemaect ende gheordineert sijn testament ende uyttersten wille van de goede dat hem Godt van hemelrijck op dese werelt verleent ende ghegheven heeft bij raede van seker sijne vrienden ende maeghen ter eeren Godts, Maghet Maria ende alle Godts heylighen in verlaetinge van alle sijne sonden ende alle zielen daer vooren hij 't begeirt ende is 't selve sijn testament gelijk hier volgt in den eersten als denselven jacob van deser werelt scheyden ende overleyden sal, soo heeft hij den almachtigen Godt in eeuwigheydt der Maghet Marie ende alle der hemelschen geselschappe sijn ziele ende sijn lichaam der geweyder aerde in de kercke van St. Amant in de hooghen choor te Denderhautem, item wilt ende begheirt dat sijne executeurs van sijn testamente betaelen sullen alle die schuld die hij schuldigh blijven zal in die wijle sijner doot ende aan alles genoegh doen die hemlieden met redelijcke saecken van hem beklaegen sullen ten goedduncken van sijne voors. executeurs, hoe wel hij nochtans ten date van desen luttel ofte niet weet schuldigh te sijne, item is ook de Begheirte van den selven heer jacob die van stonden aenne

heeft ghegheven met der levende handt in sijnen propren persoone omme eeuwelijck ende erfelijck te doene ende celebreren in de voorn. Kercke van denderhautem alle weeke sesse missen gelesen op St Nicolaus autaer ende de seste alle donderdaghen ter eeren ende weirdighheydt van t' heijligh sacramente voore ende naer de misse alder solemptiteyt als men best konnen ofte moghen sal, ende naer elcke misse gelesen ende gesongen eenen De Profundis, Pater, ende Ave Maria, met twee collecten voor sijn ziele ende sijnder vrienden ende alle salighe zielen, ter volcominghe van welke missen deselve heere jacob ghegheven ende getransporteert heeft de goederen hier naer verclaert :
 in den 1e een behuysde stede gelegen aen 't kerckhof van den cappellaen sijn residentie te houden;
 item een half bunder lants geleghen op hautem cautere;
 item een half bunder lants geleghen op d' eyghenvelt welck houdt in pachte d'hoirs van joos sullenaren om twelf ponden parijs 'tjaers; item de helft van een dagwant landts geleghen op t'grooten broeckvelt aen die stichele, ende om dat t'selve landt volghen soude elcke gifte van heere jacob heeft den heylighen Gheest van denderhauten gegheven over d'helft van den voors. daghwande t' jaers ses en dertig schellingen parijs, item een stuck lants groot een daghwandt en twintig roeden geleghen op 't Huyfkensvelt, ende houdt in pachte jan van der smessen op twee en twintigh stuyvers t' jaers daer af den h. Gheest heeft die helft de Kercke het vierendeel ende den dienst van St. Nicolaus d'ander vierendeel;
 item vijf daghwanden ende een half ghelegghen op 't Lindenvelt ende houdt in pachte jan de deckere met sijne consoorten omme de somme van seven en twintigh schellinghen ses penninghen grooten;
 item nogh drij daghwandt ghelegghen op den duyts ende houdt in pachte gillis van dorpe, omme de somme van ses schilden 'tjaers;
 item nogh een half daghwandt op 't Vosselvelt commende aen den wegh die te Vosselstraete wert gaet ende houdt in pachte joos van melle omme de somme van drij en dertig grooten 'tjaers;
 item eenen mersch ghelegghen in de Brielingen ende in pachte aen piet de dier om vier ende een halve schilde s'jaers;
 item eenen meersch in den Dockaert ende haut in pachte Pieter van Cleij omme de somme van drij schellinghen grooten s' jaers ;
 item eenen meersch ghelegghen onder de heerelijckheydt van Ninove te Nederwijck geheeten den Swaenen meersch ende houdt in pachte heer jacob adriaen van Assche ende geldt derthien schilden;
 item te Liedekerck eenen erfelijcken cheyns van achtentwintigh schellinghen sjaers blijkens bij twee brieven hier mede over ghegheven;
 item aen arent van vossle vijf schellinghen grooten sjaers op jan de vlaeminck op sijn erffie op d'oude stede ende erffie van jan praet ter waerden over 't hospitaal van Aelst Xij gr. 'sjaers
 item op 't Landt van hendrick van der smessen op den duermans putte

Xij gr. sjaers;

item op Gillis Cobbaert ende Wauter Dams op haerlieder meersch ter parderwinghen vi grooten sjaers;

item op d'hoirij van jan van der linden iijj grooten sjaers;

item op d'hoirij van jan de vlaeminck op sijn Landt op d'aude mole velt iijj grooten sjaers;

item hendrick van der smessen op sijn Landt achter sijn lochtinck ij grooten sjaers;

item Gillis Damen ende Cornelis Mertens op haer lieder landt op d'ostvelt;

item omme dieswille dat die prochiaen nu ter tijdt ende voor hem ende sijne naercommers geconsenteert heeft de gesongen misse van heyli-ghen sacramente te doene op den hooghen autaeer soo heeft daer voo-ren ende voor sijne dienst alle jaer xx grooten, der kerck oock xx groo-ten om smaut in de Lampe eeuwelijck ende erfelijck te Berrene, welcke voorn. drij partijen bedraegen t'saemen drij pont parijs sal betaelen d'hoirije van Cornelis de Brakelse ende beset op sijn stede de Sterre, alle welcke voorn. partijen van lande ende van meersche cheynsen en Renten de voorn. heer Jacob wel ende wettelijck binnen sijnen levne lijve ghe-geven ende getransporteert heeft in handen van de wette van Dender-hauten omme den voorn. dienst eeuwelijck ende erfelijck gecelebreert te worden in de voorn. Kercke van Denderhautem wel verstaende dat den voorn. dienst sal gheven ende doen doen d'audste marte manshooft van sijn geslachte naest van bloede, bestaende ende indien het ghe-beurde dater gheene marte en waere soo sal 't gheven d'audste naes-te ende men sal den voorn. dienst doen doen den naesten van bloede van den voorn. geslachte van voorn. heer Jacob ende sijn hoirs ende gebeurde het dat er geen priester van sijner geslachte ofte bloede en waere, soo sal men den selven dienst moghen doen doen ende celebren bij andere priesteren totten tijdt ende wijlen p bre quame van den selven geslachte ende alsdan soude die andere priester moeten weij-cken ende scheeden van den selven dienste ende die laeten doen den selven vanden geslachte sonder fraude ofte arghelist alijds betaelt sijn-de naer Raete van den tijde ende voort soo heeft den voorn. heer Jacob binnen sijn leven ghegheven den heylighen Gheest van Dender-hautem alle weecken 't elcke donderdagh naer de misse van de heyli-ghe sacramente derthien miserabele arme menschen elk een broodt ende in elcke broode te stekene ses mejiten Vlaemsch, ende omme dat eeuwelijck ende erfelijck ende alle weeken gedaen te worden soo heeft den selven heer Jacob ghegheven ter oirboire ende proffijte van der selven broode ende alsoo hier naer volght, in den eersten een stede ende erve beplant met hoppe cruydt groot drij vierendeelen over de Beke de welcke is uytghegheven in cheyns 't jaers om thien schellinghen grooten Joos van Melle;

item op die stede van Pieter De Dier in de Brielinghen iijj gr. vi pen.

grooten 's jaers;

op thuy's ende erve daer Hendrick De Weerdt op woont geheel bij de kercke van Denderhautem iij schellinghen grooten erffelijcke rente;

item op die stede ende erffe van Ghert Van Ressele commende bij der priesteragie neghen schellinghen grooten;

item Mertens Warants op sijn lochtinck gelegen in de Warant achter sijn stede vijf schellinghen grooten ;

item vier schellinghen grooten 's jaers op Vrancke De Meyere naer d'in-haut van de erffelijcke charte;

item een stuck landts op 't Panteghem velt ende landt in pachte Ghijs De Boom ende geldt 't jaers ses schellinghen vi p. en grooten, alle welcke voorn. partijen van Renten ende Landen die voorn. heere Jacob heeft ghegheven ende getransporteert ter voorn. proffijte van de voorn. brooden ende gelde daer mee als voorn. gedistribueert te sijne de voorn. arme miserabele menschen;

item soo heeft de selve heer Jacob ghegheven ten voorn. heylighen Gheest van Denderhautem om dat te deelen ten daghe van sijn der uytvaert als hij van aertrijck ghescheeden sal zijn den arme menschen hondert ende vijfthigh schellinghen om daer mede te coopen broodt ende andersints ter discretien van sijne voorn. executeuren

item soo heeft de voorn. heer Jacob oock ghegheven ten proffijte van de kercke van Denderhautem hondert en vijftigh ponden parisis, omme ter decoratiën van de goddelijcke dienst te doene een casuvele ende twee Tunikels van roode cramesij fluweel;

item den voorn. heer Jacob heeft ghegheven der voorn. kercke onser Lieve Vrouwe in de voorn. kercke t'heure decoratie ende vercieringhe twee gauwde Ringhen den eenen met eene steene van diamant, ende den anderen met eenen steene van granaten;

item boven allen desen soo heeft den selven heere Jacob ghegheven meester Hendrick Van der Smessen sijnen neve Pietrs soone sijnen Tabbaert met den slourbijne gevoert, sijnen damasten rock ende sijnen fluweelen indien hij priester wordt;

item de selve heer Jacob omme naermaels gheen discoort ofte twist tusschen sijn vrienden t'hebben heeft quijtgescholden alle sijn broeders ende susters van alle hetghone dies bij sijnlieden ofte eenigh van hemlieden in hem mochten gehouden zijn tot desen dage in januario anno duyst V h ses en twintigh;

item boven desen soo heeft den selven heer Jacob ghegheven Pieter sijn broeder alle sijn goet sonder eenicht reservatie ghelegghen in de Leebeke dat hem verstorven is van wijlent sijn vader ende moeder, mitsgaeders sijn deel van de stede huys ende erffie daer Peeter op woont ghelegghen bij der kercken;

item soo heeft desen heer Jacob ghegheven Anthonius van der Smessen sijnen broeder twee ponden grooten erffelijcke Losrente sjaers te weten een pondt gr. aan Daneel van der Smessen;

item desen heer Jacob heeft ghegheven Jannen sijnen broeder twee pont grooten sjaers lijfrente 'tsijnder Lijfve alleene ende niet langher die te heffene aen Pieter sijnen broeder, den derde; aen Anthonius sijnen broeder een derde; ende d'ander derde aen d'hoirij Joosijne sijner sustere ter saligher ghedenckenisse, ende dat van goeden dat den voorn. heer Jacob hemlieden ghegheven heeft;

item nogh heeft desen heer Jacob ghegheven sijne susters kinderen te weten Jocomijne sijnder nichten drij vierendeelen Landts ghelegghen op 't Lindevelt ende nogh drijen dertigh Roeden schooflandt ghelegghen op 't Vossel velt, ende nogh eenen meersch achter Cornelis Smols stede ghelegghen, ende sijnen besten Tabbaert naer sijnen besten om haere kinderen mette te cleeden;

desen heer Jacob heeft nogh ghegheven Jenneken sijnder nichten ses pondt grooten eens;

desen heeft nogh ghegheven Pieter sijnen neve als hij nam ter huwelijcke Magdalene Rijckaerts ses pondt grooten eens;

desen heeft nogh ghegheven Margarite sijnder nichte als sij ten huwelijcke nam Pieter de Cuypere sesse ponden grooten;

desen heeft nogh ghegheven Jannen sijnen neve die Pieter sijnen broeder onder hem heeft ende moet gheven als desen Jannen hem sal stellen tot eenighen staete ofte neringhe acht ponden gr.

desen heeft nogh ghegheven Anthonius sijnen neve half pondt erfelijcke Losrente te Lossene den

gekocht teghen Augustijn Baeyens om die huysinghen te Gendt;

desen heeft nogh ghegheven Joosijne sijnder nichte ander halve sack terwe erfelijcke Losrente op eenen stuyver naer de beste binnen Leeuwe ende noch boven dien ij grooten eens om haer te cleeden als sij in 't Begijnhof ginck;

item desen heeft nogh ghegheven aen sijnder Nichte ter eeren van Godt almachtige sijns vaders ende moeders ende sijnder ziele ende onser vrienden ende aller salighe zielen de somme van drij pond grooten;

item noch heeft den voorsden heer Jacob ghegheven de broeders ende susters hier naer volghende met conditien hier onder genoempt inden eersten die broeders van clooster van Melle thien schellinghen grooten;

die Jacopijnen van Ghendt thien schellinghen grooten ;

de Minnebroeders van Brussele thien schellinghen grooten;

onse Lieve Vrouwe Broeders van Aelst thien schellinghen grooten

hier vooren moeten de voors. Broeders elck in haer clooster singhen vigilien met neghen lessen ende eene gesonghen misse, ende dertigh missen daer naer gelesen;

desen heer Jacob heeft nogh ghegheven die susters van den Convente van Assche thien schellinghen grooten;

de Grauwe Sisters van Ninove thien schellinghen grooten;

de Grauwe Sisters van Aelst thien schellinghen grooten;

de Swerte Sisters van Aelst thien schellinghen grooten;

hier vooren moeten de voors. Susters in elck haer lieder Convent singhen vigilie van neghen lessen ende doen singhen eene misse van Requiem, al welck voors. testament ende uytersten wille in der vorme en manieren vooren verclaert, is al wel ende wettelijck ghepasseert Present Pr., Anthonius, ende Jan Van der Smessen, ende veel meer andere als naerste hoirs van selven heer Jacob gheconsenteert alsoo verre alst hem lieden aengaet de voorn. giften ende testamente ende al 't ghone dat daer naervolghen sal, volkomen sal worden volghende welcke begheerte soo heeft die voorn. heer jacob testateur versocht ende begheert ende wilt dat men al hetghone dies vooren verclaert is ende t'ghone dies hij t'selve niet volkomen en heeft met sijne levende Lijfve naer sijn doot volkomen naer door alle sijn pointen ende art. Is niet ghereserveert, ende omme te volcommen van die soo heeft de selve heer Jacob gheauthoriseert ende gheachtigh ghemaect ende bij dese maect hij machtigh met speciale en irrevocabele voor sijn doot ende daer naer als sijne executeuren Pr. ende Anthonius van der Smessen sijne broeders mitsgaeders heer Jacob Van der Smessen Pbre Prochiaen van Denderhautem Peeters soone om het selve testament ende uytersten wille inder voegen ende manieren boven verclaert te volcommen in alle sijne pointen ende sonder eenighe reservatie ende ommadat geen en arbeydt soude blijven onvergouden ende ongelooft soo heeft den selven heer Jacob testateur begheert dat elck van sijne executeurs sal hebben voor sijnen arbeit eenen dobbelen Philippus Gulden ghegheeten en in ghevalle deselve sijne executeurs ofte eenighe van henlieden kost ofte eenigher last schaede ofte interest hadde om te volcommen van sijn voorn. testament 't sij in geene staende reys ende besoigneerende ofte eenigsints andersents dat heeft den selven heer testateur begheert ende wilt men sulcken kost ofte last verhaelen sal sijn hoirs voors. testateur alle voorgaende testamente bij hem in sijn levne gemaect getestateurt doot ende te niere ende alle midts desen casseerende ende om dat soude blijven goed vast ende van weerden volgens begheerte van den selven heer Jacob soo hebben wij, Schepenen van de prochie van Denderhautem dese presente letteren in forme van testamente beseghelt met den seghele van de saecken der voorn. prochie hier aen uythangende ende was ghedaen den xxiiijen dagh van Januario M V ses en twintigh onder stondt ghecollationeert jehghens d'origineele ende bevonden t'accordeeren ondt Pr. van der smessen nederwaerts deser stond geschreven aldus accordt. met de vornoemde copie authentique onderteeckent als boven mij toirconden als greffier der stede van aelst ende was onderteeckent de Bundele nederwaerts staet collatione acta contra copiam concordat hac presens copie quod attestor tamquam V. Baert met seker handteecken ende daerbij 1616 noch nederwaerts stondt aldus naer collatie jehghens de derde copie authentique onderteeckent als boven en dese tegenwoordighe copie daer mede bevonden

te concordeeren mij toirconden als openbaer Nottaris gheadmitteert bij den Priveën Raedt van Z. Maj. ende Greffier der stede van Ninove ende was onderteeckent L. Bonjours met een merck ende daer bij 1621.

Bijlage : Stichtingsoorkonde van de Aartsbroederschap van de H. Rozenkrans in 1641.

Vollen Aflaedt.

Instellinghe van het aertsbroederschap des H. Roosekrans van H. Moeder Godts Maria in de Prochiekercke van Denderhautem.

Op den eersten dach van September des laers ons Heeren 1641, des Pausdoms Urbani het Seventhienste, ende onser ghenadichster Coninck van Spaegnien Philippus het vijfthienste sijn gecompereert voor den Eerw. Pater Fr Ionas Raymundus Schepens Religieus der Predicheeren Orden uyt het Clooster van Ghendt, mijnHeere Mr Michiel van Haute, Pasteur, Baillu, Burch. Mr. ende schepenen der prochie van Denderhautem ; dewelcke verstaen hebbende het gheestelick profyt dat spruytende is vit het Aertsbroederschap des H. Roosekrans, daert wettelick ingestelt is ende wel onderhouden wort, ende versekert synde van de macht en Authoriteyt aen 't Orden der Predicheeren van den H. Apostelycken stoel ghegheven om het selve Broederschap inne te stellen ;dies versocht zijnde.

Soo ist dat sylieden Heeren voortn. vuten naeme van alle de Inwoonders der voorschreve. prochie, hebben gesupplieert aen de voorschreven Pater Ions Raymundus Schepens, daertoe gheauthoriseert, dat hem believe inne te stellen in hunne prochiekercke, datselve h. Broederschap met alle syn privilegien, gratien en Aflaeten; waertoe de suppliant sal hebben gheschickt en. ghetermineert voor eeuwelick de Capelle en. de Autaer van Onse Lieve Vrouwe, welcke sy het moeten verciereren met een Autaertaferreel van vijfthien en noodelicke ornamenten; om den dienst van 't Roosenkransen te doen. Oock hun... obligien en. dat sy sullen onderhouden en. soo veel alst hun moghelick is vermeerderen het voorschreven Broederschap en. reghelen en. Statuten des selfs punctuelick volbringhe en. doen volbringhen, namentlick dat de Processie het hoogheerdich h. sacrament des Autaers op de eerste sondaghen van elcke maent, de hooghemisse op de feestdaghen van onse lieve vrouwe ende de vier jaerig'hetijden sullen ghedaen worden.

Door welcke supplicatie beweeght synde den voorn. Pater hebbende seer goet ghevonden den yver en. devotie der supplianten tot de weerdighe en. zuyver maghet ende Moeder Godts Maria, heeft inneghestelt en g'heplant het voorschreven Aertsbroederschap van. H. Roosenkrans met alle syne privilegien, gratien en Aflaeten in. voorn. Capelle en. Prochiekercke. Met conditie nochtans dat by sooverre t'Orden der Predicheeren betreft aldaer een huys ofte Convent t'hebben, dat ten selven stonde, dit Broederschap met alle syne rechten incompsten en profyten sal ghetransporteert worden en toegeeichtent denselven huysse ofte convent ende de Capellemrs. ofte Ontfanghers sullen ghehouden syn van alles behoorlicke rekeninghe te doen aen den Prior der Predicheeren

ofte synen ghesant, neffens den heer Pasteur. Al het welcke de supplianten hebben gheaccordeert en. onderteeckent by hunlieden Greffier.

m. van den haute

1641

Ick onderschreeven Prior der Predicheeren binnen Ghendt bevestigt ende haude goet en van weerde dese instellinghe als boven

ghedaen voor my ende mijne naercommers (1)

(1) Men moet bij de lezing in acht nemen dat er talrijke afkortingen in de tekst voorkomen; b.v. en.
= ende

Bijlage : Eed van trouw en gehoorzaamheid aan de Franse republiek.

DEPARTEMENT DE L'ESCAUT. LOI DU 18 GERMINAL AN X. (1).

Extrait du registre aux Procès-verbaux, constatant la prestation de Serment par le Ministre du Culte du Département de l'ESCAUT, où se trouve ce qui suit :

L'an onze de la République Française, le huit nivose en l'Eglise Cathédrale du Diocèse de Gand, sont comparus les Citoyens ci-après nommés, lesquels pendant la célébration de la messe et après l'Evangile ont prêté, sur les Saints Evangiles et entre les mains du Préfet du Département de l'Escaut, le Serment dont la formule suit :

Noms et Prénoms des Ministres du culte Catholique	Fonctions auxquelles ils sont nommés.	Communes et Paroisses ou succursales pour les- quelles ils sont nommés
---	--	--

François Fransman (2)	desservant (2)	denderhautem (2)
-----------------------	----------------	------------------

FORMULE DU SERMENT.

"Je jure et promets à Dieu, sur les Saints Evangiles, de garder obé-
"issances et fidélité au Gouvernement établi par la Constitution de la
"République Française. Je promets aussi de n'avoir aucune intelligence,
"de n'assister à aucun conseil, de n'entretenir aucune ligue, soit au-
"dedans, soit au dehors qui soit contraire à la tranquillité publique ;
"et si dans le Diocèse ou ailleurs, j'apprends qu'il se trame quel-
"que chose au préjudice de l'Etat, je le ferai savoir au Gouvernement."

"Fait à Gand, les jour et an ci-dessus.

"LE PREFET DU DEPARTEMENT,

"Signé : FAIPOULT

"Pour extrait conforme, délivré au C^{en} françois fransman;

"Le Secrétaire général de la Préfecture,

" (handtekening onleesbaar)

Deze eedaflegging, erg misleidend en dubbelzinnig van inhoud, werd door enkele priesters afgelegd. Wellicht kunnen we deze vorm van zweren "gedwongen" noemen, vaak uit angst gedaan. Het is evident dat men de clerus niet tot eedaflegging had moeten dwingen, zo de Franse "weldoeners" echt geacht en bemind werden, en op **spontane**, eerlijke medewerking van allen hadden kunnen rekenen.

(1) d. 8 april 1802

(2) met inkt ingevuld

Bijlage :

Standregelen der Confrerie van S. Rochus en S. Barbara,
te Denderhaute.

- Art. 1 Het broederschap heeft voor doel door de voorspraak van de H. Rochus en der H. Barbara en het navolgen hunner deugden de bevrijding van besmettelijke ziekten te bekomen en een zalige dood door het godvruchtig ontvangen van de sacramenten der stervenden.
- Art. 2 Elk lid bidt dagelijks ééns (hetgeen op de minste zonde niet verplicht) het "onze vader" en het "wees gegroet" met het volgende schietgebedeken : H. Rochus en H. Barbara, bidt voor ons.
- Art. 3 Jaarlijks zullen de feestdagen van St.-Rochus en van Sinte-Barbara met plechtig octaaf gevierd worden.
- Art. 4 De eerste dag, door de rubrieken niet belet, zal er na beide octaven een solemneel jaargetijde gezongen worden tot lafenis der afgestorven leden.
- Art. 5 De naam der leden wordt op één register geschreven.
- Art. 6 Elk lid betaalt jaarlijks 0,10 fr. - Die verlangen te voldoen voor gansch hun leven betalen ééns 3 fr.
- Art. 7 Het broederschap wordt bestuurt door den E.H. pastoor als proost of zijnen afgevaardigde en vier leden.
- Art. 8 Het geen van de geldmiddelen overblijft na het bekostigen der goddelijke diensten, zal gebruikt worden tot opluistering der groepen van St. Rochus en S. Barbara in de processie en tot versiering der kerk.

Goegekeurd Gent 14 oogst 1900

geteekend : A. De Bock, vic. gen.

in mandati specialis

op bevel van Z.D. Hoogw.

Arth. de Meester, Kan, secret.

Bijlage : Pastoor Schoonheydt verlaat Idegem niet zonder moeilijkheden. in 1821.

De inwoners van Idegem lieten hun pastoor letterlijk niet los, toen hij naar Denderhoutem moest verhuizen. Een groep mensen van Denderhoutem trok erachter naar Idegem. Ginder aangekomen werden ze alles behalve vriendelijk ontvangen. We luisteren naar het liedje dat te dier gelegenheid werd samengesteld : (1)

INHULDIGING VAN DE PASTOOR VAN DENDERHOUTEM.

1. 't Was in het jaar van achttienhonderd
en eenentwintig, de derde dag
der maand december; elk was verwonderd
van wat men hoorde en daar zag,
elk riep met zinnen: wij gaan beginnen,
er klonk ten allen kant een stem : bis
vandaag komt onze pastoor binnen,
wij trekken op naar Idegem.
2. Al met parade en moed beladen
begaven wij ons op de baan,
om onze pastoor te gaan halen,
doch onze vreugd was gauw gedaan;
met knuppels, stokken, hamers en blokken,
met stenen, stoelen, omscheil (2) en houweel bis
kwamen ze op ons afgetrokken
en ze attakeerden 't achterdeel.
3. Geen echte veldslag kon het blijken,
doch iedereen die vocht met moed,
maar wel een slagveld zonder lijken,
omdat Cangée riep : "en stort geen bloed".
Verheugd van zinnen, maar boos van binnen
geleid door Winter, Wijnant en Cangée, (3) bis
trokken wij Denderhoutem binnen
maar wij brachten de Paster mee.

Zang door A. De Smet.

(1) Dit lied verscheen al in de "Mededelingen van de Heemkring Haaltert". We danken de Voorzitter, Dr R. Lievens, die ons welwillend een geluidsbandje met de zang bezorgde.

(2) omscheil = dialect voor haamhout of zwengelhout of zwenghout.

(3) Drie kerkmeesters: J. De Winter, notaris en burgemeester te Denderhoutem; C. Lercangée en Fr. Wijnant.

Bijlage : Petitie door de bewoners van de Eigenstraat opgesteld, inhoudende het verzoek om van Iddergem afgescheiden te worden en in de parochiale gemeenschap van Denderhoutem opgenomen te worden.
(Zie p. 70 bij Fransman)

AEN DE ZEER EERWEERDE HEEREN VICARISSEN GENERAAL DES
OPENSTAENDEN BISDOM VAN GEND.

Zeer Eerweerde Heeren,

Vertoonen met diep respect de Inwoonders van het gehuchte gezezt de Neygenstraat, Eertyds dependentie van de commune van Iddergem, en alsnu onderhoorigheyt der commune van Denderhautem, dat zij t' sedert den jaere 1806 vereenigt zijn, voor zoo veel het civil aen gaet, met de commune van Denderhautem, en dat zij voor alsnu verlangen insgelijks aen de laeste Commune gevoegt te worden, voor wat betreft het geestelijk om reden :

1e dat het gehucht gezezt de neygenstraat, bevattende alleenelyk vierthien huyshoudens ; maer een alf quartier uers gelegen is van de kerke der Commune van Denderhautem, en eene alve uere van de gone van Iddergem ook dat den weg leydende naer Denderhautem zijnde eene pontstraete veel gemakkelijker is als den gonen leydende naer Iddergem, wezende maer eenen voetweg, en nog te meer ten tijde van het winter saisoen, wanneer men maer met groote moeyte, tot deze laeste Commune Geraeken kan.

2e dat al de overledene op de commune van Denderhautem moeten begraven worden op het kerkhof derzelve commune, en de voordere diensten moeten geschieden tot Iddergem; als mede dat de Jong-geborene kinderen tot Iddergem moeten gedoopt worden, en zulkx gedaen zynde, by het plaetzelyk bestuur der Commune van Denderhautem ten register van gebortens moeten gestelt worden; voor welkers be-soigne in geval met onder Denderhautem waere voor het Geestelyck en Weerelyk maer eene alve uere zoude moeten schikken en als nu daer toe ten minstens moeten gebruyken, eenen alven dag en dus daer ontrent eenen dobbelen onkost. Veroorsaekt, en ook dat de huizen staende op d'andere seyde van de straete deel maeken van Denderhautem van welke laeste commune wy maer gescheiden zyn met alf straete, gelyk us : zult zien zeer Eerweerde heeren uyt nevens gevoegde kaerte figurative ;

3e dat in geval van Jaerlyksche belastingen zno d'een als d'ander Commune het gehuchte de neygenstraete taxeert in de zelve belastingen en bij dien dobbel Emploi veroorzaekt;
om alle welke genoemde reden Wij ons recours nemen tot us; ten Eynde van ons te willen vereenigen voor de geestelyke Jurisdicctie aen de gemelde Commune van Denderhautem.

De volgende negen personen konden zelf naamtekenen :

J. De Vos

Fx. De Winter

Joannes Smetreyns

A. van der Stock

J. De Winter

Joannes B Guns

J.B Coppens

Silvester v.d. Abeele

A.L.v.d. Storme

Vier personen zetten een + ; telkens werd er naast geschreven : Dit is het merk van... "verclaert niet te kunnen schrijven" :

Andreas De Pauw

J.B. Van der Stricht

Amandus Laureys

Jan-Baptist Wijnant

De geadresseerden waren de Vicarissen-Generaal, omdat de bisschopszetel te Gent sinds het heengaan van Mgr. De Broglie vacant was gebleven. Pas in 1829 zal Gent weer een bisschop hebben : Mrg J.-Fr. Van de Velde.

Van die Vicarissen-Generaal komt er geen reactie op dat schrijven. Mgr. L.J. Delebecque zal in 1848 de kwestie als volgt oplossen :

Denderhautem en Idderghem (dekenij Ninove)

Wanneer wij de prochien van

dat een deel der civiele gemeente van Denderhautem onderhoorig is aen de Kerk van Idderghem en wederzijds dus ook een deel der gemeente van Idderghem onderhoorig is aen de Kerk van Denderhautem... Art. 1 de Parochien van ... zullen voortaan ten opzichte van elkander dezelfde palen hebben dan de civiele gemeenten van denzelfden naam

Art.2. Dees ons besluit zal verplichtende zijn van op den dag der afkondiging van hetzelfde, welke afkondiging zal plaets hebben op den eersten zondag na deszelfs ontvangst.

2 juni 1848.

Bijlage : De Vlaggewijding van de Boerengilde.

GEMEENTE DENDERHAUTEM

Programma der Feestelijkheden gegeven op Zondag 27 september 1903
Ter gelegenheid der Plechtige Wijding van het prachtig nieuw Vaandel
der Boerengilde Sint-Isidorus.

1e Om 2 ure juist namiddag, vergadering van al de deelnemende Maatschappijen, omtrent het nieuw kerkhof, aan de Molenstraat.

2e Om 2 ¼ ure, vorming en optocht van den Stoet, gerangschikt in volgende orde :

1.Denderhautem. Fanfaren.	16.Meerbeke. Onderlinge Bijstand.
2.Ninove. Cath. Turners Jong en Vlug.	17.Denderleeuw. Fanfaren.
3.Haeltert. Fanfaren.	18.Denderleeuw, Onderlinge Bijstand
4.Haeltert. Onderlinge Bijstand.	19.Hillegem. Xaverianen.
5.Haeltert. Tooneelbond.	20.Appelterre. Xaverianen.
6.Liedekerke. Fanfaren.	21.Appelterre. Zangafdeeling.
7.Liedekerke. Boerengilde.	22.Pamel. Fanfaren.
8.Aygem. Xaverianen.	23.Pamel. Zangmaatschappij.
9.Heldergem. Xaverianen.	24.Pamel. Boerengilde.
10.Iddergem. Fanfaren.	25.Okegem. Boerengilde.
11.Oultre. Xaverianen.	26.Hekelgem. Xaverianen.
12.Sint Antelinckx. Xaverianen.	27.Welle. Fanfaren.
13.Meerbeke. Fanfaren.	28.Denderhautem. Xaverianen.
14.Meerbeke. Xaverianen.	29.Denderhautem. Boerengilde met
15.Meerbeke. Boerengilde.	29.hare nieuwe Vlag.

3e Gedurende den optocht aan de Kerk uitreiking der herinneringsmedaliën.

4e Wijding in open lucht der nieuwe Vlag met korte aanspraak door den Eerw. Heer Luytgaerens, secretaris van den Boerenbond van Leuven.

5e Na de kerkelijke plechtigheid groot Muziekfeest op de verschillende kiosken van het Dorp en Oeffeningen door de turners Jong en Vlug van Ninove.

Voor de Feestcommissie :

Eerw. Heer Willem Van de Putte, Pastoor, A. Van Oudenhove, Notaris, Cheri Goubert, Van Herreweghe, Deken der Boerengilde.

Gezien en goedgekeurd door het College van Burgemeester en Schepenen in zitting van heden.

Op bevel : De Gemeente-Secretaris

F. Roelandt.

Denderhautem, 10 september 1903

Cam. Schouppe

A. Brys

B. Van Vaerenbergh

Aalst, Boek-en Steendrukkerij van C. Van de Putte-Goossens.

Bijlage : Tekst uit een krant (1914) houdende het relaas van de stichting van een hulpkerk in Lebeke.

De toenmalige pastoor Pauwels deed er goed aan dit knipsel in het gedenkboek te plakken.

Bij Koninklijk Besluit van 25 Januari 1914, verschenen in het Staatsblad van 30 Januari, wordt een hulpkerk opgericht in het gehucht Lebeke, te Oulter, Denderhoutem en Nederhasselt.

Deze hulpkerk is begrensd : ten N. door de grenslijn tusschen de gemeenten Heldergem en Oulter en door de Dommelbeek; op het grondgebied van Denderhautem door de wegen nrs. 82, 51, 86 en 50; ten O. op het grondgebied van Denderhautem door de wegen nrs 88 en 66;

de grenslijn tusschen de gemeenten Oulter en Denderhautem; de wegen nrs. 3, 152, 150 en 62;

de grenslijn tusschen de stad Ninove en de gemeente Oulter ; ten Z. op het grondgebied van Oulter, door den weg nr 1; op het grondgebied van Neder-Hasselt, door de wegen nrs. 45 en 37;

ten W. op het grondgebied van Neder-Hasselt, door de wegen nrs.43, 31, 2, 12 en 38; het midden van den Steenweg van Geeraardsbergen naar Aalst en de grenslijn tusschen de gemeenten Neder-Hasselt en Heldergem, zooals op bedoeld plan is aangeduid.

Een fabriekraad zal onmiddellijk in de nieuwe parochie worden aangesteld, overeenkomstig artikel 6 van het decreet van 30 December 1809.

Bijlage : Akkoord tussen de kerkelijke overheid en het schepencollege van Denderhoutem, afgesloten op 12 mei 1962. Het betreft de heropbouw van de aloude pestkapel : Onze-Lieve-Vrouw van Zeven Weeën in de Molenstraat.

OORKONDE

Ten jare negentienhonderd tweeënzestig de twaalfde mei werd van deze kapel de eerste steen gelegd.

De onkosten der bouwmaterialen werden betaald door giften en een omhaling bij de inwoners der gemeente, alsmede een toelage van 75.000 fr., geschonken door het gemeentebestuur. De opbouw en afwerking dezer kapel werden verwezenlijkt door vrijwilligers der gemeente, die hun diensten kosteloos hebben aangeboden.

Deze kapel werd gebouwd ter vervanging der kapel van Onze-Lieve-Vrouw van Zeven Weeën, gelegen op de samenloop der Molenstraat en Schoolstraat en die, gesticht in het jaar 1727, wegens hare totale bouwvalligheid en de steeds grotere eisen van het moderne wegverkeer, moest worden gesloopt.

Denderhoutem, de 12e mei 1962.

het schepencollege

de burgemeester

de kerkelijke overheid

(hier ondertekenden :)

Meert G.

Callebaut Fr.

De Gendt A.

Pastoor Peerenboom

GERAADPLEEGDE WERKEN

- Baert K. en Dauwe J. : De Zwarte Zusters te Aalst. 1975.
- Berkhof Dr. H. en De Jong Dr. Otto : Geschiedenis der Kerk. 8e druk. 1973.
- Broeckaert Oscar : Cultuur-Historische Facetten van Oost-Vlaanderen. Wetteren. 1970.
- Brugmans, Fischer e.a. : Geschiedenis der Wereld in Woord en Beeld. VI Dl. Olanda. Lund. 1928.
- Carson P. en Danhieux G. : Gent : Stad van alle Tijden. Gent. 1972 en 1977.
- Chamard, Dom Fr. o.s.b. : Les Eglises au Monde Romain, notamment celles des Gaules, pendant les trois premiers Siècles. Paris. Bruxelles. 1877.
- Claeys Bouuaert F. : Le Diocèse de Gand pendant la première Occupation Allemande 1914-1918. Bruxelles 1949.
- Cornelis Marcel : Buitenpoorters te Geraardsbergen. Posthuum verschenen in boekvorm in 1975.
- David, Kan. J.-Bte. : Vaderlandsche Historie. X Dl. (onvoltooide reeks) 1851.
- De Brouwer Jozef, pr. : De Jezuïeten te Aalst. III Dl. 1979.
- De Brouwer Jozef, pr. : Bijdrage tot de Geschiedenis van de kerkelijke instellingen en het godsdienstig leven in het Land van Aalst tussen 1621 en 1796. V Dl. 1975.
- De Bruyne Arthur : Petits Vicaires. (West-Pockets). St.-Baafs-Vijve. Druk. Oranje. 1968.
- de Moreau E. sj. : Histoire de l'Eglise. Casterman Tournai. 1927.
- De Potter Fr. - Broeckaert : Geschiedenis der Gemeenten van Oost-Vlaanderen. Denderhoutem. 1877.
- De Potter Jozef : De Dekenij Ninove op het einde der XVIe Eeuw. z.p. 1944.
- De Schrijver E. : Ninovieters, Kaffeegetters. Druk. De Decker Ninove. 1982.
- De Vlaeminck A. : Familles de Flandre.
- Dhanens, Dr. Elisabeth : Provincie Oost-Vlaanderen. Inventaris van het Kunstpatrimonium. Kanton St.-Maria-Horebeke. Gent 1971.
- E.L. : Handboek voor Kerkgeschiedenis. De Procure. 1949.
- Elsevier : Geschiedenis der Pausen. MCMLXIV.
- Everaert - Vander Smissen Simone : Genealogie Vander Smissen. Gent. 1983.
- Fierens, Dr. Alfons : Losse Bladen Geschiedenis. II Dl. Brussel 1924.
- Fris Victor : Geschiedenis van Geraardsbergen. 1911, Herdruk 1977.
- Ghysen J. : Aalsters Volksleven. IVe Dl. Aalst, een musicerende Stad.
- Hemmer, l'Abbé H.M. : Histoire de l'Eglise II T. Traduction de l'Allemand de Mr. le Dr. Funk. Paris 1904.
- Juste Th. : Précis de l'Histoire du Moyen Age. IIe part. s.d.
- Kerckaert N. : Oude Vlaamse Huisnamen. Dl. I Gent. 1981.
- Knipping, Dr. B. o.f.m. : De Iconografie van de Contra-Reformatie in de Nederlanden. II Dl. Hilversum. 1939.
- Kurth Godefroid. : Les Origines de la Civilisation Moderne. II T. Bruxelles. s.d.
- Lambrechts, Dr. E. : Kerk en Liberalisme in het Bisdom Gent van 1821 tot 1857. Leuven. 1972.
- Lekai : De Orde van Citeaux.
- Luyssen, Th. pr. : De Kulturkampf of de tegenwoordige kerkvervolgung in Pruisen. Brugge. 1883.
- Marcel, Pater. (J. Van Kerckhove) : Oud Geraardsbergen.
- Nolet pr. en Dr. Boeren P. C. : Kerkelijke Instellingen in de Middeleeuwen.

- Urbi et Orbi Amsterdam. MCMLJ.
- Oudemans A.C. : Bijdrage tot een Middel- en Oudnederlands Woordenboek. H.W. Van Marle. Arnhem 1870.
 - Petit Maxime e.a. : Histoire Générale des Peuples. III T. Larousse. Paris. 1925-1926.
 - Pirenne Henri , Prof. : Geschiedenis van België. IV Dl. Vertaald door Prof. Dr. A. Van Loey. La Renaissance du Livre. Bruxelles.
 - Plancquaert Mer. H. : Jan Vleminx. C. Moeyaert, 1910.
 - Ploegaerts Th. pr. : Les Moniales de Citeaux.
 - Potvlieghe G. : Het historisch Orgel in Vlaanderen. Dl. I. 1974.
 - Regaus Beda, o.s.b. : Bona et Jura ...
 - Ribadineira Petrus, s.j. en Rosweydeus Heribertus, s.j. : Generale Legende der Heylighen. 7e druk. Antwerpen. 1707.
 - Ruys en De Sutter. : Bijdrage tot de Geschiedenis van Serskamp.
 - Smet Cornelius. pr. : Heylige en Roemweerdige Persoonen ... II Dl. de Haes Brussel, 1808 en 1809.
 - Soens E. pr. : De Pachthoeven van de Sint-Adriaansabdij te Geraardsbergen. Aalst Spitaels-Schuermans. 1914.
 - Strijpens. Dr. H. : Oost-Vlaanderen, Bouwheer van België. Boortmeerbeek. Pieter Daens. 1981.
 - Van Bockstael Geert. : 900 Jaar Sint-Adriaansabdij Geraardsbergen. Uitg. 1981.
 - Van den Gheyn. Kan. : Maurice, Prince de Broglie, XIXe Evêque de Gand. Autobiographie 1766 - 1812. Gand. Siffer. 1923.
 - Van der Linden Renaat. pr. : De Iconografie van Sint-Niklaas in Vlaanderen. Zottegem 1972.
 - Van Gassen Dr. H. : De Geschiedenis van Ninove. II Dl. 1949, 1960.
 - Van Isacker Karel, s.j. : Het Daensisme. De Nederlandsche Boekhandel. 1959.
 - Van Mechelen Johan : Vlaamse Begijnhoven. Lannoo Tielt. (niet in de handel gebracht).
 - Van Mello Jacques. : Van Gerardi- Montium tot Geraardsbergen. Tielt. 1977.
 - Van Mello Jacques : Van Schiptrekker tot Pendelaar. Uitgave in eigen beheer. 1978.
 - Verbesselt. Dr. J. : Het Parochiewezen in Brabant tot het Einde van de XIIIe eeuw. z. j. Dl. I : De Wording van de Parochiën.
 - Verhaegen Pierre : La Lutte Scolaire en Belgique. Gand Siffer 1905.
 - Voigt J. : Histoire de Grégoire VII. (traduite de l'Allemand par Mr. l'Abbé M. Jager). Bruxelles. 1844.
 - Winkler-Prins Encyclopedie. 3e druk. 1910.
 - Bouwen door de Eeuwen in Vlaanderen. z. j. Arrondissement Aalst. Snoeck-Ducaju. n.v. Gent. 5n / 2(H-Z).
 - Monasticon Belge. T. VII Flandre Orientale. 1977.
 - sint-janshospitaal brugge, 1188 - 1976. C.O.O. Brugge.
 - Het Land van Aalst. Meerdere jaargangen.
 - Eigen Schoon en de Brabander.
 - Mededelingen van de Heemkring Haaltert.
 - "Liber Memorialis" (dagboek) van de parochie.
 - Het Gemeentekrediet van België : Geschied- en Aardrijkskundig Woordenboek van België. Uitg. 1980.
 - Het Rijks Archief te Gent (= R.A. Gent).
 - Het Rijks Archief te Ronse (= R.A. Ronse).
 - Het Archief van het Bisdом te Gent.

INHOUDSTAFEL

Voorwoord	7
Geraadpleegde werken	229
1. Het ontstaan van de parochie. De eerste kerk.	8
2. Vergrotingen van de kerk. Herstellingen. De klokken. Het orgel	21
3. Onderhoud en kleine herstellingen	43
4. Het kerkmeubilair	53
5. De plaatselijke clerus	57
6. Priesters-inboorlingen van Denderhoutem	107
7. Broeders. Zusters. Begijnen. Kerkpersoneel	136
8. Kapelanieën. Eredienst. Fundaties. Broederschappen	165
9. De pastorie. De sacristie. Het klooster. Kapellen. De parochiale scholen. Het kerkhof	175
10. Kerkfabrieken. Hiërarchie en administratie	197
Bijlagen	208
Inhoudstafel	231

DENDERHOUTEM.

Adam Jozef	De Dier Laurent
Adriaens Albert	Degelas Marc
Adriaens Hector	De Gendt Aimé
Adriaens Herman	Wwe. De Gendt Albert
Adriaens Jozef	De Gryse Johan (2 ex.)
Adriaens Robert	De Leu Emiel
Allaer Dirk	De Man Frans
Anckaer Kamiel	De Meyer Paul
Baetens Lucienne	De Mulder Jules
Baeyens Marcel	De Mulder Marie-Hermine
Beerens Gaston	De Mulder Margriet
Beernaert Aimé	De Pauw Gustaaf
Buyl Herman	De Pelsmaecker A.
Buyle Herman	De Ranter J.
Caeyman Gaston	De Reuse Frans
Callebaut Gustaaf	De Roeck Lina
Cannau Victor	De Saedeleer Y.
Chiau Roger	De Schepper Jozef
Cobbaert Anja	De Schepper K. en V.
Cobbaert Rita	De Schrijver Herman
Colpaert Hubert	De Schrijver Jozef
Coppens Albert	De Schijver Philemon
Coppens Cyriel	Desmit André
Coppens Johan	De Troyer Willy
Coppens Jozef	De Vos Guillaume
Coppens Justin	De Vriendt Richard (2 ex.)
Coppens Simonne	De Wetter Yvonne
Cottiels Cléry	De Winter Kris
De Backer Hector	De Winter Willy
De Blander Roger	D'Haem Maria
De Bodt Albert (2 ex.)	D'Haeseleer- Van den Berghe
De Bruyn Bernard	D'Haeseleer Willy
De Bruyn Marcel	Eeckhout Herman
De Cleer Oscar	Eeckhout Julien
De Clercq Jozef	Eeman R. en P.
De Coen Rudy	Fasseel G.
De Coninck Lena (5 ex.)	Geeroms Robert
De Dier Clementine	Gees Noël

Gijssels Gabriëlle
 Gijssels Jozef
 Gijssels Leon
 Gijssels Rita
 Ghyssels Jozef
 Goossens Etienne
 Goossens Marcel
 Goubert Raymond
 Goubert Robert
 Goubert Willem
 Guns Paul
 Haegeman Annick
 Haegeman Patrick
 Herremans Luc
 Heyman Frans
 Heyman Herman
 Heyman Rudy
 Hooge Herman
 E.H. Houtman José
 Houtman Maria
 Hunninck Kamiel
 Impens Antoine
 Impens Willy
 Janssens Armand
 Kestemont S.
 Kestemont Robert (2 ex.)
 Kiekens Herman
 Kiekens Remi
 Kiekens René
 Kredietbank (5 ex.)
 Ledegen M. en R.
 Limpens Jan
 Lobijn Herman
 Louvet-Piro
 Malfroy Frans
 Malfroy Nadine
 Mattens Leo
 Meert Clemens
 Meert Jozef
 Meert William
 Meert Willy
 Wwe. Meganck Romanie
 Merckaert Etienne
 Mertens R.-M. (3 ex.)
 Moock André
 Muylaert A. pvba.

Muylaert Herman
 Muylaert Maurits
 Muylaert William
 Noë Katrien
 Noynaert Jean
 Paeleman Lucien
 Paridaens A.
 Paridaens Victor
 Peleman Willem
 Piro Jozef
 Piron Greta
 Wwe Pisssoort Maria
 Pollijn Johan
 Pots Luc (2 ex.)
 Quintijn F.
 Raes Arseen
 Raes Clemens
 Raes Victor
 Redant Edward
 Wwe. Roelandt Cl.
 Roelandt Cyriel
 Saeyens Eliane
 Scheerlinck Etienne
 Scheerlinck Marcel
 E.H. Schockaert R.
 Souffriau Alfons
 Souffriau André
 Souffriau Dirk
 Souffriau Frans
 Souffriau Hilde
 Talloen Eric
 Torrekens Luc
 Uyttenhove H.
 Uyttersprot Victor
 Van Damme Achiel
 Van den Berghe Felix
 Van den Berghe-Geerts
 Van den Berghe Emiel
 Van den Bossche Eric
 Van den Bossche Hubert
 Van den Daele Claude
 Van den Eynde Arthur
 Van den Eynde Cyriel
 Van den Spiegel V.
 Van den Stock Clementina
 Van de Putte Julien

Van der Biest E. (2 ex.)
 Van der Burght Herman
 Van der Burght Jozef
 Van der Donck Jozef
 E.H. Vander Haeghen Erwin
 Van der Hoeven Frans
 Van der Meeren Clemens
 Van der Meeren Jan
 Van der Meeren Maria
 Van der Meeren Pr. (2 ex)
 Van der Mijnsbrugge Dirk
 Van der Stock Edgard
 Van der Straeten Eric
 Van der Straeten Gilbert (2 ex.)
 Van der Straeten Jozef
 Van der Straeten Willem
 Van de Sype-De Troyer
 Van de Velde Hubert
 Van Durme Sylvain
 Van Gyseghem J.-B.
 Van Gyseghem Marcel
 Van Hecke André
 Van Hecke Jan
 Van Hecke Jozef (2 ex.)
 Van Herreweghe Marcel
 Van Herreweghen Jozef
 Wwe. Van Herreweghen René
 Van Impe Gaston
 Van Impe Gaston
 Van Impe Willy
 Van Laethem Josée
 Van Opdenbosch Dirk
 Van Oudenhove J. (3 ex.)
 Van Rampelbergh Hugo
 Van Rossen Angèle
 Van Rossen Philemon
 Van Santen Frans
 Van Schandevijl Gerard
 Van Schandevijl Robert
 Van Schelvergem Willy
 Van Vaerenbergh A.
 Van Vaerenbergh Hilaire (2 ex.)
 Van Vaerenbergh Karel
 Van Vaerenbergh Romanus
 Verbeeren Marcel
 Vijverman Norman

Wijnant Georgette
 Wijnant Hugo
 Wijnant Maurits
 Wijnant Oscar

VREEMDE INTEKENAARS OP DE LUXE-UITGAVE.

AAIGEM

Geerts Jozef
Van Cauter Robert
Van Damme Emiel

AALST

Wwe. Roels Aloïs
Geeroms Wilfried
Huylebroek Camille
Schurmans M.S.J.
E.P. Van Herreweghen J. o.f.m.
Van Ongevalle Robert (2 ex.)
Zwarte Zusters

AFFLIGEM

Wwe. Van de Velde-Ledegen C.

ANTWERPEN

Dr. Bongaerts Paul

ASPELARE

E.H. Houtman Willem

BAARDEGEM

Dr. Van Oudenhove Luc

BORGERHOUT

E.H. De Vreese Firmijn

BRASSCHAAT

Van Holderbeke Gerard

CANADA

Van Ongevalle Justin

DENDERLEEuw

Asscherickx Raymond
Chiau Gaston
Cooman R.
Cooreman-Meganck L.-A.
De Dier Aimé
De Meyer E.
Eeman Jozef

Goubert René

Hamerijck René
Heyman Judith
E.H. Keymeulen J.
Kiekens Albert
Meganck Emiel
Meganck Roger
Roelandt Gerard
Van Rossen Herman

DENDERMONDE

De Mey P.
Hollaert Gerard
Mertens Albert
Mertens André
Mertens Jean-Pierre

DEURNE

Baeten Justin
Huylebroeck Elvire

DILBEEK

De Vos André

ELVERSELE

De Troyer A.

EREMBODEGEM

De Troyer Anne-Mie
Fahy Anaïs
Dr. Rumbaut Jozef

ERPE

De Winter Aimé

EVERGEM

E.H. De Wolf Gaston

GALMAARDEN

Dr. De Mulder Herman

GANSHOREN
Wwe. Ooms Jozef

GENT
Wwe. Everaerts Simonne
Wwe. Van den Steen Raymond

GERAARDSBERGEN
E.H. Ghijssels Roger
Eerw. Moeder-Priores o.s.b. (2 ex.)
(Hunnegem)

HAALERT
Bogaert Herman
De Cremer William
De Loose Willy
De Putter Marcel
De Wit Maurits
D'Haeseleer Edgard
Ghijssels Paul
Lievens Remi
Neerinckx Dirk
Redant Jozef
Van den Steen Margriet
Van der Gucht Frans
E.H. Verbrugge M.

HALLE
Uyttersprot Robert

HELDERGEM
De Troyer Roger
Minnaert William

HERDERSEM
De Witte Denis
De Witte G.

HERFELINGEN
Van Impe L.

HILLEGEM
D'Haese Robert

IDDERGEM
Nuttinck L.

Samson Frans
Torrekens Freddy
Van Driessche Carlos

JABBEKE
Van Oudenhove P.

KERKSKEN
E.H. De Prins Theofiel
D'Hondt-Van Opdenbosch Paula
Staatssecretaris
Goubert Bernadette
Dr. Lievens Robert

KORTRIJK
Van de Wattijne Roger

LEBBEKE
Dr. Van Oudenhove Robert

LEDE
Meuleman Werner

LEUVEN
Prof. Deruyttere André

LIEDEKERKE
Baeten Albert
Cobbaert William
Timmermans Ferdinand

MECHELEN
Van Damme Jules

MEERBEKE
De Geest Josée
Van Ongevalle Germaine
Geeroms E.

MELLE
E.H. Callebaut Alfons

MERE
Van Herreweghe Jozef

MIDDELKERKE

Ringoot Koen

MORTSEL

De Laet A. (2 ex.)

Stappaerts A.

NEDERHASSELT

De Pelsmaeker Jeroom

De Tant Gustaaf

NIEUWERKERKEN

Boeykens Herman (2 ex.)

De Cock Jan

De Coorde Roger

De Moerlooze Gerard

De Rouck M.

E.H. Van Goethem Michel

NINOVE

Cooremans Huguette

De Bisschop Guido

De Feyter Paul

De Schrijver Dominique

Goubert Edgard

Hautman Rudy

Meganck Anna

Scheerlinck Elisa

Uyttendaele Erwin

Not. Van den Berghe Jozef

OKEGEM

De Bodt August

Van Nerom Rosa

OOSTAKKER

Broeders van O.L. Vrouw v. Lourdes

OOSTERZELE

E.H. Van der Meeren Julien

OUTER

De Gelas Herman

De Laen Gerda

De Troyer Rik en Els

ROESELARE

Van den Bulcke Alfons

Van Oudenhove Jean-Pierre

Van Oudenhove Robert

RONSE

Van der Hoeven Emeri

ROOSDAAL

De Bodt Jan

ST. KATHELIJNE-WAVER

De Mulder José

ST. KWINTENS-LENNIK

De Nul Etienne

ST. MARIA-LIERDE

Not. Chevalier Maurits

STEENHUIZE-WIJNHUIZE

De Winter Antoon

TERALFENE

Van der Eecken Yvonne

TORHOUT

De Leu Paul

TURNHOUT

Wwe De Cock Emiel

VERENIGDE STATEN

Dr. De Sadeleer Homer

VOORDE

Van Gyseghem Willy

WELLE

't Kint Herminie

Van Bossuyt Victor

Van Schelvergem Leontine en Zoë

WEMMEL

Bollaerts Louis

WICHELEN
Not. Roosens Paul

WILRIJK
Dr. Haezaert Herman

ZINNIK
Leleu Jacques

VREEMDE INTEKENAARS OP DE INGENAAIDE UITGAVE.

AAIGEM De Vuyst Jan Govaert Ferdinand Roman de Mettelinge P.	Klooster Onbevl, Ontv. Klooster Regina Pacis Van Herreweghen Gerard Zr. Myriam Bongaerts
AALST Fosselle Leo Wwe. Herremans D. Herremans Jan Moeyersoën Lud. Oud-Mnister. Van den Bruelle Iwein	GIJZEGER Gravez Paul HAALTERT Bibliotheek Openb. De Waegeneer Julianus E.H. Merckx L. E.H. Tysmans Ant. Wijnant Jozef
AFFLIGEM E.P. Van der Speeten Jozef o.s.b.	HEMELVEERDEGER E.H. Pieters L.
APPELTERRE Torrekens Octaaf	HERDERSEM Dierickx Alfons
BRUGGE Goubert Willy Stradiot Herman	KERKSKEN Temmerman Paul Van den Stock Marcel
BURCHT Pauwels Julien	LEDE Robberechts Etienne
BURST Van Damme Rafaël	LEUVEN Verkoyen Br. Harry
DENDERLEEUEW De Zutter Luc Van Bossuyt Herman Wijnant-Perreman	MOORSEL Van den Heule Georges
DWORP De Winter Frans	NEDERBOELARE E.H. Eeman Jozef
EREMBODEGER De Troyer A.M.	NINOVE Meganck Laurent Ere-Not. Van den Berghe K. Van den Haute A. en V. Wwe. Van der Haeghen Adr. E.H. Van Hecke Jozef
GENT Dienst voor Kulturele Aangele- genheden. Wwe. Everaerts S.	

DENDERHOUTEM

Anckaer Jozef
 Anckaer Marcel
 Baeten Bertha
 Baeten Victorine (2 ex.)
 Baeyens Elza
 Beeckmans Georgette
 Berckmans Frans
 Buyl Bertha
 Cobbaert Gustaaf
 Coppens Paul
 Coppens Richard
 De Cleer A.
 De Dier Willy
 De Dobbeleer A.
 De Gendt Albert
 De Knijf P.
 De Muyter Edward
 De Ranter E.
 De Schrijver Leon
 De Winter Albert
 Wwe. De Winter Bertha
 D'Haeseleer Victor
 Eeman Edgard
 Eeman-De Jonckheere (2 ex.)
 Gansemans Godelieve
 Geeroms Paul
 Goubert Elise
 Haezaert Luc
 Meert Celeste
 Wwe. Meert Isabelle
 Pattijn Ernest (2 ex.)
 Piro-Smet
 Provost Achiel
 Raes Jozef
 Rogge Antoine
 Wwe. Ronsijn Eulalie
 Ronsijn Alfons
 Schouppe Paul
 Smekens-De Coninck
 Snoers Camille
 Strijpens Frans en Paul
 Uyttersprot Edmond
 Wwe. Uyttersprot-Van der Borgh
 Lucienne

Van Damme Agnes en Imelda
 Van der Berghe Gustaaf
 Van den Storme Paul
 Van der Haeghen Hedwig (2 ex.)
 Van der Straeten Florent
 Van Impe Lucien
 Van Impe Maria
 Van Laethem J.
 Van Rossen Herman

NUKERKE
 Zr. Adriaens Godelieve

OKEGEM
 Van der Speeten Jozef

OPHASSELT
 De Witte Chris

ROOSDAAL
 Van Herreweghen H. en K.
 Van Herreweghen Margriet

ST. KATHARINA-LOMBEEK
 E.H. Geeraerts Jozef

ST.-NIKLAAS
 E.H. Van de Perre Edmond

ST. PIETERS-LEEUEW
 Dr. De Beenhouwer V.

STRIJTEM
 Van Nerom Edmond

VINKT
 E.H. Michem Frans

ZANDBERGEN
 Haelterman-Baeyens B.

ZOTTEGEM
 Klooster St.-Barbara

ZWIJNDRECHT
 Pauwels Aimé